

Analiza upoštevnega trga 3b »Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg« s predlaganimi obveznostmi

S POPRAVKI PO PONOVNEM JAVNEM
POSVETOVANJU

38240-2/2021/30

Ljubljana, september 2021

Kazalo vsebine

1	Uporabljeni izrazi	5
2	Uvod.....	10
3	Pravna podlaga za analizo upoštevnega trga	13
4	Kronološki pregled regulacije predmetnega upoštevnega trga	15
5	Postopek analize upoštevnega trga	18
5.1	Potek zbiranja podatkov	18
5.2	Pregled ponudnikov širokopasovnega dostopa.....	18
5.3	Sodelovanje Agencije z organom, pristojnim za varstvo konkurence	30
6	Opredelitev upoštevnega trga	31
6.1	Opredelitev trga proizvodov in storitev na podlagi zamenljivosti ponudbe in povpraševanja.....	31
6.1.1	Zamenljivost na maloprodajnem trgu	33
6.1.1.1	Zamenljivost maloprodajnih storitev za različne skupine končnih uporabnikov	33
6.1.1.2	Zamenljivost na maloprodajnem množičnem trgu	34
6.1.1.3	Širokopasovni dostop preko bakrenega omrežja	41
6.1.1.4	Zamenljivost s širokopasovnim dostopom preko koaksialnega kablanskega omrežja	44
6.1.1.5	Zamenljivost s širokopasovnim dostopom preko optičnega omrežja.....	48
6.1.1.6	Zamenljivost s širokopasovnim dostopom preko fiksne brezžičnega omrežja	51
6.1.1.7	Zamenljivost s fiksnim širokopasovnim dostopom preko mobilnega omrežja.....	53
6.1.1.8	Zamenljivost s hibridnim širokopasovnim dostopom preko bakrenega in mobilnega omrežja	55
6.1.2	Povzetek opredelitve maloprodajnega trga	56
6.1.3	Zamenljivost na veleprodajnem trgu	56
6.1.3.1	Zamenljivost med osrednjim dostopom preko bakrenega in kablanskega omrežja.....	58
6.1.3.2	Zamenljivost med osrednjim dostopom preko bakrenega in optičnega omrežja	66
6.1.3.3	Zamenljivost med osrednjim dostopom preko bakrenega omrežja in dostopom, ki temelji na reguliranih veleprodajnih produktih za lokalni dostop	70
6.1.3.4	Odprta širokopasovna omrežja	73
6.1.4	Posredni pritisk kablanskih omrežij na veleprodajni trg osrednjega dostopa na bakrenem in optičnem omrežju.....	75
6.1.5	Povzetek opredelitve storitvenega veleprodajnega trga »Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg«.....	78
6.2	Geografska opredelitev trga	78
6.2.1	Prostorski informacijski sistem Agencije	81
6.2.2	Geografski pregled trga	82

6.2.3	Izbira ustrezne geografske enote.....	98
6.2.3.1	Omrežje prvotnega operaterja.....	99
6.2.3.2	Klasifikacija statističnih teritorialnih enot v Evropski uniji (NUTS).....	100
6.2.3.3	Standardna klasifikacija teritorialnih enot (SKTE).....	100
6.2.3.4	Geografska koordinatna mreža	101
6.2.3.5	Sklep izbire ustrezne geografske enote	102
6.2.4	Analiza geografskega trga 3b.....	103
6.2.5	Metodološka pojasnila - maloprodajni trg	104
6.2.6	Metodološka pojasnila - infrastruktura.....	105
6.2.7	Določitev kriterijev in rezultati geografske analize trga 3b	106
6.2.8	Sklep geografske analize	108
6.3	Definicija upoštevnege geografskega trga 3b.....	110
7	Preizkus treh meril	111
7.1	Prvo merilo: prisotnost visokih in stalnih ovir za vstop na trg	112
7.1.1	Strukturne ovire.....	113
7.1.1.1	Nadzor nad infrastrukturo, ki se je ne da zlahka podvojiti.....	113
7.1.1.2	Potopljeni stroški.....	117
7.1.1.3	Ekonomije obsega in ekonomije povezanosti	120
7.1.1.4	Tehnološke prednosti ali superiornost	121
7.1.1.5	Stopnja vertikalne integracije.....	122
7.1.1.6	Ovire za širitev.....	123
7.1.1.7	Raznolikost storitev in produktov.....	125
7.1.2	Pravne oziroma regulatorne ovire	125
7.1.3	Zaključek glede prvega merila – tj. prisotnosti visokih in stalnih ovir za vstop na trg.....	127
7.2	Drugo merilo: struktura trga, ki se ne nagiba k učinkoviti konkurenci v ustreznem časovnem okviru	127
7.2.1	Tržni deleži.....	128
7.2.2	Cenovni trendi in cenovna politika	135
7.2.3	Potencialna konkurenca	137
7.2.4	Nadzor nad infrastrukturo, ki se je ne da zlahka podvojiti	139
7.2.5	Raznolikost storitev in produktov	139
7.2.6	Ovire za širitev	139
7.2.7	Zaključek glede drugega merila – tj. strukture trga, ki se ne nagiba k učinkoviti konkurenci v ustreznem časovnem okviru.....	139
7.3	Tretje merilo: samo konkurenčno pravo ni dovolj za odpravo zadevnih tržnih pomanjkljivosti	139
7.3.1	Stopnja nekonkurenčnega obnašanja in težavnost njegovega odpravljanja	140

7.3.2	Nekonkurenčno obnašanje povzroča nepopravljivo škodo na povezanih trgih.....	142
7.3.3	Potreba po predhodni regulaciji za zagotovitev učinkovite konkurence na dolgi rok.....	143
7.3.4	Zaključek glede tretjega merila – tj. samo konkurenčno pravo ni dovolj za odpravo zadevnih tržnih pomanjkljivosti.....	143
7.4	Sklep o preizkusu treh meril	143
8	Merila za presojo pomembne tržne moči	145
8.1	Stanje na trgu 3b »Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg« ...	145
8.2	Kriteriji za analizo upoštevnega trga 3b »Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg«	148
8.2.1	Tržni deleži operaterjev na upoštevem trgu.....	149
8.2.1.1	Tržni deleži operaterjev na območju celotne Slovenije	149
8.2.1.2	Tržni deleži operaterjev na geografskem območju (pod-trgu) A.....	152
8.2.1.3	Tržni deleži operaterjev na geografskem območju (pod-trgu) B	154
8.2.2	Vpliv velikih uporabnikov na moč operaterja (izravnalna kupna moč) na geografskem območju (pod-trgu) B.....	156
8.2.3	Nadzor nad infrastrukturo, ki se je ne da zlahka podvojiti, na geografskem območju (pod-trgu) B	158
8.3	Sklep o ugotovitvi operaterja s pomembno tržno močjo na obravnavanem upoštevem trgu ...	160
9	Predlagane obveznosti na upoštevem trgu.....	161
9.1	Obveznost dopustitve operaterskega dostopa do določenih omrežnih zmogljivosti in njihove uporabe.....	162
9.2	Obveznost zagotavljanja enakega obravnavanja	169
9.3	Obveznost zagotavljanja preglednosti	191
9.4	Obveznost cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva	196
9.4.1	Oblikovanje veleprodajnih cen za storitve veleprodajnega osrednjega dostopa za izdelke za množični trg do starejšega bakrenega omrežja	202
9.4.2	Oblikovanje veleprodajnih cen za storitve veleprodajnega osrednjega dostopa na fiksni lokacija za izdelke za množični trg do NGA omrežij	206
9.4.3	Oblikovanje veleprodajnih cen za ostale storitve veleprodajnega osrednjega dostopa na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg	219
9.5	Obveznost ločitve računovodskih evidenc	222
10	Kazalo tabel.....	231
11	Kazalo slik.....	232
Priloga 1.....	235

1 Uporabljeni izrazi

Bele lise so definirana kot območja, kjer širokopasovna infrastruktura v zahtevani kakovosti ne obstaja in tudi ni tržnega interesa za njeno gradnjo.

CMTS (Cable Modem Termination System) je del opreme, ki se običajno nahaja v vozlišču kableskega operaterja, in služi za zagotavljanje kablenskemu naročniku visokohitrostne podatkovne storitve, kot sta kablenski internet ali telefonija preko IP (VoIP).

Četverček (Quadruple play) je ponudba, ki vključuje štiri vrste osnovnih storitev (govorna telefonija (fiksna ali mobilna), TV&radio, prenos podatkov). V tem primeru gre za fiksno-mobilno konvergenco.

DOCSIS (Data Over Cable Service Interface Specifications) je telekomunikacijski standard, ki omogoča širokopasovni podatkovni dostop prek obstoječih koaksialnih kablenskih sistemov, ki so bili prvotno uporabljeni za prenos programskih signalov kableske televizije.

Dostopovna infrastruktura je dostopovno kablensko omrežje vključno s pripadajočimi gradbenimi inženirskimi objekti (jaški, kanalizacija, drogovi, omarice in drugo). Ta definicija ne posega v definicijo upoštevne trga, kot je ugotovljena s to analizo.

Dostopovna točka je element elektronskega komunikacijskega omrežja, ki omogoča povezavo med dostopovnim omrežjem in hrbteničnim omrežjem fizične ali pravne osebe, ki zagotavlja elektronska komunikacijska omrežja.

Dostopovna omrežja naslednje generacije (omrežja NGA) so fiksna dostopovna omrežja, ki so v celoti ali delno sestavljena iz optičnih elementov in ki v primerjavi s storitvami prek obstoječih bakrenih omrežij zagotavljajo storitve širokopasovnega dostopa z izboljšanimi lastnostmi (npr. večja pasovna širina). V večini primerov so omrežja NGA rezultat nadgradnje že obstoječega bakrenega ali koaksialnega dostopovnega omrežja ali novogradnja z optičnimi kabli.

Dostopovno omrežje je del elektronskega komunikacijskega omrežja, ki neposredno ali preko razdelilne točke povezuje končne uporabnike z najbližjo dostopovno točko.

DVB-C (Digital Video Broadcasting – Cable) je standard za prenos zvoka in slike preko koaksialnih kablenskih omrežij, ki se uporablja v Evropi.

Dvojček (Double play) ponudba (zvezana ali nezvezana) vključuje dve od navedenih storitev: storitve fiksne govorne telefonije, storitve mobilne govorne telefonije, fiksne televizijske in radijske storitve, mobilne televizijske in radijske storitve, storitve fiksne širokopasovnega dostopa in storitve mobilnega širokopasovnega dostopa.

Ekonomija obsega je dolgoročno upadanje povprečnih stroškov zaradi možnosti razpršitve fiksnih stroškov na večjo količino proizvodnje.

FTTH (Fiber to the Home) ali „optika do doma“ je dostopovno omrežje iz optičnih vodov v zaključnem in dovajalnem segmentu, t.j. da je poslopje stranke (hiša ali v večstanovanjskih enotah stanovanje) prek optičnih vlaken povezano z dostopovnim vozliščem. V tem dokumentu se FTTH nanaša tako na „optiko do doma“ kot tudi na „optiko do zgradbe“ (FTTB).

Goli bitni tok je storitev širokopasovnega dostopa na priključkih, na katerih ni vključena PSTN ali ISDN storitev.

GPON (Gigabit Passive Optical Networks) je točka-več-točk (P2MP) topologija optičnega omrežja, ki v distribuciji omrežja uporablja pasivne optične razcepnike. Na ta način je lahko na eno optično vlakno povezanih več končnih uporabnikov (npr. 32, 64, 128).

HFC (Hybrid Fiber Coaxial) omrežja so omrežja, s katerimi upravljajo kabelski operaterji. Potekajo po optičnih vlaknih do optičnih vozlišč (fiber node), od tam pa kot kabelska koaksialna omrežja do lokacij končnih uporabnikov.

Hibridni internetni dostop omogoča kombiniranje povezovanja preko fiksnega in mobilnega omrežja uporabnikom doseganje višjih prenosnih hitrosti. Pri tem operaterji za televizijske storitve in stacionarno telefonijo uporabljajo izključno fiksno omrežje preko bakrenega omrežja, za brskanje po spletu pa mobilno povezavo. Na ta način se končnim uporabnikom izboljša uporabniška izkušnja, kljub slabi fiksni bakreni povezavi.

Hišna komunikacijska napeljava je elektronsko komunikacijsko omrežje znotraj stavbe, ki zagotavlja povezljivost enega ali več naročnikov z javnim komunikacijskim omrežjem.

Iskalec dostopa je na danem upoštevnem trgu nereguliran operater (ponudnik storitev), ki išče dostop do potencialnega končnega uporabnika preko omrežne infrastrukture na upoštevnem trgu reguliranega operaterja oziroma ponudnika omrežja.

ISO/OSI referenčni model predstavlja modularno zgradbo protokolov. Sestavljen je iz sedmih plasti: fizična, povezovalna, omrežna, transportna, sejna, predstavitevna in aplikacijska plast. Na vsaki plasti so določene posamezne omrežne funkcije. Velja za osnovni arhitekturni model za komunikacijo med elementi elektronskih komunikacij.

Kabelska kanalizacija je horizontalni gradbeni-inženirski objekt, sestavljen iz kanalov, cevi in podobnega, ki omogoča postavitve in vzdrževanje telekomunikacijskih vodov.

Kartica SIM (SIM – Subscriber Identity Modul in USIM – Universal Subscriber Identity Modul) je identifikacijski kriptografski spominski modul s podatki, ki omogoča priključitev na določena mobilna omrežja in identifikacijo naročnika oz. uporabnika omrežja.

Komunikacijski objekt je objekt, ki spada v fizično infrastrukturo, stavbno fizično infrastrukturo ali pasivno komunikacijsko infrastrukturo (na primer cevi, drogovi, kanali, revizijski jaški, vstopni jaški, omarice, stavbe ali dostopi v stavbe, antene in stolpi, infrastruktura v stavbi, namenjena namestitvi ožičenja ter ožičenje v stavbi).

Končni uporabnik oziroma končna uporabnica (v nadaljnjem besedilu: končni uporabnik) je uporabnik, ki ne zagotavlja javnih komunikacijskih omrežij in ne izvaja javnih komunikacijskih storitev.

Konvergenca omrežij v splošnem označuje združevanje obstoječih omrežij za prenos govora, omrežij za prenos podatkov in radiodifuznega omrežja; gre torej za združevanje telefonskega, radio-televizijskega in različnih vrst podatkovnih omrežij. Konvergenca omrežij spremlja tudi integracija ali

zlivanje storitev, oboje pa predstavlja eno od najpomembnejših tendenc globalnega razvoja telekomunikacij.

KPI (Key Performance Indicators) so finančni in nefinančni kazalci učinkovitosti operaterja z vidika njegovega razvoja in doseganja zastavljenih ciljev, v določenem časovnem obdobju. KPI se merijo preko različnih poslovnih tehnik, z namenom ocene trenutnega stanja poslovanja operaterja, z njihovo pomočjo pa lahko operater determinira tudi svoj bodoči poslovni načrt.

Naselja belih lis (geografska širokopasovna vrzel) so ruralno in redko naseljena območja, kjer pridobitev širokopasovnega priključka ni mogoča ali pa je ponudba omejena zgolj na dostopovne tehnologije višjega cenovnega razreda.

Naročnik oziroma naročnica (v nadaljnjem besedilu: naročnik) je vsaka fizična ali pravna oseba, ki z izvajalcem javnih komunikacijskih storitev sklene pogodbo za uporabo teh storitev oziroma za njihovo zagotavljanje s strani izvajalca.

NGA bakreno omrežje je omrežje, ki je zmožno zagotavljati hitrost najmanj 30 Mbit/s.

Odprto širokopasovno omrežje je širokopasovno omrežje, ki je izgrajeno na podlagi javno zasebnega partnerstva in je kot tako dostopno vsem operaterjem pod enakimi pogoji.

Omrežna priključna točka je fizična točka, na kateri ima naročnik dostop do javnega komunikacijskega omrežja; kadar omrežja vključujejo komutacijo ali usmerjanje, je omrežna priključna točka določena s posebnim omrežnim naslovom, ki je lahko vezan na številko ali ime naročnika.

Operater je operater omrežja oziroma izvajalec storitve. Fizična ali pravna oseba, ki omogoča brezplačen dostop do interneta in pri tem nima pridobitnega namena ter zagotavljanje dostopa do interneta ni del njene pridobitne dejavnosti, ni operater.

Operater omrežja je fizična ali pravna oseba, ki zagotavlja javno komunikacijsko omrežje ali pripadajoče zmogljivosti ali je obvestila pristojni regulativni organ o nameravanem zagotavljanju javnega komunikacijskega omrežja ali pripadajočih zmogljivosti.

Operaterski dostop pomeni zagotovitev razpoložljivosti naprav oziroma storitev drugemu operaterju pod določenimi pogoji, bodisi na izključni ali neizključni podlagi, za zagotavljanje elektronskih komunikacijskih storitev, tudi kadar se uporabljajo za zagotavljanje storitev informacijske družbe ali storitev radiodifuzijskih vsebin. Med drugim zajema: dostop do omrežnih elementov in pripadajočih naprav, ki lahko vključuje tudi priključitev opreme s fiksnimi ali nefiksnimi sredstvi (zlasti dostop do krajevne zanke ter naprav in storitev, ki so potrebne za zagotavljanje storitev prek krajevne zanke), dostop do fizične infrastrukture, vključno s stavbami, kanali in drogovi, dostop do ustreznih zalednih sistemov, vključno s sistemi za obratovalno podporo, dostop do informacijskih sistemov ali podatkovnih zbirk za prednaročanje, zagotavljanje, naročanje, zahteve za vzdrževanje in popravilo ter zaračunavanje, dostop do pretvorbe številki ali do sistemov, ki zagotavljajo enakovredno delovanje, dostop do fiksnih in mobilnih omrežij, zlasti za gostovanje, dostop do sistemov s pogojnim dostopom za digitalne televizijske storitve in dostop do virtualiziranih omrežnih storitev in funkcij.

Pripadajoče zmogljivosti so pripadajoče storitve, fizična infrastruktura in druge naprave ali elementi, povezani z elektronskim komunikacijskim omrežjem oziroma elektronsko komunikacijsko storitvijo, ki

omogočajo oziroma podpirajo zagotavljanje storitev po tem omrežju oziroma ali s to storitvijo ali pa imajo sposobnost za to in vključujejo med drugim stavbe ali vhode v stavbe, ožičenje stavb, antene, stolpe in druge podporne konstrukcije, kanale, vodila, stebre, vstopne jaške in omarice.

SLA (Service Level Agreement) je sporazum o zagotavljanju nivoja kakovosti storitve in predstavlja medsebojni dogovor o storitvah, nalogah, odgovornostih, jamstvih in garancijah v zvezi z zagotavljanjem določene storitve ali t.i. opredeljeno »raven storitev«. SLA lahko določajo raven dostopnosti, razpoložljivosti, uporabnosti, učinkovitosti, delovanja, lastnosti storitev in dodatne storitve ter predstavljajo minimum, ki ga lahko operaterji pričakujejo od pogodbenih partnerjev pri zagotavljanju storitev.

Starejše bakreno omrežje je bakreno omrežje, ki ni zmožno zagotavljati hitrost več kot 30 Mbit/s.

Širokopasovno omrežje je javno komunikacijsko omrežje, ki omogoča prenos podatkov z visoko s hitrostjo večjo od 144 kbit/s. Na podlagi standardov tovrstno omrežje predstavljajo priključki s hitrostmi 256 kbit/s in več.

TKI (Telekomunikacijski kabelski izvod) je element telekomunikacijskega optičnega ali bakrenega dostopovnega omrežja, ki omogoča dostop in eksploatacijo posameznih optičnih ali bakrenih vodov.

Trojček (Triple play) ponudba (zvezana ali nezvezana) vključuje tri vrste osnovnih storitev (govorna telefonija (fiksna ali mobilna), TV&radio, prenos podatkov), s tem, da so storitve prenosa podatkov vezane na širokopasovni dostop.

Uporabnik ali uporabnica (v nadaljnjem besedilu: uporabnik) je fizična ali pravna oseba, ki uporablja ali zaprosi za uporabo javno dostopne elektronske komunikacijske storitve.

Vectoring je tehnologija, ki omogoča večje prenosne hitrosti preko snopov povezav z bakrenimi paricami. Tehnologija deluje na principu povečevanja razmerja med koristnim signalom in šumom v posamezni parici snopa, z zmanjševanjem vpliva presluha med paricami. Tehnologija se lahko uporablja kot nadgradnja VDSL2 standarda ali kot povsem nova tehnologija g.fast za krajše razdalje. Tehnologija omogoča sobivanje z nekaterimi starejšimi xDSL tehnologijami, vendar se pri tem poslabšajo njene prenosne zmogljivosti.

Vertikalno integrirani operater je operater, ki deluje na različnih ravneh maloprodajnega in veleprodajnega zagotavljanja omrežij in opravljanja storitev.

VPN (Virtual Private Network) je upravljana elektronska komunikacijska storitev, ki nudi naročnikom navidezno zasebno omrežje, realizirano z viri javnega omrežja. Zagotavlja jo ponudnik elektronskih komunikacijskih storitev.

Vstopnik na trg je operater, ki vstopa na telekomunikacijski trg. Prvi vstopnik je bil prvi operater, ki je vstopil na že obstoječ telekomunikacijski trg, kasnejši vstopnik je operater, ki je kasneje vstopil na trg, nov vstopnik pa je operater, ki šele bo vstopil na trg.

VULA (Virtual Unbundled Local Access) je storitev navidezne razvezave krajevne zanke na osnovi bitnega toka, ki omogoča funkcionalnost primerljivo fizični razvezavi krajevne zanke do končnega uporabnika.

Zakupljeni vodi so vrsta elektronskih komunikacijskih zmogljivosti, ki uporabniku omogočajo transparentne prenosne povezave med omrežnimi priključnimi točkami brez funkcije avtomatske usmerjevalne komutacije, ki bi bila uporabniku na voljo kot del funkcij zakupljenega voda.

Zmogljivost omrežne priključne točke za potrebe analize pomeni obstoj omrežne priključne točke na določeni lokaciji z določljivo hitrostjo prenosa podatkov.

Ostali termini imajo enak pomen kot v ZEKom-1, če iz besedila analize ne izhaja drugače.

2 Uvod

Agencija za komunikacijska omrežja in storitve Republike Slovenije; v nadaljnjem besedilu: Agencija) mora skladno s 100. členom Zakona o elektronskih komunikacijah (Uradni list RS, št. 109/12, 110/13, 40/14-ZIN-B, 54/14 – Odl. US, 81/15, 40/2017 in 30/2019 - odl. US; v nadaljnjem besedilu: ZEKom-1) v rednih časovnih intervalih (najkasneje 3 leta od sprejetja veljavne regulatorne odločbe) analizirati upoštevne trge. Pri tem mora Agencija v največji meri upoštevati tudi Priporočila Komisije¹, z dne 18. decembra 2020, o upoštevni trgih proizvodov in storitev v sektorju elektronskih komunikacij, ki so lahko predmet predhodnega urejanja v skladu z Direktivo 2018/1972/EU (v nadaljnjem besedilu: Priporočilo o upoštevni trgih), ki pa upoštevnega trga 3b »Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg« ne uvršča med trge, ki so lahko predmet predhodne regulacije. Agencija je zato izvedla preizkus treh meril na podlagi katerega je ugotovila, da je potrebno predhodno regulacijo na upoštevni trgu ohraniti tudi v prihodnje. Na podlagi te ugotovitve je Agencija izvedla podrobno analizo upoštevnega trga 3b »Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg« z namenom ugotovitve novega stanja na trgu in oblikovanja ustreznih regulatornih ukrepov za odpravo preostalih ovir pri razvoju učinkovite konkurence.

Agencija je pri pripravi analize predmetnega upoštevnega trga in oblikovanju predlaganih ukrepov zasledovala predvsem naslednje cilje:

- spodbujanje razvoja inovativnih, kakovostnejših in uporabnikom dostopnejših storitev ter zmanjševanje ovir za prehajanje uporabnikov med operaterji;
- spodbujanje enakih konkurenčnih pogojev na trgu;
- spodbujanje storitvene in infrastrukturne konkurence;
- tehnološko nevtralno obravnavanje omrežij in storitev;
- spodbujanje investicij v izgradnjo širokopasovnih omrežij visokih prenosnih hitrosti;
- spodbujanje prehoda operaterjev in uporabnikov na NGA omrežja;
- prilagoditev regulacije spremembam in trendom na trgu;
- predvidljive in stabilne cene dostopa do bakrenega omrežja;
- dostopnejše storitve z višjimi hitrostmi;
- fleksibilno definiranje veleprodajnih cen dostopa do NGA omrežij glede na konkurenčne pogoje in ekonomsko ponovljivost namesto stroškovno naravnanih cen;
- upoštevanje možnosti simetrične regulacije dostopa do omrežnih elementov, z namenom znižanja stroškov izgradnje NGA omrežij in preprečitev podvajanja pasivne infrastrukture;
- upoštevanje investicijskih planov operaterjev v izgradnjo NGA omrežij;
- prilagoditev regulacije spremembam na trgu dostopa do omrežij zaradi tehnološkega razvoja omrežij;
- upoštevanje geografskega vidika razmer na trgu;
- doseganje ciljev gigabitne družbe²;

¹ PRIPOROČILO KOMISIJE (EU) 2020/2245 z dne 18. decembra 2020, o upoštevni trgih izdelkov in storitev v sektorju elektronskih komunikacij, ki so lahko predmet predhodne regulacije v skladu z Direktivo (EU) 2018/1972 Evropskega parlamenta in Sveta o Evropskem zakoniku o elektronskih komunikacijah, dostopno na povezavi <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX%3A32020H2245&qid=1610017459949>

² Internetna povezljivost za rast, konkurenčnost in kohezijo: evropska gigabitna družba in 5G. Resolucija Evropskega parlamenta z dne 1. junija 2017 o internetni povezljivosti za rast, konkurenčnost in kohezijo: evropska gigabitna družba in 5G, dostopno na povezavi <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX:52017IP0234>

- doseganje ciljev Digitalne agende Evrope³ in Načrta razvoja širokopasovnih omrežij v Sloveniji⁴.

Upoštevni Trg 1 »Veleprodajni lokalni dostop na fiksni lokaciji«, je s trgom 3b »Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg« tesno povezan, zato je Agencija postopek za pripravo in izdelavo analize obeh upoštevni trgov pripravljala istočasno. Ker se Agencija zaveda teže in pomena oblikovanja regulacije tega upoštevne trga, je v maju 2020 pripravila Analizo učinkov regulacije trgov 3a »Veleprodajni lokalni dostop na fiksni lokaciji« in 3b »Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg« (v nadaljevanju Analiza učinkov regulacije trgov 3a in 3b) ter pregled obveznosti iz trenutno veljavnih odločb v luči nove Direktive (EU) 2018/1972⁵ z vprašanji o prihodnji regulaciji, ki so bila namenjena zainteresirani javnosti, predvsem operaterjem. Ob prebiranju omenjenega in ne nazadnje tudi tega dokumenta, se je potrebno zavedati preštevilčenja upoštevne trga 3a v upoštevni trg 1, ki je bilo izvedeno po njegovi objavi. Vse prejete pripombe operaterjev je Agencija preučila in jih v velikem delu smiselno upoštevala pri izvedbi analiz upoštevni trgov 1 in 3b ter pri oblikovanju predlaganih regulatornih ukrepov.

Z regulacijo na upoštevni trgih veleprodajnega dostopa do širokopasovnega omrežja si agencija prizadeva povečati izkoriščenost že zgrajenega optičnega omrežja Telekoma Slovenije, pri čemer želi s cenovno regulacijo spodbuditi prehod operaterjev in posledično končnih uporabnikov z bakrenega na optično omrežje, kar bo omogočilo postopno ukinjanje bakrenega omrežja, ki po svojih lastnostih ni primerno za doseganje ciljev gigabitne družbe. Opravljena analiza učinkov regulacije potrjuje, da se prehodi na optično omrežje, kjer je to že na voljo, tudi izvajajo. Agencija na podlagi analize stanja na trgu elektronskih komunikacij ugotavlja, da je trenutna izkoriščenost zgrajenega optičnega omrežja Telekoma Slovenije 43,0 %⁶, kar je dobre 3 odstotne točke več, kot je bilo ugotovljeno v predhodni analizi predmetnega upoštevne trga.

Najbolj razširjena oblika veleprodajnega dostopa je razvezan dostop na optičnem omrežju, ki beleži konstantno rast, ki se počasi umirja. Podobno rast, ki pa je v zadnjem obdobju pričela stagnirati, pa beleži tudi dostop preko bitnega toka na bakrenem omrežju, ki je izgubil primat. Obema se je zaradi hitre rasti že skoraj povsem približal dostop preko bitnega toka na optičnem omrežju, medtem ko razvezan dostop na bakrenem omrežju, kot oblika dostopa, ki je bila na začetku leta 2019 še vodilna, še naprej upada in nastopa kot najmanj razširjena oblika veleprodajnega dostopa. Na podlagi napisanega je moč zaključiti, da sta obe obliki dostopa na veleprodajnem nivoju še vedno pomembni za zagotavljanje konkurenčnosti na trgu, pri čemer je v zadnjem obdobju opazen predvsem prehod na optične veleprodajne produkte.

³ SPOROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ, Evropska digitalna agenda, dostopno na povezavi: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC0245&from=en>

⁴ NAČRT RAZVOJA ŠIROKOPASOVNIH OMREŽIJ, dostopno na povezavi: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjR8v61ku7vAhVL3qQKHeJUAqYQFjAAegQIAxAD&url=https%3A%2F%2Fwww.gov.si%2Fassets%2Fministrstva%2FMJU%2FDI%2FNacrt-razvoja-sirokopasovnih-omrezij.pdf&usg=AOvVaw0BX7C2IY-V2I89mu7gJ8BH>

⁵ <https://www.akos-rs.si/javna-posvetovanja-in-razpisi/novica/analiza-ucinkov-regulacije-trgov-3a-veleprodajni-lokalni-dostop-na-fiksni-lokaciji-in-3b-veleprodajni-osrednji-dostop-na-fiksni-lokaciji-za-izdelke-za-mnozicni-trg-in-vabilo-k-podaji-pogledov-zainteresirane-javnosti-na-pregled-obveznosti-iz-trenutno-veljavnih-odlocb-v-luci-nove-direktive-eu-2018-1972>

⁶ Vir: GURS, AKOS, December 2020

Na podlagi raziskave Agencije⁷ o maloprodajnih značilnostih trga, so potrebe po hitrostih na trgu pretežno zadovoljene, saj 62,4 % anketirancev pravi, da višje hitrosti trenutno ne potrebuje, skoraj 74,9 % anketirancev pa višje hitrosti prenosa podatkov oziroma dostopa do interneta ni pripravljeno doplačati. Po podatkih iz Analize stanja povpraševanja po višjih hitrostih dostopa do interneta in e-vsebinah za mesec oktober 2020⁸ so ključni dejavniki pri izbiri ponudnika internetnega dostopa oziroma paketa storitev predvsem kvaliteta omrežja (57 %), hitrost internetnega dostopa (49 %) in nizke cene paketov (49 %). Skoraj polovica vprašanih pa med pomemben element pri izbiri ponudnika uvršča tudi hiter odziv ponudnika v primeru nedelovanja storitev (47 %).

Ne glede na to pa je morala Agencija pri pripravi regulativnih ukrepov upoštevati razvoj omrežij in bodoče potrebe uporabnikov pri razvoju novih tehnologij, predvsem 5G omrežij in interneta stvari, ki bodo prinesli nove zahteve po višjih hitrostih in boljši odzivnosti omrežij, kar je upoštevano v projektu EU razvoja gigabitne družbe do leta 2025. Ta projekt si je zadal, da bo vsem gospodinjstvom v EU dal možnost dostopa do 100 Mbit/ omrežja, gigabitno povezljivost do vseh socio-ekonomskih dejavnikov, neprekinjeno 5G omrežje na voljo v vseh urbanih središčih in transportnih poteh ter vseobsežen dostop do mobilnih podatkovnih omrežij, kjer za to obstaja potreba.

Prav tako je Agencija upoštevala tudi potrebe končnih uporabnikov in operaterjev na trgu, pričakovane investicije (vključno z izraženim tržnim interesom), kot tudi karakteristike in pričakovani razvoj omrežja in njegovo izkoriščenost. Pri analizi pa je Agencija upoštevala tudi novosti in ukrepe, ki jih prinaša direktiva (EU) 2018/1972 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. decembra 2018 o Evropskem zakoniku o elektronskih komunikacijah z dne 17. 12. 2019⁹ (v nadaljnjem besedilu: EECC).

⁷ Raziskava o mesečnih izdatkih gospodinjstev za storitve elektronskih komunikacij; dostopno na: <https://www.akos-rs.si/uporabniki-storitev/raziscite/porocila-raziskave-in-analize/uporabniki-storitev/novica/raziskava-o-mesečnih-izdatkih-gospodinjstev-za-storitve-elektronskih-komunikacij-v-oktobru-2020>

⁸ <https://www.akos-rs.si/uporabniki-storitev/raziscite/porocila-raziskave-in-analize/uporabniki-storitev/novica/analiza-stanja-povprasevanja-po-visjih-hitrostih-dostopa-do-interneta-in-e-vsebinah-za-oktober-2020>

⁹ Direktiva (EU) 2018/1972 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. decembra 2018 o Evropskem zakoniku o elektronskih komunikacijah z dne 17. 12. 2019, dostopna na povezavi <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L1972>

3 Pravna podlaga za analizo upoštevnega trga

Agencija opravlja analize upoštevne trgov skladno z ZEKom-1, ki v slovenski pravni red prenaša:

- direktivo 2002/19/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 7. marca 2002 o dostopu do elektronskih komunikacijskih omrežij in pripadajočih zmogljivosti ter njihovem medsebojnem povezovanju, nazadnje spremenjeno z Direktivo 2009/140/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. novembra 2009, (v nadaljnjem besedilu: Direktiva o dostopu);
- direktivo 2002/20/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 7. marca 2002 o odobritvi elektronskih komunikacijskih omrežij in storitev, nazadnje spremenjeno z Direktivo 2009/140/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. novembra 2009, (v nadaljnjem besedilu: Direktiva o odobritvi);
- direktivo 2002/21/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 7. marca 2002 o skupnem ureditvenem okviru za elektronska komunikacijska omrežja in storitve, nazadnje spremenjeno z Direktivo 2009/140/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. novembra 2009, (v nadaljnjem besedilu: Okvirna direktiva);
- direktivo 2002/22/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 7. marca 2002 o univerzalnih storitvah in pravicah uporabnikov v zvezi z elektronskimi komunikacijskimi omrežji in storitvami, nazadnje spremenjeno z Direktivo 2009/136/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. novembra 2009, (v nadaljnjem besedilu: Direktiva o univerzalnih storitvah);
- direktivo 2002/58/ES Evropskega parlamenta in Sveta o obdelavi osebnih podatkov in varstvu zasebnosti na področju elektronskih komunikacij, nazadnje spremenjeno z Direktivo 2009/136/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. novembra 2009, (v nadaljnjem besedilu: Direktiva o zasebnosti in elektronskih komunikacijah).

Agencija je analizo upoštevnega trga pripravila tudi skladno z direktivo (EU) 2018/1972 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. decembra 2018 o Evropskem zakoniku o elektronskih komunikacijah z dne 17. 12. 2019 (EECC), ki do predvidenega roka za implementacijo, 21. decembra 2020, še ni bila prenesena v nacionalno zakonodajo, je pa Agencija vsebino direktive upoštevala pri pripravi analize in ukrepov.

Leta 2009 je bila na ravni EU sprejeta tudi Uredba 1211/2009 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. novembra 2009 o ustanovitvi Organa evropskih regulatorjev za elektronske komunikacije (v nadaljnjem besedilu: BEREC) in Urada. Leta 2018 je navedeno uredbo razveljavila in nadomestila Uredba (EU) 2018/1971 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. decembra 2018 o ustanovitvi Organa evropskih regulatorjev za elektronske komunikacije (BEREC) in Agencije za podporo BEREC-u (Urad BEREC), spremembi Uredbe (EU) 2015/2120 ter razveljavitvi Uredbe (ES) št. 1211/2009 (OJ L 321, 17. 12. 2018). BEREC kot telo evropskih regulatorjev elektronskih komunikacij zagotavlja primeren mehanizem za spodbujanje sodelovanja in usklajevanja med nacionalnimi regulativnimi organi in Evropsko komisijo. Njegov ključen namen pa je spodbujanje razvoja in delovanja notranjega trga za elektronska komunikacijska omrežja in storitve. Skladno z navedenim je agencija v analizi upoštevala tudi dokumente BEREC-a.

Osnovni cilj analize upoštevnega trga je ugotovitev, ali na posameznem upoštevne trgu obstaja konkurenca in ali ima operater (ali več operaterjev skupaj) na posameznem upoštevne trgu pomembno tržno moč. Glede na izsledke analize se operaterju s pomembno tržno močjo naložijo, spremenijo, ohranijo ali razveljavijo obveznosti iz 102. do 107. člena ZEKom-1.

Regulatorni okvir in ZEKom-1 predvidevata tristopenjski proces v postopku določitve operaterja ali operaterjev s pomembno tržno močjo (v nadaljnjem besedilu: OPTM) in naložitve obveznosti z namenom konkurence na trgu:

1. določitev upoštevni trgov na področju elektronskih komunikacij skladno z 99. členom ZEKom-1;
2. analiza upoštevne trga, v okviru katere Agencija v sodelovanju z Javno agencijo RS za varstvo konkurence ugotavlja ali na upoštevni trgu obstaja konkurenca;
3. v primeru ugotovitve, da ni učinkovite konkurence na trgu, Agencija v upravnem postopku z odločbo določi OPTM in mu oziroma jim naloži vsaj eno izmed možnih obveznosti, ki jih predvideva ZEKom-1, z namenom reševanja dejanskih ali potencialnih težav na področju konkurence.

ZEKom-1 v prvem odstavku 99. člena nalaga Agenciji, da mora na področju zagotavljanja in izvajanja elektronskih komunikacij v skladu z načeli konkurenčnega prava in ob doslednem upoštevanju vsakokratnega Priporočila Evropske komisije o upoštevni trgih produktov in storitev na področju elektronskih komunikacij in Smernic Evropske komisije, ki urejajo tržno analizo in določitev pomembne tržne moči na področju elektronskih komunikacijskih omrežij in storitev določiti produktne, storitvene in geografske trge, ki ustrezajo razmeram v državi, v analizi posamičnega upoštevne trga. Agencija v analizi upošteva raven konkurence na področju infrastrukture na teh območjih v skladu z načeli konkurenčnega prava. Pri tem Agencija sodeluje z organom, pristojnim za varstvo konkurence.

Na podlagi zadnjega Priporočila o upoštevni trgih, z dne 18. decembra 2020, je med dva veleprodajna trga, ki sta podvržena predhodnemu urejanju, uvrščen samo še bivši upoštevni trg 3a »Veleprodajni lokalni dostop na fiksni lokaciji«, kot upoštevni trg 1, medtem ko je bil upoštevni trg 3b »Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg« s seznama umaknjen. Istočasno s sprejemom novega Priporočila o upoštevni trgih, je Evropska komisija pripravila tudi pripadajoče Pojasnilo¹⁰ t.i. delovni dokument Komisije, ki podrobneje definira vsebino izvajanja omenjenega Priporočila.

Agencija je v nadaljevanju ob upoštevanju prvega odstavka 99. člena ZEKom-1 izvedla analizo predmetnega upoštevne trga skladno s 100. členom ZEKom-1. Pri tem je upoštevala Smernice za tržno analizo in ocenitev pomembne tržne moči v skladu z regulativnim okvirom EU za elektronska komunikacijska omrežja in storitve (2018/C 159/01)¹¹ (v nadaljnjem besedilu: Smernice). Prav tako pa skladno z 207. členom ZEKom-1 tudi Priporočilo Komisije, z dne 20. septembra 2010, o reguliranem dostopu do dostopovnih omrežij naslednje generacije (NGA) (2010/572/EU)¹² (v nadaljnjem besedilu: Priporočilo o regulaciji NGA omrežij) in Priporočilo Komisije z dne 11. septembra 2013 o doslednih obveznostih nediskriminacije ter metodologijah za izračun stroškov za spodbujanje konkurence in izboljšanje okolja za naložbe v širokopasovne povezave (2013/466/EU)¹³ (v nadaljnjem besedilu: Priporočilo o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah).

¹⁰ COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT EXPLANATORY NOTE Accompanying the document COMMISSION RECOMMENDATION on relevant product and service markets within the electronic communications sector susceptible to ex ante regulation in accordance with Directive (EU) 2018/1972 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2018 establishing the European Electronic Communications Code, dostopno na povezavi <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/commission-updated-recommendation-relevant-markets>

¹¹ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018XC0507\(01\)&from=NL](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018XC0507(01)&from=NL)

¹² <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32010H0572&from=SL>

¹³ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32010H0572&from=SL>

4 Kronološki pregled regulacije predmetnega upoštevne trga

Na podlagi novega Priporočila o upoštevni trgih je bil konec leta 2020 upoštevni trg 3b »Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg« umaknjen iz seznama upoštevni trgov, zato je Agencija izvedla preizkus treh meril, na podlagi katerega je ugotavljala nadaljnjo upravičenost predhodne regulacije trga 3b. Pred tem je bil upoštevni trg 3b »Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg« s strani Evropske komisije določen s Priporočilom Komisije o upoštevni trgih, z dne 9. oktobra 2014¹⁴. Pred tem datumom je ta trg ustrezal definiciji iz Priporočila Komisije o upoštevni trgih, z dne 17. decembra 2007¹⁵ in je bil kot upoštevni trg 5 poimenovan kot »Prodaja na debelo širokopasovnega dostopa«, s Splošnim aktom o upoštevni trgih¹⁶, pa je bil poimenovan »Širokopasovni dostop (medoperaterski trg)«. Še pred tem je bil predmetni upoštevni trg (na podlagi Priporočila Komisije o upoštevni trgih, z dne 11. februarja 2003¹⁷, na podlagi katerega je bil sprejet Splošni akt o upoštevni trgih iz leta 2004, poimenovan pod zaporedno številko 12 »Širokopasovni dostop (medoperaterski trg)«.

Agencija je v postopku analize trga »Širokopasovni dostop (medoperaterski trg)« dne 10. 4. 2006 izdala odločbo št. 300-131/2005-127, na podlagi katere je družbo Telekom Slovenije d.d. (v nadaljnjem besedilu: Telekom Slovenije) določila kot operaterja s pomembno tržno močjo. V odločbi je Agencija Telekomu Slovenije naložila naslednje obveznosti: obveznost dopustitve operaterskega dostopa do omrežnih zmogljivosti in njihove uporabe, obveznost zagotavljanja enakega obravnavanja, obveznost zagotavljanja preglednosti, obveznost cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva ter obveznost ločitve računovodskih evidenc.

V letu 2007 je Agencija ponovno opravila analizo upoštevne trga »Širokopasovni dostop (medoperaterski trg)«. Ta je pokazala, da ima Telekom Slovenije na tem upoštevni trgu še vedno status operaterja s pomembno tržno močjo. Zato je Agencija Telekomu Slovenije z odločbo št. 3824-50/2007-3, z dne 11. 10. 2007, ponovno naložila obstoječe obveznosti in jih v nekaterih točkah dopolnila.

¹⁴ Priporočilo Komisije z dne 9. oktobra 2014 o upoštevni trgih proizvodov in storitev v sektorju elektronskih komunikacij, ki so lahko predmet predhodnega urejanja v skladu z Direktivo Evropskega parlamenta in Sveta 2002/21/ES o skupnem regulativnem okviru za elektronska komunikacijska omrežja in storitve (2014/710/EU), dostopno na povezavi:

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014H0710&from=EN>

¹⁵ Priporočilo Komisije z dne 17. decembra 2007 o upoštevni trgih proizvodov in storitev v sektorju elektronskih komunikacij, ki so lahko predmet predhodnega urejanja v skladu z Direktivo 2002/21/ES Evropskega parlamenta in Sveta o skupnem regulativnem okviru za elektronska komunikacijska omrežja in storitve (notificirano pod dokumentarno številko C(2007) 5406) (2007/879/ES), dostopno na povezavi:

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32007H0879&from=SL>

¹⁶ Splošni akt o določitvi upoštevni trgov (Uradni list RS št. 18/08 in 112/08). Z uveljavitvijo ZEKom-1 je bil predmetni Splošni akt razveljavljen, skladno s prvim odstavkom 99. člena ZEKom-1 pa Agencija ne sprejema več splošni aktov o upoštevni trgih, temveč ob doslednem upoštevanju vsakokratnega priporočila Evropske komisije o upoštevni trgih produktov in storitev na področju elektronskih komunikacij določi produktne, storitvene in geografske trge v analizi posamičnega upoštevne trga.

¹⁷ Commission Recommendation of 11 February 2003 on relevant product and service markets within the electronic communications sector susceptible to ex ante regulation in accordance with Directive 2002/21/EC of the European Parliament and of the Council on a common regulatory framework for electronic communication networks and services (notified under document number C(2003) 497), dostopno na povezavi:

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32003H0311&from=EN>

V drugi polovici leta 2007 je bilo v okviru posodobitve obstoječega regulativnega okvirja Evropske unije sprejeto Priporočilo o upoštevni trgih, z dne 17. decembra 2007, o upoštevni trgih produktov in storitev v sektorju elektronskih komunikacij, ki so lahko predmet predhodnega urejanja v skladu z Direktivo 2002/21/ES Evropskega parlamenta in Sveta o skupnem ureditvenem okvirju za elektronska komunikacijska omrežja in storitve, ki je dotedanji trg 12 »Širokopasovni dostop (medoperaterski trg)« zaradi ukinitve nekaterih upoštevni trgov preimenovalo v trg 5 »Širokopasovni dostop (medoperaterski trg)«.

Agencija je v letu 2009 opravila analizo upoštevni trga 5 »Širokopasovni dostop (medoperaterski trg)«, vendar se je kasneje zaradi spremenjenih razmer na trgu odločila za ponovitev analize, ki jo je izdala leta 2011. Na podlagi opravljene analize je Telekom Slovenije, dne 19. 4. 2011, izdala odločbo št. 38244-2/2011/7 in ji z njo naložila obveznost operaterskega dostopa, obveznost preglednosti, obveznost enakega obravnavanja, obveznosti cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva in obveznost ločitve računovodskih evidenc.

Agencija spremlja razmere na trgih elektronskih komunikacij. V letu 2015 je tako na podlagi zbranih podatkov in informacij, ki jih zbira od operaterjev ter na podlagi poročil Evropske komisije Digital scoreboard¹⁸, Agencija ugotovila, da so se razmere na trgu elektronskih komunikacij od izdaje predhodno navedene regulatorne odločbe bistveno spremenile, predvsem z vidika povpraševanja končnih uporabnikov po storitvah na trgu širokopasovnega dostopa ter dejstvu, da Slovenija močno zaostaja po hitrosti dostopa do interneta glede na ostale države članice EU. Posledično se je Agencija odločila, da navedena dejstva z analizo preveri v smislu ustreznosti obstoječe regulacije trga širokopasovnega dostopa in ugotovi, ali je obstoječa regulacija upoštevni trga še ustrežna z vidika zagotavljanja konkurenčnih razmer na trgu in posledično koristi za končne uporabnike glede kakovosti, cene in vrste storitev. Na podlagi izvedene analize je Agencija ugotovila, da je na trgu elektronskih komunikacij od časa uveljavitve veljavne regulatorne odločbe št. 38244-2/2001, z dne 19. 4. 2011, na predmetnem upoštevni trgu prišlo do bistvenih sprememb v segmentu hitrosti širokopasovnega dostopa do interneta, tako z vidika povpraševanja končnih uporabnikov kot tudi z vidika oblikovanja ponudb operaterjev na maloprodajnem trgu. Ob spremljanju učinkov regulacije, je Agencija ugotovila, da je naloženo metodo »maloprodajna cena minus« glede na opisane spremenjene razmere na trgu, potrebno revidirati, da se s tem omogoči normalno delovanje celotnega trga širokopasovnih storitev v Republiki Sloveniji. Glede na to, da je Agencija na podlagi opravljene analize ugotovila, da obstoječa oblika obveznosti oblikovanja cen po metodologiji »maloprodajna cena minus« v odločbi Agencije št. 38244-2/2011/7, z dne 19. 4. 2011, ni več ustrežna glede na spremenjeno stanje na trgu, je navedeno obveznost prilagodila tem spremembam. Z odločbo 38244-2/2015/3, z dne 25. 1. 2016 so bile spremenjene cenovne obveznosti Telekoma Slovenije (predvsem v obliki spremenjenih % maloprodajne cene minus in nekatere druge, z dostopom povezane cene).

S Priporočilom Komisije o upoštevni trgih¹⁹ se je v letu 2014 predmetni upoštevni trg preimenoval v upoštevni trg 3b »Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg«. Agencija je opravila analizo in Telekom Slovenije je bil na upoštevni trgu 3b ponovno prepoznan kot operater s pomembno tržno močjo. Dne 5.12.2017 ji je bila izdana odločba 38244-2/2017/19 v kateri je bila

¹⁸ Poročilo Evropske komisije Digital scoreboard, dostopno na povezavi: <http://ec.europa.eu/digital-agenda/en/digital-scoreboard>

¹⁹ Priporočilo Komisije z dne 9. oktobra 2014 o upoštevni trgih proizvodov in storitev v sektorju elektronskih komunikacij, ki so lahko predmet predhodnega urejanja v skladu z Direktivo Evropskega parlamenta in Sveta 2002/21/ES o skupnem regulativnem okvirju za elektronska komunikacijska omrežja in storitve (2014/710/EU), dostopno na povezavi: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014H0710&from=EN>

družbi naložena obveznost operaterskega dostopa, obveznost preglednosti, obveznost enakega obravnavanja, obveznosti cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva in obveznost ločitve računovodskih evidenc. Pomembna sprememba glede na naložene obveznosti v predhodni odločbi je predvsem ta, da obveznost cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva ni bila naložena Telekomu Slovenije na območjih določenih naselij v Sloveniji, ker obstaja konkurenčni pritisk na maloprodajno ponudbo Telekoma Slovenije in veleprodajne cene dostopa z bitnim tokom.

V maju 2020 je Agencija pripravila Analizo učinkov regulacije trgov 3a »Veleprodajni lokalni dostop na fiksni lokaciji« in 3b »Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg« ter pregled obveznosti iz trenutno veljavnih odločb v luči nove Direktive (EU) 2018/1972 z vprašanji glede prihodnje regulacije, ki so bila namenjena zainteresirani javnosti, predvsem operaterjem. Pred začetkom izvedbe analiz predmetnih trgov je Agencija tako zbrala poglede in mnenja deležnikov, ki jih je v največji možni meri upoštevala pri vzpostavitvi bodoče regulacije v smislu doseganja ciljev tako na strani spodbujanja konkurence na trgu in posledično izboljšanja pogojev za končne uporabnike kot tudi na strani ustvarjanja predvidljivega regulatornega okolja, ki bo spodbudilo investiranje na trgu.

5 Postopek analize upoštevnega trga

5.1 Potek zbiranja podatkov

Agencija je na podlagi svojih evidenc in rednega četrtnega zbiranja podatkov o razvoju trga elektronskih komunikacij in skladno s Splošnim aktom o zbiranju, uporabi in dajanju podatkov o razvoju trga elektronskih komunikacij (Uradni list RS, št. 77/16 in 58/19) in v skladu s Pravilnikom o vodenju in vsebini podatkov o komunikacijskih omrežjih in pripadajoči infrastrukturi, omrežnih priključnih točkah in drugih elektronskih komunikacijskih omrežjih (Uradni list RS, št. 19/18) od fizičnih in pravnih oseb, ki zagotavljajo elektronska komunikacijska omrežja oziroma izvajajo elektronske komunikacijske storitve ter so vpisane v uradno evidenco Agencije, pridobila podatke, na podlagi katerih je izvedla tržno analizo upoštevnega trga. Agencija tako redno zbira podatke od operaterjev elektronskih komunikacij, ki vključujejo podatke, relevantne za predmetni upoštevni trg. Na podlagi zbranih podatkov Agencija ugotavlja stanje na upoštevem trgu in po potrebi sprejme ustrezne obveznosti z namenom vzpostavitve učinkovite konkurence.

Agencija je uporabila zadnje razpoložljive in preverjene podatke na podlagi izpolnjenih vprašalnikov operaterjev, ki so se nanašali na obdobje od izdaje trenutno veljavne regulatorne odločbe, torej od 5. 12. 2017 do 30. 9. 2020, na podlagi katerih je v šestmesečnih, trimesečnih ali enomesečnih časovnih serijah posredovanja podatkov na tem trgu spremljala in analizirala stanje konkurenčnosti. Vsled dejstva, da izsledki analize predstavljajo osnovo za ugotovitev operaterja s pomembno tržno močjo (v nadaljevanju OPTM) in posledično za naložitev ustreznih obveznosti z namenom reševanja dejanskih ali potencialnih težav na področju konkurence, ki imajo takojšen ali relativno hiter vpliv na delovanje operaterja, ki je bil spoznan za OPTM, je Agencija želela v analizi upoštevati stanje na trgu, ki je časovno čim bližje zaključku analize, hkrati pa zaobjeti dovolj dolgo obdobje tudi za nazaj, saj je le tako mogoče dovolj gotovo ugotavljati in potrditi trende razvoja trga tudi za prihodnje obdobje in naložitvi ustreznih obveznosti spoznanemu OPTM. Analiza se je obenem posebej osredotočila na obdobje od zadnje analize predmetnega upoštevnega trga, na podlagi katere so bili izvedeni regulatorni ukrepi, kar omogoča obenem tudi ustrezen pogled na učinke dosedanje regulacije predmetnega upoštevnega trga in bolj celostno pokaže trende na tem upoštevem trgu.

5.2 Pregled ponudnikov širokopasovnega dostopa

V uradni evidenci Agencije je bilo ob koncu tretjega kvartala 2020 vpisanih 155 operaterjev, ki so Agencijo obvestili, da razpolagajo z javnim komunikacijskim omrežjem ali so, povedano drugače, imetniki oziroma upravljalci dostopovne infrastrukture v obliki bakrenega omrežja, optičnega omrežja, kableskega omrežja, zakupljenega širokopasovnega dostopa ali razvezanega dostopa do krajevne zanke – bodisi lastnega, bodisi najetega.

Tabela 1: Seznam operaterjev v evidenci Agencije

Imetnik naziv ali ime	Naslov	Pošta	Kraj	Država	Aktivni operater
A1 Slovenija, d. d.	Šmartinska cesta 134b	1000	Ljubljana	Slovenija	Da
ADRIA TELECOM d.o.o.	Bukovžlak 101	3000	Celje	Slovenija	Ne
AKCENTIS d.o.o.	Gradišče V 9	1291	Škofljica	Slovenija	Ne
AS GROUP d.o.o.	Posavec 085	4244	Podnart	Slovenija	Da

BELGACOM INTERNATIONAL CARRIER SERVICES	BOULEVARD DU ROI ALBERT II 27	1030	SCHAERBEEK	BELGIUM	Da
Global World Communication d.o.o.	Dunajska cesta 136	1000	Ljubljana	Slovenija	Da
AKTON d.o.o.	Dunajska cesta 9	1000	Ljubljana	Slovenija	Da
ALSTAR d.o.o. - v stečaju	Brnčičeva ulica 31	1231	Ljubljana - Črnuče	Slovenija	Da
ANSAT d.o.o.	Cesta krških žrtev 47	8270	Krško	Slovenija	Da
ARIO, d.o.o.	Partizanska cesta 37	2000	Maribor	Slovenija	Da
ASD d.o.o.	Boračeva 32c	9252	Radenci	Slovenija	Da
AT & T d.o.o.	Trg republike 3	1000	Ljubljana	Slovenija	Da
AVISION d.o.o. Portorož	Obala 114	6320	Portorož - Portorose	Slovenija	Da
BBTEL, d.o.o.	Belingerjeva ulica 2	2352	Selnica ob Dravi	Slovenija	Da
BELGACOM INTERNATIONAL CARRIER SERVICES	Boulevard du Roi Albert II 27	1030	Schaerbeek	Belgium	Da
BT Globalne storitve, d.o.o.	Cesta v Mestni log 1	1000	Ljubljana	Slovenija	Da
CATV RADLJE-VUHRED d.o.o.	Mariborska cesta 4	2360	Radlje ob Dravi	Slovenija	Da
CATV SELNICA RUŠE d.o.o.	Mariborska cesta 25	2352	Selnica ob Dravi	Slovenija	Da
CenturyLink Communications Germany GmbH	Rüsselsheimer Straße 22	60326	Frankfurt am Main	Germany	Da
CLOUD BROKER d.o.o.	Brnčičeva ulica 31	1231	Ljubljana - Črnuče	Slovenija	Ne
COGENT ADRIA d.o.o.	Cesta v Mestni log 88a	1000	Ljubljana	Slovenija	Da
COMPATEL Ltd	26-28 Bedford Row	WC1R 4HE	London	United Kingdom	Da
DANILO MILOŠIČ S.P.	Vareja 2a	2284	Videm pri Ptuju	Slovenija	Da
DARS d.d.	Ulica XIV. divizije 4	3000	Celje	Slovenija	Da
DEM d.o.o.	Obrežna ulica 170	2000	Maribor	Slovenija	Da
Detel Global d.o.o.	Lendavska ulica 39b	9000	Murska Sobota	Slovenija	Da
DOMCOMMERCE d.o.o.	Puhova ulica 1	1000	Ljubljana	Slovenija	Da
Domen Kokelj s. p.	Poljane nad Škofjo Loko 150	4223	Poljane nad Škofjo Loko	Slovenija	Da
Dostop kom d.o.o.	Obala 114	6320	Portorož - Portorose	Slovenija	Ne

DOSTOP KOMUNIKACIJE d.o.o.	Obala 114	6320	Portorož - Portorose	Slovenija	Da
E - PTICA d. o. o.	Matke 22	3312	Prebold	Slovenija	Ne
E.B. KOMUNIKACIJE d.o.o. - v likvidaciji	Podmilščakova ulica 28 A	1000	Ljubljana	Slovenija	Da
ELEKTRO CELJE, d.d.	Vrunčeva ulica 2a	3000	Celje	Slovenija	Da
ELEKTRO GORENJSKA, d.d	Ulica Mirka Vadnova 3a	4000	Kranj	Slovenija	Da
ELEKTRO MARIBOR d.d.	Vetrinjska ulica 2	2000	Maribor	Slovenija	Da
ELSAT d.o.o.	Nazorjeva ulica 13	9252	Radenci	Slovenija	Da
ELSTIK d.o.o.	Novi dom 4	1430	Hrastnik	Slovenija	Da
ELTA d.o.o.	Prešernova cesta 4a	6310	Izola - Isola	Slovenija	Da
Emava s.r.o.	Červeňova 14	811 03	Bratislava	Slovakia	Da
EUROTEL d.o.o.	Tivolska cesta 50	1000	Ljubljana	Slovenija	Da
EVJ Elektroprom d.o.o.	Loke pri Zagorju 22	1412	Kisovec	Slovenija	Da
EYE TELECOMM d.o.o.	Tehnološki park 24	1000	Ljubljana	Slovenija	Da
FMC d.o.o.	Letališka cesta 32	1000	Ljubljana	Slovenija	Da
FREENET d.o.o.	Godovič 7	5275	Godovič	Slovenija	Da
freeTEL d.o.o.	Godovič 7	5275	Godovič	Slovenija	Da
GOROSAN d.o.o.	Savska cesta 40a	1230	Domžale	Slovenija	Da
GRATEL d.o.o.	Laze 18a	4000	Kranj	Slovenija	Da
GVO, d.o.o.	Cigaletova ulica 10	1000	Ljubljana	Slovenija	Da
HIP KOMUNIKACIJE d.o.o.	Cesta krških žrtev 141	8270	Krško	Slovenija	Da
HOST NET d.o.o.	Kamniška ulica 47	1000	Ljubljana	Slovenija	Da
HOT mobil d.o.o.	Šmartinska cesta 106	1000	Ljubljana	Slovenija	Da
INATEL d.o.o. Ljubljana	Ribniška ulica 31	1000	Ljubljana	Slovenija	Da
INFOMEDIA d.o.o.	Dobravica 49	8310	Šentjernej	Slovenija	Ne
INFRATEL d.o.o.	Cigaletova ulica 10	1000	Ljubljana	Slovenija	Da
ISKRA, d.o.o.	Stegne 21	1000	Ljubljana	Slovenija	Da
JP LPT d.o.o.	Kopitarjeva ulica 2	1000	Ljubljana	Slovenija	Da
KABELSKA TELEVIZIJA RADENCI	Prisojna cesta 4a	9252	Radenci	Slovenija	Da
KaTe Nova Gorica	Erjavčeva ulica 2	5000	Nova Gorica	Slovenija	Da
KATV BOVŠKE, Bovec	Trg golobarskih žrtev 8	5230	Bovec	Slovenija	Da
KATV LIVADE, d.o.o.	Veluščkova ulica 8	6310	Izola - Isola	Slovenija	Da
KA-TV TOLMIN	Prešernova ulica 4	5220	Tolmin	Slovenija	Da
KKS d.o.o.	Damelj 4	8344	Vinica	Slovenija	Da
KKS KABEL KAMNIK, d. o. o.	Vrhpolje pri Kamniku 41	1241	Kamnik	Slovenija	Da
KKS KOMOK	Zajčeva cesta 23	1218	Komenda	Slovenija	Da
KKS Ptuj d.o.o.	Slovenski trg 1	2250	Ptuj	Slovenija	Da

KKS VUZENICA d.o.o.	Sejmarska ulica 2	2367	Vuzenica	Slovenija	Da
K-NET, d.o.o.	Kolomban 45	6280	Ankaran - Ancarano	Slovenija	Da
KOMO d.o.o.	Polšnik 23	1272	Polšnik	Slovenija	Da
KOSTAK d.d.	Leskovška cesta 2 A	8270	Krško	Slovenija	Da
KRON TELEKOM, d.o.o.	Koroška cesta 20	4000	Kranj	Slovenija	Da
KRS LENART d.o.o.	Nikova ulica 9	2230	Lenart v Slov. goricah	Slovenija	Da
KRS ŠOŠTANJ, z.o.o.	Trg svobode 12	3325	Šoštanj	Slovenija	Da
KRS Štepanjsko naselje	Jakčeva ulica 43	1000	Ljubljana	Slovenija	Da
KRS, d.o.o.,	Ulica Toneta Melive 2	3210	Slovenske Konjice	Slovenija	Da
KTV Črna d.o.o.	Center 101	2393	Črna na Koroškem	Slovenija	Da
KTV DRAVOGRAD d.o.o.	Meža 143	2370	Dravograd	Slovenija	Da
KTV Ravne d.o.o.	Javornik 54	2390	Ravne na Koroškem	Slovenija	Da
M3 - NET d.o.o.	Borovec 2	1236	Trzin	Slovenija	Da
MEGA M d.o.o.	Rudarska cesta 6	3320	Velenje	Slovenija	Da
METALING d.o.o.	Krakovo 11	1433	Radeče	Slovenija	Da
METRONET d.o.o.	Tehnološki park 18	1000	Ljubljana	Slovenija	Da
MIKROPING, d.o.o.	Dobračevska ulica 90	4226	Žiri	Slovenija	Da
MK-institut d.o.o.	Jiršovci 72	2253	Destrnik	Slovenija	Da
MOBIK d.o.o.	Cesta v Gorice 04a	1000	Ljubljana	Slovenija	Da
NAKLO, d.o.o. Logatec	Notranjska cesta 14	1370	Logatec	Slovenija	Da
NAKOM d.o.o.	Mariborska cesta 70	2370	Dravograd	Slovenija	Da
nfon GmbH	Linzer Straže 55	A-3100	St. Pölten	Austria	Ne
NOVATEL d.o.o.	Bukovžlak 101	3000	Celje	Slovenija	Da
Obalni tehnološki sklad d.o.o.	Senčna pot 10	6320	Portorož - Portoroze	Slovenija	Da
OBČINA DOMŽALE	Ljubljanska cesta 69	1230	Domžale	Slovenija	Da
OBČINA RADENCI	Radgonska cesta 9	9252	Radenci	Slovenija	Da
Omrežje d.o.o.	Borovec 2	1236	Trzin	Slovenija	Da
OPTIC-TEL d.o.o.	Cigaletova ulica 10	1000	Ljubljana	Slovenija	Da
PETER-S TELEURH d.o.o.	Drenikova ulica 33	1000	Ljubljana	Slovenija	Da
POLANS d.o.o.	Hotovlja 78a	4223	Poljane nad Škofjo Loko	Slovenija	Da
POŠTA SLOVENIJE d.o.o.	Slomškov trg 10	2000	Maribor	Slovenija	Da
REDOX d.o.o. Portorož	Obala 114	6320	Portorož - Portoroze	Slovenija	Da
RTV SLOVENIJA	Kolodvorska ulica 2	1000	Ljubljana	Slovenija	Da

RUNE Enia d.o.o.	Partizanska cesta 109	6210	Sežana	Slovenija	Da
RUNE-GRANT d.o.o.	Partizanska cesta 109	6210	Sežana	Slovenija	Da
RUNE-SI d.o.o.	Partizanska cesta 109	6210	Sežana	Slovenija	Da
RUNETEC d.o.o.	Partizanska cesta 109	6210	Sežana	Slovenija	Da
SANMIX d.o.o. Cerknica	Brestova ulica 6	1380	Cerknica	Slovenija	Da
SENG d.o.o.	Erjavčeva ulica 20	5000	Nova Gorica	Slovenija	Da
SENSOLINK d.o.o.	Peričeva ulica 23	1000	Ljubljana	Slovenija	Da
SGN d.o.o.	Tivolska cesta 50	1000	Ljubljana	Slovenija	Da
SIA NETBALT	Matisa iela 78a	LV-1009	Riga	Latvia	Da
siaIT d.o.o.	Log 3	2345	Bistrica ob Dravi	Slovenija	Ne
SISTEM - TV d.o.o.	Obala 114	6320	Portorož - Portorose	Slovenija	Da
SKYLINE KABEL d.o.o.	Celovška cesta 150	1000	Ljubljana	Slovenija	Da
SOFTNET d.o.o.	Borovec 2	1236	Trzin	Slovenija	Da
Stelkom d.o.o.	Špruha 19	1236	Trzin	Slovenija	Da
STN d.o.o.	Kidričeva ulica 22a	1233	Dob	Slovenija	Da
STUDIO PROTEUS, d.o.o., Postojna	Cesta v Staro vas 2	6230	Postojna	Slovenija	Da
SURFANJE FLORIM ASANI S.P.	Partizanska cesta 43	1420	Trbovlje	Slovenija	Da
SVISLAR TELEKOM d.o.o.	Sestranska Vas 24	4224	Gorenja vas	Slovenija	Da
SŽ - Infrastruktura, d.o.o.	Kolodvorska ulica 11	1000	Ljubljana	Slovenija	Da
T-2 d.o.o.	Verovškova ulica 64a	1000	Ljubljana	Slovenija	Da
T.R.I., d.o.o.	Gasilska cesta 2	3202	Ljubečna	Slovenija	Da
TAMISAN d.o.o.	Grušova 18	2231	Pernica	Slovenija	Da
TELEFONICA INTERNATIONAL WHOLESALE SERVICES II, S.L.	Ronda de la Comunicacion s/n Oeste 3	28001	Madrid	Spain	Da
TELEKOM SLOVENIJE, d.d.	Cigaretova ulica 15	1000	Ljubljana	Slovenija	Da
Telemach d.o.o.	Brnčičeva ulica 4aA	1231	Ljubljana - Črnuče	Slovenija	Da
Telemach Pobrežje d.d.	Cankarjeva ulica 6	2000	Maribor	Slovenija	Da
Telemach Tezno d.d.	Cankarjeva ulica 6	2000	Maribor	Slovenija	Da
TELES, d.o.o.	Vilharjeva cesta 35	6250	Ilirska Bistrica	Slovenija	Da
TELESAT, d.o.o., Jesenice	Cesta talcev 20	4270	Jesenice	Slovenija	Da
TELETECH d.o.o.	Poljska ulica 6	2000	Maribor	Slovenija	Ne
TELE-TV d.o.o.	Oldhamska cesta 1a	4000	Kranj	Slovenija	Da
TELPROM d.o.o.	Kvedrova cesta 5a	1000	Ljubljana	Slovenija	Da

TENDO TELECOM d.o.o.	Petrovaradinska 1	10000	Zagreb	Croatia	Da
TISOS d.o.o.	Letališka cesta 32	1000	Ljubljana	Slovenija	Da
TK MARKEJ d.o.o.	Tomšičeva ulica 12	1370	Logatec	Slovenija	Da
TMG d.o.o.	Borovec 2	1236	Trzin	Slovenija	Da
TRANSATEL	49-51 Quai Dion Bouton	92806	Puteaux	France	Da
TRIKSERA d.o.o.	Pot za Brdom 102	1000	Ljubljana	Slovenija	Da
TRITEL d.o.o.	Nadgoriška cesta 37	1231	Ljubljana - Črnuče	Slovenija	Da
TRITON-OPTIČNE KOMUNIKACIJE d.o.o.	Nadgoriška cesta 37	1231	Ljubljana - Črnuče	Slovenija	Da
TRNOVEC MILAN S.P.	Srednja vas pri Polhovem Gradcu 4	1355	Polhov Gradec	Slovenija	Da
TS RPL d.d.	Pohorska ulica 9	2000	Maribor	Slovenija	Da
TSmedia, d.o.o.	Stegne 19	1000	Ljubljana	Slovenija	Ne
T-Systems d.o.o.	Cesta v Mestni log 88a	1000	Ljubljana	Slovenija	Da
Türk Telekom International d.o.o.	Železna cesta 8a	1000	Ljubljana	Slovenija	Da
TV EKTRAN d.o.o.	Borcev za severno mejo 33	2000	Maribor	Slovenija	Da
Twilio Ireland Limited	25-28 North Wall Quay	D01H104	Dublin	Ireland	Ne
VAHTA d.o.o.	Gorjansko 32	6223	Komen	Slovenija	Da
VALTEL d.o.o.	Boletina 4	3232	Ponikva	Slovenija	Da
VELCOM d.o.o.	Brnčičeva ulica 31	1231	Ljubljana - Črnuče	Slovenija	Da
Ventocom.SI d.o.o.	Šmartinska cesta 106	1000	Ljubljana	Slovenija	Da
VOXBONE SA	Avenue Louise 489, Claus building	1050	Brussels	Belgium	Ne
XENEX, d.o.o.	Ulica bratov Mernik 16	3214	Zreče	Slovenija	Da
ZAVOD KABELSKE TELEVIZIJE, NHM SEVNICA	Trg svobode 13a	8290	Sevnica	Slovenija	Da
Zavod KTV NA JAMI, Ljubljana	Tržna ulica 10	1000	Ljubljana	Slovenija	Da
ZENDESK INTERNATIONAL LIMITED	70 Sir John Rogerson's Quay, Dublin 2	Dublin	Dublin	Ireland	Da
ZVC Netherlands B.V.	Strawinkylaan 4417	1077ZX	Amsterdam	NETHERLANDS	Da

Vir: AKOS, december 2020

Agencija je na podlagi rednega zbiranja podatkov o razvoju trga elektronskih komunikacij ugotovila, da od zgoraj navedenih operaterjev na trgu dejansko deluje 142 operaterjev.

Na medoperaterskem trgu je ponudba širokopasovnega dostopa omejena na (xDSL), optično in kabelsko omrežje ter zakupljene vode in Ethernet.

Širokopasovni dostop preko razvezave bakrenega omrežja ali sodostopa (xDSL) na medoperaterskem trgu ponuja le en operater.

Tabela 2: Seznam operaterjev, ki ponujajo širokopasovni dostop preko razvezave bakrenega omrežja ali sodostop na medoperaterskem trgu

Imetnik naziv ali ime	Naslov	Pošta	Kraj	Država
TELEKOM SLOVENIJE, d.d.	Cigaletova ulica 015	1000	Ljubljana	Slovenija

Vir: AKOS, december 2020

Širokopasovni dostop z bitnim ali golim bitnim tokom preko bakrenega omrežja na medoperaterskem trgu prav tako ponuja le en operater.

Tabela 3: Seznam operaterjev, ki ponujajo širokopasovni dostop z bitnim ali golim bitnim tokom preko bakrenega omrežja na medoperaterskem trgu

Imetnik naziv ali ime	Naslov	Pošta	Kraj	Država
TELEKOM SLOVENIJE, d.d.	Cigaletova ulica 015	1000	Ljubljana	Slovenija

Vir: AKOS, december 2020

Širokopasovni dostop preko razvezave optičnih vlaken na medoperaterskem trgu ponuja 8 operaterjev.

Tabela 4: Seznam operaterjev, ki ponujajo širokopasovni dostop preko razvezave optičnih vlaken na medoperaterskem trgu

Imetnik naziv ali ime	Naslov	Pošta	Kraj	Država
GVO, d.o.o.	Cigaletova ulica 10	1000	Ljubljana	Slovenija
KOSTAK d.d.	Leskovška cesta 2a	8270	Krško	Slovenija
NAKLO, d.o.o. Logatec	Notranjska cesta 14	1370	Logatec	Slovenija
TELEKOM SLOVENIJE, d.d.	Cigaletova ulica 15	1000	Ljubljana	Slovenija
Telemach, širokopasovne komunikacije, d.o.o.	Brnčičeva ulica 49a	1231	Ljubljana Črnuče	- Slovenija
TRITEL, inženiring, storitve in trgovina, d.o.o	Nadgoriška cesta 37	1231	Ljubljana Črnuče	- Slovenija
TRITON-OPTIČNE KOMUNIKACIJE d.o.o.	Nadgoriška cesta 37	1231	Ljubljana Črnuče	- Slovenija
VALTEL d.o.o.	Boletina 4	3232	Ponikva	Slovenija

Vir: AKOS, december 2020

Širokopasovni dostop z bitnim tokom preko optičnega vlakna na medoperaterskem trgu ponuja 9 operaterjev.

Tabela 5: Seznam operaterjev, ki ponujajo širokopasovni dostop z bitnim tokom preko optičnega vlakna na medoperaterskem trgu

Imetnik naziv ali ime	Naslov	Pošta	Kraj	Država
INFRADEL, telekomunikacijska infrastruktura, d.o.o	Ciglaetova ulica 10	1000	Ljubljana	Slovenija
Iskra, d.d.	Stegne 21	1000	Ljubljana	Slovenija

KOMO, storitve in inženiring, d.o.o.	Polšnik 023	1272	Polšnik	Slovenija
Občina Radenci	Radgonska cesta 9	9252	Radenci	Slovenija
OPTIC-TEL telekomunikacije d.o.o.	Ciglaetova ulica 10	1000	Ljubljana	Slovenija
RUNE Enia, komunikacijska infrastruktura, d.o.o.	Partizanska cesta 109	6210	Sežana	Slovenija
SKYLINE KABEL, telekomunikacijske storitve d.o.o.	Celovška cesta 150	1000	Ljubljana	Slovenija
TELEKOM SLOVENIJE, d.d.	Ciglaetova ulica 10	1000	Ljubljana	Slovenija
VALTEL d.o.o.	Boletina 4	3232	Ponikva	Slovenija

Vir: AKOS, december 2020

Širokopasovni dostop preko kabelskega omrežja na medoperaterskem trgu ponuja 6 operaterjev.

Tabela 6: Seznam operaterjev, ki ponujajo širokopasovni dostop preko kabelskega omrežja na medoperaterskem trgu

Imetnik naziv ali ime	Naslov	Pošta	Kraj	Država
KRS LENART d.o.o.	Nikova ulica 9	2230	Lenart v Slov. Goricah	Slovenija
KRS Štepanjsko naselje	Jakčeva ulica 43	1000	Ljubljana	Slovenija
NAKLO, d.o.o. Logatec	Notranjska cesta 14	1370	Logatec	Slovenija
SKYLINE KABEL, telekomunikacijske storitve d.o.o.	Celovška cesta 150	1000	Ljubljana	Slovenija
TV EKTRAN d.o.o.	Borcev za severno mejo 33	2000	Maribor	Slovenija
Zavod KTV NA JAMI, Ljubljana	Tržna ulica 10	1000	Ljubljana	Slovenija

Vir: AKOS, december 2020

Širokopasovni dostop preko storitve zakupljenih vodov na medoperaterskem trgu ponuja 7 operaterjev.

Tabela 7: Seznam operaterjev, ki ponujajo širokopasovni dostop preko storitve zakupljenih vodov na medoperaterskem trgu

Imetnik naziv ali ime	Naslov	Pošta	Kraj	Država
A1 Slovenija d.d.	Šmartinska cesta 134b	1000	Ljubljana	Slovenija
AKTON d.o.o.	Dunajska cesta 9	1000	Ljubljana	Slovenija
BT Globalne storitve, d.o.o.	Cesta v mestni log 1	1000	Ljubljana	Slovenija
Stelkom d.o.o.	Špruha 19	1236	Trzin	Slovenija
SŽ - Infrastruktura, d.o.o.	Kolodvorska ulica 11	1000	Ljubljana	Slovenija
TELEKOM SLOVENIJE, d.d.	Ciglaetova ulica 15	1000	Ljubljana	Slovenija
Türk Telekom International d.o.o.	Železna cesta 8 A	1000	Ljubljana	Slovenija

Vir: AKOS, december 2020

Širokopasovni dostop preko storitev Ethernet na medoperaterskem trgu ponujajo 4 operaterji.

Tabela 8: Seznam operaterjev, ki ponujajo širokopasovni dostop preko storitev Ethernet na medoperaterskem trgu

Imetnik naziv ali ime	Naslov	Pošta	Kraj	Država
A1 Slovenija d.d.	Šmartinska cesta 134 B	1000	Ljubljana	Slovenija
AKTON d.o.o.	Dunajska cesta 009	1000	Ljubljana	Slovenija
Stelkom d.o.o.	Špruha 019	1236	Trzin	Slovenija
Telemach, širokopasovne komunikacije, d.o.o.	Brnčičeva ulica 49a	1231	Ljubljana Črnuče	Slovenija

Vir: AKOS, december 2020

Agencija je pri pregledu podatkov ugotovila, da na maloprodajnem trgu preko tehnologije xDSL ponuja širokopasovni dostop 8 operaterjev.

Tabela 9: Seznam operaterjev, ki ponujajo širokopasovni dostop preko tehnologije xDSL na maloprodajnem trgu

Imetnik naziv ali ime	Naslov	Pošta	Kraj	Država
A1 Slovenija d.d.	Šmartinska cesta 134 B	1000	Ljubljana	Slovenija
MEGA M, d.o.o., Velenje	Rudarska cesta 6	3320	Velenje	Slovenija
Omrežje d.o.o.	Borovec 2	1236	Trzin	Slovenija
SOFTNET d.o.o.	Borovec 2	1236	Trzin	Slovenija
T-2 d.o.o.	Verovškova ulica 64a	1000	Ljubljana	Slovenija
TELEKOM SLOVENIJE, d.d.	Cigaletova ulica 15	1000	Ljubljana	Slovenija
Telemach Tezno d.d.	Cankarjeva ulica 6	2000	Maribor	Slovenija
Telemach, širokopasovne komunikacije, d.o.o.	Brnčičeva ulica 49a	1231	Ljubljana - Črnuče	Slovenija

Vir: AKOS, december 2020

Širokopasovni dostop preko kableskega omrežja na maloprodajnem trgu ponuja 35 operaterjev.

Tabela 10: Seznam operaterjev, ki ponujajo širokopasovni dostop preko kableskega omrežja na maloprodajnem trgu

Imetnik naziv ali ime	Naslov	Pošta	Kraj	Država
A1 Slovenija d.d.	Šmartinska cesta 134b	1000	Ljubljana	Slovenija
ANSAT d.o.o.	Cesta krških žrtev 47	1000	Ljubljana	Slovenija
CATV RADLJE-VUHRED d.o.o.	Mariborska cesta 4	2360	Radlje ob Dravi	Slovenija
CATV SELNICA-RUŠE d.o.o.	Mariborska cesta 25	2352	Selnica ob Dravi	Slovenija
DOSTOP KOMUNIKACIJE d.o.o.	Obala 114	6320	Portorož	Slovenija
ELCATEL, d.o.o.	Levstikova ulica 7	6330	Piran	Slovenija
ELSTIK d.o.o.	Novi dom 4	1430	Hrastnik	Slovenija
ELTA d.o.o.	Prešernova cesta 4a	6310	Izola	Slovenija
Inatel d.o.o.	Cesta prvih borcev 28a	8250	Brežice	Slovenija
Kabelska televizija ČRNA NA KOROŠKEM d.o.o.	Center 101	2393	Črna na Koroškem	Slovenija
KABELSKA TELEVIZIJA RADENCI	Prisojna cesta 4a	9252	Radenci	Slovenija

KaTe Nova Gorica	Erjavčeva ulica 2	5000	Nova gorica	Slovenija
KATV BOVŠKE, Bovec	Trg golobarskih žrtev 8	5230	Bovec	Slovenija
KATV LIVADE, d.o.o.	Veluščkova ulica 8	6310	Izola	Slovenija
KA-TV TOLMIN	Prešernova ulica 4	5220	Tolmin	Slovenija
KKS KABEL KAMNIK, d. o. o.	Vrhpolje pri Kamniku 41	1241	Kamnik	Slovenija
KKS VUZENICA d.o.o.	Sejmarska ulica 2	2367	Vuzenica	Slovenija
KTV DRAVOGRAD d.o.o.	Meža 143	2370	Dravograd	Slovenija
KTV Ravne d.o.o.	Javornik 54	2390	Ravne na Koroškem	Slovenija
Omrežje d.o.o.	Borovec 2	1236	Trzin	Slovenija
P&ROM d.o.o.	Stranska cesta 2	1360	Vrhnika	Slovenija
SANMIX d.o.o. Cerknica	Brestova ulica 6	1380	Cerknica	Slovenija
SISTEM - TV d.o.o.	Obala 114	6320	Portorož	Slovenija
SKYLINE KABEL, telekomunikacijske storitve d.o.o.	Celovška cesta 150	1000	Ljubljana	Slovenija
STUDIO PROTEUS d.o.o.	Cesta v Staro vas 2	6230	Postojna	Slovenija
T-2 d.o.o.	Verovškova ulica 64a	1000	Ljubljana	Slovenija
TELEKOM SLOVENIJE, d.d.	Cigaletova ulica 15	1000	Ljubljana	Slovenija
Telemach Tezno d.d.	Cankarjeva ulica 6	2000	Maribor	Slovenija
Telemach, širokopasovne komunikacije, d.o.o.	Brnčičeva ulica 49a	1231	Ljubljana - Črnuče	Slovenija
TELES, d.o.o.	Vilharjeva cesta 35	6250	Ilirska Bistrica	Slovenija
TELESAT, d.o.o., Jesenice	Cesta talcev 20	4270	Jesenice	Slovenija
TELE-TV, komunikacijski engineering, Kranj, d.o.o.	Oldhamska cesta 1a	4000	Kranj	Slovenija
TK MARKELJ, TELEKOMUNIKACIJE d.o.o.	Tomšičeva ulica 12	1370	Logatec	Slovenija
Trnovec Milan s.p.	Srednja vas pri Polh. Grad. 4	1355	Polhov Gradec	Slovenija
ZAVOD KABELSKE TELEVIZIJE, NHM SEVNICA	Trg svobode 13a	8290	Sevnica	Slovenija

Vir: AKOS, december 2020

Širokopasovni dostop preko optičnega dostopovnega omrežja na maloprodajnem trgu ponuja 29 operaterjev.

Tabela 11: Seznam operaterjev, ki ponujajo širokopasovni dostop preko optičnega dostopovnega omrežja na maloprodajnem trgu

Imetnik naziv ali ime	Naslov	Pošta	Kraj	Država
A1 Slovenija d.d.	Šmartinska cesta 134b	1000	Ljubljana	Slovenija
ANSAT d.o.o.	Cesta krških žrtev 47	1000	Ljubljana	Slovenija
AVISION d.o.o. Portorož	Obala 114	6320	Portorož	Slovenija
CATV RADLJE-VUHRED d.o.o.	Mariborska cesta 4	2360	Radlje ob Dravi	Slovenija
CATV SELNICA-RUŠE d.o.o.	Mariborska cesta 25	2352	Selnica ob Dravi	Slovenija

DARS d.d.	Ulica XIV. Divizije 4	3000	Celje	Slovenija
DOSTOP KOMUNIKACIJE d.o.o.	Obala 114	6320	Portorož	Slovenija
ELSTIK d.o.o.	Novi dom 4	1430	Hrastnik	Slovenija
ELTA d.o.o.	Prešernova cesta 4a	6310	Izola	Slovenija
KABELSKA TELEVIZIJA RADENCI	Prisojna cesta 4a	9252	Radenci	Slovenija
KaTe Nova Gorica	Erjavčeva ulica 2	5000	Nova gorica	Slovenija
K-NET, kabliski sistemi, d.o.o.	Kolomban 45	6280	Ankaran	Slovenija
KTV DRAVOGRAD d.o.o.	Meža 143	2370	Dravograd	Slovenija
MEGA M, d.o.o., Velenje	Rudarska cesta 6	3320	Velenje	Slovenija
Omrežje d.o.o.	Borovec 2	1236	Trzin	Slovenija
P&ROM d.o.o.	Stranska cesta 2	1360	Vrhnika	Slovenija
SANMIX d.o.o. Cerknica	Brestova ulica 6	1380	Cerknica	Slovenija
SISTEM - TV d.o.o.	Obala 114	6320	Portorož	Slovenija
SKYLINE KABEL, telekomunikacijske storitve d.o.o.	Celovška cesta 150	1000	Ljubljana	Slovenija
SOFTNET d.o.o.	Borovec 2	1236	Trzin	Slovenija
Stelkom d.o.o.	Špruha 19	1236	Trzin	Slovenija
STUDIO PROTEUS d.o.o.	Cesta v staro vas 2	6230	Postojna	Slovenija
T-2 d.o.o.	Verovškova ulica 64a	1000	Ljubljana	Slovenija
TELEKOM SLOVENIJE, d.d.	Cigaletova ulica 15	1000	Ljubljana	Slovenija
Telemach Tezno d.d.	Cankarjeva ulica 6	2000	Maribor	Slovenija
Telemach, širokopasovne komunikacije, d.o.o.	Brnčičeva ulica 49a	1231	Ljubljana - Črnuče	Slovenija
TELES, d.o.o.	Vilharjeva cesta 35	6250	Ilirska Bistrica	Slovenija
TK MARKELJ, TELEKOMUNIKACIJE d.o.o.	Tomšičeva ulica 12	1370	Logatec	Slovenija
ZAVOD KABELSKE TELEVIZIJE, NHM SEVNICA	Trg svobode 13a	8290	Sevnica	Slovenija

Vir: AKOS, december 2020

Širokopasovni dostop preko fiksno brezžičnega dostopa na maloprodajnem trgu ponuja 8 operaterjev.

Tabela 12: Seznam operaterjev, ki ponujajo širokopasovni dostop preko fiksnega brezžičnega omrežja (MMDS, WiFi in Satelitski dostop) na maloprodajnem trgu

Imetnik naziv ali ime	Naslov	Pošta	Kraj	Država
AVISION d.o.o. Portorož	Obala 114	6320	Portorož	Slovenija
DARS d.d.	Ulica XIV. Divizije 4	3000	Celje	Slovenija
HIP KOMUNIKACIJE D.O.O.	Cesta krških žrtev 141	8270	Krško	Slovenija
REDOX d.o.o.	Obala 114	6320	Portorož	Slovenija
Stelkom d.o.o.	Špruha 19	1236	Trzin	Slovenija

T.R.I., trgovina in storitve, d.o.o.	Gasilska cesta 2	3202	Ljubečna	Slovenija
TELEKOM SLOVENIJE, d.d.	Cigaletova ulica 15	1000	Ljubljana	Slovenija
Telemach, širokopasovne komunikacije, d.o.o.	Brnčičeva ulica 49a	1231	Ljubljana - Črnuče	Slovenija

Vir: AKOS, december 2020

Hibridni širokopasovni dostop preko bakrenega in mobilnega omrežja na maloprodajnem trgu ponujata 2 operaterja.

Tabela 13: Seznam operaterjev, ki ponujajo hibridni širokopasovni dostop preko bakrenega in mobilnega omrežja na maloprodajnem trgu

Imetnik naziv ali ime	Naslov	Pošta	Kraj	Država
A1 Slovenija d.d.	Šmartinska cesta 134b	1000	Ljubljana	Slovenija
TELEKOM SLOVENIJE, d.d.	Cigaletova ulica 15	1000	Ljubljana	Slovenija

Vir: AKOS, december 2020

Širokopasovni dostop preko zakupljenih vodov in Etherneta na maloprodajnem trgu ponuja 9 operaterjev.

Tabela 14: Seznam operaterjev, ki ponujajo širokopasovni dostop preko zakupljenih vodov in Etherneta na maloprodajnem trgu

Imetnik naziv ali ime	Naslov	Pošta	Kraj	Država
A1 Slovenija d.d.	Šmartinska cesta 134b	1000	Ljubljana	Slovenija
METRONET, omrežne storitve, d.o.o.	Tehnološki park 18	1000	Ljubljana	Slovenija
REDOX d.o.o.	Obala 114	6320	Portorož Portorose	Slovenija
SGN d.o.o.	Tivolska cesta 50	1000	Ljubljana	Slovenija
SOFTNET d.o.o.	Borovec 2	1236	Trzin	Slovenija
Telemach, širokopasovne komunikacije, d.o.o.	Brnčičeva ulica 49a	1231	Ljubljana Črnuče	Slovenija
TELESAT, d.o.o., Jesenice	Cesta talcev 20	4270	Jesenice	Slovenija
TELPROM d.o.o.	Kvedrova cesta 5a	1000	Ljubljana	Slovenija
VELCOM d.o.o.	Likojarjeva ulica 3	1000	Ljubljana	Slovenija

Vir: AKOS, december 2020

Širokopasovni dostop preko UMTS in LTE tehnologij na maloprodajnem trgu (vključno s fiksnim širokopasovnim dostopom preko mobilnih omrežij) ponuja 7 operaterjev.

Tabela 15: Seznam operaterjev, ki ponujajo fiksni širokopasovni dostop preko mobilnih omrežij (UMTS, HSPA, HSPA+ in LTE) na maloprodajnem trgu

Imetnik naziv ali ime	Naslov	Pošta	Kraj	Država
A1 Slovenija d.d.	Šmartinska cesta 134b	1000	Ljubljana	Slovenija
HOT mobil, telekomunikacije in storitve d.o.o.	Šmartinska cesta 106	1000	Ljubljana	Slovenija
MEGA M, d.o.o., Velenje	Rudarska cesta 6	3320	Velenje	Slovenija
SOFTNET d.o.o.	Borovec 2	1236	Trzin	Slovenija

T-2 d.o.o.	Verovškova ulica 64a	1000	Ljubljana	Slovenija
TELEKOM SLOVENIJE, d.d.	Cigaletova ulica 15	1000	Ljubljana	Slovenija
Telemach, širokopasovne komunikacije, d.o.o.	Brnčičeva ulica 49a	1231	Ljubljana - Črnuče	Slovenija

Vir: AKOS, december 2020

Od zadnje analize upoštevne trga 3b se je k družbi Maxtel d.o.o. pripojila družba Unitel d.o.o., slednja pa kasneje k družbi Telemach d.o.o. Del družbe Telemach so postale tudi družba Teleing d.o.o., Telemach UG, ki se je preimenovala iz TM Rotovž in Telemach Tabor. Družbo IKT d.o.o. je pripojila BBTEL d.o.o., Telekom Slovenije pa je prevzel uporabnike družbe Izi mobil d.d. (E & mobil d.d.). Družba Level 3 Communications GmbH se je preimenovala v CenturyLink Communications Germany GmbH, Alstar Cloud pa v Cloud Broker. V stečaj sta šli družbi TERRA IN, storitve, inženiring in svetovanje, d.o.o. in Alstar.

V času priprave te analize pa so bili v teku prevzemi Telesat d.o.o., KKS Kabel Kamnik d.o.o. in INATEL d.o.o. s strani družbe T-2 in prevzem EVJ Elektroprom d.o.o. s strani družbe Telemach d.o.o.

5.3 Sodelovanje Agencije z organom, pristojnim za varstvo konkurence

Agencija je dolžna skladno s tretjim odstavkom 214. člena ZEKom-1 pri izvajanju analiz upoštevni trgov in določanju pomembne tržne moči sodelovati z organom pristojnim za varstvo konkurence, to je Javno agencijo Republike Slovenije za varstvo konkurence (v nadaljnjem besedilu: AVK), ki na opravljeno analizo poda svoje mnenje, kar pa ne posega v izključno pristojnost Agencije pri sprejemanju odločitev na tem področju.

Skladno s tem je Agencija z dopisom št. 38240-2/2021/2 z dne 9. 4. 2021 posredovala AVK osnutek analize in predloge ukrepov na upoštevni trgu 3b, ter ga zaprosila za mnenje. AVK je po preučitvi prejete dokumentacije odgovoril z dopisom št. 3060-6/2019-10 z dne 14. 4. 2021, v katerem je k zadevni analizi izrekel pritrdilno mnenje.

AVK je po preučitvi posredovane analize in predlogov ukrepov na upoštevni trgu 3b ugotovil, da ne nasprotuje našim ugotovitvam v zvezi z opredelitvijo upoštevne trga. Pri tem pa AVK poudarja, da lahko upoštevni trg opredeli drugače po preučitvi dejanskih razmer na trgu v posameznem konkretnem primeru.

6 Opredelitev upoštevnega trga

Pri opredelitvi upoštevne trga je potrebno upoštevati določila regulativnega okvira na področju elektronskih komunikacij v EU. Na podlagi prvega odstavka 64. člena EECC je Evropska komisija sprejela prenovljeno Priporočilo o upoštevne trga. V njem je Evropska komisija opredelila trge produktov in storitev v sektorju elektronskih komunikacij, katerih značilnosti lahko utemeljujejo uvedbo regulativnih obveznosti iz posebnih direktiv in so tako lahko predmet predhodne (*ex ante*) regulacije. Pri določitvi t.i. upoštevne trga je Evropska komisija ravnala v skladu z načeli konkurenčnega prava. Agencija je skladno z 99. členom ZEKom-1 pri določitvi upoštevne trga dolžna upoštevati vsakokratno Priporočilo o upoštevne trga, ki upoštevne trge produktov in storitev zgolj navaja, v fazi analize pa jih je treba še dodatno opredeliti, in sicer z namenom določitve produktov in storitev, ki sestavljajo posamezen upoštevni trg, ter določitve geografskega območja, kjer se pogoji konkurence bistveno razlikujejo.

Upoštevni trg se tako določi in podrobno definira na podlagi predhodne:

- opredelitve trga proizvodov in storitev ter
- določitve geografskega trga.

Opredelitev storitvene in geografske dimenzije trga ima za cilj ugotoviti, ali ima kateri od na trgu udeleženi operaterjev sam ali skupaj z drugimi operaterji na trgu prevladujoč ekonomski vpliv, ki omogoča znatno mero samostojnosti nasproti ostalim konkurentom in končnim uporabnikom. V kolikor na trgu obstaja učinkovita konkurenca, takšnega položaja nima noben operater.

Agencija je pri tem upoštevala tudi strateške usmeritve Digitalne agende 2020 in Načrta razvoja širokopasovnih omrežij naslednje generacije kot dela Strategije razvoja informacijske družbe do leta 2020. Poleg te je Agencija upoštevala tudi ravnanja končnih uporabnikov in operaterjev na trgu, pričakovane investicije (vključno z izraženim tržnim interesom), kot tudi karakteristike in pričakovani razvoj omrežja, ter izkoriščenost le tega. Prav tako je Agencija upoštevala novosti, ki jih prinašata enoten EECC in načrt gigabitne družbe do leta 2025.

6.1 Opredelitev trga proizvodov in storitev na podlagi zamenljivosti ponudbe in povpraševanja

Obseg, v katerem ponudba proizvoda ali storitve na posameznem geografskem območju tvori upoštevni trg, je odvisen od obstoja konkurenčnih omejitev za ravnanje zadevnih ponudnikov storitev pri določanju cen. Pri ocenjevanju ravnanja podjetij na trgu je treba upoštevati dve glavni konkurenčni omejitvi, in sicer:

- zamenljivosti povpraševanja in
- zamenljivosti ponudbe.

Tretja konkurenčna omejitev v zvezi z ravnanjem operaterja – ki se ne upošteva v fazi opredelitve trga, ampak pri ocenjevanju, ali je trg učinkovito konkurenčen v smislu EECC – je obstoj potencialne konkurence. Navedena kriterija omogočata tudi upoštevanje morebitnih specifičnih nacionalnih okoliščin pri definiranju posameznega upoštevne trga produktov in storitev.

Zamenljivost povpraševanja se ugotavlja na podlagi tega, v kolikšni meri so stranke pripravljene zamenjati druge storitve ali proizvode za zadevno storitev ali proizvod. Eden od načinov presoje zamenljivosti povpraševanja je mogoč s testom SSNIP (*small but significant non-transitory increase in*

price). Ta test pokaže, ali bi kupci ob majhnem od 5 do 10 %, vendar kljub temu pomembnem in stalnem povečanju relativne cene proizvoda A, prešli na že razpoložljive substitute proizvoda B. V kolikor se zvišanje cen izkaže za nedobičkonosno, potem proizvod A in B tvorita isti upoštevni trg in obratno. Možnost potrošnikov, da lahko zamenjajo storitev za drugo storitev zaradi majhnega vendar pomembnega dviga cen, je lahko ovirana zaradi znatnih stroškov prehoda. Potrošniki, ki so investirali v tehnologijo z namenom prejemanja storitve morda ne bodo pripravljene prevzeti kakršnihkoli dodatnih stroškov, ki so povezani z zamenjavo obravnavane storitve za substitut. Pogosto pa se tudi zgodi, da so potrošniki vezani na obstoječega ponudnika z dolgoročnimi pogodbami ali z visokimi stroški zamenjave terminalske opreme. V primerih, ko je potrošnik soočen z visokimi stroški zamenjave storitve A za storitev B, ti dve storitvi ne smeta biti vključeni v isti upoštevni trg. Pri ugotavljanju obstoja zamenljivosti povpraševanja se lahko upošteva tudi preteklo obnašanje potrošnikov. Prav tako ni nujno, da vsi potrošniki preidejo na konkurenčni proizvod. Če to stori dovolj potrošnikov, povečanje relativnih cen ni dobičkonosno. V skladu z ustaljeno sodno prakso upoštevni trg proizvodov zajema vse proizvode ali storitve, ki so dovolj zamenljivi ali nadomestljivi, ne samo zaradi svojih objektivnih značilnosti, cene in predvidene uporabe, ampak tudi zaradi konkurenčnih pogojev in/ali strukture ponudbe in povpraševanja na zadevnem trgu. Proizvodi ali storitve, ki so zamenljivi le v majhni ali relativni meri torej niso del istega trga.

Pri ugotavljanju zamenljivosti ponudbe je treba ugotoviti ali podjetja, ki sicer proizvajajo različne proizvode oz. zagotavljajo različne storitve in ne delujejo na istem upoštevnom trgu, lahko relativno enostavno pričnejo proizvajati proizvode oziroma opravljati storitve konkurentov ter jih tržiti v zelo kratkem času, ne da bi jim to povzročilo kakšne večje dodatne stroške ali tveganje. To pomeni sposobnost proizvajalca, da v primeru povečanja cene obravnavanega proizvoda oz. storitve, lahko v kratkem času vstopi na upoštevni trg in preide na proizvodnjo in distribucijo enakega proizvoda oz. storitve. Točen časovni okvir, ki ga je treba uporabiti za ocenitev verjetnih odzivov drugih ponudnikov na povečanje relativnih cen, je nedvomno odvisen od značilnosti posameznega trga in se ga določi za vsak primer posebej. Ko so ti pogoji izpolnjeni, bo imela dodatna proizvodnja, dana na trg, disciplinski učinek na konkurenčno ravnanje udeleženih podjetij. Tak vpliv je enakovreden učinku zamenljivosti povpraševanja. Dejstvo, da ima konkurenčno podjetje v lasti sredstva za zagotavljanje storitev pa je lahko irelevantno, če so potrebne znatne dodatne investicije za zagotavljanje te storitve. Prav tako pa je potrebno upoštevati dolgoročno vezavo kapacitet pri zagotavljanju storitev. Poleg tega je treba upoštevati tudi obstoječe zakonodajne in regulativne zahteve, ki lahko preprečijo pravočasen vstop na upoštevni trg in posledično onemogočijo zamenljivost ponudbe, ki ne služi samo za definiranje upoštevnega trga, ampak tudi za določanje udeležencev na upoštevnom trgu. Pri tem ne smemo zanemariti nepovratnih stroškov (raziskava, razvoj, trženje, proizvodnja...), ki pri zamenljivosti ponudbe ne smejo biti veliki oz. se morajo ti stroški hitro povrniti. Pri opredeljevanju upoštevnega trga je ključnega pomena odgovor na vprašanje, ali bi zamenljivost ponudbe preprečila hipotetičnemu monopolistu dvig cen nad konkurenčno raven.

Komisija v Smernicah opozarja še na tretji vir konkurenčne omejitve – potencialno konkurenco, ki je bila zgoraj že omenjena. Smernice tako ločijo med zamenljivostjo na strani ponudbe in potencialno konkurenco, razliko pa navajajo v tem, da se zamenljivost na strani ponudbe hitro ali takoj odziva na zvišanje cene, medtem, ko lahko potencialni novi tekmeči potrebujejo več časa, preden so sposobni začeti oskrbovati trg. Zamenljivost na strani ponudbe ne vključuje nobenih pomembnejših dodatnih stroškov, medtem ko potencialna nova konkurenca zahteva visoke fiksne stroške.

Agencija je tako v nadaljevanju z namenom opredelitve veleprodajnega upoštevnega trga v analizi, skladno s Smernicami o analizi trga in oceni pomembne tržne moči, točka 26, najprej ugotavljala

zamenljivost produktov in storitev na povezanem maloprodajnem trgu, nato pa je zamenljivost ugotavljala še na veleprodajnem trgu. Pri tem je skladno s Priporočilom o upoštevni trgih izhajala iz načela tehnološke nevtralnosti.

6.1.1 Zamenljivost na maloprodajnem trgu

Agencija je v nadaljevanju ugotavljala zamenljivost med različnimi oblikami širokopasovnega dostopa, ki omogočajo končnim uporabnikom na maloprodajnem trgu dostop do širokopasovnih storitev.

6.1.1.1 Zamenljivost maloprodajnih storitev za različne skupine končnih uporabnikov

Agencija je skladno s Pojasnilom k priporočilu o upoštevni trgih najprej ugotavljala, ali obstajajo razlike v povpraševanju za širokopasovne storitve med različnimi končnimi uporabniki, torej ali obstajajo različne skupine uporabnikov, ki povprašujejo po produktih in storitvah za različne namene, pri čemer je analizirala zahteve rezidenčnih in različnih vrst poslovnih uporabnikov. Ker je predmetni veleprodajni trg neposredno vertikalno povezan z maloprodajnim množičnim trgom, je Agencija pri tem ugotavljala, ali obstaja skupina uporabnikov, ki povprašuje po produktih in storitvah, ki niso del množičnega trga.

Po širokopasovnih storitvah za množični trg povprašujejo rezidenčni uporabniki, ki nastopajo v obliki gospodinjstev, ter predvsem manjši in nekateri srednje veliki poslovni uporabniki, katerim zadostuje običajna kakovost širokopasovnih storitev z ustrezno definiranimi parametri kakovosti posameznih storitev, pri čemer so nekateri poslovni uporabniki za hitrejšo odzivnost in odpravo napak pripravljeni tudi doplačati. Med storitve, ki se zagotavljajo na omenjen način, sodijo dostop do interneta, fiksna telefonija, televizija in podatkovne (VPN) storitve za povezovanje lokacij z običajno kakovostjo.

Na drugi strani pa predvsem določen obseg poslovnih uporabnikov povprašuje po visokokakovostnih storitvah, ki omogočajo čim bolj konstantno delovanje storitve z zagotovljeno pasovno širino, visoko zanesljivostjo delovanja storitve, kratkimi odzivnimi časi in kratkimi časi za odpravo napak. Med te storitve spadajo zakupljeni vodi, povezovanje več lokacij podjetja v enotno omrežje, stalen visokokakovosten dostop do interneta ipd. V to skupino uporabnikov se uvrščajo predvsem podjetja in ustanove, ki delujejo na več lokacijah in ki potrebujejo neprekinjeno in zanesljivo podatkovno povezavo. Cene takšnih povezav so zaradi navedenih značilnosti višje od cen običajnega širokopasovnega dostopa in so praviloma odvisne od dolžin posameznih povezav. V praksi se končnim uporabnikom zaračuna priključna kapaciteta do IP/MPLS omrežja in razdalje posameznih lokacij uporabnika do najbližje priključne točke na IP/MPLS omrežje. Cene in pogoji za vzpostavitev in delovanje takšnih podatkovnih povezav so predmet individualnih dogovorov med uporabniki in operaterji ter niso javno objavljene. Posamezen uporabnik lahko glede na svoje potrebe na vsaki lokaciji izbere način priključitve, ki mu tehnično in cenovno najbolj ustreza. Tako lahko v celotni poslovni rešitvi, ki mu jo zagotovi operater, kombinira tudi produkte visokokakovostnega in množičnega trga.

Na podlagi navedenega lahko ugotovimo, da končni uporabniki na maloprodajnem trgu praviloma povprašujejo po dveh vrstah storitev, ki se med seboj dovolj pomembno razlikujeta glede na cene in značilnosti storitev, kar pomeni da zamenljivost na maloprodajnem trgu s strani povpraševanja med produkti za množični trg in produkti za visokokakovostni trg ne obstaja.

Glede zamenljivosti ponudbe na maloprodajnem trgu pa Agencija ugotavlja, da operaterji, ki ponujajo storitve in produkte širokopasovnega dostopa na množičnem trgu, v kratkem roku niso zmožni ponuditi visokokakovostnih storitev brez znatnih dodatnih stroškov, saj bi praviloma morali najeti ali zgraditi dostopovne povezave do poslovnih uporabnikov (ki se v veliki meri nahajajo v prostorsko ločenih poslovnih conah), investirati v dodatno aktivno opremo in povečati zaledne kapacitete, kar pomeni da zamenljivost na maloprodajnem trgu s strani ponudbe med produkti za množični trg in produkti za visokokakovostni trg ne obstaja.

Agencija na podlagi zgornjih navedb ugotavlja, da zamenljivost na maloprodajnem trgu med produkti za množični trg in produkti za visokokakovostni trg ne obstaja, zato je v nadaljevanju ugotavljala zamenljivosti na maloprodajnem trgu izključno med produkti, ki se ponujajo za množični trg, produkte za visokokakovostni trg pa bo obravnavala ločeno v analizi upoštevne trga 2 »Veleprodajna namenska zmogljivost«, kamor po Priporočilu o upoštevni trgu spada dotični upoštevni trg.

6.1.1.2 Zamenljivost na maloprodajnem množičnem trgu

Načeloma želijo končni uporabniki na maloprodajnem trgu brezhibno delujočo storitev za konkurenčno ceno. Manj je pomembno ali jim bo ta storitev zagotovljena preko bakrenega, koaksialnega kablanskega ali optičnega omrežja. Ker pa uporabniki na maloprodajnem trgu v zadnjih letih uporabljajo čedalje več storitev, ki zahtevajo višje hitrosti (videokonference, video na zahtevo, digitalna TV, igranje spletnih iger...), je tudi povpraševanje po tehnologiji, ki omogoča višje hitrosti, ustrezno večje. To se kaže tudi v maloprodajnem deležu optičnih širokopasovnih priključkov, ki iz leta v leto narašča. Bakreno omrežje na daljših razdaljah ne more več zadovoljiti potreb bolj zahtevnih uporabnikov, saj ne dosega dovolj velikih hitrosti, kakor tudi ne nizkih odzivnih časov. Zato je razumljivo, da se končni uporabniki na maloprodajnem trgu raje povezujejo preko optičnega ali koaksialnega omrežja, ki lahko tudi na večjih razdaljah dosega visoke hitrosti interneta in hitro odzivnost. Pojavlja se vse več območij, kjer ima nacionalni operater Telekom Slovenije zgrajeno optično omrežje do vseh naročnikov. Na teh območjih je Telekom Slovenije že pričel z ugašanjem bakrenega omrežja in je tudi naročnike, ki so prej uporabljali samo PSTN telefonski priključek, preselil na optična vlakna in s tem na IP fiksno telefonijo.

Zamenljivost povpraševanja nacionalnim regulativnim organom omogoča, da določijo zamenljive proizvode ali storitve na katere bi stranke zlahka prešle zaradi hipotetičnega majhnega, vendar pomembnega in stalnega povečanja relativnih cen. Potrošniki, ki so z večjim finančnim vložkom vlagali v posebno tehnologijo ali druge potrebne zmogljivosti, da bi lahko uporabljali storitev ali proizvod, morda ne bodo želeli plačati nobenih dodatnih stroškov, ki nastanejo ob zamenjavi s sicer zamenljivo storitvijo ali proizvodom, ali pa se jim bodo zdeli ti stroški previsoki. Prav tako so lahko te stranke pri obstoječem ponudniku proizvoda ali storitve vezane z dolgoročnimi pogodbami, zato v primeru, ko morajo stranke plačati precejšnje stroške zamenjave proizvoda ali storitve A za proizvod ali storitev B, ni nujno, da ta dva proizvoda ali storitvi pripadata istemu upoštevni trgu.

Po podatkih Analize stanja povpraševanja po višjih hitrostih dostopa do interneta in e-vsebinah iz decembra 2020²⁰, je na vprašanje »Zamislite si, da vaš ponudnik interneta ali paketa storitev poveča mesečno naročnino za 4€. Kako verjetno bi zamenjali vašega trenutnega ponudnika?« 10 %

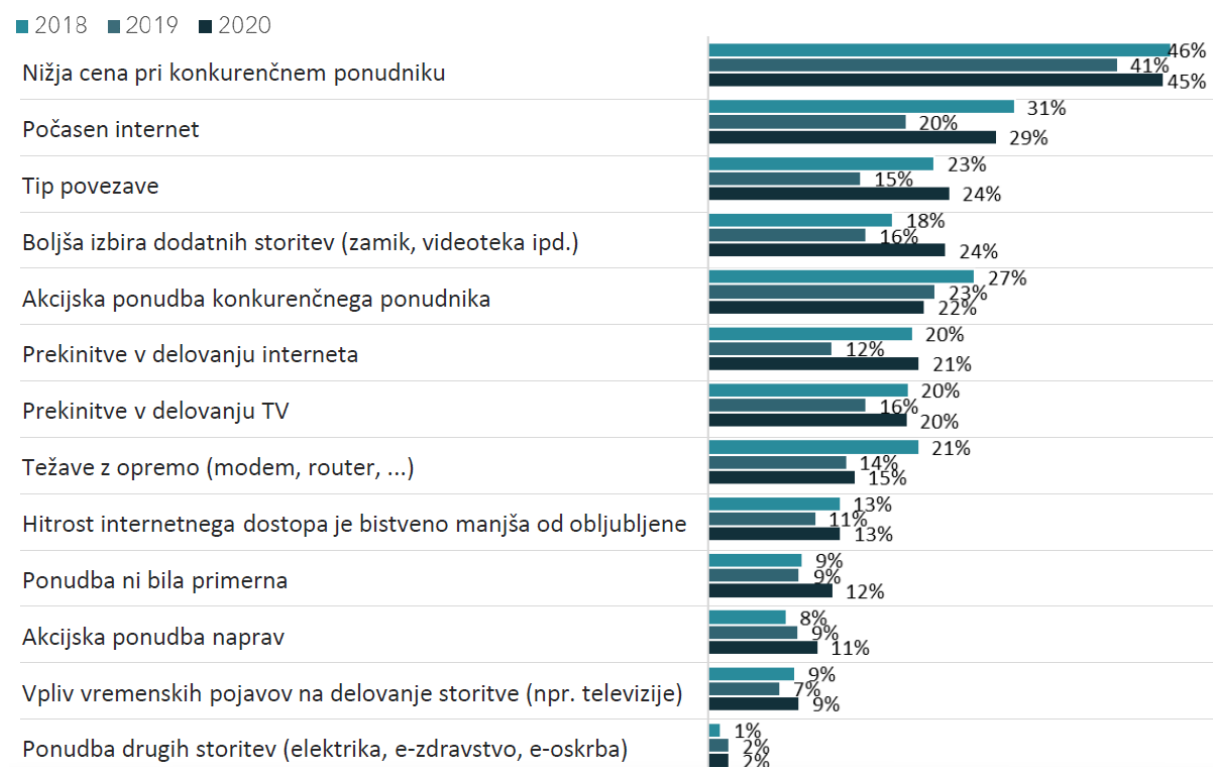
²⁰ <https://www.akos-rs.si/telekomunikacije/raziscite/porocila-raziskave-in-analize/telekomunikacije/novica/analiza-stanja-povprasevanja-po-visjih-hitrostih-dostopa-do-interneta-in-e-vsebinah-za-oktober-2020>, pri čemer je bilo vprašanje zastavljeno tistim anketirancem, ki so se opredelili, da imajo priključek na optiki ali xDSL priključku pri Telekomu Slovenije, A1 Slovenije ali T-2.

anketirancev je odgovorilo, da ga zagotovo ne bi zamenjali, 39 % pa je odgovorilo, da ga verjetno ne bi zamenjali. Od preostalih jih je 37 % anketiranih odgovorilo, da bi verjetno zamenjali, le 14 % anketiranih pa je odgovorilo, da bi zagotovo zamenjali ponudnika storitev.

Na podlagi Analize produktov in storitev na maloprodajnem trgu širokopasovnega dostopa za december 2019, ki ga je Agencija objavila 2. 12. 2020 na svoji spletni strani²¹, je razvidno, da je povprečni znesek, ki ga je slovensko gospodinjstvo v mesecu decembru 2019 namenilo za elektronske komunikacije na fiksni lokaciji znašal 48,38 € z DDV, skupaj s povezanimi storitvami²² pa je znašal 49,78 € z DDV. Celoten znesek storitev, ki poleg povezanih storitev vključuje še strošek dopolnilnih storitev²³ z upoštevanimi popusti pa je znašal 51,97€.

Iz Analize stanja povpraševanja po višjih hitrostih dostopa do interneta in e-vsebinah²⁴ je v preteklosti več kot pol (56 %) anketiranih uporabnikov že imelo izkušnjo z menjavo ponudnika interneta ali paketnih storitev, približno petina anketirancev je ponudnika zamenjala v zadnjem letu. Med tistimi, ki so že zamenjali ponudnika, jih 45 % navaja, da so to storili zaradi nižje cene pri konkurenčnem ponudniku, 29 % pa jih kot razlog za menjavo navaja počasen internet.

Slika 1: Razlogi uporabnikov za menjavo ponudnika

Vir: AKOS, november 2020

²¹ <https://www.akos-rs.si/telekomunikacije/raziscite/novice/novica/analiza-produktov-in-storitev-na-maloprodajnem-trgu-sirokopasovnega-dostopa-4>

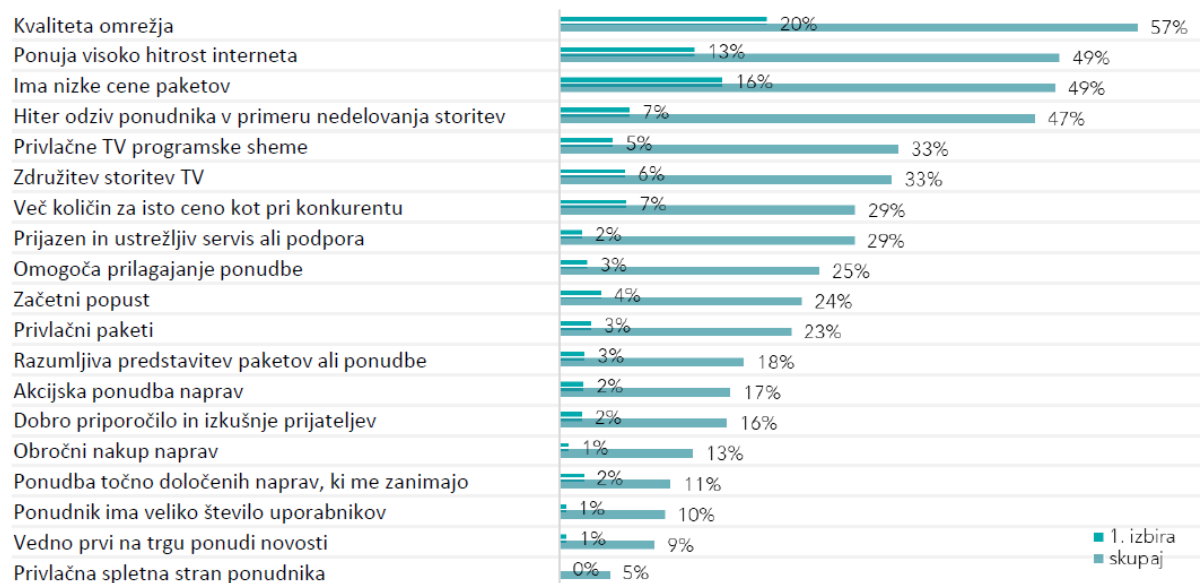
²² Posamezni priključki lahko poleg osnovne storitve vključujejo tudi povezane storitve (npr. osnovna storitev televizije s povezano storitvijo interneta).

²³ Dopolnilne storitve predstavljajo dodatek, ki ga uporabniki poleg osnovnih in povezanih storitev v paketu doplačajo (npr. Različni programski dodatki, časovni zamik...)

²⁴ <https://www.akos-rs.si/uporabniki-storitev/raziscite/porocila-raziskave-in-analize/uporabniki-storitev/novica/analiza-stanja-povprasevanja-po-visjih-hitrostih-dostopa-do-interneta-in-e-vsebinah-za-oktober-2020>

Sicer pa je večina anketirancev v omenjeni raziskavi kot ključne dejavnike pri izbiri ponudnika navedla kvaliteto omrežja (57 %), hitrost interneta (49 %) in nizke cene ponudnika interneta ali paketov storitev (49 %). Ob tem pa večina anketirancev (62,4 %) tudi navaja, da višje hitrosti trenutno ne potrebuje. Med petimi pomembnimi dejavniki pa so anketirani najpogosteje navajali še hiter odziv ponudnika v primeru nedelovanja storitev ter privlačne TV programske sheme. Na drugi strani pa anketiranim pri izbiri ponudnika ni zelo pomembna privlačnost spletne strani ponudnika, prav tako jim ni zelo pomembno to, da ponudnik ponudi novosti prvi na trgu, kakor tudi to ne, da ima ponudnik veliko število uporabnikov.

Slika 2: Najpomembnejši elementi pri odločanju za ponudnika storitev

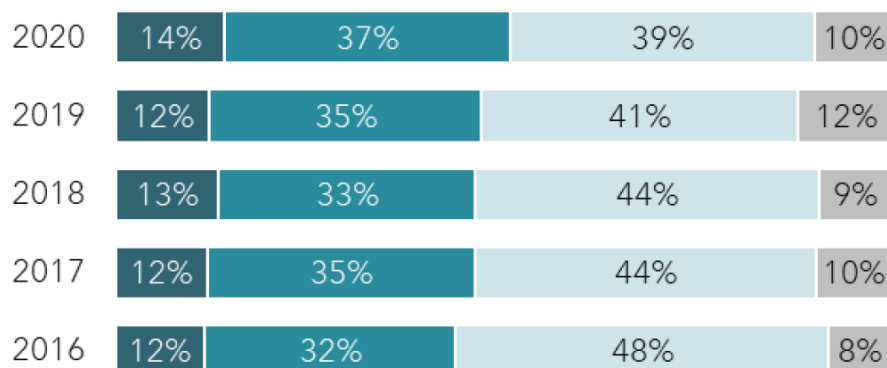

Vir: AKOS, november 2020

Prav tako 14 % vseh anketiranih, ki uporabljajo storitve operaterjev A1 Slovenija, T-2 in Telekom Slovenije zatrjuje, da bi ob dvigu cene mesečne naročnine za 4€ zagotovo zamenjali operaterja, 37 % pa bi to naredilo verjetno. Skupno bi jih gotovo ali verjetno zamenjalo 51 %. S spodnje slike se vidi, da skupni delež obeh odgovorov zadnjih 5 let stalno raste, saj je bilo leta 2016 anketiranih, ki bi ob dvigu mesečne naročnine za 4€ zagotovo ali verjetno zamenjali ponudnika, še 44 %.

Slika 3: Kako verjetno bi zamenjali vašega trenutnega ponudnika, v kolikor bi povečal ceno interneta ali paketa storitev za 4€

- Zagotovo bi zamenjal
- Verjetno bi zamenjal
- Verjetno ne bi zamenjal
- Zagotovo ne bi zamenjal

Vir: AKOS, november 2020

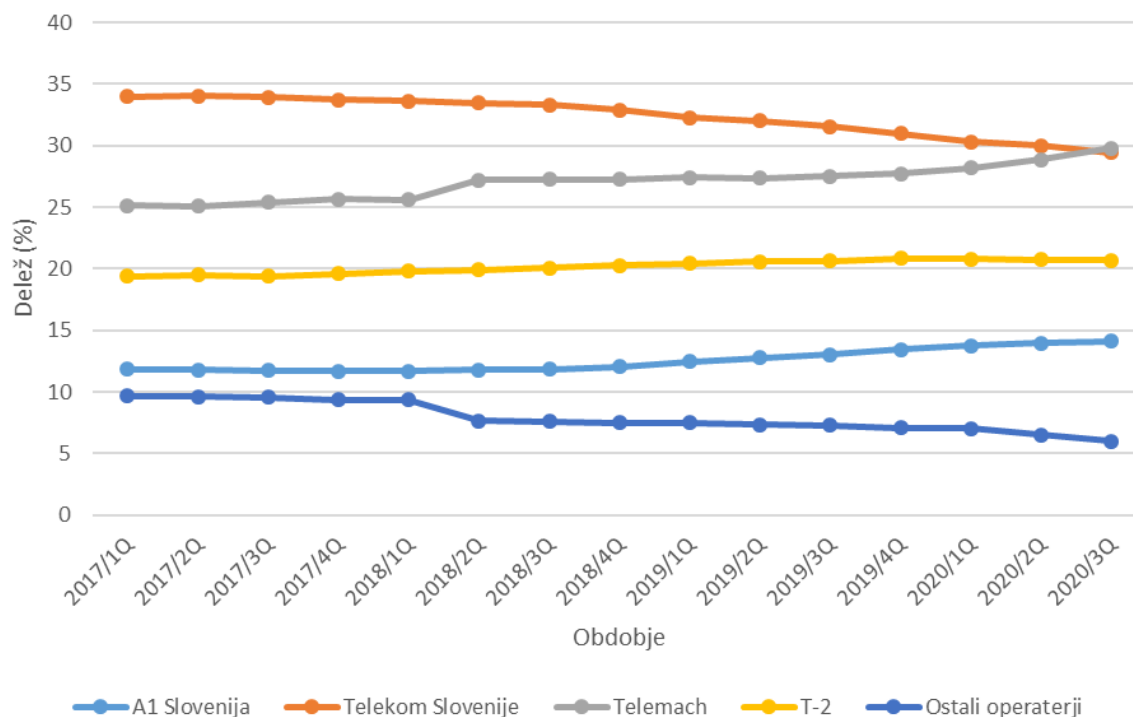
Nasploh morajo naročniki internetnih paketov pred odločitvijo za zamenjavo ponudnika storitev upoštevati tudi pretekli čas uporabe storitev trenutnega operaterja, saj jih običajno operaterji z različnimi oblikami ugodnosti vežejo in si tako zagotovijo zvestobo naročnika. Resda lahko naročnik kljub temu kadarkoli prekine vezavo pri operaterju, vendar so stroški prekinitve vezave včasih zelo visoki, kar potencialne naročnike, ki bi radi zamenjali operaterja odbija od tega, saj so stroški zamenjave lahko celo višji, kot pa bi znašala finančna korist pri novem operaterju. Še posebej pogosto se naročniki srečujejo s tako situacijo, ko operater enostransko spremeni pogodbene pogoje v škodo končnega uporabnika (poviša ceno, zmanjša število programov v programski shemi...), zaradi vezave in povezanih visokih stroškov prekinitve le-te pa večina naročnikov kljub vsemu ne zamenja operaterja.

Pri ugotavljanju zamenljivosti na maloprodajnem trgu je Agencija analizirala zamenljivost med različnimi oblikami širokopasovnega dostopa na fiksni lokaciji, po katerih povprašujejo uporabniki na množičnem trgu. Pri tem je analizirala naslednje oblike dostopa:

- širokopasovni dostop preko bakrenega omrežja (ADSL in VDSL),
- širokopasovni dostop preko koaksialnega kabelskega omrežja (DOCSIS 2.0 in 3.0),
- širokopasovni dostop preko optičnega omrežja (FTTH – P2P in P2MP),
- širokopasovni dostop preko fiksnega brezžičnega omrežja (MMDS, WiFi in Satelitski dostop),
- fiksni širokopasovni dostop preko mobilnih omrežij (UMTS, HSPA, HSPA+ in LTE)²⁵ in
- hibridni širokopasovni dostop preko bakrenega in mobilnega omrežja

²⁵ <http://www.akos-rs.si/raziskava-o-mesecnih-izdatkih-gospodinjstev-za-storitve-elektronskih-komunikacij-in-analiza-stanja-povprasevanja-po-visjih-hitrostih-dostopa-do-interneta-in-e-vsebinah>

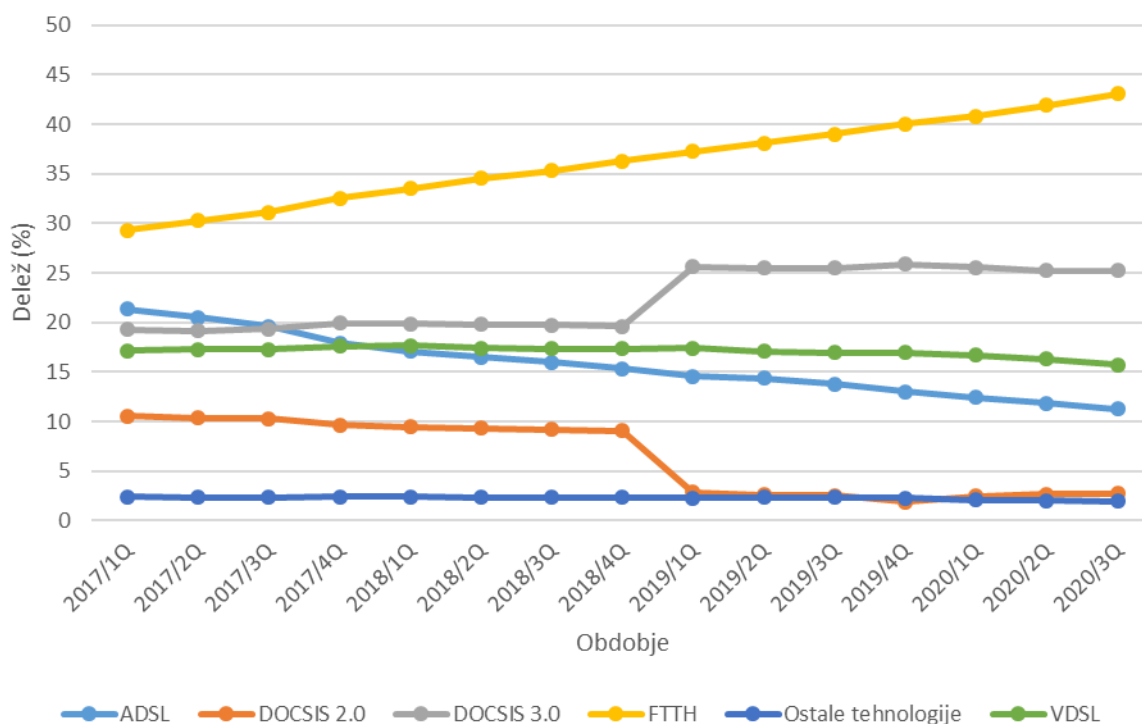
Slika 4: Tržni deleži operaterjev na maloprodajnem upoštevem trgu glede na število širokopasovnih priključkov

Vir: AKOS, december 2020

Zgornja slika prikazuje gibanje tržnih deležev operaterjev glede na število širokopasovnih priključkov na maloprodajnem upoštevem trgu ob upoštevanju trenutne regulacije na obeh vertikalno povezanih trgih 1 (Veleprodajni lokalni dostop na fiksni lokaciji) in 3b (Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg). Na koncu obravnavanega obdobja ima najvišji tržni delež Telemach (29,8 %), ki je prav v zadnjem četrtletju po številu širokopasovnih priključkov prehitel Telekom Slovenije (29,4 %), kateremu tržni delež preko celotnega obravnavanega obdobja pada. Z 20,7 % sledi T-2, delež A1 Slovenija počasi raste in znaša 14,1 %, delež ostalih operaterjev pa skozi celotno obravnavano obdobje pada in znaša konec tretjega četrtletja 2020 6,0 %. Telemachov delež se je izraziteje povečal v letih 2018 in 2020, kar je do neke mere posledica njegovih prevzemov manjših lokalnih kabelskih operaterjev, posledično pa se je v istem obdobju delež ostalih operaterjev sorazmerno zmanjšal. Prav tako pa je tovrsten prevzem v zadnjem času prispeval tudi k rasti T-2. Telekom Slovenije je v zadnjem četrtletju obravnavanega obdobja izgubil prevladujoči maloprodajni tržni delež, kar kaže na to, da maloprodajni trg ob upoštevanju trenutne regulacije postaja konkurenčnejši, vendar pa to avtomatično še ne izključuje morebitne ugotovitve, da ima Telekom Slovenije pomembno tržno moč na katerem izmed navedenih veleprodajnih trgov.

Slika 5: Maloprodajni tržni deleži fiksnih širokopasovnih priključkov glede na tehnologijo

Vir: AKOS, december 2020

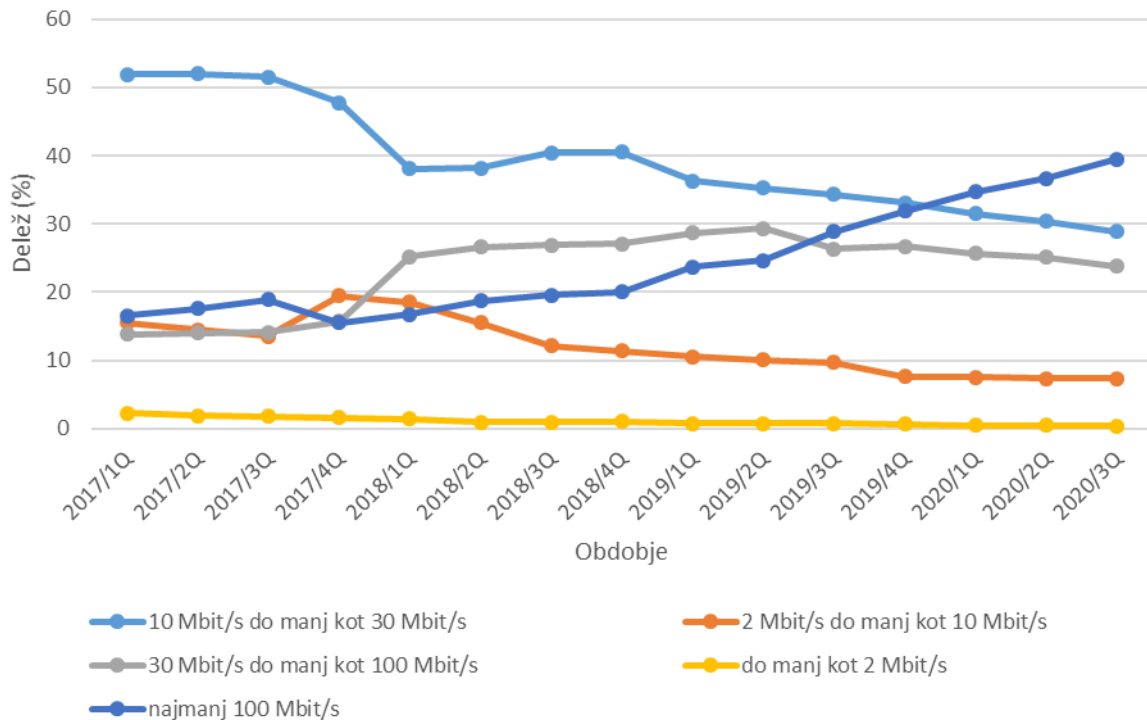
Na zgornji sliki je prikazano gibanje maloprodajnih tržnih deležev različnih tehnologij širokopasovnega dostopa, od uveljavitve trenutno veljavnih regulatornih odločb na predmetnih upoštevnihih trgih za medoperaterski dostop do fiksnega širokopasovnega omrežja. Spremembe razmerij med posameznimi tehnologijami spodbujata predvsem infrastrukturna konkurenca in potrebe končnih uporabnikov po zmogljivejših povezavah, to pa se odraža v nadgradnjah obstoječih omrežij z novejšimi in zmogljivejšimi tehnologijami ter izgradnji novih omrežij, ki temeljijo na optičnih povezavah. Pri tem gre za nadgradnje bakrenega omrežja iz ADSL na VDSL tehnologije in v manjši meri za skrajšave krajevnih bakrenih zank z izgradnjo FTTC vozlišč, nadgradnje kabelskega omrežja na DOCSIS 3.0 tehnologijo in segmentacijo priključkov z izgradnjo dodatnih vozlišč z optično/kabelskimi pretvorniki bližje končnim uporabnikom, ter izgradnjo optičnih točka-točka (P2P) in točka-več točk (P2MP) dostopovnih omrežij, katerih del predstavljajo tudi odprta širokopasovna omrežja.

Ob koncu obravnavanega obdobja je največji maloprodajni tržni delež fiksnih širokopasovnih priključkov dosegla FTTH tehnologija s 43,1 %, ki tako ostaja prevladujoča tehnologija. Delež bakrenih ADSL in VDSL dostopov se postopoma zmanjšuje in konec tretjega četrletja 2020 dosega 27,0 %. Sledi DOCSIS 3.0 tehnologija, katere delež se je močno povečal na koncu obravnavanega obdobja, saj je največji kabelski ponudnik Telemach nadgradil velik del svojega kabelskega omrežja na DOCSIS 3.0 in znaša 25,2 %. Delež zastarelih DOCSIS 2.0 povezav preko kabelskega omrežja je v zadnjih letih precej upadel in je na koncu opazovanega obdobja znašal samo še 2,7 %. Delež ostalih tehnologij, med katerimi prevladujeta MMDS in WiFi pa se je na koncu opazovanega obdobja spustil pod 2 % celotnega tržnega deleža.

Navedena rast deležev optičnih in kabelskih tehnologij sledi iz povpraševanja končnih uporabnikov po vse višjih hitrostih širokopasovnega dostopa, predvsem zaradi uporabe storitev, ki zahtevajo večje

prenosne hitrosti in boljšo odzivnost, povezovanje vse večjega števila naprav v omrežje in boljšo razpoložljivost zmogljivejših dostopovnih omrežij ter s tem boljših konkurenčnih ponudb operaterjev.

Slika 6: Maloprodajni tržni deleži fiksnih širokopasovnih priključkov glede na hitrost dostopa do interneta

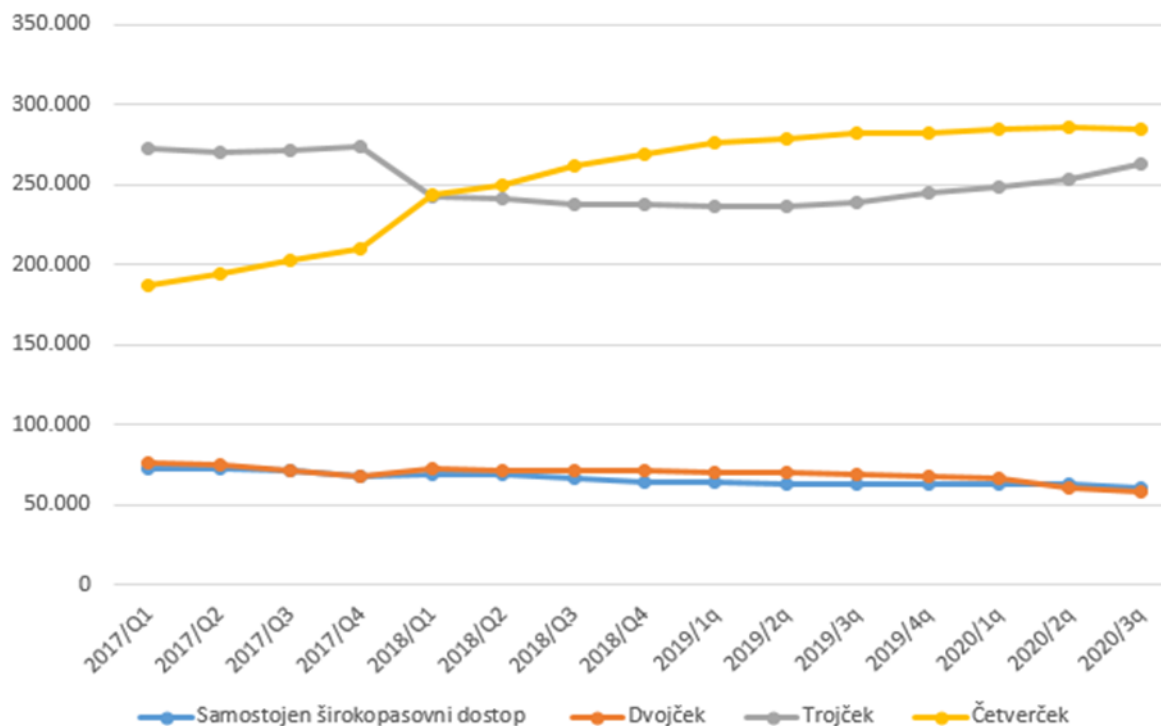
Vir: AKOS, december 2020

Tako so se od predhodne analize predmetnega trga hitrosti širokopasovnih priključkov še povečale. Kot prikazuje zgornja slika, največ končnih uporabnikov zdaj uporablja širokopasovni dostop do interneta z zmogljivostjo več kot 100 Mbit/s, katerega delež ob koncu opazovanega obdobja znaša že 39,5 %. Priključki s hitrostjo med 10 in 30 Mbit/s padajo, tako da je njihov delež zdaj drugi po vrsti z 28,9 %. Priključki s prenosno hitrostjo 30 Mbit/s do manj kot 100 Mbit/s, predstavljajo 23,8 %. Hitra rast priključkov s hitrostmi 30 Mbit/s in več je posledica nadgradenj omrežij z NGA tehnologijami, kot so VDSL, DOCSIS 3.0 in FTTH, ki takšne hitrosti omogočajo. Posledično se občutno zmanjšuje delež priključkov s hitrostjo nižjo od 10 Mbit/s. Delež priključkov s hitrostjo od 2 Mbit/s do manj kot 10 Mbit/s je v obravnavanem obdobju upadel na 7,3 %, delež priključkov s hitrostjo do 2 Mbit/s pa znaša le še 0,4 %.

Povpraševanje končnih uporabnikov po hitrih širokopasovnih povezavah tako pozitivno vpliva na investicije operaterjev v NGA omrežja. Pri tem ima pomembno vlogo tudi povpraševanje po paketih storitev, ki jih operaterji ponujajo v obliki dveh ali več konvergenčnih storitev. Ker so cene paketov storitev nižje kot nakup posameznih storitev, se končni uporabniki v veliki meri odločajo za takšno ponudbo. V paketih storitev se ponujajo storitve internetnega dostopa, televizije ter fiksne in mobilne telefonije. Ponudba paketov storitev tako temelji na povezovanju več storitev v enovito ponudbo, ki obsega različne kombinacije paketov dvojček, trojček in četverček. Pri tem ni nujno, da so vse storitve, ki so vključene v paket, tudi širokopasovne ali omejene na fiksno lokacijo. V pakete storitev so tako poleg širokopasovnih storitev na fiksni lokaciji vključene tudi storitve kabelske televizije in mobilne

telefonije s širokopasovnim dostopom in praviloma omejenim zakupom količine prenosa podatkov v okviru paketa.

Slika 7: Maloprodajni tržni deleži paketov storitev

Vir: AKOS, december 2020

Preko celotnega obravnavanega obdobja tako delež paketov trojček, ki praviloma predstavlja storitve internetnega dostopa, televizije in fiksne telefonije, ostaja enak, povečujejo pa se paketi četverček, ki k trojčku vključuje še mobilne storitve. Slednje je posledica konkurenčnih ponudb štirih vertikalno integriranih operaterjev, ki vključujejo štiri storitve v paketu četverček ali pa je paketu trojček priključena še storitev mobilne telefonije, pri čemer je končni uporabnik upravičen do popusta na mesečno naročnino.

Ob koncu obravnavanega obdobja imajo največji delež paketi četverček, katerih delež se v zadnjem letu ni bistveno spremenil. Najhitreje od vseh paketov na maloprodajnem trgu pa raste delež trojček paketov, ki tako ne zaostajajo več veliko za paketi četverček. Najmanjši delež imata paketa dvojček in samostojen širokopasovni paket, ki preko celotnega opazovanega obdobja izgubljata tržni delež in sta po številu priključkov tudi precej poravnana.

Na podlagi zgornjih ugotovitev o preferenčnih širokopasovnih storitvah, ki jih končni uporabniki naročajo v paketih storitev, je Agencija pri analizi zamenljivosti ugotavljala tudi, ali različne oblike fiksnega širokopasovnega dostopa omogočajo ponujanje storitev internetnega dostopa, televizije in fiksne telefonije, na podlagi česar bi jih uporabniki lahko obravnavali kot zamenljive.

6.1.1.3 Širokopasovni dostop preko bakrenega omrežja

Širokopasovni dostop preko bakrenega omrežja (xDSL) je najstarejša oblika širokopasovnega dostopa. xDSL povezave so bile do leta 2016 najbolj množične povezave za povezovanje z internetom tako za

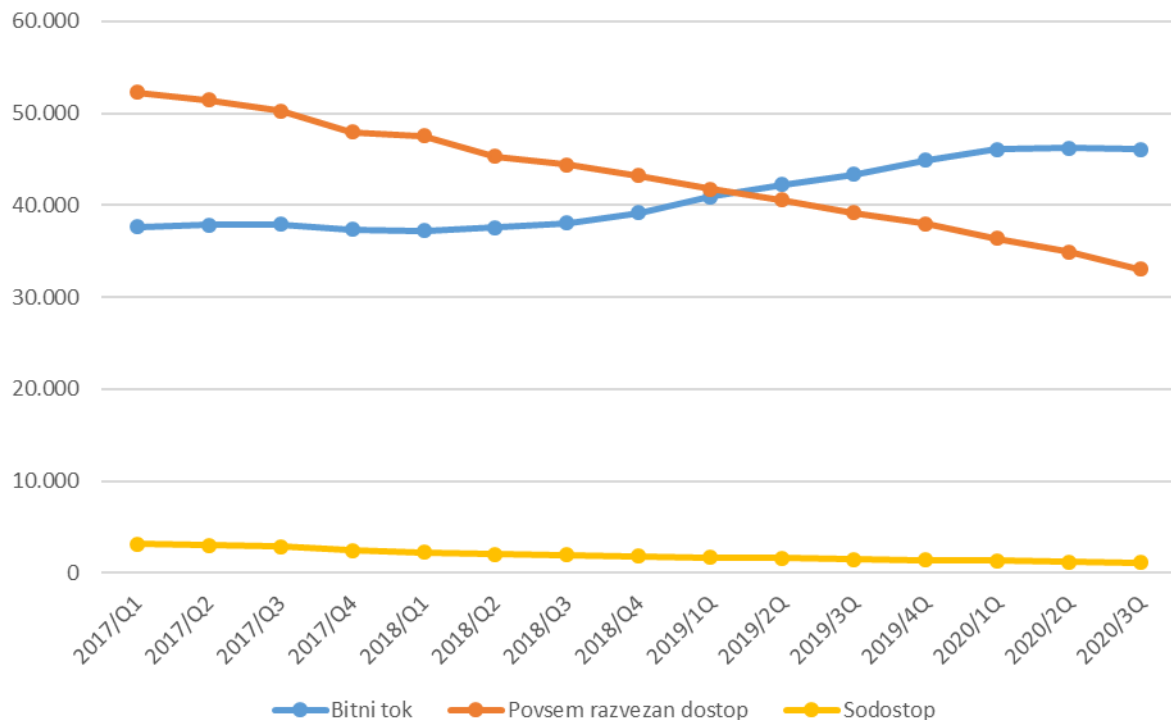
zasebne kot poslovne uporabnike. Razširjenost gre gotovo pripisovati dejstvu, da je za svoje delovanje potreboval isto bakreno parico, kot se je pred tem uporabljala za fiksno telefonijo (PSTN in ISDN). Pri tej obliki dostopa poteka prenos podatkov po posukanem bakrenem paru krajevne zanke, ki vsakega končnega uporabnika individualno povezuje z lokalnim vozliščem. Prenosna zmogljivost, ki jo je možno zagotoviti na posameznem priključku, je pri bakrenem omrežju odvisna od kakovosti bakrenega para krajevne zanke, razdalje do končnega uporabnika in uporabljene tehnologije. Prenosna zmogljivost, ki je tako na voljo, se praviloma ne deli z drugimi uporabniki, saj do lokalnega vozlišča z aktivno opremo operaterja poteka po fizično ločenem bakrenem paru, obstaja pa medsebojni vpliv med paricami, ki pa ga sodobne tehnologije (vectoring) odpravljajo. Vectoring tehnologijo so pri Telekomu Slovenije sicer testirali, vendar, po lastnih navedbah v odgovorih na vprašalnik, je zaradi neekonomičnosti niso uvedli v omrežje, niti je ne nameravajo v bodoče, zaradi česar je ne more uporabljati noben od operaterjev na bakrenem omrežju. Največja prenosna hitrost za dostop do interneta, ki jo lahko operater zagotovi uporabniku, je pri tem dodatno pogojena s hkratno uporabo drugih storitev, kot sta televizija in fiksna telefonija, ki si delijo razpoložljivo pasovno širino povezave do uporabnika.

Sprva je bilo v Sloveniji najpogostejše povezovanje preko ADSL dostopa (asimetrični dostop), ki ga je kasneje zamenjal tudi ADSL2 in ADSL2+ dostop, katerega pa končni uporabniki čedalje manj uporabljajo. Tega je sedaj zamenjal VDSL dostop (pozneje nadgrajen tudi na VDSL2), ki na krajših razdaljah omogoča bistveno višje ter tudi simetrične hitrosti. Vsaka nova tehnologija za doseganje višjih zmogljivosti uporablja širši frekvenčni pas in s tem višje hitrosti, za to pa so nujne krajše razdalje. Tako je tržni delež VDSL dostopa do interneta v Republiki Sloveniji sedaj 15,7 %, tržni delež ADSL dostopa pa le še 11,3 %.

Bakreno omrežje v Republiki Sloveniji je v celoti v lasti nacionalnega operaterja Telekoma Slovenije, ki na omenjenem omrežju ponuja storitve preko razvezanega fizičnega in virtualnega dostopa (lokalni dostop) ter dostopa z bitnim tokom (osrednji dostop).

Skupno število aktivnih xDSL priključkov se je v opazovanem obdobju zmanjšalo za 26,4 %. Kot je vidno iz spodnje slike, se je tudi število razvezanih bakrenih dostopov in sodostopov zmanjšalo. To, da se povečuje število priključkov preko bitnega toka, je med drugim tudi posledica čedalje večjega tržnega deleža tovrstnih priključkov na bakrenem omrežju na periferiji. Priključki na bakrenem omrežju na gosteje poseljenih območjih, kjer alternativni operaterji običajno razpolagajo z lastno kolokacijo so bodisi priključeni preko razvezane zanke, kar je za alternativne operaterje tudi ugodneje; ali pa so bili nadgrajeni na dostop preko optičnega omrežja. Na redkeje poseljenih območjih (ruralna območja) pa alternativni operaterji običajno dostopajo preko bitnega toka, saj zaradi premajhnega števila potencialnih uporabnikov gradnja kolokacije ni ekonomsko upravičena, zaradi istih razlogov pa seveda ni upravičena niti gradnja optičnega omrežja. Prav tako pa alternativni operaterji na urbanih območjih gradijo lastna (običajno optična) omrežja in tako tudi zaradi tega niso toliko odvisni od bakrenega omrežja Telekoma Slovenije. Vse to so razlogi, da se število priključkov preko bitnega toka povečuje v primerjavi s priključki preko razvezanega dostopa, sicer pa skupno število bakrenih priključkov pada. Glede na odgovore Telekoma Slovenije na vprašalnik, je nadomeščanje bakrenih priključkov z optičnimi ter ukinjanje kolokacij na bakrenem omrežju ena od prioritet Telekoma Slovenije.

Slika 8: Število xDSL priključkov glede na tip operaterskega dostopa

Vir: AKOS, december 2020

Slovenija velja za izrazito ruralno državo, kar je razvidno tudi iz podatkov Broadband Coverage in Europe 2019, ki jih je pripravila Evropska komisija, iz katerih se vidi, da ima samo še 5 držav članic EU večji delež gospodinjstev na ruralnem področju, torej področju, kjer živi na 1 km² manj kot 100 prebivalcev. V Sloveniji živi na teh področjih kar 23 % vseh gospodinjstev in na teh področjih se operaterji v večjem delu poslužujejo dostopa preko golega bitnega toka.

Kot že navedeno, se na bakrenem omrežju poleg internetnega dostopa zagotavljata tudi storitvi IP telefonije (VoIP) in IP televizije (IPTV). IPTV programi se običajno v omrežju razširjajo na način en tok podatkov, več odjemalcev (multicast), ki omogoča operaterjem učinkovitejšo izrabo kapacitet v jedrnem in zalednem delu omrežja, saj se individualni tok izbranega TV programa do končnega uporabnika prenaša samo v dostopovnem delu omrežja. Poleg linearne televizije pa lahko uporabniki uporabljajo še dopolnilne storitve, kot sta časovni zamik (Time Shift) in video na zahtevo (VoD), ki delujeta v načinu svoj podatkovni tok za vsakega odjemalca (unicast). V zadnjih letih se tovrstna načina spremljanja TV zelo povečujeta, kar ima za posledico povečan prenos podatkov, saj ti dve storitvi za delovanje potrebujeta individualni podatkovni tok čez celotno omrežje (za vsakega uporabnika svoj tok podatkov), zaradi česar uporaba takšnih storitev povečuje potrebo po dodatnih kapacitetah jedrnega in zalednega omrežja.

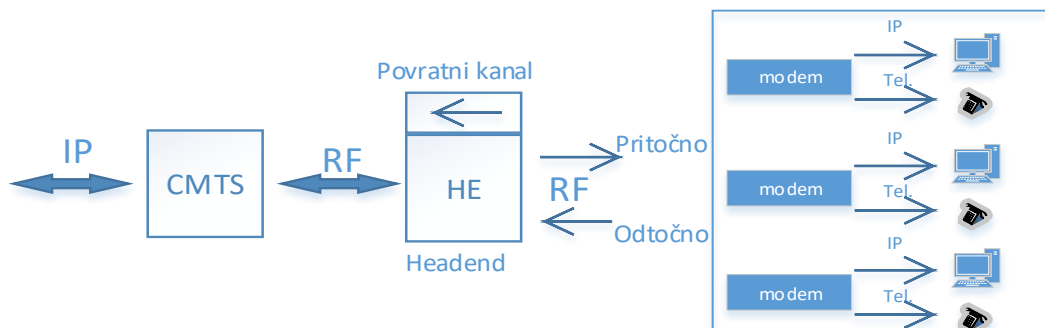
V zadnjih letih se vse več storitev ponuja preko internetnega dostopa (OTT storitve). Tudi te storitve delujejo v unicast načinu, vendar se bolje prilagajajo prenosnim razmeram v omrežju. Ob zadovoljivi zmogljivosti in kakovosti omrežij tovrstne video storitve lahko dosegajo kakovost storitev IP televizije, porabljajo pa pomembno več virov v jedrnem in zalednem omrežju v primerjavi z multicast oddajanjem, preko katerega se distribuira IP televizija.

6.1.1.4 Zamenljivost s širokopasovnim dostopom preko koaksialnega kabljskega omrežja

Širokopasovni dostop preko koaksialnega kabljskega omrežja oziroma hibridnega optično koaksialnega omrežja z uporabo tehnologije po DOCSIS standardu, omogoča širokopasovni dostop na omrežju, ki se je prvotno uporabljalo samo za distribucijo televizije. Kasneje so kabljski operaterji svoja kabljska omrežja nadgradili z optičnimi povezavami do optično – koaksialnih vozlišč. S tem so se z optičnim omrežjem približali končnim uporabnikom, kar je omogočilo dobavo širokopasovnih internetnih povezav. Končni uporabniki so pri tem v dostopovnem delu omrežja še vedno povezani preko koaksialnih kablov in kabljskih modemov.

Kabljska omrežja so prisotna v večini urbanih središč oziroma na gosteje poseljenih območjih. V Sloveniji so v velikem delu že nadgrajena na DOCSIS 3.0 in pripravljena na nadgradnjo na DOCSIS 3.1. DOCSIS 3.0 omogoča maksimalne hitrosti do 1 Gbit/s v pritočku oz. do 200 Mbit/s odtočno (vrednosti veljajo za celotno modemsko vejo skupaj). Manjši delež končnih uporabnikov na maloprodajnem trgu (2,7 %) pa je v omrežje še vedno povezan z DOCSIS 2.0 modemi, ki omogočajo hitrosti do 40 Mbit/s pritočno. Nadaljnje nadgradnje kabljskih omrežij se izvajajo v smeri večje segmentacije posameznih vej omrežja, pri čemer se krajšajo kaskade ojačevalnikov in postavljajo novi optično-koaksialni pretvorniki. Tudi v primerih, kadar je optični kabel napeljan do večjega objekta, je znotraj samega objekta večina uporabnikov še vedno povezana s koaksialnimi kabli, saj slednji z implementacijo standarda DOCSIS 3.0 zagotavljajo zadostno zmogljivost.

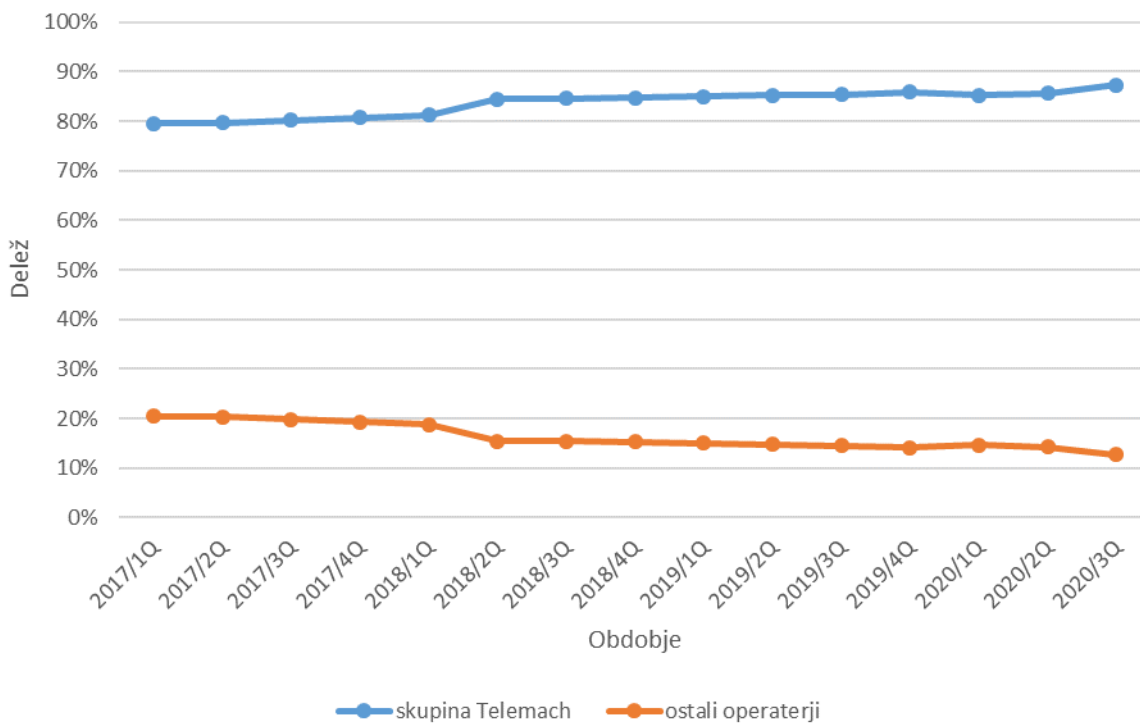
Slika 9: Shema kabljskega omrežja

Vir: AKOS, december 2020

V Sloveniji ima primat na kabljskem omrežju skupina Telemach, ki skozi celotno opazovano obdobje povečuje svoj tržni delež in obvladuje tovrstni trg. Če je na začetku opazovanega obdobja njen tržni delež na maloprodajnem trgu znašal še manj kot 80 %, je na koncu tretjega četrtletja leta 2020 znašal že 87,4 %. Delež vseh ostalih kabljskih operaterjev v Republiki Sloveniji je na koncu opazovanega obdobja znašal le še 12,6 %. Povečevanje deleža Telemacha in zmanjševanje deleža ostalih operaterjev na kabljskem omrežju gre tudi na račun pripojitve slednjih k Telemachu.

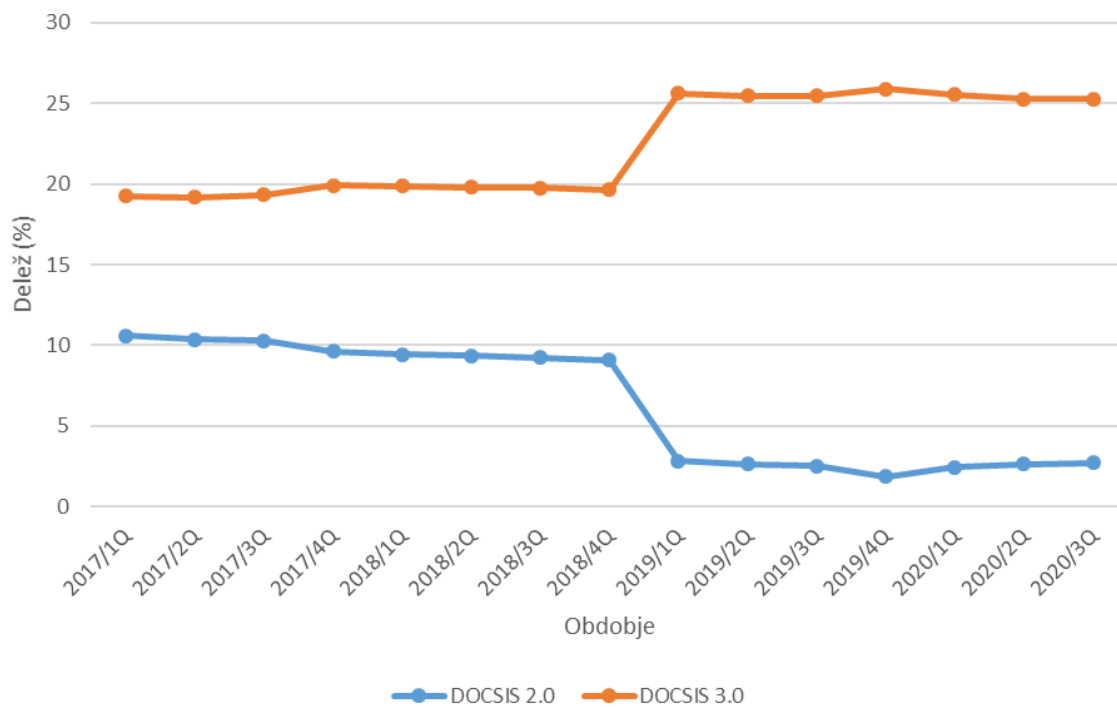
Slika 10: Tržni deleži operaterjev na kablskem omrežju – skupina Telemach v primerjavi z ostalimi kablenskimi operaterji

Vir: AKOS, december 2020

Na spodnji sliki je prikazan tržni delež priključkov preko koaksialnega omrežja in sicer ločeno za tehnologiji DOCSIS 2.0 in DOCSIS 3.0. Starejše tehnologije DOCSIS 2.0 je bilo na koncu tretjega četrtletja leta 2020 samo še 2,7 % vseh širokopolasnih priključkov. Priključkov preko novejših tehnologij DOCSIS 3.0 pa je bilo v istem času 25,2 % vseh širokopolasnih priključkov na maloprodajnem trgu v Republiki Sloveniji.

Slika 11: Tržni delež priključkov DOCSIS 2.0 in DOCSIS 3.0

Vir: AKOS, december 2020

Zmogljivost koaksialnega kabla je zaradi širšega frekvenčnega pasu nekajkrat višja od zmogljivosti posamezne bakrene parice, vendar gre pri tem za zmogljivost, ki je deljena med več končnih uporabnikov. Pri kabelskem omrežju namreč v praksi en kabel lahko povezuje med 50 in 200 končnih uporabnikov, kar je odvisno predvsem od količine podatkovnega prometa, ki ga ustvarijo. Telemach, kot največji kabelski operater v Sloveniji, tako končnim uporabnikom v lastnem in lastniško povezanih kabelskih omrežjih z uporabo tehnologije DOCSIS 3.0 ponuja zmogljivosti, ki domala povsod omogočajo posameznim priključkom dostop do interneta s hitrostjo do 500 Mbit/s v pritočni smeri, ponekod pa glede na zmožnosti omrežja tudi do 1 Gbit/s, kar je enakovredno zmožnostim optičnih FTTH priključkov in občutno presega zmogljivosti, ki so mogoče z uporabo xDSL tehnologije. Je pa pri tem potrebno upoštevati, da se pasovna širina deli med vse uporabnike, ki so vključeni na posamezno kabelsko vejo, kar je lahko še posebej problematično pri odtočni hitrosti v času največjih obremenitev, ko lahko dejanske hitrosti padejo krepko pod nazivne vrednosti.

Tehnologija DOCSIS 3.1 omogoča nadaljnje približevanje zmogljivosti hibridnih optično-koaksialnih omrežij optičnim kablom, tako glede hitrosti kot tudi glede majhne zakasnitve signala. Prehod s tehnologije DOCSIS 3.0 na 3.1 od kabelskih operaterjev zahteva zamenjavo aktivne opreme in tudi vseh ojačevalnikov signala, ki morajo biti gosteje nameščeni, ne zahteva pa bistvenih posegov v fizično infrastrukturo, saj uporablja enako dostopovno tehnologijo do končnih uporabnikov – koaksialni kabel. Poleg tega je DOCSIS 3.1 kompatibilen z različico 3.0, kar operaterjem omogoča postopen prehod na DOCSIS 3.1 standard le tam, kjer bo to potrebno. Kot navaja Telemach v odgovorih na vprašalnik AKOS z decembra 2020, še ne uveljavlja DOCSIS 3.1 tehnologije na naročniški strani. Nadgradnjo do uporabniškega nivoja namerava realizirati postopoma, saj so pri tem potrebne še dodatne investicije v skrajševanje zank in v zamenjavo ojačevalnikov in končnih naprav (kabelskih modemov) pri uporabnikih. Za optimizacijo omrežja Telemach uvaja R-PHY tehnologijo. V odgovoru na vprašalnik je Telemach navedel, da namerava poskusno uvajanje DOCSIS 3.1 začeti v letu 2021.

Slika 12: Razdelitev frekvenčnega spektra v kablenskem omrežju DOCSIS 3.0

Vir: AKOS, december 2020

Za distribucijo digitalnega TV signala k uporabnikom operater Telemach uporablja DVB-C standard, ki omogoča enosmerno razširjanje TV programov do končnih uporabnikov, pri čemer se preko radio-frekvenčnega spektra do uporabnikov prenašajo vsi TV programi hkrati (za razliko od unicast IPTV, kjer se prenaša samo izbran TV program), tako da se izbira posameznega TV programa izvede z izbiro frekvence pri analogni televiziji in z izbiro kode pri digitalni televiziji. Telemach z uvedbo novejših pretvornikov TV signala (set-top box) prenaša unicast storitve, kot npr. video na zahtevo in časovni zamik, preko internetnega IP prometa. Poleg tega v okviru svojih paketov omogoča uporabo drugih v uporabniško omrežje povezanih naprav, na katere z uporabo posebne aplikacije prenaša televizijske in druge multimedijske vsebine kot OTT storitev.

Pred posodobitvijo svojega omrežja v letu 2019 je namreč za delovanje dopolnilnih storitev, kot sta časovni zamik in video na zahtevo, Telemach uporabljal povratni kanal za posredovanje zahteve uporabnika po predvajanju, sama vsebina pa se je k uporabniku nato individualno prenašala preko DVB-C standarda. V bodočnosti pa bodo po vsej verjetnosti, z uveljavljanjem standarda DOCSIS 3.1, vse multimedijske vsebine prenesene do uporabnikov kot IP promet, enako kot pri bakrenih xDSL ali optičnih omrežjih.

Agencija na tej podlagi ugotavlja, da uporabnik, ki ima na voljo dostop do bakrene in kableske infrastrukture, v primeru povišanja maloprodajne cene lahko zamenja dostop preko bakrenega omrežja za kablenski dostop in obratno ter je s tem lahko deležen enakovrednih storitev. Ker vodi Telekom Slovenije kot pretežni lastnik bakrenega omrežja enotno maloprodajno cenovno politiko za vso državo, Agencija za hitrosti, ki so tehnično mogoče na obstoječem bakrenem omrežju Telekoma Slovenije ugotavlja tudi cenovno zamenljivost bakrenih in kablenskih produktov na maloprodajnem trgu, saj obstaja cenovni pritisk kablenskega širokopasovnega dostopa v maloprodaji na maloprodajne cene storitev na bakrenem omrežju, kar nenazadnje potrjuje že omenjen visok delež kablenskih širokopasovnih priključkov.

Agencija na podlagi zgornjih navedb ugotavlja, da so maloprodajne storitve, ki se ponujajo na dostopu preko kablenskega omrežja vsaj enakovredne storitvam po katerih povprašujejo uporabniki na bakrenem omrežju, kar pomeni, da je kablenski dostop na maloprodajnem trgu funkcionalno popolnoma zamenljiv z dostopom preko bakrenega omrežja. Prav tako so primerljive tudi maloprodajne cene storitev, ki znašajo v povprečju 48,82€, medtem ko znašajo povprečne

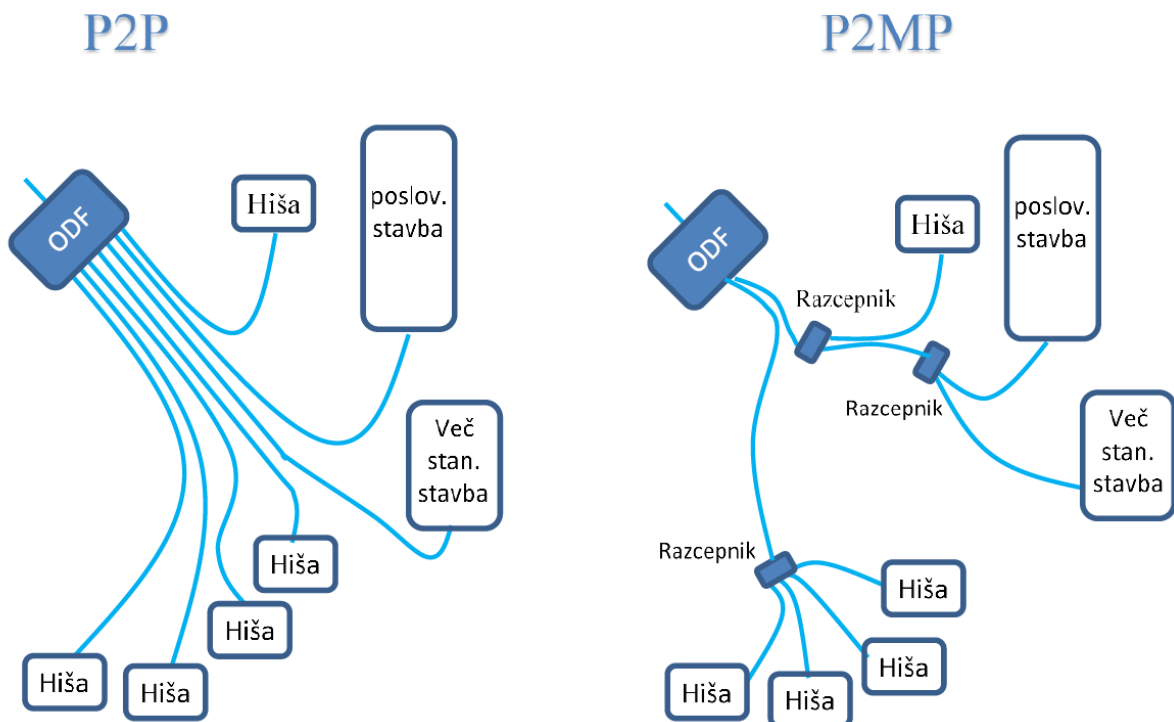
maloprodajne cene na bakrenem omrežju 53,26€, z DDV²⁶. To se kaže tudi v visokem tržnem deležu kablanskega dostopa, ki dosega 36,2 % maloprodajnih priključkov tega upoštevne trga, brez upoštevanja priključkov, podvrženih predhodni regulaciji.

Agencija na podlagi navedenega zaključuje, da je širokopasovni dostop prek kablanskega omrežja na maloprodajnem trgu s strani povpraševanja zamenljiv s širokopasovnim dostopom preko bakrenega omrežja, zato je del istega maloprodajnega upoštevne trga.

6.1.1.5 Zamenljivost s širokopasovnim dostopom preko optičnega omrežja

Širokopasovni dostop preko optičnega omrežja (FTTH) je oblika širokopasovnega dostopa, pri kateri je optično omrežje zgrajeno vse do končnih uporabnikov. Izgradnja takšnega omrežja zahteva visoke investicije, ki se praviloma povrnejo šele v obdobju daljšem od desetih let, predvsem pa je to odvisno od gostote poselitve. Optična dostopovna omrežja so se v preteklem obdobju gradila predvsem v točka-točka (P2P) načinu, ki pa ga je v zadnjem času skoraj povsem zamenjal točka-več točk (P2MP) način gradnje z GPON tehnologijo. P2MP je optično omrežje drevesne strukture, pri katerem je več končnih uporabnikov povezanih s svojim fizičnim vlaknom na pasivni razcepnik, le-ta pa je potem preko optičnega vlakna vključen na port optičnega dostopovnega vozlišča v centrali. Operaterji na maloprodajnem trgu tako končnim uporabnikom na optičnih omrežjih ponujajo dostop do interneta s hitrostjo do 1 Gbit/s.

Slika 13: P2P in P2MP povezovanje

Vir: AKOS, december 2020

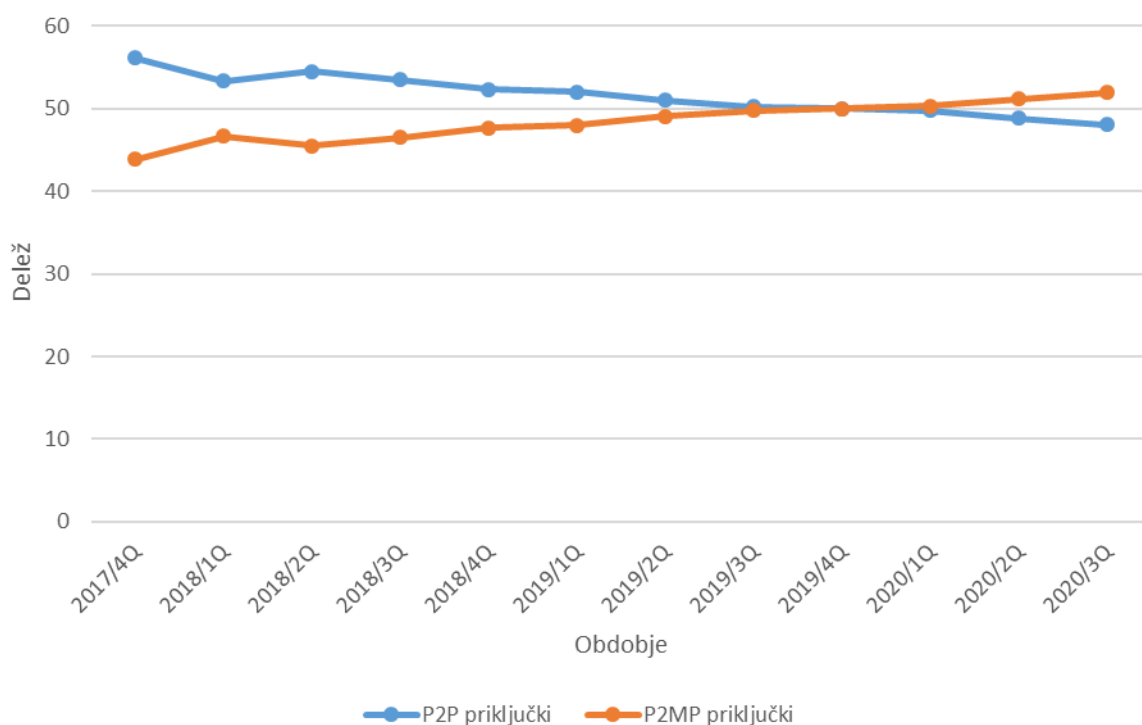
²⁶ <https://www.akos-rs.si/uporabniki-storitev/raziscite/porocila-raziskave-in-analize/uporabniki-storitev/novica/analiza-produktov-in-storitev-na-maloprodajnem-trgu-sirokopasovnega-dostopa-3>

Kot omenjeno že v zgornjem odstavku, se operaterji v zadnjih letih odločajo v vse večjem delu za gradnjo optičnih priključkov v načinu točka-več točk (P2MP), ki je v zadnjem času skoraj v celoti zamenjal gradnjo v načinu točka-točka (P2P), kar se zelo dobro vidi tudi na spodnji sliki. Če je bil tržni delež aktivnih priključkov na maloprodajnem trgu z načinom gradnje P2P na koncu leta 2017 še za več kot 12 odstotnih točk višji od priključkov z načinom gradnje P2MP, je stanje sedaj precej drugačno.

Število priključkov obeh načinov povezovanja se je namreč na kocu leta 2019 izenačilo, tako da je na koncu opazovanega obdobja razlika med njima že več kot 4 odstotne točke v korist priključkov z načinom povezovanja točka-več točk (P2MP). Podatek sam po sebi niti ni presenetljiv, saj so operaterji v zadnjih letih skoraj v celoti prešli na gradnjo optičnih omrežij na način gradnje točka-več točk (P2MP). Še več, nekateri operaterji napovedujejo, da bodo že zgrajene in vključene priključke v načinu P2P spremenili v način P2MP, ker naj bi to operaterjem prineslo precejšnje prihranke, saj so gradnja, predvsem pa vzdrževanje in operativni stroški pri slednjem načinu bistveno nižji. Razcepniki običajno delijo dovodno optično vlakno na 32 do 64 dostopovnih optičnih vej, pri čemer se lahko uporabljajo kaskade razcepnikov različnih delilnih razmerij.

Ločeni podatki o priključkih P2P in P2MP se zbirajo od četrtega četrletja 2017, zato so tudi podatki o teh priključkih na spodnji sliki prikazani šele od takrat in ne od prvega četrletja 2017, kot je to prikazano na ostalih slikah.

Slika 14: Razmerje maloprodajnih priključkov na tehnologiji P2P in P2MP

Vir: AKOS, december 2020

V zadnjih letih se v Sloveniji stalno povečuje število priključkov na optičnem omrežju. V opazovanem obdobju je narastlo število FTTH priključkov na maloprodajnem trgu za več kot 50 %, kar je posledica pospešene gradnje optičnih omrežij. Operaterji najpogosteje gradijo lastno optično omrežje popolnoma na novo, ali pa gre za gradnjo optičnega omrežja, ki je substitut bakrenemu omrežju, kar

izvaja nacionalni operater Telekom Slovenije. Največ optičnega omrežja v Republiki Sloveniji zgradijo 3 operaterji (Telekom Slovenije, T-2 in Telemach), del novozgrajenega optičnega omrežja pa predstavljajo tudi OŠO omrežja, katerih delež se skozi celotno opazovano obdobje giblje okoli 10 % vseh širokopasovnih priključkov na optičnem omrežju.

Slika 15: Delež OŠO in delež ostalih FTTH širokopasovnih priključkov do interneta

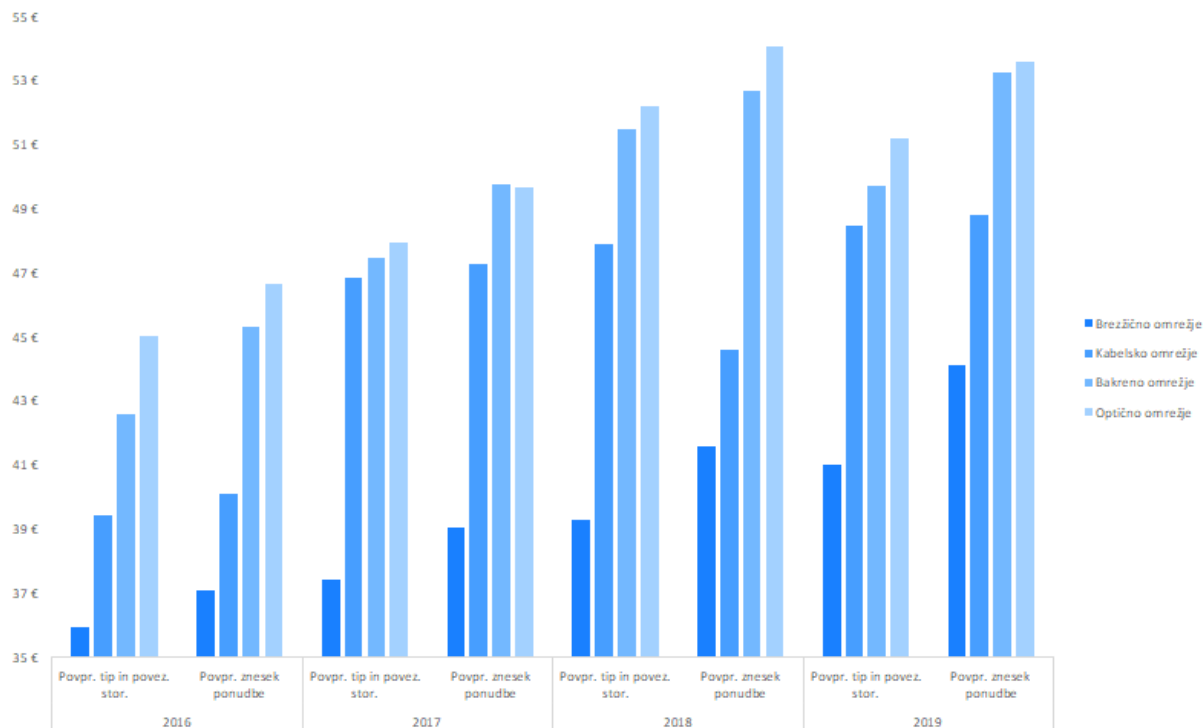

Vir: AKOS, december 2020

Operaterji v Sloveniji v preteklosti, za razliko od operaterjev v nekaterih drugih Evropskih državah, niso gradili optičnih omrežij na način FTTC (Fibre To The Cabinet). Tudi v tem primeru sicer gre za uporabo optičnega vlakna, vendar ne vse do končnega uporabnika, ampak samo do cestne/ulične omarice, za zadnji del omrežja pa se še naprej uporablja bakrena parica že obstoječega omrežja. Tovrstno omrežje je res cenejše za izgradnjo, vendar pa je manj učinkovito. Po učinkovitosti bi ga lahko uvrstili med ADSL in FTTH.

Storitve, ki jih lahko končni uporabniki naročijo na dostopu preko optičnega omrežja so v celoti enakovredne storitvam, po katerih povprašujejo uporabniki na bakrenem omrežju, kar pomeni, da je dostop preko optičnega omrežja funkcionalno popolnoma zamenljiv z dostopom preko bakrenega omrežja. Cene storitev na optičnem omrežju, ki jih lahko končni uporabniki naročijo pri svojem ponudniku dostopa, so praviloma nižje od cen dostopa na bakrenem omrežju, poleg tega pa so običajno na voljo celo zmogljivejše povezave za nižjo ceno. Vse to se skozi celotno opazovano obdobje odraža na stalni rasti deleža optičnega širokopasovnega dostopa.

Slika 16: Pregled povprečnih cen širokopasovnih priključkov po tehnologiji ne glede na hitrost interneta, tip in vrsto storitev na priključku za opazovan mesec december med leti 2016 – 2019

Vir: Analiza produktov in storitev na maloprodajnem trgu širokopasovnega dostopa za december 2019²⁷, december 2020

Z zgornje slike se sicer vidi, da dosegajo storitve na optičnem omrežju najvišje cene v primerjavi z bakrenim, kabelskim ali brezžičnim omrežjem. Praviloma operaterji ne delajo cenovnih razlik med tehnologijami pri maloprodajnih paketih, ki jih nudijo naročnikom. Imajo pa pogosto paketi na optičnem dostopu že v osnovi višje hitrosti, kot za enako ceno na dostopu preko bakrenega omrežja, kjer za enako hitrost kot na optičnem omrežju zahtevajo doplačilo. Agencija na podlagi tega ugotavlja, da so storitve preko optičnega dostopa cenejše od storitev preko bakrenega dostopa. Ker pa optični dostop omogoča izredno velike hitrosti prenosa podatkov, omogoča tudi veliko dodatnih storitev, ki jih lahko končni uporabnik naroči pri operaterju – zaradi tega so tudi povprečne cene storitev na optičnem omrežju višje od ostalih omrežij.

Glede na vse zgornje navedbe Agencija ugotavlja, da je optični dostop na maloprodajnem trgu s strani povpraševanja zamenljiv s širokopasovnim dostopom preko bakrenega omrežja, zato ga je vključila na isti maloprodajni upoštevni trg.

6.1.1.6 Zamenljivost s širokopasovnim dostopom preko fiksnega brezžičnega omrežja

Fiksni širokopasovni dostop preko brezžičnega omrežja je oblika širokopasovnega dostopa, pri kateri je dostop na fiksni lokaciji zagotovljen preko brezžičnega omrežja. Za delovanje storitev preko fiksnega brezžičnega širokopasovnega dostopa je potreben dostop preko tehnologij MMDS, WiFi ali satelitski dostop.

²⁷ <https://www.akos-rs.si/telekomunikacije/izpostavljam/analiza-produktov-in-storitev-na-maloprodajnem-trgu-sirokopasovnega-dostopa>

Za zagotavljanje storitev preko MMDS širokopasovnega dostopa se uporabljajo podobni standardi kot pri koaksialnih kabelskih omrežjih, DVB-C za storitev televizije in DOCSIS za širokopasovne storitve, pri čemer pa gre za brezžični sistem. Oddajno-sprejemne postaje, ki so povezane z glavno postajo, lahko pokrivajo končne uporabnike na razdalji do 25 km. Za ponujanje storitev preko MMDS širokopasovnega dostopa je potrebna pridobitev radijskih frekvenc, ki so omejena dobrina, kar otežuje ponujanje dostopa večjemu številu končnih uporabnikov. Zaradi deljenega medija z omejeno kapaciteto so najvišje hitrosti na MMDS tehnologiji do največ 12 Mbit/s. Operaterji preko MMDS sistema ponujajo poleg internetnih storitev tudi storitve televizije in fiksne telefonije. Se pa uporabniki za tovrsten dostop odločajo predvsem na območjih, kjer ni razpoložljivih drugih oblik fiksnega dostopa, saj je ta tehnologija za končnega uporabnika dražja, poleg tega pa ima tudi omejene zmožljivosti.

Pri WiFi dostopu ponujajo nekateri manjši operaterji končnim uporabnikom na maloprodajnem trgu izključno storitev širokopasovnega dostopa do interneta, ki je mogoča na manjšem številu omejenih območij. Predvsem gre za območja, kjer druge oblike fiksnega dostopa niso na voljo, saj je storitev preko WiFi dostopa omejena samo na dostop do interneta, poleg tega pa so precej omejene tudi hitrosti, ki jih pri tem dosega končni uporabnik.

Satelitski širokopasovni dostop je možno uporabljati skoraj na katerikoli lokaciji. Storitve se zagotavlja preko satelitov z geostacionarno orbito, ki so od Zemlje oddaljeni več kot 33.000 km, kar ima za posledico precej velike zakasnitve. Signal namreč potrebuje za pot do satelita in nazaj več kot 250 ms, kar pri dostopu do interneta, kjer gre zahteva najprej preko satelita do ponudnika storitve, ki nato nazaj preko satelita posreduje vsebino uporabniku, predstavlja zakasnitev med 500 do 700 ms. Zaradi velikih zakasnitev operaterji na tovrstnem širokopasovnem dostopu ponujajo samo internet, ostalih storitev pa ne. Glede hitrosti dostopa satelitski dostop ne zaostaja bistveno za hitrostmi, ki so na voljo na bakrenem omrežju, vendar pa je njegova cena, ker gre za deljen medij z omejeno kapaciteto, zelo pogojena s količino vključenih podatkov v paketu. Tako ima uporabnik na voljo v paketih od 10 do 150 GB prenosa podatkov, ki jih lahko prenaša s hitrostmi od 15/3 Mbit/s pa vse do 30/6 Mbit/s. Celotna struktura stroškov je pri satelitskem dostopu do interneta bistveno drugačna, kot pri ostalih tehnologijah, saj je za zagotovitev dostopa potreben nakup razmeroma drage opreme za dostop in montaža satelitske antene, kar pri drugih oblikah dostopa ni potrebno. Tako se je v praksi izkazalo, da je satelitski dostop ekonomsko upravičen le na območjih, kjer sicer ni mogoče zagotoviti druge oblike širokopasovnega dostopa.

Maloprodajni tržni delež širokopasovnih paketov preko fiksnega brezžičnega omrežja predstavlja manj kot 2 % v celotnem deležu fiksnih širokopasovnih priključkov in ves čas pada. Trend padanja je pričakovati tudi v prihodnje, saj je večina teh priključkov zgrajenih na območjih, kjer do sedaj končni uporabniki niso imeli možnost izbrati drugačne tehnologije, sedaj pa se tudi na teh območjih že gradi sodobno optično omrežje, zato je pričakovati, da se bo trend upadanja tovrstnih priključkov nadaljeval. Potrebe po čedalje višjih hitrostih tudi ne govorijo v prid priključkom preko brezžičnega širokopasovnega omrežja, saj se pri tovrstnem dostopu prenosna zmožljivost, ki je na voljo, deli med več uporabnikov, kar lahko pri večji zasedenosti občutno vpliva na nivo kakovosti storitev. Dostop preko fiksnega brezžičnega omrežja je v nekateri primerih cenejši od dostopa preko bakrenega, kablanskega ali optičnega omrežja, vendar pa se uporabniki zaradi vremenskih pojavov, ki lahko precej vplivajo na kakovost storitve ter zaradi deljenja pasovne širine med več uporabnikov hkrati, odločajo za prehod na sodobnejšo optično omrežje, kjer je to že zgrajeno, na katero pa zgornji dejavniki nimajo vpliva.

Zgornje navedbe kažejo na to, da je fiksni brezžični dostop komplementaren dostopu preko bakrenega omrežja in se tako uporablja predvsem na območjih, kjer pokritost s slednjim ni zadostna oziroma ni zagotovljena. Na podlagi tega Agencija zaključuje, da širokopasovni dostop preko fiksnega brezžičnega omrežja ni zamenljiv z dostopom preko bakrenega omrežja, zato ni vključen v isti maloprodajni upoštevni trg.

6.1.1.7 Zamenljivost s fiksnim širokopasovnim dostopom preko mobilnega omrežja

Končni uporabniki na maloprodajnem trgu lahko dostopajo do interneta preko fiksne ali mobilne širokopasovne povezave, pri čemer se uporaba mobilne širokopasovne povezave iz leta v leto povečuje. Pri tem je za fiksni širokopasovni dostop relevantno predvsem omrežje 3G (z nadgradnjo HSPA in HSPA+), 4G in tudi novo omrežje 5G. Pri tem dosegajo prenosne hitrosti pri tehnologiji 3G vse do 42,2 Mbit/s, pri 4G tehnologiji do 150 Mbit/s, pri 5G pa zaenkrat do 450 Mbit/s, v prihodnosti pa vse do 10 Gbit/s. Pri tem operaterji poleg višjih hitrosti najbolj izpostavljajo tudi veliko nižje zakasnitvene čase.

Še vedno se sicer najdejo točke, ki jih operaterji s svojim signalom ne pokrivajo, vendar je poseljenih točk, ki bi bile brez 3G ali 4G signala, po Sloveniji relativno malo. Omrežji tretje in četrte generacije namreč omogočata takšne hitrosti prenosa podatkov, da je mogoča uporaba večine storitev, ki se sicer uporabljajo na fiksnem omrežju. Marsikje, predvsem tam, kjer naročnik za dostop do interneta uporablja še bakreno omrežje in je tudi oddaljenost od centrale precej velika, dosegajo hitrosti preko mobilnih omrežij precej višje vrednosti, kot pa preko fiksnega omrežja. Z omrežjem pete generacije pa postajajo te razlike še večje.

Mobilni operaterji v Republiki Sloveniji dosegajo navkljub relativno razpršeni naseljenosti populacije dobro pokritost z mobilnim signalom. Tako operater Telekom Slovenije dosega več kot 99 % pokritost prebivalstva z omrežjem 4G. Z enakim odstotkom se lahko pohvali tudi operater A1 Slovenija. Prav tako velik odstotek pokrivanja pa dosega tudi operater Telemach. Najslabšo pokritost od štirih mobilnih omrežnih operaterjev v Sloveniji ima operater T-2, ki ima najmanj baznih postaj od vseh navedenih, in ki je v zadnjem času pričel z nadgradnjo svojega omrežja na 4G, s katerim pokriva več kot 43 % prebivalstva. Telemachu in T-2 sicer Telekom Slovenije zagotavlja še nacionalno gostovanje. Telekom Slovenije na svojem omrežju podpira prvo fazo tehničnih podlag za 5G in kot edini že komercialno ponuja 5G storitve, ki so na voljo več kot 32 % prebivalstva.

Operaterji pred vsakim priklopom fiksno-mobilnega priključka preverijo na svojem omrežju ali omrežne kapacitete dovoljujejo priklop fiksno-mobilnega priključka. Storitve bodo namreč delovale samo v primeru, ko pasovna širina internetne povezave ni preobremenjena, ali če niso prezasedene omrežne kapacitete. V primeru hkratnega spremljanja TV programa ter obremenitvi internetnega omrežja z ostalimi aktivnostmi (YouTube, pretočne video vsebine, igranje spletnih iger...) ali v primeru splošne preobremenjenosti omrežja, lahko pride do poslabšanja kakovosti sprejema TV programov. Storitve interneta se izvajajo na LTE omrežju preko optičnih anten, ki pa v primeru dobrega LTE signala niso obvezne. Seveda na delovanje storitev močno vpliva tudi sama kvaliteta prejema signala, bližina bazne postaje operaterja, ki zagotavlja signal do fiksno-mobilnega priključka ter samo število uporabnikov, ki so istočasno povezani na bazno postajo operaterja. Vsi ti dejavniki vplivajo na minimalno hitrost interneta, ki še omogoča zagotavljanje storitev, zato imajo operaterji običajno tudi omejitve števila posameznih fiksno-mobilnih priključkov, ki so lahko vključeni na isto bazno postajo.

Pomembno vlogo bo v prihodnje pri fiksno-mobilnih priključkih imelo omrežje 5G, ki bo naročnikom na mobilnem omrežju omogočalo podoben nabor storitev, kot jih sedaj zagotavljajo bakrena, kabelska in optična omrežja. Mobilna omrežja bodo mnogo zmogljivejša od današnjih, saj bodo omrežja 5G v prihodnosti dosegala hitrosti do 10 Gbit/s. S prihodom tehnologije 5G bi se lahko število fiksno-mobilnih priključkov v Republiki Sloveniji povečalo. To gre pričakovati predvsem na področjih, ki ne bodo pokrita z optičnim omrežjem, bodo pa pokrita s 5G mobilnim signalom, lahko pa tudi na drugih območjih, v kolikor bodo storitve 5G zamenljive z ostalimi storitvami širokopasovnega dostopa na fiksni lokaciji. Predvsem pa bo to odvisno od ponudbe in cenovne politike operaterjev mobilne telefonije, manj pa od tehničnih omejitev, v kolikor ne bodo hkrati z naraščanjem zmogljivosti mobilnih omrežij naraščale tudi potrebe končnih uporabnikov po pasovni širini, ki jim nove mobilne tehnologije ne bi mogle slediti.

Po zadnjih podatkih je fiksno-mobilnih priključkov, v celotni strukturi širokopasovnih priključkov, manj kot 3 %, vendar pa ta delež priključkov skozi celotno opazovano obdobje postopoma raste. Podatke o številu fiksnih širokopasovnih priključkov preko mobilnega omrežja na maloprodajnem trgu Agencija zbira četrtletno v sklopu vprašalnika o mobilni telefoniji, torej ločeno od ostalih širokopasovnih priključkov, ki jih zbira v sklopu vprašalnika o fiksnem širokopasovnem dostopu. Zato tovrstni priključki tudi niso prikazani v drugih poglavjih, kjer Agencija predstavlja skupno število fiksnih širokopasovnih priključkov.

Na maloprodajnem trgu širokopasovnih priključkov v Republiki Sloveniji ponujata fiksno-mobilne priključke samo operaterja A1 Slovenija in Telekom Slovenije. Medtem, ko Telekom Slovenije ponuja paket trojček z vključenim internetom, televizijo in fiksno telefonijo, ponuja A1 Slovenija v paketu samo internet in televizijo, storitve fiksne telefonije pa ne. Ponujata pa oba operaterja tudi fiksno-mobilni priključek samo za storitev interneta. Pakete na fiksno-mobilnih priključkih je težko neposredno primerjati s priključki na fiksnem omrežju, saj hitrosti prenosa podatkov niso enake, prav tako pa lahko tovrstni paketi vsebujejo podatkovne kapice. So pa v zadnjem času ti paketi cenovno primerljivi s paketi na fiksnem omrežju, v nekaterih primerih pa so celo cenejši. Ni pa fiksno-mobilnih priključkov možno naročiti povsod. Tako operater Telekom Slovenije omogoča priklop teh priključkov izključno na lokacijah, na katerih na svojem bakrenem omrežju ne more zagotoviti zadostnih zmogljivosti za delovanje storitev, to je hitrosti nad 4 Mbit/s. Poleg tega, pa mora biti lokacija pokrita s signalom LTE, obremenjenost celice v kateri se nahaja naročnik pa tudi ne sme biti prevelika.

Operater Telekom Slovenije tovrstne priključke, na katerih pa ni dolžan zagotavljati storitev televizije, ponuja tudi v okviru univerzalne storitve (USO), pri kateri končnim uporabnikom zagotavlja prenosno hitrost 4 Mbit/s k uporabniku in 512 kb/s od uporabnika, v kolikor jim take zmogljivosti zaradi ekonomskih razlogov ni mogoče zagotoviti na fiksnem omrežju. Ravno v nastajanju predmetne analize pa je bil spremenjen splošni akt, ki določa hitrosti univerzalne storitve dostopa do interneta, ki bodo po novem 10 Mbit/s k uporabniku in 1 Mbit/s od uporabnika. Spremenjen splošni akt bo stopil v veljavo 13. aprila 2021.

A1 Slovenija sicer nima omejitev glede prostih kapacitet na fiksnem omrežju, s katerim razpolaga le v manjšem obsegu. Svoje storitve fiksno-mobilnega priključka ponuja vsem naročnikom, ki želijo tak dostop, edini pogoj so proste kapacitete znotraj celice, kar se ustrezno preveri pred vsako vključitvijo tovrstnega priključka. V kolikor celica ne dopušča dodatnega naročnika na fiksno-mobilnem priključku, operater ne dovoli vključitve. Operaterju A1 Slovenija je ponujanje tovrstnih priključkov na nek način v interesu, saj lahko celotno storitev za naročnika opravi na lastnem omrežju in s tem odpade potreba po zakupu kapacitet pri drugih operaterjih, kar ima za posledico večjo maržo na posameznega

naročnika. Vendar kljub temu operater A1 Slovenija tega ne ponuja večjemu številu naročnikov, saj bi lahko na ta način preveč obremenil svoje mobilno omrežje, ki je v osnovi zasnovano in zgrajeno za uporabnike mobilne telefonije. Ob prevelikem številu tovrstnih priključkov bi lahko prišlo do preobremenjenosti celic, kar bi imelo za posledico upočasnjeno in moteno delovanje storitev.

Pričakovati je, da se bo ponudba tovrstnih produktov na maloprodajnem trgu v prihodnje še povečala, še posebej s prihodom tehnologije 5G, ki jo operaterji že testirajo, Telekom Slovenije pa tudi komercialno ponuja v večjih mestih.

Iz zgoraj naštetih razlogov Agencija ugotavlja, da fiksno-mobilni širokopasovni dostop ni zamenljiv s širokopasovnim dostopom preko bakrenega omrežja, zaradi česar tudi ni vključen na isti maloprodajni trg. Poleg tega Agencija ugotavlja, da do množične uporabe pete generacije mobilne telefonije (5G) ni pričakovati bistvenih sprememb stanja na maloprodajnem trgu fiksno-mobilnih priključkov, torej niti sprememb glede zamenljivosti tovrstnih maloprodajnih produktov. Agencija bo ves čas spremljala stanje na trgu in v primeru bistvenih sprememb ponovno ugotavljala zamenljivost med produkti fiksne širokopasovnega dostopa preko mobilnega omrežja in dostopom preko bakrenega omrežja.

6.1.1.8 Zamenljivost s hibridnim širokopasovnim dostopom preko bakrenega in mobilnega omrežja

Hibridni širokopasovni dostop omogoča končnim uporabnikom, ki na bakrenem omrežju ne dosegajo zadovoljivih hitrosti, da s kombiniranjem fiksne bakrene povezave z mobilnim omrežjem dosežejo tudi višje prenosne hitrosti. Operaterji na maloprodajnem trgu tovrstne pakete ponujajo kot dodatno opcijo na območjih, kjer bakreno omrežje ne zagotavlja dovolj visokih hitrosti za nemoteno zagotavljanje paketov trojček, imajo pa na voljo 4G signal.

Z uporabo hibridnega širokopasovnega dostopa dobi naročnik hitrejšo internetno povezavo, pri čemer televizijske storitve in stacionarna telefonija za svoje delovanje uporabljajo izključno fiksno bakreno omrežje. Tako uporabniku za brskanje po spletu ostane še celotna hitrost interneta z mobilne povezave, kar pomeni, da lahko tak uporabnik, kljub relativno slabi povezavi preko bakrenega omrežja, sočasno uporablja storitev televizije kot tudi interneta. Minimalna hitrost, ki jo mora dosegati uporabnikov paket na bakrenem omrežju je 4 Mbit/s, kar je še spodnja meja hitrosti, ki omogoča televizijske storitve in storitve fiksne telefonije. Storitve interneta pa se izvajajo na LTE omrežju preko optičnih anten, ki pa v primeru dobrega LTE signala niso obvezne. Je pa hitrost interneta tudi v tem primeru močno odvisna od števila uporabnikov znotraj iste celice mobilnega omrežja, kar pomeni, da se ob morebitni večji zasedenosti ali obremenjenosti celice, hitrost internetne povezave zmanjša.

Hibridne pakete od leta 2018 ponujata v svoji maloprodajni ponudbi operaterja A1 Slovenija in Telekom Slovenije, pri čemer slednji za tovrstno storitev uporabnikom dodatno zaračuna 3,90 EUR na mesec. Ker gre za razmeroma nišni produkt, je tudi delež tovrstnih priključkov v celotni strukturi širokopasovnih priključkov razmeroma majhen. V letih 2016, 2017 in 2018 so imeli tovrstni priključki konstantno rast, ki pa se je zadnji dve leti umirila, tako da je konec tretjega četrtletja 2020 znašal njihov delež manj kot 1 %.

Hibridni dostop je komplementarna rešitev fiksne dostopu, saj tudi tistim uporabnikom, ki na bakrenem omrežju ne dosegajo dovolj visokih hitrosti omogoča hkratno uporabo vseh treh storitev (internet, TV in fiksni telefon). Na koncu bakrenega omrežja pri naročniku operater namesti hibridni modem, preko katerega se zagotavlja pretočna hitrost za televizijo in IP telefonijo, manjkajočo hitrost

za internet pa si operater zagotovi s pomočjo SIM kartice, ki je vstavljena v hibridni modem ter na tak način dostopa do interneta preko mobilnega omrežja. Seveda je ob tem nujna pokritost lokacije s signalom 4G, ki omogoča dovolj veliko internetno hitrost. Tako operaterji ponujajo internetno hitrost preko hibridnega dostopa vse do 50/10 Mbit/s, odvisno seveda od obremenitve celice v kateri se naročnik nahaja.

S prihodom 5G signala se možnosti za hibridni način dostopa še povečujejo, po drugi strani pa so operaterji za prihodnja leta napovedali gradnjo novih optičnih širokopasovnih priključkov prav na področjih, kjer zaradi prevelike razdalje med naročnikom in funkcijsko lokacijo naročniki na bakrenem omrežju ne morejo dosegati dovolj visokih hitrosti, tako da je v tem trenutku trende glede tovrstnih priključkov težko napovedati.

Agencija na podlagi navedenega ugotavlja, da je hibridni širokopasovni dostop na omejenih območjih, kjer se ponuja, zamenljiv z dostopom na bakrenem omrežju že zaradi osnovnega dela povezave na bakrenem omrežju, medtem ko del povezave preko mobilnega omrežja omogoča zgolj dodatno zmogljivost internetnega dostopa, ki pa lahko zahteva doplačilo. Navedeno kaže na to, da je hibridni širokopasovni dostop z ozirom na celoten trg širokopasovnega dostopa komplementaren dostopu preko bakrenega omrežja, predvsem iz razloga, ker se ponuja samo na omejenih območjih, kjer bakreno omrežje ne dosega zadovoljive zmogljivosti za pakete trojček in kjer je na razpolago zadostna presežna zmogljivost v mobilnem delu omrežja, na kar kaže tudi zanemarljiv tržni delež tovrstnega dostopa. Agencija zato hibridnega širokopasovnega dostopa ni vključila v isti maloprodajni upoštevni trg, kamor so sicer vključeni priključki na bakrenem omrežju, na katerih tak dostop temelji.

6.1.2 Povzetek opredelitve maloprodajnega trga

Agencija na podlagi opravljene analize zamenljivosti storitev na maloprodajnem trgu ugotavlja, da maloprodajni upoštevni trg za širokopasovne storitve za množični trg vključuje naslednje oblike dostopa na fiksni lokaciji:

- širokopasovni dostop preko bakrenega omrežja,
- širokopasovni dostop preko kabelskega omrežja in
- širokopasovni dostop preko optičnega omrežja.

Storitve, po katerih pretežno povprašujejo končni uporabniki na množičnem trgu so širokopasovni dostop do interneta, fiksna telefonija, televizija in podatkovne storitve za povezovanje lokacij (VPN). Te storitve se v omrežju zagotavljajo z ustrezno definiranimi parametri kakovosti posameznih storitev. Za storitve za množični trg praviloma veljajo običajni pogoji glede zagotavljanja zanesljivosti delovanja storitev, odzivnih časov in časov za odpravo napak.

6.1.3 Zamenljivost na veleprodajnem trgu

Izhodišče za opredelitev veleprodajnih trgov, ki so lahko predmet predhodnega urejanja, bi vedno morala biti analiza ustreznih maloprodajnih trgov. Nacionalni regulativni organ mora ugotoviti, ali bi lahko bili osnovni maloprodajni trgi konkurenčni, če veleprodajni trg ne bi bil predmet urejanja na podlagi ugotovitve pomembne tržne moči, ki jo imajo podjetja samostojno ali skupaj z drugimi podjetji, ter torej tudi, ali je kakršno koli pomanjkanje učinkovite konkurence trajno.

Če so osnovni maloprodajni trgi v skladu s t.i. „modified greenfield approach“ pristopom, na podlagi katerega se ugotavlja stanje konkurence v smislu ne-obstoja regulacije, potencialno konkurenčni, nacionalni regulativni organ sklene, da urejanje na veleprodajni ravni ni več potrebno.

Komisija je v preteklih odločbah poudarila, da lahko nacionalni regulativni organ na podlagi razmer na maloprodajnem trgu sklepa o strukturi veleprodajnega trga, vendar samo te razmere niso dovolj za ugotovitev pomembne tržne moči na veleprodajni ravni. Opredelitev trga ni mehanski ali abstrakten postopek, ampak zahteva analizo vseh razpoložljivih dokazov o preteklem ravnanju na trgu in splošno razumevanje delovanja posameznega sektorja. Predvsem pa je pri izvedbi tržne analize pričakovanega prihodnjega razvoja potreben dinamičen pristop namesto statičnega.

V revidiranem Priporočilu o upoštevnih trgih iz leta 2020, upoštevnega trga 3b »Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg« ni več na seznamu upoštevnih trgov, ki so lahko predmet predhodne (ex-ante) regulacije. Ne glede na navedeno pa lahko nacionalni regulativni organi na podlagi preizkusa treh meril še vedno uravnavajo določene upoštevne trge, ki v priporočilu niso navedeni, v kolikor so za to izpolnjeni pogoji na nacionalnem nivoju. Agencija je tako na podlagi preizkusa treh meril, ki je predstavljen v nadaljevanju analize, ugotovila, da je zadevni upoštevni trg še vedno podvržen predhodni regulaciji in skladno s tem izvedla analizo predmetnega upoštevnega trga.

V nadaljevanju Agencija ugotavlja zamenljivost med različnimi oblikami veleprodajnega širokopasovnega dostopa, ki omogočajo drugim operaterjem ponujanje širokopasovnih storitev končnim uporabnikom na maloprodajnem trgu. Agencija je pri ugotavljanju zamenljivosti na veleprodajnem trgu skladno s poglavjem 2 Smernic izhajala iz ugotovitev zamenljivosti na maloprodajnem trgu. Tako je Agencija v nadaljevanju ugotavljala zamenljivost na veleprodajnem trgu le med oblikami dostopa, za katere je bilo ugotovljeno, da so zamenljive na maloprodajnem trgu, saj jih lahko zagotavljajo samo z njimi vertikalno povezane veleprodajne oblike dostopa. Glavni namen operaterja, ki je kupec na veleprodajnem trgu, je namreč prodaja storitev širokopasovnega dostopa na maloprodajnem trgu, kar pomeni, da vsako povpraševanje na veleprodajnem trgu izvira iz povpraševanja na maloprodajnem trgu. Na povpraševanje uporabnikov na maloprodajnem trgu pa vplivajo cena, kakovost storitve širokopasovnega dostopa, dostopnost storitev, tehnična pomoč uporabnikom in druge karakteristike storitev, ki jih nudi operater. Povpraševanje izbranega operaterja na veleprodajnem trgu tako narekujejo končni uporabniki ter trend razvoja trga.

Operaterji na veleprodajnem trgu potrebujejo ustrezen prenosni kanal z zadostno prenosno zmogljivostjo, ki omogoča zagotavljanje širokopasovnih storitev končnim uporabnikom. Tako morajo pridobiti dostop do že obstoječe infrastrukture drugih operaterjev, na kateri pa je lahko ta dostop dodeljen na regionalnem oziroma na centralnem nivoju omrežja. Operaterji so za ponujanje maloprodajnih storitev še vedno odvisni od dveh različnih vertikalno povezanih medoperaterskih trgov, tj. od produktov lokalnega dostopa in produktov osrednjega dostopa, kar nakazuje na to, da sta to še naprej komplementarni in ne zamenljivi storitvi, ki omogočata operaterjem postopen vstop na trg.

Na upoštevni trg za veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg so tako uvrščeni veleprodajni produkti, ki omogočajo iskalcem dostopa dostop do omrežja infrastrukturnega operaterja na višjem nivoju omrežja ter manj neposreden in bolj standardiziran nadzor nad širokopasovno povezavo z omejeno možnostjo diferenciacije lastne maloprodajne ponudbe. Kot navedeno, so veleprodajni produkti za osrednji dostop namenjeni zagotavljanju maloprodajnih

storitev končnim uporabnikom na množičnem trgu, ti pa se zagotavljajo preko nefizičnega oziroma virtualnega dostopa do končnih uporabnikov ali t.i. bitnega toka. Pri dostopu z bitnim tokom operater omrežja vzpostavi širokopasovno povezavo do končnih uporabnikov, preko katere lahko drugi operaterji ponujajo širokopasovni dostop svojim končnim uporabnikom na maloprodajnem trgu. Pri tem operater omrežja zagotovi drugim operaterjem dostop na eni ali več osrednjih točkah omrežja, na katerih lahko operaterji prevzemajo promet. Veleprodajni produkti za osrednji dostop tako omogočajo novim vstopnikom na trg ponujanje storitev na celotnem območju, ki ga pokriva omrežje ponudnika veleprodajnega dostopa. Prav tako pa navedene storitve omogočajo operaterjem, ki z lastnim omrežjem oziroma preko reguliranega veleprodajnega lokalnega dostopa niso prisotni na določenih območjih, da tudi na teh območjih ponujajo storitve na maloprodajnem trgu.

Skladno z načelom tehnološke nevtralnosti, ki je podano v 13. uvodni izjavi EECC, je treba na upoštevni trg vključiti vse tehnologije in prenosne medije, ki so zamenljivi. Ker je Agencija ugotovila, da sta na maloprodajnem trgu širokopasovni dostop preko kablanskega in optičnega omrežja zamenljiva z dostopom preko bakrenega omrežja, je nadalje ugotavljala, ali na veleprodajnem nivoju obstaja ekvivalent osrednjemu dostopu preko bakrenega omrežja na kablanskem in optičnem omrežju ter dostopu, ki temelji na veleprodajnih produktih za lokalni dostop, pri čemer pa je Agencija upoštevala tudi izkušnje in mnenja operaterjev, ki jih je pridobila v odgovorih operaterjev na vprašalnik o učinkih dosedanje regulacije zadevnega upoštevnega trga.

Agencija je pri tem na predmetnem veleprodajnem trgu ugotavljala zamenljivost glede na naslednje štiri dejavnike:

- tehnološki vidik ponudbe glede na različnost infrastrukture,
- razširjenost omrežij in dostopnost do končnih uporabnikov,
- cenovni vidik zamenljivosti in
- poslovni modeli.

6.1.3.1 Zamenljivost med osrednjim dostopom preko bakrenega in kablanskega omrežja

Agencija je ugotavljala zamenljivost na veleprodajnem trgu med osrednjim dostopom preko bakrenega in kablanskega omrežja na podlagi štirih dejavnikov, navedenih zgoraj.

6.1.3.1.1 Tehnološki vidik ponudbe glede na različnost infrastrukture

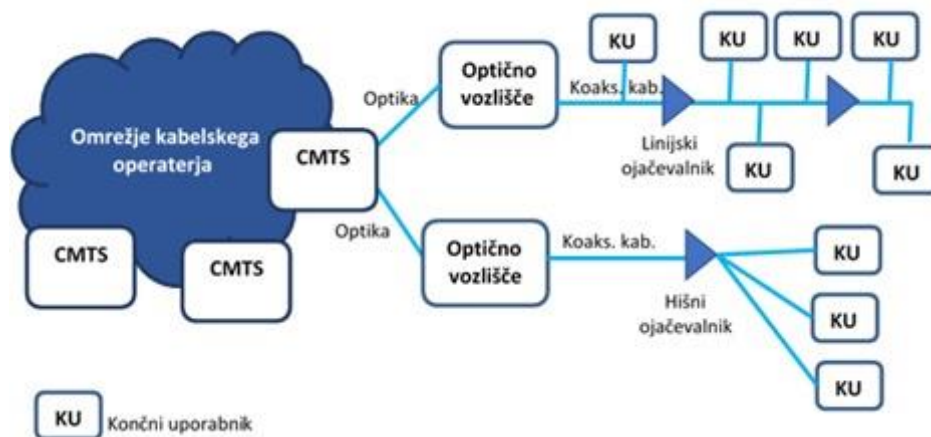
Na podlagi vzorčne ponudbe Telekoma Slovenije za veleprodajni osrednji dostop je operaterjem omogočena sklenitev le ene pogodbe in s tem dostop do vseh uporabnikov, ki jih pokriva omrežje Telekoma Slovenije, preko le ene same dostopovne točke, kar je bistvenega pomena za operaterje, ki šele vstopajo na trg. Operaterji imajo tako preko omrežja Telekoma Slovenije na nivoju celotne države dostop do skoraj vseh gospodinjstev v Sloveniji, ki jim lahko na ta način ponudijo svoje maloprodajne storitve. Povezovanje z velikim številom omrežij lahko po drugi strani operaterjem povečuje stroške, saj so večje kapacitete na enoto bistveno cenejše od manjših.

Na trgu storitev širokopasovnega dostopa obstajata dva vertikalno povezana veleprodajna trga, ki omogočata operaterjem vstop na trg na dveh ključnih nivojih omrežja, t.i. lokalnem in osrednjem nivoju, pri čemer morajo operaterji za vsak nivo upoštevati tako tehnične kot ekonomske karakteristike vstopa. Od nivoja vstopa je namreč odvisno, koliko nadzora ima operater nad določenimi tehničnimi karakteristikami omrežja in posledično storitev, ki jih ponuja končnim uporabnikom, in ali popolnoma upravlja svoje omrežje, tako da lahko nadzoruje kakovost, ki jo nudi

uporabnikom. Glavni namen vstopajočega operaterja, ki je kupec na veleprodajnem trgu, je prodaja storitev širokopasovnega dostopa na maloprodajnem nivoju, kar pomeni, da vsako povpraševanje na veleprodajnem trgu izvira iz povpraševanja na maloprodajnem trgu. Na povpraševanje uporabnikov na maloprodajnem trgu pa vplivajo cena, kakovost, raznolikost in dostopnost storitev, tehnična pomoč uporabnikom in druge karakteristike storitev, ki jih nudi operater. Povpraševanje izbranega operaterja na veleprodajnem trgu tako narekujejo končni uporabniki, kot tudi trend razvoja trga.

Kabelska omrežja oziroma hibridna optično koaksialna omrežja (HFC) so v dostopnem delu od kabelskega modema pri končnem naročniku do optičnih vozlišč povezana s koaksialnimi kabli, naprej pa z optičnimi kabli do zaključnega usmerjevalnika (CMTS). Prvotno so bili ti sistemi namenjeni samo za distribucijo televizijskih signalov. Ob implementaciji DOCSIS 2.0 tehnologije in namestitvi kabelskih podatkovnih modemov na strani uporabnikov pa omrežja omogočajo tudi dvosmerni širokopasovni podatkovni prenos podatkov in s tem ponujanje storitev, kot so dostop do interneta, IP televizija in IP telefonija. Zmogljivosti kabelskih omrežij za zagotavljanje teh storitev so se z uvedbo standarda DOCSIS 3.0 bistveno izboljšale, še vedno pa je za kabelska omrežja značilno, da se povezave individualnih uporabnikov združujejo že na sami trasi dostopnega omrežja in tako zaradi souporabe istega prenosnega medija v času večjih obremenitev lahko prihaja do zasičenj ali motenj in s tem do degradacije storitev oziroma zmanjšanja hitrosti prenosa (glej spodnjo sliko). Pri dostopu preko bakrenega omrežja pa združevanje povezav poteka na MSAN-u v funkcijski lokaciji Telekom Slovenije, kar daje operaterju boljšo možnost upravljanja s kakovostjo povezave do samega naročnika. Zagotavljanje kakovosti storitev na ravni DOCSIS tako ni primerljivo z rešitvami na xDSL tehnologiji.

Slika 17: Shema kabelskega omrežja

Vir: AKOS, december 2020

Glede na vse večjo konsolidacijo kabelskih omrežij, ki so vključena v skupino Telemach, je Agencija ugotavljala, ali bi slednja lahko omogočila tudi poslovne modele, primerljive s poslovnim modelom dostopa z bitnim tokom Telekom Slovenije. Iz odgovorov Telemacha, ki jih je Agencija pridobila na podlagi vprašalnika v zvezi s tehničnimi možnostmi kabelskega omrežja za veleprodajni dostop in prihodnjimi načrti glede razvoja omrežja izhaja, da takšne ponudbe ni pričakovati, saj zaradi tehničnih in organizacijskih izzivov ter pomanjkanja vzdržnega poslovnega modela v EU, ki bi za tak model podpiral večje potrebne naložbe ter hkratnega pomanjkanja opaznega povpraševanja s strani iskalcev dostopa, veleprodajni model s strani Telemacha ni bil obravnavan kot realna možnost.

Omrežje skupine Telemach je razdrobljeno med različne kabelske sisteme, ob tem pa se sooča tudi s tehnično omejenostjo kapacitet v omrežju. Ob vstopu morebitnih iskalcev dostopa bi se zaradi nenadnega povečanja količine prometa, na kar so kabelska omrežja zaradi souporabe istega prenosnega medija še posebej občutljiva, storitvam močno znižala kakovost, pri tem pa bi prilagoditev elementov omrežja na možnost ponudbe veleprodajnega dostopa za Telemach predstavljala tudi veliko finančno breme.

Poleg tega bi iskalci dostopa potrebovali tudi servisni dostop do svoje CPE opreme in s tem podatke o njenem stanju, pošiljanje alarmov in izdelavo statistik, možnost avtomatskih nadgradenj ter programiranih sprememb konfiguracije. Te možnosti bi lahko iskalcem dostopa preko L3 VPN zagotovil kabelski operater. Ena od možnosti bi bila namestitev kabelskega modema s strani kabelskega operaterja, za katerim bi iskalec dostopa namestil svojo terminalno opremo. Na ta način pa bi se dostop ustrezno podražil. V primeru nameščanja CPE opreme po izboru iskalca dostopa pa bi bil kabelski operater deležen potencialnih težav zaradi potrebe po prilagoditvah v CMTS, vprašljive pa bi bile tudi nabavne cene opreme, ki bi jih dosegli iskalci dostopa, s tem pa cena storitev.

Iskalec dostopa bi svojim uporabnikom na kabelskem omrežju sicer lahko zagotovil svoje območje IP naslovov ter jim omogočil dostop do svojih storitev. Pri tem bi lahko uporabnikom pošiljal svojo TV shemo preko IP ali pa TV shemo kabelskega operaterja preko DVB-C. V prvem primeru bi za unicast prenos porabil precej pasovne širine v pritočni smeri, saj bi vsak njegov uporabnik za prenos televizije uporabljal svoj tok podatkov. V drugem primeru pa bi lahko nastopila težava, ker bi lahko operater iskalec dostopa svojim uporabnikom sicer ponudil programsko shemo operaterja omrežja, pri tem pa ne bi bil prilagodljiv v zadostni meri, da bi lahko uporabnikom na kabelskem omrežju zagotovil enako storitev, kot jo nudi svojim končnim uporabnikom na drugih omrežnih tehnologijah (npr. bakrenih in optičnih povezavah).

S prenosom televizijskih signalov na način multicast, ki je na voljo na drugih vrstah omrežij, bi se lahko poraba pasovne širine zmanjšala, vendar takšnega načina omrežje Telemacha ne podpira, saj kabelsko omrežje prenaša televizijski signal preko posebnih kanalov in protokola (DVB-C). Prenašanje televizijske storitve preko unicast povezav pa bi kot že navedeno močno zmanjšalo razpoložljivo skupno pasovno širino v posamezni koaksialni zanki. Iskalec dostopa bi sicer lahko do svojih naročnikov na kabelskem omrežju prenašal programsko shemo operaterja – lastnika infrastrukture, vendar pa bi to še dodatno zmanjšalo njegovo že omejeno fleksibilnost pri oblikovanju maloprodajne ponudbe.

V kabelskih omrežjih v Sloveniji je tako predvsem zaradi omejenih kapacitet in navedenih tehničnih omejitev obstoječih kabelskih omrežij, veleprodajni model za druge operaterje, ki bi želeli ponujati storitve dostopa do interneta, IP televizijo in VoIP, otežen. Tehnologija DOCSIS 3.1 bo v prihodnje postopoma sicer omogočila večje prenosne zmogljivosti in bo s tega vidika bolj primerna za veleprodajni dostop, vendar pa je obsežnejša implementacija te tehnologije na naročniških priključkih do naslednjega pregleda trga manj verjetna, saj zahteva večje posege na dostopovnem delu omrežja, pri tem pa se bo podobno kot segmentacija kabelskega omrežja z novimi optičnimi vozlišči izvajala glede na potrebe naročnikov po večji prenosni zmogljivosti na posameznih območjih. V takih okoliščinah tako ni objektivno pričakovati, da bi Telemach, še manj pa majhni kabelski operaterji, na povišanje cen dostopa s strani Telekoma Slovenije reagirali dovolj hitro s primerljivo paletto alternativnih storitev v svojih kabelskih omrežjih.

V primeru majhnega, vendar trajnega zvišanja cene širokopasovnega dostopa z bitnim tokom pri Telekomu Slovenije niti iskalci dostopa ne bi iskali alternativne možnosti dostopa pri kabelskih

operaterjih, saj so po njihovih navedbah kabelska omrežja glede veleprodajnega dostopa omejena glede tehničnih možnosti in dodatnih prenosnih kapacitet, ki jih potrebuje iskalec dostopa za ponujanje storitev, po katerih povprašujejo končni uporabniki. Dodatno k temu operaterji navajajo, da bi za izvedbo prehoda iz bakrenega na kabelsko omrežje morali uporabnikom zamenjati terminalsko opremo in interno inštalacijo ter v večji meri spremeniti koncept tehnične rešitve in ponudbe storitev, kar bi zahtevalo znatne investicije.

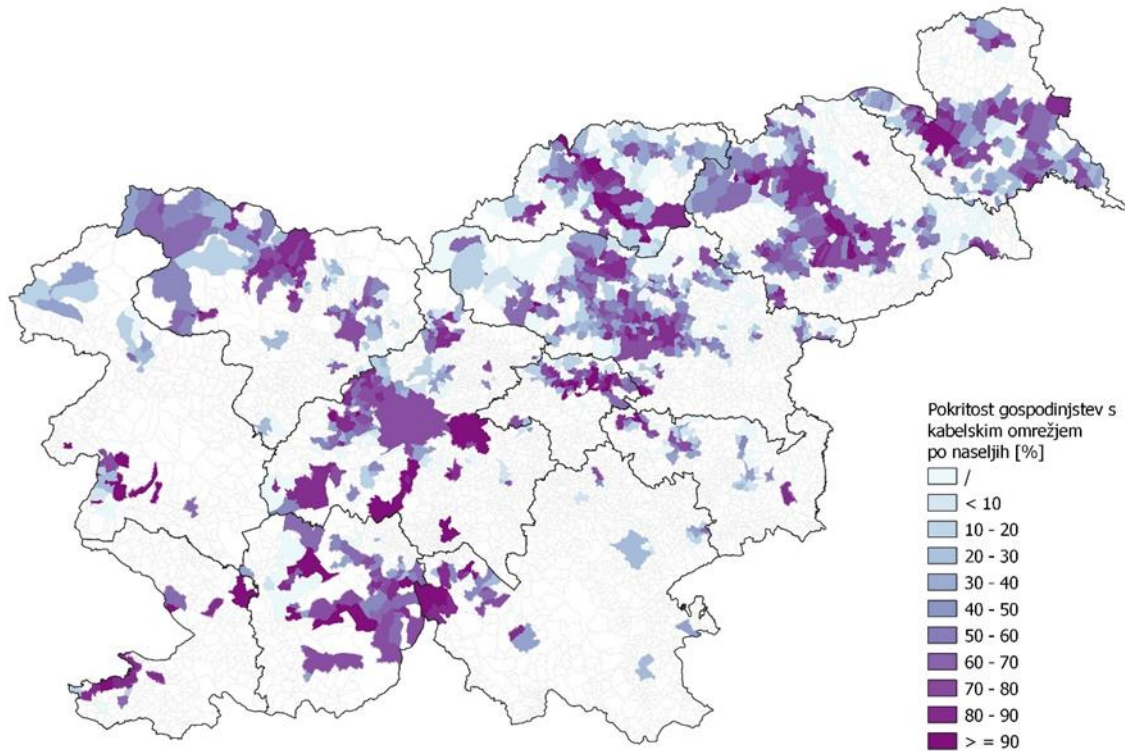
Agencija ugotavlja, da po tehnološki plati kabelsko omrežje Telemacha, niti ostalih majhnih kabelskih operaterjev, ni primerno za veleprodajno ponudbo, saj bi predstavljala potrebna prilagoditev omrežja velik strošek, medtem ko iskalci dostopa ne bi mogli ponujati storitev na enaki kakovostni ravni in z enako fleksibilnostjo, kot so to deležni pri dostopu z bitnim tokom preko bakrenega omrežja. Poleg tega bi imeli le omejen upravljavski dostop do lastne terminalske opreme, kar jim še dodatno onemogoča ponujanje konkurenčnih storitev za končne uporabnike. Na podlagi navedenega Agencija zaključuje, da dostop preko kabelskega omrežja z vidika tehnoloških karakteristik infrastrukture ne predstavlja ustreznega substituta dostopu z bitnim tokom preko bakrenega omrežja.

6.1.3.1.2 Razširjenost omrežij in dostopnost do končnih uporabnikov

Razširjenost omrežij je Agencija ugotavljala na podlagi podatkov iz prostorskega informacijskega sistema Agencije, ki združuje podatke iz javno dostopnih baz, pri čemer je ključna evidenca omrežnih priključnih točk in podatkov, ki jih Agencija dodatno zbira od operaterjev za namen spremljanja geografske pokritosti ozemlja s širokopasovnimi infrastrukturami. Agencija je pri analiziranju tega kazalnika upoštevala naselja kot primerno administrativno enoto na območju Republike Slovenije, ki jo je kasneje uporabila tudi pri geografski analizi trga (glej pogl. 6.2).

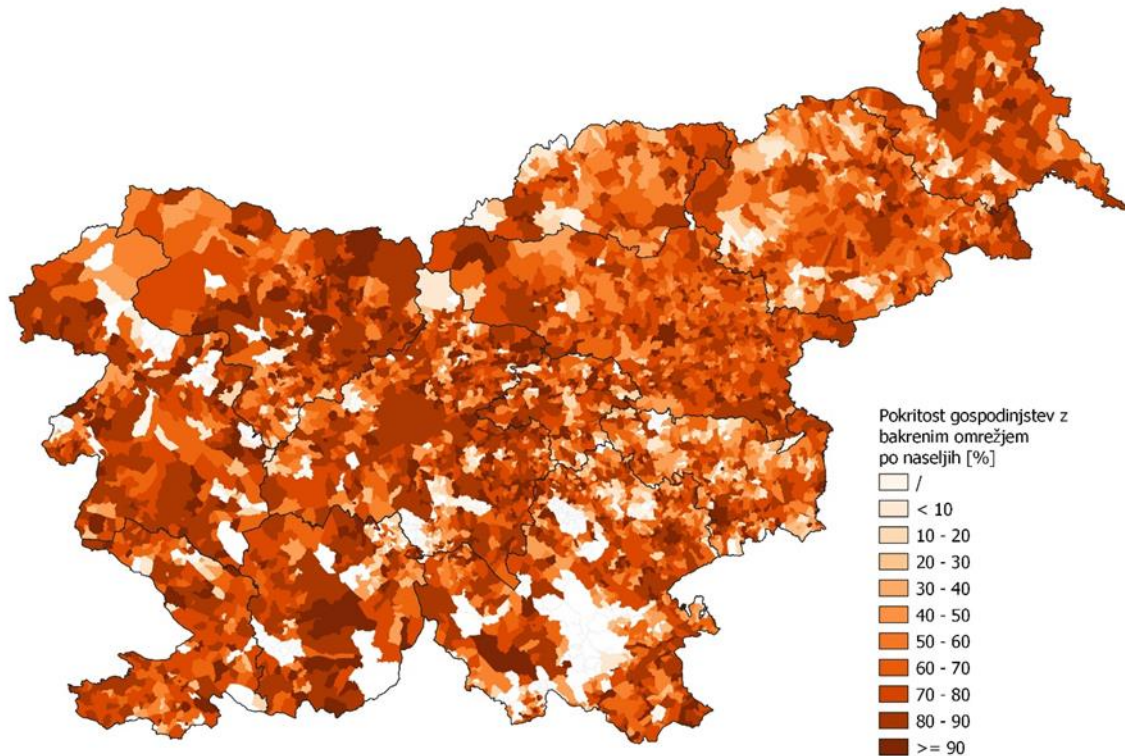
Število kabelskih priključkov v Sloveniji v zadnjih petih letih ne beleži bistvenih sprememb, medtem ko je število optičnih priključkov v istem obdobju zraslo za 34,1 %. Kabelsko omrežje se sicer še dograjuje, a predvsem na območjih, kjer lastniki kabelskih omrežij v bližini še ne gradijo optičnega omrežja.

Slika 18: Pokritost gospodinjstev s kabelskim širokopasovnim omrežjem po naseljih

Vir: GURS, AKOS, december 2020

Slika 19: Pokritost gospodinjstev z bakrenim širokopasovnim omrežjem po naseljih

Vir: GURS, AKOS, december 2020

Kot je razvidno iz primerjave zgornjih dveh slik, ima kabelsko omrežje v primerjavi z bakrenim omrežjem znatno manjšo pokritost gospodinjstev na območju države. Bakreno širokopasovno omrežje je prisotno v 93,8 % slovenskih naselij, pokritost gospodinjstev z bakreno širokopasovno infrastrukturo na nivoju države pa znaša 78,9 %. Kabelsko omrežje je prisotno v 24,7 % slovenskih naselij, pri tem pa pokritost gospodinjstev s kabelsko širokopasovno infrastrukturo na nivoju države znaša 47,7 %, kar kaže na to, da je kabelska infrastruktura prisotna pretežno v naseljih z večjo gostoto poselitve. Pri tem tehnologija DOCSIS 3.0 obsega 90,3 % vseh kabelskih priključkov, preostali pa delujejo še na starejši tehnologiji DOCSIS 2.0.

Agencija na podlagi pregleda kriterija razširjenosti omrežij in dostopnosti do končnih uporabnikov ugotavlja, da tudi v kolikor bi največji kabelski operater dovolj hitro reagiral s ponudbo veleprodajnega modela dostopa z bitnim tokom, bi to lahko storil le na omejenih območjih, ki jih pokriva kabelsko omrežje. To pa bi za obstoječe operaterje, ki ponujajo storitve preko bakrenega omrežja, lahko predstavljalo določeno težavo, saj pokritost kabelskega širokopasovnega omrežja dosega le 58,8 % pokritosti, ki jo dosega bakreno širokopasovno omrežje, medtem ko je prekrivanje obeh omrežij le 51,5 %. Zaradi slabše pokritosti s kabelskim omrežjem določen del končnih uporabnikov ne bi imel možnosti prehoda na tovrstno omrežje, zaradi česar bi moral ponudnik storitev tem uporabnikom še naprej zagotavljati storitve preko bakrenega omrežja, saj bi se jim sicer moral odpovedati. Slednje je razvidno tudi iz odgovorov operaterjev glede zamenljivosti, ki navajajo, da kabelska omrežja ne zagotavljajo pokritosti, ki bi bila primerljiva pokritosti dostopu z bitnim tokom preko bakrenega omrežja, poleg tega pa so v manjšem delu razdrobljena tudi med veliko manjših kabelskih operaterjev,

od katerih ima vsak specifično stanje svojega omrežja, kar lahko pomeni specifično rešitev za posamezno omrežje. V večini (75,3%) predvsem manjših naselij pa kableskega omrežja sploh ni, ta naselja pa predstavljajo skupno 27,6 % vseh gospodinjstev, kar dokazuje, da je kablesko omrežje na voljo samo v manjšem številu gostejše naseljenih naselij. Prav tako kablesko omrežje ne pokriva vseh potreb poslovnih uporabnikov, tako da bi v primeru prehoda na kablesko omrežje operaterji morali določenemu delu poslovnega segmenta uporabnikov še naprej zagotavljati storitve preko obstoječega dostopa, saj bi se jim sicer moral odpovedati.

Na podlagi navedenega Agencija zaključuje, da dostop preko kableskega omrežja z vidika razširjenosti omrežij in dostopnosti do končnih uporabnikov ne predstavlja ustreznega substituta dostopu z bitnim tokom preko bakrenega omrežja.

6.1.3.1.3 Cenovni vidik zamenljivosti

Agencija je v postopku analize z vprašalnikom²⁸ ugotovila, da manjši lokalni kableski operaterji pogosto zakupujejo storitve večjega ponudnika širokopasovnih storitev ali se z njimi samo neposredno povežejo (peer to peer medoperaterska povezava), pri čemer so sami registrirani kot internetni ponudniki (ISP). Širokopasovne storitve nato ponujajo svojim končnim uporabnikom, pri tem gre za preprodajo storitev z lastno blagovno znamko. S ponujanjem paketov storitev končnim uporabnikom poskušajo ostati konkurenčni. Manjši lokalni kableski operaterji praviloma nimajo dovolj lastnih virov, da bi lahko končnim uporabnikom sami zagotovili vse širokopasovne storitve, zato se tudi povezujejo z nižnjimi ponudniki storitev, ki pa so lahko tudi sami lokalni kableski operaterji. Navedeni vprašalnik je pokazal, da ponudniki maloprodajnih širokopasovnih storitev na lokalnih kableskih omrežjih za internetni dostop plačujejo povprečne veleprodajne cene med 3€ in 14€ po naročniku, medtem ko se njihove maloprodajne cene za pakete gibljejo med 20€ in 35€, pač odvisno od paketa (brez DDV). To pomeni, da s svojimi različnimi veleprodajnimi modeli uspejo zagotoviti storitve po takih cenah, da lahko v svojem okolju konkurirajo velikim operaterjem, ki nudijo storitve na bakrenih in optičnih infrastrukturah, bodisi reguliranih ali ne.

Nasploh analiza²⁹ povprečnih cen maloprodajnih storitev na bakrenem in kableskem omrežju kaže, da so povprečne cene na kableskem omrežju nekoliko nižje od cen na bakrenem omrežju, ob tem pa uporabniki na kableskem omrežju dobijo v povprečju celo višje hitrosti dostopa. Agencija je slednje ugotovila na podlagi že omenjene analize maloprodajnih cen, iz katere izhaja, da je povprečna maloprodajna cena širokopasovnih storitev (vključno s paketi storitev) na bakrenem omrežju 53,26€, na kableskem omrežju pa 48,82€ (oboje z DDV). V navedenih cenah so skupni zneski vseh naročenih storitev z upoštevanimi popusti, sicer pa so oglaševane cene višje.

Agencija je na podlagi odgovorov, ki jih je pridobila od operaterjev, ugotovila, da iskalci dostopa, ki ponujajo širokopasovni dostop preko zakupa bitnega toka, niso zainteresirani za prehod na kableska omrežja in to kljub potencialno nižji ceni, ki bi veljala za takšen veleprodajni dostop, kar ne kaže na zamenljivost teh dveh oblik operaterskega dostopa. Poleg tega pa bi potrebne nadgradnje za zagotovitev dostopa na kableskem omrežju Telemacha lahko cene tovrstnega dostopa povišale do te mere, da bi ta dostop postal nekonkurenčen tudi s cenovnega vidika.

²⁸ Vprašalnik Agencije "Zbiranje podatkov o poslovnih modelih operaterjev z dne 3.12.2020" je povpraševal operaterje Telekom Slovenije o ukinjanju bakrenega omrežja, A1 Slovenija in T-2 o odnosu do kableskega omrežja ter Telemach o zmožnostih omrežja ter razvojnih načrtih, manjše kableske operaterje pa o njihovih poslovnih modelih in veleprodajnih cenah.

²⁹ AKOS: Analiza produktov in storitev na maloprodajnem trgu širokopasovnega dostopa za december 2019

Agencija tako ugotavlja, da kabelski dostop z vidika cenovne zamenljivosti predstavlja substitut dostopu z bitnim tokom preko bakrenega omrežja, vendar pa potencialno nižja cena veleprodajnega zakupa ne predstavlja dovolj pomembnega vzvoda za iskalce dostopa, da bi ti imeli interes storitve na maloprodajnem trgu širokopasovnega dostopa nuditi v okviru zakupa kapacitet pri kabelskih operaterjih. Kot že navedeno, pa bi potrebne nadgradnje kabelskega omrežja Telemacha cene tovrstnega dostopa lahko povišale do te mere, da bi to lahko vodilo tudi v nekonkurenčnost s cenovnega vidika.

6.1.3.1.4 Poslovni modeli

Največji kabelski operater Telemach je v obravnavanem obdobju nadaljeval s konsolidacijo lokalnih kabelskih operaterjev, pri čemer je v obdobju od 2017 dalje pripojil družbe Total TV d.o.o., Unitel d.o.o. in Maxtel d.o.o. Družba Teleing d.o.o. se je leta 2018 po pripojitvi k družbi Telemach izbrisala iz sodnega registra, Telemach pa je leta 2018 prevzel tudi uporabnike družbe Telemach UG d.o.o., prej imenovane Telemach Rotovž d.o.o. Družba Telemach Tabor d.o.o. pa je bila marca 2020 pripojena družbi Telemach in izbrisana iz sodnega registra. Telemach je priglasil tudi namero o prevzemu dela družbe EVJ Elektroprom d.o.o., ki se ukvarja s kabelsko televizijo. Celotna skupina Telemach je ob koncu obravnavanega obdobja med vsemi kabelskimi operaterji tako dosegala že 87,4 % delež števila kabelskih naročnikov v Sloveniji.

Skupina Telemach nastopa na maloprodajnem trgu z enotno ponudbo storitev, enotnimi cenami storitev, zagotavlja enake tehnološke standarde ter nudi uporabnikom enotno pomoč in tehnično podporo. Kot že navedeno, skupina drugim operaterjem ne ponuja dostopa do omrežja in v prihodnje na kabelskem omrežju tudi ne načrtuje enotnega veleprodajnega modela za širokopasovni dostop.

Do prevzemov kabelskih operaterjev pa je prihajalo tudi med drugimi operaterji. V marcu 2017 sta se namreč združila kabelska operaterja Ansat d.o.o. in KKS Radeče d.o.o., družba T-2 pa je v letu 2019 najavila prevzeme treh kabelskih operaterjev in sicer Telesat d.o.o., KKS Kabel Kamnik d.o.o. ter Inatel d.o.o.

Kot je bilo že izpostavljeno, lokalni kabelski operaterji pogosto zakupujejo storitve večjega ponudnika širokopasovnih storitev in jih nato v svojem omrežju ponujajo svojim končnim uporabnikom, pri čemer gre za preprodajo storitev z lastno blagovno znamko in tako ne za veleprodajni dostop na kabelskem omrežju. Na enak način manjši kabelski operaterji od drugih operaterjev zakupujejo tudi signale za televizijske programe.

Pogost pristop je tudi, da se lokalni kabelski operaterji neposredno povežejo (peer to peer medoperaterska povezava) z večjimi ponudniki, pri čemer se tudi sami registrirajo kot internetni ponudniki (ISP) s svojim naborom IP naslovov in lastnim mehanizmom dodeljevanja. Širokopasovne storitve nato ponujajo svojim končnim uporabnikom, pri čemer gre za preprodajo storitev z lastno blagovno znamko. Tako sami poskrbijo za internetni dostop, različne vrste drugih storitev pa lahko najemajo pri različnih nižnjih ponudnikih.

Nekateri manjši kabelski operaterji pa omrežje dajo v komercialni zakup izbranemu operaterju za zagotavljanje storitev interneta in fiksne telefonije, pogosto pa sami zagotavljajo storitev televizije. Pri tem gre za veleprodajni dostop, pri katerem kabelski operater daje svoje omrežje v zakup enemu ponudniku širokopasovnih storitev bodisi kot fizično infrastrukturo, bodisi kot infrastrukturo

opremljeno za širokopasovni dostop. Pri tem lahko kabelski operater storitve ponudnika ponuja v paketih s svojimi storitvami.

Navedeni komercialni modeli se bistveno razlikujejo od modela dostopa z bitnim tokom Telekoma Slovenije, saj omogočajo pri posameznem kabelskem operaterju le lokalno zelo omejen dostop do končnih uporabnikov, poleg tega pa je tak dostop praviloma omogočen samo enemu operaterju.

Agencija tako na podlagi navedenega zaključuje, da dostop preko kabelskega omrežja z vidika poslovnih modelov ne predstavlja ustreznega substituta dostopu z bitnim tokom preko bakrenega omrežja.

6.1.3.1.5 Sklep o veleprodajni zamenljivosti osrednjega dostopa preko bakrenega in kabelskega omrežja

Agencija na podlagi zgoraj obravnavanih dejavnikov, kot so tehnološki vidik ponudbe glede na različnost infrastrukture, razširjenost omrežij in dostopnost do končnih uporabnikov, cenovni vidik zamenljivosti in poslovni modeli, ugotavlja, da dostop preko kabelskega omrežja, kljub povezanju oziroma konsolidaciji kabelskih operaterjev na trgu in razvoju kabelskih omrežij tako na strani ponudbe kot povpraševanja predvsem zaradi tehnoloških razlogov in nezadostne pokritosti na nacionalni ravni ne predstavlja ustreznega substituta dostopu preko bitnega toka na bakrenem omrežju, prav tako pa tega ni pričakovati niti do naslednjega pregleda trga, zato ni del predmetnega upoštevnega trga. Agencija je v nadaljevanju opravila še natančnejšo analizo potreb po morebitni geografski segmentaciji upoštevnega trga.

Agencija bo še naprej spremljala stanje na predmetnem upoštevnem trgu in bo v primeru, da bo zaznala bistvene spremembe, ki bi lahko vplivale na ugotovitve glede zamenljivosti kabelskega omrežja, predčasno opravila novo analizo upoštevnega trga.

6.1.3.2 Zamenljivost med osrednjim dostopom preko bakrenega in optičnega omrežja

Zgrajene fiksne širokopasovne povezave med končnimi uporabniki in funkcijskimi lokacijami, so večinoma še vedno bakrene. Komunikacijska oprema na funkcijskih lokacijah pa je s hrbteničnim omrežjem povezana z optičnimi vlakni. Takšno bakreno dostopovno omrežje ne podpira zelo visokih hitrosti prenosa podatkov, poleg tega pa je zmogljivost posamezne povezave omejena z uporabljenimi tehnologijami, dolžino in kakovostjo bakrene parice. Obstoječa bakrena dostopovna omrežja se zato nadgrajujejo s skrajšavami krajevnih zank ali popolno nadomestitvijo bakrenih kablov z optičnimi vlakni. Kot že navedeno, Evropska komisija v Priporočilu o upoštevnih trgih sledi stališču tehnološke nevtralnosti, kar pomeni, da je skladno s tem načelom lahko predmet predhodne (ex ante) regulacije omrežna infrastruktura različnih tehnologij, pod pogojem, da je na posameznem upoštevnem trgu ugotovljena njena zamenljivost.

Agencija je tako v nadaljevanju ugotavljala zamenljivost na veleprodajnem trgu med osrednjim dostopom preko bakrenega omrežja in dostopom preko optičnega omrežja na podlagi predhodno navedenih štirih dejavnikov.

6.1.3.2.1 Tehnološki vidik ponudbe glede na različnost infrastrukture

Omrežja naslednje generacije omogočajo ponujanje novih oziroma izboljšanih vrst maloprodajnih produktov, ki za delovanje zahtevajo večje pasovne širine, kot so na voljo na bakreni krajevni zanki. Storitve kot so širokopasovni dostop do interneta z zelo visokimi hitrostmi ter televizijske in video storitve zelo visoke ločljivosti, bodo ustvarile veleprodajno povpraševanje po bolj zmogljivih in hitrejših povezavah. V primerjavi s prenosom po bakrenih ali koaksialnih kabljih ima optični prenos znatne prednosti, saj je zaradi izredno majhnega slabljenja signala na optičnem vlaknu, brez vmesnih naprav za ojačanje signala, mogoče dosegati relativno velike razdalje ki lahko znašajo tudi do 100 km. Med vlakni tudi ni presluha, ki bi lahko zmanjševal zmogljivost povezav, tako da zelo velika pasovna širina, ki je na voljo, omogoča gigabitne hitrosti prenosa. Optična vlakna poleg tega tudi niso občutljiva na elektromagnetne motnje in električne obremenitve iz okolja, kot so strele oziroma nihanja v energetskih omrežjih.

Nadgradnja dostopovnega omrežja Telekoma Slovenije pretežno temelji na polaganju optičnega kabla do lokacij končnih uporabnikov (FTTH) in v zelo majhnem obsegu na skrajšavi krajevnih zank. Telekom Slovenije je gradnjo optičnega dostopovnega omrežja začel s tehnologijo točka-točka (P2P), pri kateri je vsak končni uporabnik s fizičnim vlaknom povezan neposredno na optični delilnik (ODF), ki se nahaja v funkcijski lokaciji, ki je lahko tudi bolj oddaljena od končnih uporabnikov, kot pa funkcijska lokacija pri bakrenem omrežju. Telekom Slovenije je nato v letu 2015 začel uporabljati tehnologijo točka-večtočk (P2MP), pri kateri si več končnih uporabnikov, običajno med 32 in 64, preko pasivnih razcepnikov deli fizično povezavo, ki se preko optičnega delilnika (ODF) zaključi na priključni točki optičnega dostopovnega vozlišča (OLT). Na ta način se v veliki meri zmanjša število vlaken, povezanih na posamezno funkcijsko lokacijo, kar omogoča združevanje funkcijskih lokacij na višji ravni v omrežju. Poleg Telekoma Slovenije gradijo na ta način svoja optična omrežja tudi drugi operaterji, od večjih še Telemach in T-2. Na enak način so zgrajena tudi nekatera odprta širokopasovna omrežja (OŠO), o katerih je več opisano v poglavju 6.1.3.4.

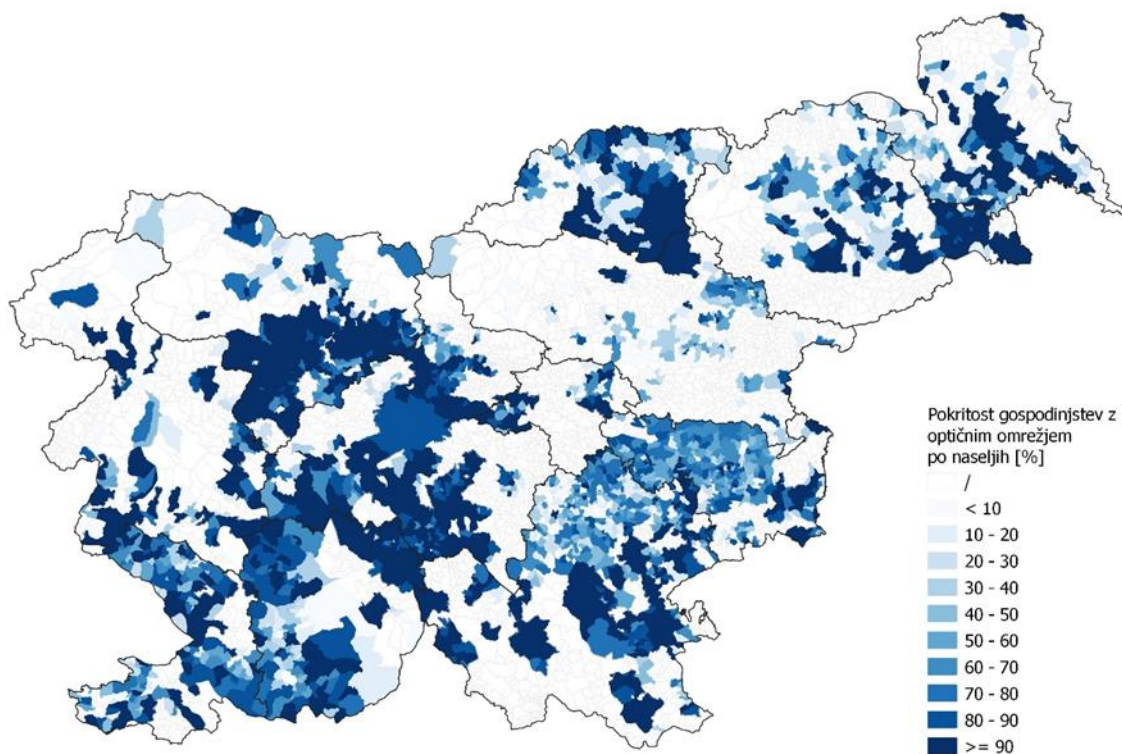
Na optičnem omrežju je po tehnološki plati mogoče zagotoviti najmanj enakovredno obliko veleprodajnega dostopa, kot je to mogoče na dostopu z bitnim tokom preko bakrenega omrežja. Poleg Telekoma Slovenije, ki zagotavlja reguliran osrednji dostop na optičnem omrežju, to v praksi potrjujejo tudi dogovori za veleprodajni osrednji dostop na OŠO omrežjih in komercialni dogovori z manjšimi lokalnimi ponudniki optične infrastrukture, ki sicer omogočajo samo lokalni dostop. Poleg tega se za širokopasovne storitve preko bakrenega in optičnega dostopa običajno uporablja enak koncept tehnične rešitve, kar omogoča operaterjem lažji prehod med obema oblikama veleprodajnega dostopa.

Agencija tako ugotavlja, da dostop preko optičnega omrežja z vidika tehnoloških karakteristik infrastrukture predstavlja substitut dostopu z bitnim tokom preko bakrenega omrežja. Agencija pri tem ni ugotovila razlik pri povpraševanju po različnih prenosnih hitrostih na bakrenem in optičnem omrežju, ki bi lahko vodile k določitvi dveh različnih upoštevanih trgov.

6.1.3.2.2 Razširjenost omrežij in dostopnost do končnih uporabnikov

Agencija je razširjenost optičnih omrežij prav tako ugotavljala na podlagi podatkov iz svojega geopodatkovnega sistema, ki združuje podatke iz javno dostopnih baz, pri čemer je ključna evidenca omrežnih priključnih točk, in podatke, ki jih Agencija dodatno zbira od operaterjev za namen spremljanja geografske pokritosti ozemlja s širokopasovnimi infrastrukturami. Prav tako pa je upoštevala naselja kot primerno administrativno enoto na območju Republike Slovenije, ki jo je kasneje uporabila tudi pri geografski analizi trga (glej poglavje 6.2).

Slika 20: Pokritost gospodinjstev z optičnim širokopasovnim omrežjem po naseljih

Vir: GURS, AKOS, december 2020

Iz zgornje slike je razvidno, da optična omrežja operaterjev ne omogočajo primerljive pokritosti z bakrenim omrežjem (primerjaj s sliko 19). Operaterji gradijo optična omrežja predvsem v naseljih, kjer je gradnja zaradi večjega števila potencialnih končnih uporabnikov ekonomsko bolj privlačna in omogoča zadostno ekonomijo obsega. Optična omrežja so prisotna v 49,7 % vseh slovenskih naselij, pri čemer pa pokritost gospodinjstev z optičnim omrežjem na nivoju države znaša 53,1 %. Podatki vključujejo tudi odprta optična širokopasovna omrežja (OŠO), ki pokrivajo 5,1 % gospodinjstev in obsegajo zajeten del pokritosti ozemlja z optično dostopovno infrastrukturo, kar je prikazano v nadaljevanju analize.

T-2 je v preteklosti kot novi vstopnik prvi začel z obširno gradnjo optičnega omrežja v večjih mestih, s katerim pokriva 20,5 % vseh gospodinjstev. Telekom Slovenije se je na to potezo kmalu odzval in – da bi zaščitil svoj prevladujoči položaj na trgu – pričel pretežno vzporedno s svojim obstoječim bakrenim omrežjem graditi optično omrežje, ki pokriva 32,8 % gospodinjstev. Pokritost z optičnim omrežjem se bo v prihodnje še povečevala, tako na račun nadaljnjih nadgradenj s strani Telekoma Slovenije, kot tudi na račun novogradenj s strani drugih operaterjev.

Optično omrežje, ki bo v prihodnosti popolnoma nadomestilo obstoječe bakreno omrežje, tako predstavlja neposredno zamenjavo za bakreno omrežje. Strategija Telekoma Slovenije je v komercialnem smislu postopna zamenjava bakrenih zank z optičnimi, zaradi česar je njegovo kombinirano optično-bakreno omrežje na istem upoštevnem trgu, saj zgolj zaradi postopne

zamenjave tehnološke platforme znotraj enotnega omrežja tudi ni mogoče govoriti o ločenem upoštevem trgu za optično omrežje Telekoma Slovenije. Optično omrežje T-2 pa po drugi strani tako samo, kot tudi v kombinaciji s skupnimi lokacijami in razvezanimi lokalnimi zankami ne omogoča zadostne pokritosti na nacionalnem nivoju – še manj pa optična omrežja drugih operaterjev (npr. OŠO) – kljub temu pa lahko na posameznih geografskih območjih iskalcem dostopa predstavlja alternativni produkt dostopa z bitnim tokom Telekoma Slovenije, zaradi česar je del istega upoštevne trga. To bi sicer ponudnikom storitev predstavljalo določeno oviro, ker precejšen del končnih uporabnikov ne bi imel možnosti prehoda na alternativni produkt, zaradi česar bi moral ponudnik storitev tem uporabnikom še naprej zagotavljati storitve preko obstoječega dostopa, saj bi se jim sicer moral odpovedati.

Agencija tako zaključuje, da dostop preko optičnega omrežja Telekoma Slovenije, ki postopno nadgrajuje obstoječe bakreno omrežje, kot tudi preko novogradenj s strani drugih operaterjev z vidika razširjenosti omrežij in dostopnosti do končnih uporabnikov predstavlja substitut dostopa z bitnim tokom preko bakrenega omrežja, predvsem na geografskih območjih, kjer je optična infrastruktura že prisotna.

6.1.3.2.3 Cenovni vidik zamenljivosti

Agencija je primerjala veleprodajne cene širokopasovnega dostopa preko bakrenega in optičnega omrežja na podlagi podatkov iz vzorčne ponudbe za razvezan dostop do krajevne zanke (BRO)³⁰ Telekoma Slovenije, in ugotovila, da za dostop na bakrenem omrežju znaša znesek mesečne zakupnine za samostojni širokopasovni dostop do interneta s hitrostjo 80 Mbit/s 18,94 EUR, medtem ko znesek na optičnem omrežju za primerljivo hitrost 100 Mbit/s znaša 16,43 EUR. Navedeni ceni sta oblikovani na podlagi metode preizkusa gospodarske ponovljivosti (ERT), ki jo je Agencija naložila Telekomu Slovenije v okviru ukrepa na upoštevem trgu 3b v regulatorni odločbi izdani konec leta 2017. Iz primerjave navedenih veleprodajnih cen je razvidno, da je veleprodajni dostop preko optičnega omrežja cenejši od dostopa preko bakrenega omrežja. Nadaljnja primerjava pokaže še, da iskalec dostopa dobi na optičnem omrežju za enako ceno večjo zmožljivost.

Prav tako tudi primerjava povprečnih cen maloprodajnih storitev na bakrenem in optičnem omrežju kaže na njihovo zamenljivost, saj so povprečne cene na maloprodajnem trgu povsem primerljive, ob tem pa uporabniki na optičnem omrežju v povprečju dobijo višje hitrosti dostopa. Agencija je namreč na podlagi že omenjene analize maloprodajnih cen ugotovila, da je povprečna maloprodajna cena širokopasovnih storitev (vključno s paketi storitev) na optičnem omrežju 53,61€, na bakrenem pa 53,26€ (oboje z DDV). V navedenih cenah so skupni zneski vseh naročenih storitev z upoštevanimi popusti, sicer pa so oglaševane cene višje.

Agencija na podlagi podatkov o veleprodajnem dostopu z bitnim tokom ugotavlja, da operaterji iz bakrenega vse bolj prehajajo na optični dostop Telekoma Slovenije, kjer je to geografsko izvedljivo, pri tem pa jim še največjo težavo povzročajo nekateri končni uporabniki, ki niso najbolj naklonjeni posegom v stanovanju, ki so potrebni pri zamenjavi bakrene parice z optičnim vlaknom.

Agencija tako zaključuje, da optični dostop z vidika cenovne zamenljivosti predstavlja substitut dostopa z bitnim tokom preko bakrenega omrežja.

³⁰ <https://www.telekom.si/operaterji/wca/WCA-objava-2-12.2020-cistopis-javna.pdf>

6.1.3.2.4 Poslovni modeli

V Sloveniji je ob koncu obravnavanega obdobja na maloprodajnem trgu širokopasovni dostop preko optičnih vlaken ponujalo 30 operaterjev, vendar pa med njimi po tržnem deležu najbolj izstopata T-2 in Telekom Slovenije, ki gradita svoji lastni optični dostopovni omrežji. Občutno za njima je Telemach, ki prav tako gradi lastno optično omrežje, sledijo pa manjši, predvsem lokalni operaterji.

Poleg Telekoma Slovenije, ki zagotavlja reguliran osrednji dostop na optičnem omrežju, je tovrsten veleprodajni dostop mogoč tudi na nekaterih OŠO omrežjih, pri čemer gre za primerljiv poslovni model in cene dostopa. Model reguliranega veleprodajnega dostopa z bitnim tokom na optičnem omrežju Telekoma Slovenije je povsem tudi primerljiv z modelom na bakrenem omrežju, to pa omogoča operaterjem tudi lažji prehod med obema oblikama veleprodajnega dostopa.

Agencija na podlagi navedenega zaključuje, da dostop preko optičnega omrežja z vidika poslovnih modelov predstavlja substitut dostopu z bitnim tokom preko bakrenega omrežja.

6.1.3.2.5 Sklep o veleprodajni zamenljivosti osrednjega dostopa preko bakrenega in optičnega omrežja

Agencija na podlagi zgoraj obravnavanih dejavnikov, kot so tehnološki vidik ponudbe glede na različnost infrastrukture, razširjenost omrežij in dostopnost do končnih uporabnikov, cenovni vidik zamenljivosti in poslovni modeli, ugotavlja, da dostop preko optičnega omrežja predstavlja substitut dostopu z bitnim tokom preko bakrenega omrežja in je tako del upoštevnega trga.

6.1.3.3 Zamenljivost med osrednjim dostopom preko bakrenega omrežja in dostopom, ki temelji na reguliranih veleprodajnih produktih za lokalni dostop

Operaterji, ki imajo na omrežju Telekoma Slovenije skupne lokacije, bi lahko na veleprodajnem trgu iskalcem dostopa ponudili komercialni dostop z bitnim tokom ter slednjim tako preko reguliranega lokalnega dostopa na bakrenem oziroma optičnem omrežju zagotovili širokopasovno povezavo do končnih uporabnikov.

Agencija je v nadaljevanju tako ugotavljala zamenljivost med osrednjim dostopom preko bakrenega omrežja in dostopom, ki temelji na reguliranih veleprodajnih produktih za lokalni dostop na podlagi predhodno navedenih štirih dejavnikov.

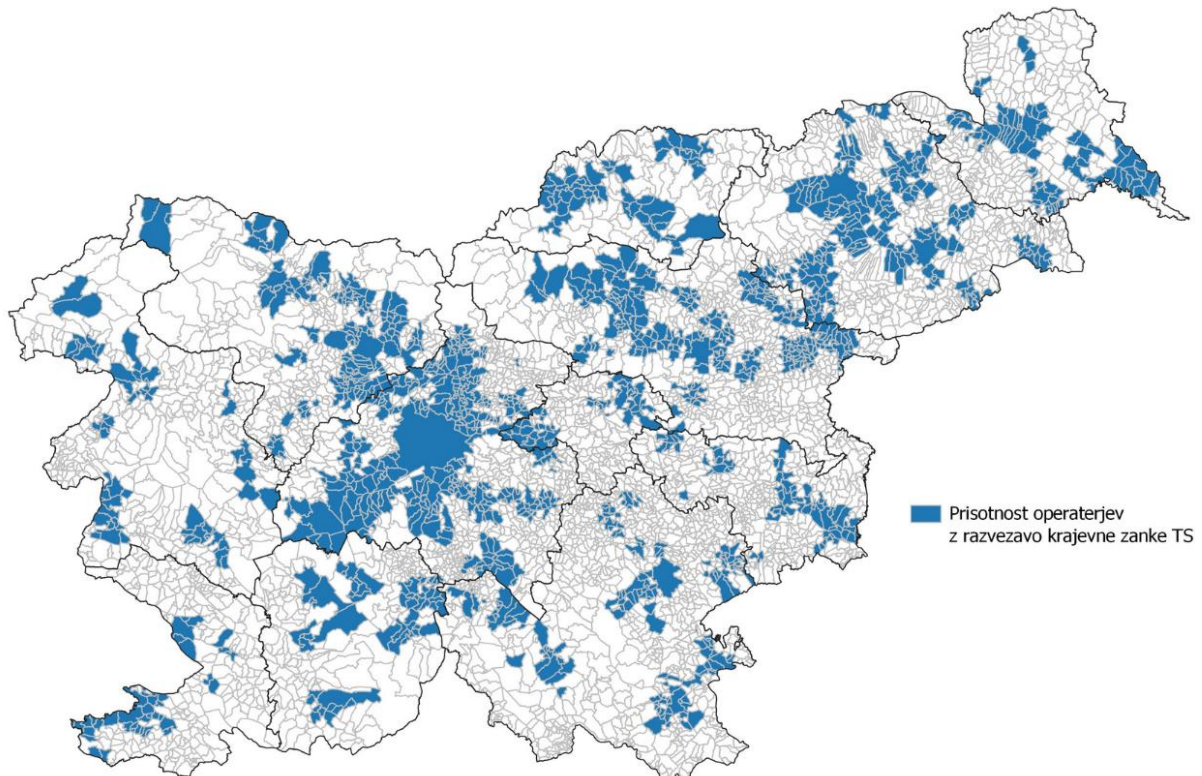
6.1.3.3.1 Tehnološki vidik ponudbe glede na različnost infrastrukture

Operaterji, ki ponujajo storitve končnim uporabnikom preko reguliranega lokalnega dostopa na bakrenem in optičnem omrežju Telekoma Slovenije, bi lahko na veleprodajnem trgu iskalcem dostopa ponudili dostop z bitnim tokom za ponujanje storitev končnim uporabnikom na maloprodajnem trgu. Glede na to, da operaterji ponujajo maloprodajne storitve preko lokalnega dostopa na omrežju Telekoma Slovenije, ki je istočasno – poleg geografsko omejene ponudbe dostopa z bitnim tokom na OŠO omrežjih – tudi največji ponudnik dostopa z bitnim tokom na veleprodajnem trgu, gre v obeh primerih za isto infrastrukturo, tako da bi bil veleprodajni dostop z bitnim tokom v obeh primerih s tehnološkega vidika ekvivalenten in bi za iskalca dostopa predstavljal substitut.

6.1.3.3.2 Razširjenost omrežij in dostopnost do končnih uporabnikov

Operaterji se odločajo za lokalni dostop na omrežju Telekoma Slovenije predvsem tam, kjer je tak dostop ekonomsko upravičen, zato ti operaterji preko lokalnega dostopa potencialnim iskalcem dostopa ne morejo zagotoviti geografske pokritosti, primerljive s pokritostjo, ki jo omogoča celotno omrežje Telekoma Slovenije. T-2 in Telemach uporabljata lokalni dostop Telekoma Slovenije, na gosteje poseljenih območjih, poleg tega pa gradita tudi svoje lastno optično omrežje, vendar kljub temu morebitnim iskalcem dostopa ne bi mogla zagotoviti dostopa z bitnim tokom, ki bi nudil geografsko pokritost primerljivo s pokritostjo, ki jo omogoča Telekom Slovenije s svojim optičnim in bakrenim omrežjem. Agencija je pri ugotavljanju tega kazalnika upoštevala naselja kot primerno administrativno enoto na območju Republike Slovenije, ki jo je kasneje uporabila tudi pri geografski analizi trga.

Slika 21: Prisotnost operaterjev z razvezano krajevno zanko Telekoma Slovenije po naseljih

Vir: GURS, AKOS, december 2020

Iz zgornje slike je razvidno, da so operaterji, ki se odločajo za lokalni dostop na omrežju Telekoma Slovenije, skupaj prisotni v 26 % vseh slovenskih naselij. Več operaterjev hkrati je prisotnih predvsem v naseljih, kjer je ponujanje storitev prek lokalnega dostopa (fizična oz. virtualna razvezava) zaradi velikega števila potencialnih končnih uporabnikov za operaterja ekonomsko bolj zanimivo. Operaterji iz skupnih lokacij, na katerih ponujajo maloprodajne storitve preko lokalnega dostopa na omrežju Telekoma Slovenije tako skupaj pokrivajo 64,6 % gospodinjstev, od tega 60,1 % na bakrenem in 26,4 % na optičnem omrežju. Glede na navedeno ti operaterji iskalcem dostopa sicer ne bi mogli ponuditi dostopa z bitnim tokom, ki bi omogočil prehod na njihove storitve na nacionalni ravni, lahko pa bi tovrsten dostop zagotovili na geografskih območjih, na katerih so prisotni. Pri tem bi lahko iskalc

dostopa pri prehodu na omrežja z manjšo pokritostjo, kot jo na svojem omrežju nudi Telekom Slovenije, omogočili prehod le delu svojih uporabnikov, medtem ko bi morali ostalim še naprej omogočati obstoječi dostop, saj bi se jim sicer morali odpovedati.

Agencija tako ugotavlja, da dostop, ki temelji na reguliranih veleprodajnih produktih za lokalni dostop z vidika razširjenosti omrežij in dostopnosti do končnih uporabnikov predstavlja substitut dostopu z bitnim tokom preko bakrenega omrežja, predvsem na geografskih območjih, kjer so operaterji že vzpostavili skupne lokacije in lastno optično omrežje.

6.1.3.3.3 Cenovni vidik zamenljivosti

V času izvajanja analize na trgu ni bilo komercialne ponudbe za dostop z bitnim tokom s strani operaterjev, ki uporabljajo reguliran lokalni dostop na omrežju Telekoma Slovenije. Agencija ocenjuje, da bi bile veleprodajne cene tovrstnega dostopa lahko primerljive s cenami reguliranega dostopa z bitnim tokom na omrežju Telekoma Slovenije zaradi primerljive oziroma večje učinkovitosti kasnejših vstopnikov.

Na učinkovitost kasnejših vstopnikov posredno kažejo tudi njihove maloprodajne cene, ki so praviloma nekoliko nižje od cen Telekoma Slovenije. Nenazadnje morajo operaterji, v kolikor želijo na trgu konkurirati prvotnemu operaterju biti sposobni končnim uporabnikom ponuditi storitve po konkurenčnih cenah.

Agencija tako ugotavlja, da dostop, ki temelji na reguliranih veleprodajnih produktih za lokalni dostop z vidika cenovne zamenljivosti predstavlja substitut dostopu z bitnim tokom preko bakrenega omrežja.

6.1.3.3.4 Poslovni modeli

V Sloveniji so v času opravljanja analize trije operaterji, T-2, A1 Slovenija in Telemach, ponujali svoje storitve na maloprodajnem trgu preko lokalnega dostopa na omrežju Telekoma Slovenije. Predvsem kjer lokalni dostop ni ekonomsko upravičen, pa navedeni operaterji pri Telekomu Slovenije zakupujejo storitev dostopa z bitnim tokom. Operaterji povprašujejo po lokalnem dostopu zgolj z namenom zagotavljanja storitev širokopasovnega dostopa lastnim končnim uporabnikom. T-2 kljub gradnji lastnega optičnega omrežja zagotavlja kar 39 % vseh svojih širokopasovnih priključkov na maloprodajnem trgu preko zakupa infrastrukture Telekoma Slovenije na različnih nivojih omrežja, pri Telemachu je ta odstotek nižji in sicer znaša 4,6 %, pri A1 Slovenija pa kar 84,1 %. Pri tem pa navedeni operaterji ne ponujajo veleprodajnega dostopa drugim ponudnikom storitev širokopasovnega dostopa na maloprodajnem trgu.

Agencija na podlagi navedenega ugotavlja, da ponudba dostopa z bitnim tokom s strani operaterjev, ki ponujajo storitve končnim uporabnikom preko lokalnega dostopa na omrežju Telekoma Slovenije, trenutno ne obstaja, v kolikor pa bi, pa bi z vidika poslovnih modelov lahko predstavlja substitut dostopu z bitnim tokom, ki ga zagotavlja Telekom Slovenije.

6.1.3.3.5 Sklep o veleprodajni zamenljivosti osrednjega dostopa preko bakrenega omrežja in dostopom, ki temelji na veleprodajnih produktih za lokalni dostop

Agencija na podlagi zgoraj obravnavanih dejavnikov, kot so tehnološki vidik ponudbe glede na različnost infrastrukture, razširjenost omrežij in dostopnost do končnih uporabnikov, cenovni vidik

zamenljivosti in poslovni modeli, ugotavlja, da ponudba dostopa z bitnim tokom s strani operaterjev, ki uporabljajo reguliran lokalni dostop na omrežju Telekoma Slovenije, predstavlja substitut dostopu z bitnim tokom, ki ga zagotavlja Telekom Slovenije, zaradi česar je del istega upoštevnega trga.

6.1.3.4 Odprta širokopasovna omrežja

Ministrstvo za gospodarstvo je v letih 2007 in 2010 objavilo dva javna razpisa za pridobitev sredstev Evropskega sklada za regionalni razvoj (ESRR) za gradnjo, upravljanje in vzdrževanje odprtega širokopasovnega omrežja (OŠO) v lokalnih skupnostih. Predmet obeh javnih razpisov je bilo sofinanciranje gradnje odprtih širokopasovnih omrežij v lokalnih skupnostih na območju belih lis, kjer s strani potencialnih investitorjev ni bilo izkazanega obstoja komercialnega interesa za gradnjo širokopasovnega omrežja. Na razpisih so lahko sodelovale lokalne skupnosti, ki so predhodno izbrale izvajalca gradnje, upravljanja in vzdrževanja odprtega širokopasovnega omrežja t.i. soinvestitorja. Namen javnih razpisov je bil spodbujanje gradnje širokopasovnih omrežij v manj razvitih regijah, še posebej na podeželskih območjih in povezovanje teh omrežij z nacionalnimi hrbteničnimi omrežji ter enakomernejša teritorialna razvitost omrežij in dostopnost storitev. Do konca leta 2015 je bilo v okviru projektov GOŠO1, GOŠO2 in GOŠO MKO zgrajenih preko 30.000 širokopasovnih večinoma optičnih priključkov.

Po predčasni prekinitvi projekta GOŠO 3 je bil spomladi leta 2020 s strani Ministrstva za javno upravo objavljen Javni razpis za sofinanciranje gradnje odprtih širokopasovnih omrežij naslednje generacije GOŠO 4. Cilj javnega razpisa je na področju belih lis omogočiti najmanj 80 % gospodinjstvom odprt širokopasovni dostop s prenosno hitrostjo najmanj 100 Mbit/s, kjer tako zmogljiva širokopasovna omrežja še niso zgrajena in hkrati ni tržnega interesa za njihovo gradnjo. Tako bi na belih lisah v skladu z Načrtom NGN 2020 v zahodni in v vzhodni slovenskih regiji v več manjših sklopih končnim uporabnikom omogočili dostop do sodobnih komunikacijskih storitev.

Odprta širokopasovna omrežja omogočajo veleprodajni dostop pod enakimi pogoji vsem operaterjem, ki želijo ponujati storitve končnim uporabnikom na maloprodajnem trgu, s čimer je preprečeno monopolno ravnanje upravljavca omrežja. Poleg tega lahko upravljavec z lastnimi sredstvi zgrajen del omrežja upravlja z namenom ustvarjanja dobička, medtem ko mora z državnimi in evropskimi sredstvi zgrajen del omrežja upravljati neprofitno. Na odprtih širokopasovnih omrežjih veleprodajni operaterji omogočajo razvezavo optične zanke ali bitni tok. Pri tem operaterji na teh omrežjih preko dostopa z bitnim tokom zagotavljajo storitve 35,8 % gospodinjstvom.

Lastništvo dela omrežja, ki je zgrajeno z zasebnimi sredstvi, je za obdobje vsaj 20 let (vendar ne več kot 30 let) zasebno. Po preteku tega obdobja pa mora za ta del omrežja zasebni partner svojo lastninsko pravico prenesti na lokalno skupnost, potencialno pa so skladno z Zakonom o javno-zasebnem partnerstvu (Uradni list RS, št. 127/06) dopuščene tudi druge oblike javno-zasebnega partnerstva.³¹

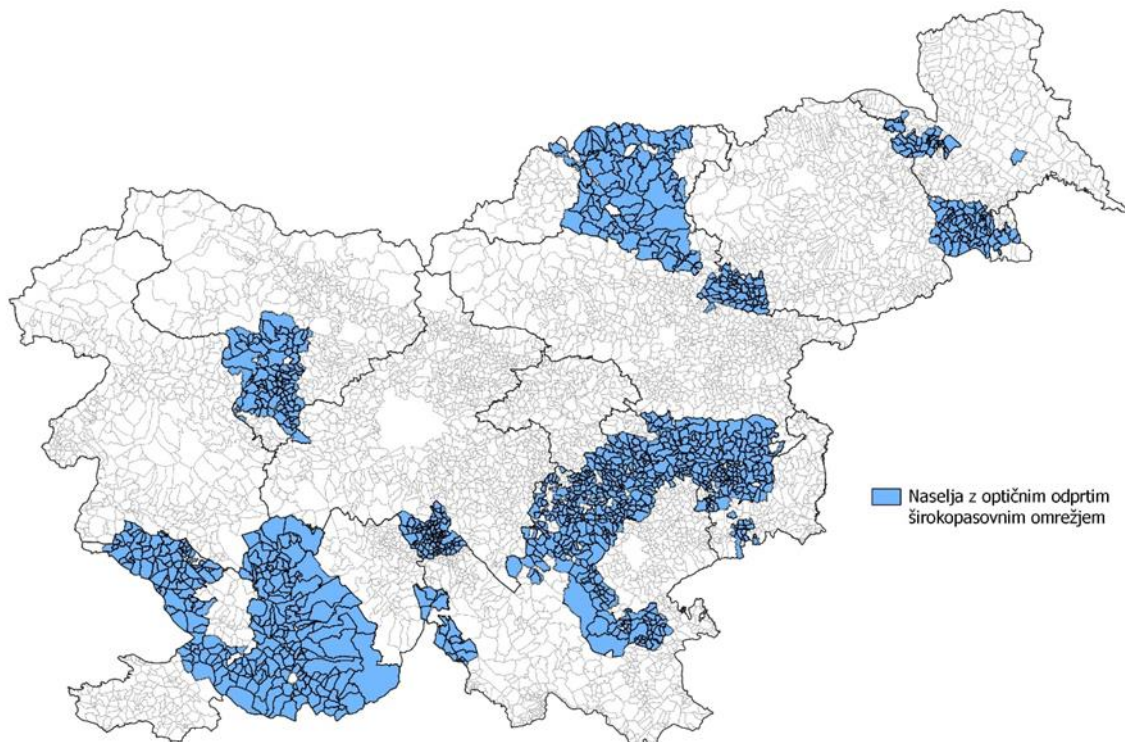
V sklopu prvega javnega razpisa za gradnjo OŠO 1 v letu 2007 so bili izbrani projekti v 20 občinah. Projekti so bili končani decembra 2010, pri tem pa je bil dostop do širokopasovnega omrežja omogočen 15.921 gospodinjstvom na belih lisah. Pri drugem javnem razpisu za gradnjo OŠO 2 iz leta 2010 so bili izbrani projekti v 23 občinah, pri tem pa je bil dostop do širokopasovnega omrežja

³¹ Povzeto po: Načrtu razvoja širokopasovnih omrežij naslednje generacije do leta 2020, dostopno na: http://www.mju.gov.si/fileadmin/mju.gov.si/pageuploads/DID/Informacijska_druzba/NGN_2020.pdf

omogočen dodatnim 13.497 gospodinjstvom na belih lisah. GOŠO 4 bo zagotovil dostope z zmogljivostjo vsaj 100 Mbit/s. Izbrani so bili projekti v 34 občinah. Podjetji, ki sta bili na razpisu izbrani, sta se zavezali, da bosta gradnjo zaključili do konca septembra 2023. Prav tako pa je bil v letu 2020 deloma uspešen razpis iz Programa razvoja podeželja, kjer so bili zbrani projekti v 46 občinah, pri čemer imajo izbrani izvajalci 3 leta časa, da zgradijo omrežje.

Zgrajena OŠO omrežja, ki trenutno pokrivajo 5,1 % vseh gospodinjstev v državi, po pokritosti gospodinjstev niso primerljiva z vseobsežnim bakrenim omrežjem Telekoma Slovenije, vendar na geografskih območjih, kjer so prisotna, iskalcem dostopa zagotavljajo povsem zamenljive veleprodajne storitve.

Slika 22: Prisotnost optičnih odprtih širokopasovnih omrežij po naseljih

Vir: GURS, AKOS, december 2020

Večino odprtih širokopasovnih omrežij (OŠO) predstavljajo optične povezave (93 %), medtem ko je brezžičnih povezav (WiMax) 7 %. Glede na ugotovitve v poglavju o zamenljivosti širokopasovnih storitev, so na predmetnem maloprodajnem trgu zamenljiva le OŠO omrežja, ki so bila zgrajena z optičnimi vlakni.

Operaterji imajo do OŠO omrežij odprt dostop pod enakimi pogoji že na podlagi razpisnih pogojev in obveznosti, pri čemer pa je v okviru pogodbe o sofinanciranju gradnje odprtih širokopasovnih omrežij v lokalnih skupnosti na območjih belih lis o dodelitvi sredstev za gradnjo OŠO določena tudi cena dostopa oziroma metodologija njenega izračuna. Glede na to, da so OŠO omrežja zgrajena na

območjih, kjer ni bilo izkazanega tržnega interesa, so tako na teh območjih edina širše prisotna širokopasovna omrežja, ki so na voljo vsem operaterjem za dostop do končnih uporabnikov.

Gradnja širokopasovnih omrežij z zasebnimi in javnimi sredstvi se bo predvidoma nadaljevala še v naslednjih letih, glede na izražen tržni interes s strani zasebnih investitorjev. Pri tem bo z javnimi sredstvi predvidoma sofinancirana izgradnja širokopasovnih omrežij naslednje generacije na belih lisah, pogoji za udeležbo pa bodo objavljeni v okviru javnih razpisov.

Agencija tako ugotavlja, da OŠO omrežja, ki so zgrajena z optičnimi vlakni predstavljajo substitut dostopu z bitnim tokom na bakrenem omrežju Telekoma Slovenije in so tako del istega upoštevnega trga.

6.1.4 Posredni pritisk kablinskih omrežij na veleprodajni trg osrednjega dostopa na bakrenem in optičnem omrežju

Skladno s Pojasnilom k priporočilu o upoštevni trgih je pri opredelitvi veleprodajnega upoštevnega trga treba upoštevati tako neposredne kot tudi morebitne posredne konkurenčne pritiske. Neposredni pritiski izhajajo iz konkurence na veleprodajnem trgu, medtem ko posredni pritiski izhajajo iz zamenljivosti povpraševanja na maloprodajnem trgu.

Agencija je predhodno za dostop preko kablanskega omrežja ugotovila, da ni zamenljiv z osrednjim dostopom na bakrenem omrežju, predvsem zaradi tehnoloških razlogov in s tem posledično ni del istega veleprodajnega trga. Glede na vertikalno povezanost predmetnega veleprodajnega in maloprodajnega trga je Agencija v nadaljevanju ugotavljala ali so posredni pritiski, ki izhajajo iz ponudbe maloprodajnih storitev na kablanskem omrežju, na predmetni veleprodajni trg zadostni, da lahko omejujejo zmožnost neodvisnega delovanja prevladujočega operaterja na tem trgu, kar bi pomenilo, da je treba kablensko omrežje vključiti na predmetni veleprodajni trg. V primeru, da takšni posredni pritiski s strani kablanskega omrežja obstajajo, a niso zadostni, da bi omejevali neodvisno delovanje prevladujočega operaterja, pa je treba tovrsten pritisk upoštevati pri oblikovanju regulativnih ukrepov.

Za ugotovitev obstoja zadostnega posrednega pritiska, ki je pogoj za vključitev posamezne platforme na upoštevni trg, morajo biti na podlagi Pojasnila k priporočilu o upoštevni trgih izpolnjeni naslednji pogoji:

- Iskalci dostopa so prisiljeni prenesti hipotetično zvišanje veleprodajne cene na svoje uporabnike na maloprodajni ravni, ker ne morejo absorbirati povišanja veleprodajne cene,
- obstaja zadostna zamenljivost povpraševanja na maloprodajnem trgu, da dvig veleprodajne cene za prvotnega operaterja zaradi posrednega pritiska ni dobičkonosen in
- končni uporabniki iskalcev dostopa v večjem obsegu ne preidejo k prvotnemu operaterju, zlasti če slednji ne zviša lastnih maloprodajnih cen.

Agencija je analizo posrednega pritiska kablanskega omrežja izvedla s pomočjo svetovalnega podjetja KPMG, s katerim je pri raziskavi maloprodajnega trga sodelovalo podjetje Aragon. Z analizo je Agencija želela ugotoviti ali je cenovni pritisk kablanskega omrežja na maloprodajnem trgu zadosten za vključitev kablanskega omrežja na predmetni veleprodajni trg. Torej, ali bi v primeru majhnega, vendar pomembnega in trajnega dviga veleprodajnih cen dostopa z bitnim tokom na omrežju Telekoma Slovenije za 5 – 10 % (t.i. SSNIP test) in prenosu tega dviga na maloprodajne cene širokopasovnih

storitev iskalcev dostopa, končni uporabniki iskalcev dostopa prešli na kabelsko omrežje do te mere, da bi se tak dvig veleprodajnih cen za Telekom Slovenije izkazal za nedobičkonosnega.

Zamenljivost povpraševanja na maloprodajnem trgu se je ugotavljala s SSNIP testom, ki je bil izveden s spletnim anketiranjem reprezentativnega vzorca uporabnikov širokopasovnih storitev v Republiki Sloveniji, ob 5 – 10 % povišanju veleprodajnih cen. Pri tem je bilo potrebno ugotoviti, kolikšen delež uporabnikov bi ob dovolj velikem in stalnem dvigu maloprodajnih cen storitev, ki bi bile posledica predhodnega dviga veleprodajnih cen za 5 – 10 %, zamenjal obstoječega ponudnika s ponudnikom storitev na kabelskem omrežju. V okviru ugotavljanja vpliva hipotetičnega povišanja veleprodajnih cen se je dejanska izguba, ki je odvisna od stopnje posrednega pritiska kabelskega omrežja, primerjala s kritično izgubo veleprodajnega operaterja, pri čemer je stopnja posrednega pritiska odvisna od elastičnosti povpraševanja končnih uporabnikov na maloprodajnem trgu pri dvigu veleprodajnih cen za 5 – 10 %, ki se prenesejo na maloprodajne cene iskalcev dostopa.

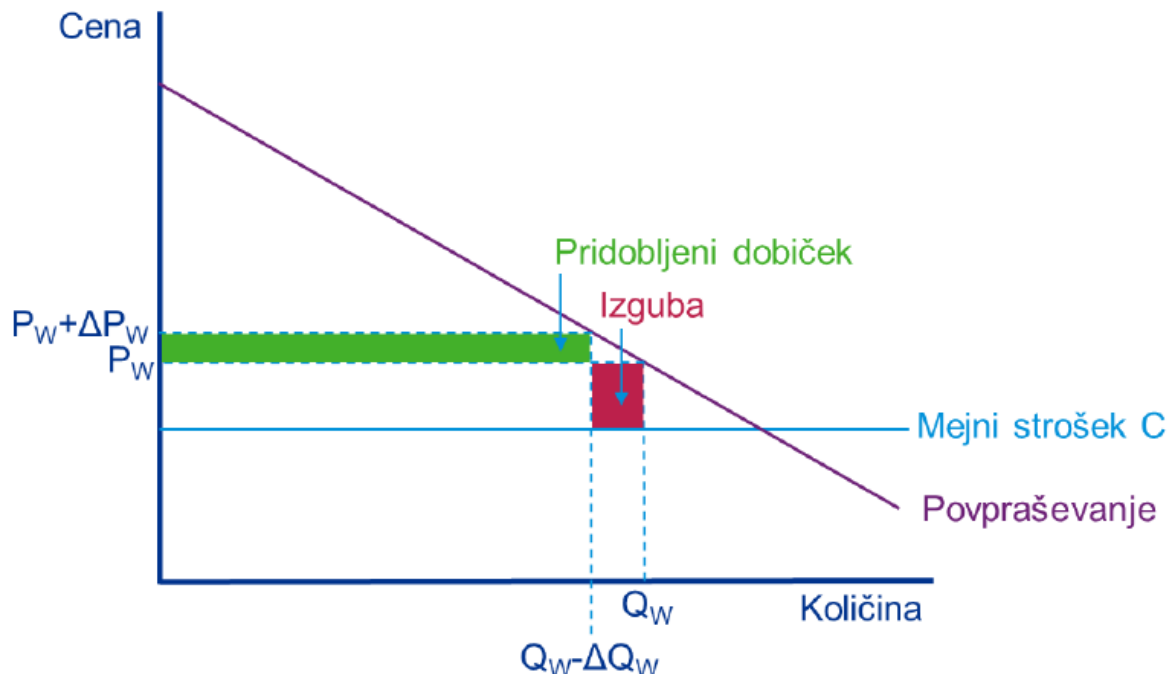
Pri zasnovi anketnega vprašalnika in ugotavljanju posrednega pritiska so bile upoštevane naslednje predpostavke:

- veleprodajni operater dvigne veleprodajne cene za 10 %, pri tem pa operater – iskalec dostopa celoten dvig cen prenese na končne uporabnike,
- kot odgovor na povišanje cen s strani iskalca dostopa imajo maloprodajne stranke možnost in voljo za prestop h kabelskemu operaterju,
- ob dvigu veleprodajne cene za 10 % je bil pri izračunu elastičnosti povpraševanja upoštevan 5 % dvig maloprodajne cene³² in
- pri anketiranih uporabnikih, ki so izjavili, da bi v primeru navedenega dviga cene zamenjali operaterja, je bila v izračunu upoštevana realna možnost prehoda na kabelsko omrežje.

Ob dvigu maloprodajnih cen, ki so posledica predhodnega dviga veleprodajnih cen, določen delež končnih uporabnikov iskalcev dostopa zamenja ponudnika storitev in preide na kabelsko omrežje, pri čemer nastane veleprodajnemu operaterju določena izguba, po drugi strani pa mu dvig veleprodajnih cen zaradi končnih uporabnikov iskalca dostopa, ki so ostali na njegovem omrežju, prinaša dobiček. Od velikosti dviga veleprodajnih cen je tako odvisno zmanjšanje količine prodanih veleprodajnih produktov, njen vpliv na dohodkovni izkupiček pa je odvisen od mejnih stroškov veleprodajnega operaterja, ki določajo njegovo maržo. Pri tem je kritična izguba stanje, pri katerem je povečan dobiček iz naslova povišanja veleprodajnih cen ΔP_w enak izgubi iz naslova zmanjšanja prodanih količin ΔQ_w , kot prikazuje spodnja slika.

³² Dvig veleprodajnih cen za 10 % povzroči zvišanje maloprodajnih cen za 3,8 % (bakreno omrežje) oz. za 3,7 % (optično omrežje) – izračun na podlagi razmerja med tehtanim povprečjem veleprodajnih in maloprodajnih cen. V anketi se je zaradi konservativnosti ocene zamenljivost ugotavljala ob 5 % dvigu maloprodajnih cen, kar je vplivalo na precenjeno vrednost elastičnosti in dejanske izgube, ki pa kljub temu ni preseгла kritične izgube.

Slika 23: Prikaz določitve kritične izgube

Vir: KPMG, december 2020

Po izpeljavi enačbe dobimo, da je kritična izguba = $x / (x + m)$, pri čemer x predstavlja relativni dvig veleprodajne cene, m pa maržo veleprodajnega operaterja (relativno razliko med veleprodajno ceno in mejnim stroškom).

Na podlagi izračuna tako dobimo, da znaša kritična izguba za dostop preko omrežja Telekoma Slovenije na predmetnem upoštevnem trgu 9,7 % za bakreno in 9,9 % za optično omrežje.

Iz rezultatov predhodno omenjene ankete končnih uporabnikov je bilo mogoče izračunati elastičnost povpraševanja na maloprodajnem trgu. Na podlagi izvedbe anketiranja reprezentativnega vzorca preko 1100 končnih uporabnikov je bilo tako ugotovljeno, da bi ob povišanju maloprodajne cene za 5,0 % operaterja zamenjalo 12,8 % anketiranih končnih uporabnikov, ki trenutno uporabljajo dostop do interneta preko bakrenega omrežja in 11,8 % uporabnikov, ki uporabljajo dostop preko optičnega omrežja. Iz teh podatkov izhajata elastičnosti povpraševanja na maloprodajnem trgu ($E = (\Delta Q_R / Q_R) / (\Delta P_R / P_R)$) za bakreni dostop $E_{Cu} = 2,6$ oziroma za optični dostop $E_{Opt} = 2,4$.

Pri nadaljnjem izračunu dejanske izgube je bila upoštevana tudi dejanska možnost prehoda končnih uporabnikov na kabelsko omrežje. Po podatkih Agencije ima na nacionalnem nivoju možnost prehoda na kabelsko omrežje 51,5 % uporabnikov bakrenega omrežja in 54,5 % uporabnikov optičnega omrežja. Izračun tako pokaže, da znaša dejanska izguba za dostop preko omrežja Telekoma Slovenije na predmetnem upoštevnem trgu 5,0 % za bakreno in 4,8 % za optično omrežje, kar je manj od predhodno izračunanih kritičnih izgub. To pomeni, da bi se majhen, vendar pomemben in trajen dvig veleprodajnih cen dostopa z bitnim tokom na omrežju Telekoma Slovenije za 5 – 10 % za slednjega izkazal za dobičkonosnega tako na bakrenem kot optičnem omrežju. Ker bi bilo enako mogoče zaključiti tudi ob upoštevanju, da obstaja 100 % možnost prehoda na kabelsko omrežje, Agencija v

nadaljevanju v okviru geografske segmentacije trga ni ugotavljala posrednega pritiska kabelskega omrežja na posameznih geografskih območjih.

Agencija tako na podlagi analize posrednega pritiska kabelskih omrežij na veleprodajni trg osrednjega dostopa na omrežju Telekoma Slovenije ugotavlja, da posredni konkurenčni pritiski kabelskih omrežij sicer obstajajo, vendar niso zadostni, da bi lahko v zadostni meri omejevali cene veleprodajnega osrednjega dostopa na omrežju Telekoma Slovenije, kar bi pomenilo, da je treba kabelsko omrežje vključiti na predmetni veleprodajni trg. Ker posredni pritiski s strani kabelskega omrežja obstajajo, vendar niso zadostni, da bi omejevali neodvisno delovanje Telekoma Slovenije na nacionalnem nivoju, bo Agencija tovrsten pritisk upoštevala oblikovanju regulativnih ukrepov. Ne glede na navedeno je Agencija v nadaljevanju opravila še natančnejšo analizo potreb po morebitni geografski segmentaciji upoštevnega trga.

6.1.5 Povzetek opredelitve storitvenega veleprodajnega trga »Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg«

Agencija na podlagi predhodno obravnavanih kriterijev, kot so tehnološki vidik ponudbe glede na različnost infrastrukture, razširjenost omrežij in dostopnost do končnih uporabnikov, cenovni vidik zamenljivosti in poslovni modeli, zaključuje, da upošteveni trg 3b »Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg« obsega dostop z bitnim tokom preko bakrenega in optičnega omrežja. Osrednji dostop z bitnim tokom vključuje dostop na nacionalnem oziroma regionalnem nivoju.

Dostop preko kabelskega omrežja tako na strani ponudbe kot povpraševanja, predvsem zaradi tehnoloških razlogov in nezadostne pokritosti na nacionalni ravni, ne predstavlja ustreznega substituta dostopu preko bitnega toka na bakrenem omrežju Telekoma Slovenije. Agencija je v nadaljevanju opravila še natančnejšo analizo potreb po morebitni geografski segmentaciji upoštevnega trga.

Agencija bo še naprej spremljala stanje na predmetnem upoštevnem trgu in bo v primeru, da bo zaznala bistvene spremembe, ki bi lahko vplivale na ugotovitve glede zamenljivosti posameznih platform, predčasno opravila novo analizo upoštevnega trga.

6.2 Geografska opredelitev trga

Agencija mora poleg produktnih in storitvenih trgov določiti tudi geografske trge, ki ustrezajo razmeram v državi, kot to predvideva 99. člen ZEKom-1. To torej pomeni, da je po opredelitvi upoštevnega proizvodnega oziroma storitvenega trga treba opredeliti še geografski obseg trga, kar je pogoj, da se ustrezno oceni konkurenčne razmere na tem trgu (Smernice, točka 46). Pri tem mora Agencija geografsko opredelitev upoštevnih trgov izvesti v skladu z načeli konkurenčnega prava in ob doslednem upoštevanju vsakokratnega Priporočila Evropske komisije o upoštevnih trgih produktov in storitev na področju elektronskih komunikacij in smernic, ki urejajo tržno analizo in določitev pomembne tržne moči na področju elektronskih komunikacijskih omrežij in storitev (ZEKom-1, 99. člen).

Čeprav se analiza pomembne tržne moči izvaja na veleprodajni ravni, bi morali biti izhodišče katerekoli geografske analize konkurenčni pogoji na maloprodajni ravni. Posledično se pričakuje, da bodo nacionalni regulativni organi, kjer geografsko različne konkurenčne razmere nakazujejo na možnost obstoja pod-trgov, preučili številna merila in na podlagi t.i. »modified greenfield approach« pristopa

ugotovili ali v odsotnosti regulacije obstaja možnost za škodo uporabnikov na maloprodajnem trgu zaradi pomanjkanja konkurence (Pojasnilo k Smernicam 2018).

V skladu z ustaljeno sodno prakso upoštevni geografski trg obsega območje, (i) na katerem so zadevna podjetja vključena v ponudbo in povpraševanje v zvezi z ustreznimi proizvodi ali storitvami, (ii) na katerem so konkurenčni pogoji podobni ali dovolj homogeni in (iii) ki ga je mogoče razlikovati od sosednjih območij, na katerih so prevladujoči konkurenčni pogoji precej drugačni ali heterogeni (Smernice, točka 48). Na podlagi ugotovljenih konkurenčnih pogojev je geografski trg lahko opredeljen kot nacionalen, lahko pa različna struktura konkurence zahteva delitev trga na geografske pod-trge, pri tem pa je bistvenega pomena, da so si konkurenčni pogoji na posameznih pod-trgih v zadostni meri podobni, ni pa potrebno, da so popolnoma homogeni.

Območja, na katerih so konkurenčni pogoji heterogeni, ne tvorijo enotnega trga. Kar zadeva izbiro geografske enote, je Komisija večkrat navedla, da bi nacionalni regulativni organi morali zagotoviti, da (Smernice, točka 49):

- so te enote ustrezne velikosti, tj. dovolj majhne, da se preprečijo znatne razlike v konkurenčnih pogojih v vsaki enoti, ampak dovolj velike, da se prepreči mikro analiza, ki zahteva veliko sredstev, je obremenjujoča in bi lahko povzročila razdrobljenost trga;
- lahko odražajo omrežno strukturo vseh relevantnih operaterjev ter
- imajo jasne in stabilne meje v daljšem časovnem obdobju.

Če so ugotovljene razlike, vendar se ne štejejo za zadostne, da bi upravičile različne geografske trge ali različne ugotovitve glede pomembne tržne moči, lahko nacionalni regulativni organi uporabijo geografsko diferencirane obveznosti. Stabilnost diferenciacije – zlasti to, v kolikšni meri je mogoče jasno opredeliti mejo konkurenčnega območja, ki se ne spreminja v daljšem časovnem obdobju – je ključnega pomena pri razlikovanju med geografsko segmentacijo na ravni opredelitve trga in segmentacijo obveznosti. V primeru segmentacije obveznosti je potrebno glede na rezultate geografskega pregleda pri ocenjevanju sorazmernosti obveznosti in pogojev, ki bodo naloženi, upoštevati razlike v konkurenčnih pogojih, ki obstajajo med različnimi območji znotraj države.

Geografski obseg upoštevne trga se tradicionalno določa na podlagi dveh meril (Smernice, točka 51), in sicer: (1) območje, ki ga omrežje pokriva in (2) obstoj pravnih in drugih ureditvenih instrumentov. Glede prvega merila gre poudariti, da so v Republiki Sloveniji trije največji infrastrukturni operaterji prisotni nacionalno (četudi ne celostno in v različnih obsegih), kar velja tudi za odprta širokopasovna omrežja, zgrajena z javnimi sredstvi skladno z 11. členom ZEKom-1. Obenem se v manjšem obsegu pojavljajo lokalni, pretežno kabelski operaterji. Normativna ureditev (drugo merilo) je v Republiki Sloveniji nacionalna, tj. predpisi, ki se nanašajo na zadevni upoštevni trg veljajo za celo državo in se ne razlikujejo regijsko oz. na katerikoli lokalni (ne-nacionalni) način. Kljub temu, da obstajajo možnosti prenosa posameznih nalog iz državne pristojnosti v izvajanje lokalnim samoupravnim skupnostim (občine), se področna zakonodaja sprejema in izvaja na ravni države in veljajo enaka pravila za celotno območje Republike Slovenije.

Kot že navedeno bi morali nacionalni regulativni organi z uporabo t.i. »modified greenfield approach« pristopa najprej ugotovili ali v odsotnosti regulacije obstajajo razlike v konkurenci na maloprodajni ravni. Konkretno to na maloprodajnem trgu širokopasovnih storitev, ki je vertikalno povezan z veleprodajnim trgom dostopa z bitnim tokom, pomeni, da Agencija analizira storitve, ki jih posamezni operaterji ponujajo (1) preko lastnih omrežij, (2) preko odprtih širokopasovnih omrežij, kjer se pogoji dostopa ne razlikujejo in so infrastrukturni operaterji pogodbeno vezani na spoštovanje le-teh, (3)

preko komercialne ponudbe (slednja v Republiki Sloveniji obstaja zgolj v minornem obsegu), (4) preko ponudbe, ki je omogočena preko reguliranih, vertikalno povezanih veleprodajnih trgov (tj. trga lokalnega dostopa). V kolikor se na maloprodajni ravni ugotovijo konkurenčne razlike, je potrebno na veleprodajni ravni izvesti podrobno geografsko analizo.

Ob upoštevanju »modified greenfield approach« pristopa potencialno neustrezno delovanje maloprodajnega trga elektronskih komunikacij praviloma izvira iz nezadostne infrastrukturne razširjenosti na zadevnem področju, preko katere se te storitve izvajajo ali iz ne-obstoja ustreznih veleprodajnih produktov (BEREC Skupna stališča 2014³³, 70. točka). Kljub temu večinoma evropski regulatorji pregled na maloprodajnem trgu podkrepijo s pregledom infrastrukture, ki omogoča te storitve (Evropski pregled, Cullen³⁴). Pri maloprodajnem pregledu je tudi potrebno vzeti v obzir stanje v daljšem časovnem obdobju oz. ugotoviti trende.

Geografska segmentacija v največji meri pomeni način analize, ki regulatorju omogoča, da se predhodna regulacija uveljavi predvsem na področjih, kjer je to nujno potrebno in se umakne s področij, ki predhodnega urejanja ne potrebujejo več, saj trg deluje pod pogoji učinkovite konkurence. Vendar pa je pri tem potrebna previdnost, saj se lahko preuranjen dvig regulacije izkaže kot neustrezen v povišanju cen, zmanjšanju kakovosti in inovacij ter drugih škodljivih posledicah za končne uporabnike. Po drugi strani pa ima lahko prestroga regulacija enake posledice, saj se s tem omejujejo inovativni komercialni dogovori med operaterji, ki se lahko izkažejo kot zelo koristni za končne uporabnike. Skladno s Priporočilom o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah je potrebno z uporabo metode geografske segmentacije preveriti, ali so na vseh področjih Republike Slovenije enaki konkurenčni pogoji za nastopanje na trgu. Priporočilo namreč govori, da je potrebno preveriti ali se konkurenčni pogoji razlikujejo vsaj v tistih delih nacionalnega teritorija, kjer je prisotnih več infrastruktur in se glede na njih diferencira dele s prisotnostjo več infrastruktur (večinoma urbana središča) od tistih, kjer je prisotna zgolj ena infrastruktura in operater s pomembno tržno močjo deluje sam na trgu.

Skladno z naraščajočo konkurenco na področju elektronskih komunikacijskih trgov nacionalni regulativni organi posebno pozornost posvečajo geografskim aspektom tržnih analiz, zato je BEREC v letu 2018 pripravil poročilo³⁵, kjer je preveril uporabo skupnih stališč BEREC pri geografskem vidiku tržnih analiz. Poročilo preverja tudi kako različne države geografsko segmentirajo tako definicije trgov kot tudi obveznosti. Če je bilo še v preteklosti večina trgov nacionalnih, zaradi zapuščine bakrenega omrežja prvotnega operaterja, kot največjega omrežja, ki je bilo običajno prisotno skoraj v vseh delih države, je v zadnjih letih trend tak, da se teži k bolj podrobni vrsti analize. Od 27 primerov obravnavanih analiz na upoštevanih trgih 3a, 3b in 4, je do leta 2018 zaznanih 14 primerov geografskih definicij trgov, med tem, ko so nacionalni regulativni organi v 11 primerih geografsko diferencirali obveznosti. Ta trend se bo verjetno v prihodnje še nadaljeval, saj se konkurenca na infrastrukturnem nivoju v državah članicah Evropske Unije razvija različno hitro, kar posledično vodi do različnih konkurenčnih pogojev na podnacionalni ravni posamezne članice. Tako je npr. za veleprodajni trg

³³ BEREC je leta 2018 izvedel pregled Skupnih stališč iz leta 2014, kjer je preveril stanje in nove primere v notifikacijskem postopku z Evropsko komisijo. BEREC je s pregledom ugotovil, da so Skupna stališča z leta 2014 še vedno ustrezna in v času pregleda ni bilo razloga za takojšno prenovo tega dokumenta:
https://berec.europa.eu/eng/document_register/subject_matter/berec/download/0/4439-berec-common-position-on-geographic-aspe_0.pdf.

³⁴ <https://www.cullen-international.com/>

³⁵ BEREC Report on the application of the Common Position on geographic aspects of market analysis:
https://berec.europa.eu/eng/document_register/subject_matter/berec/reports/8308-berec-report-on-the-application-of-the-common-position-on-geographic-aspects-of-market-analysis

širokopasovnega dostopa bilo značilno vseprisotno bakreno omrežje v lasti nacionalnega operaterja, s prihodom konkurence na kabelskih omrežjih ter pozneje še s postopnim uvajanjem optičnih omrežij na nekaterih območjih, pa postajajo konkurenčni pogoji znotraj držav članic zelo raznoliki. Poročilo navaja tudi različne kriterije, ki so jih upoštevali nacionalni regulativni organi pri svojih analizah, ko so implementirali geografsko segmentacijo. Pogosto je bilo visoko število geografskih enot analizirano na osnovi seta kriterijev in potem združenih v dve skupini ali več, kjer so konkurenčni pogoji v večini homogeni, kot predvidevajo BEREK skupna stališča iz leta 2014. Izbrani kriteriji pogosto bazirajo na osnovi t.i. strukturnih tržnih indikatorjev, kot so pokritost alternativnih omrežij, tržni delež prvotnega operaterja in število pomembnih konkurentov, prav tako tudi veleprodajne in maloprodajne cene in ne cenovne značilnosti produktov. Nacionalni regulativni organi so v svoji analizah upoštevni trgov prišli do različnih zaključkov, v kontekstu geografske segmentacije trgov in obveznosti, upoštevajoč razlike v nacionalnih specifikah in pogojih.

Nacionalni regulativni organi bi morali pri opredelitvi trga uporabiti v prihodnost usmerjen pristop. Poleg tega morajo nacionalni regulativni organi v skladu s 181 uvodno izjavo EECC, če to zahtevajo dinamični konkurenčni pogoji, tržne preglede izvajati pogosteje od največ petletnega obdobja predvidenim v EECC, vendar ne prej kot tri leta po prejšnjem pregledu trga. To zagotavlja pravo ravnovesje med potrebo po prilagoditvi pregleda razvoja konkurenčnih pogojev na trgu in potrebo po zagotavljanju regulativne varnosti za operaterje ter na drugi strani preprečevanju nesorazmernega upravnega bremena za nacionalne regulativne organe. V vsakem primeru je treba najprej opraviti podrobno geografsko analizo, da lahko nacionalni regulativni organ ugotovi, ali je geografska segmentacija potrebna ali ne in ali jo je treba opraviti na ravni opredelitve trga, na ravni ukrepov ali oboje. Pri tem trendi tržnih deležev kažejo na vedno večje razlikovanje konkurenčnih pogojev v večini držav članic.

6.2.1 Prostorski informacijski sistem Agencije

V Republiki Sloveniji je prost dostop do prostorskih podatkov, med katere spadajo tudi podatki objektov elektronskih komunikacij in omrežnih priključnih točk. Odprt in brezplačen dostop do podatkov elektronskih komunikacij je bil urejen v letu 2016 z Uredbo o posredovanju in ponovni uporabi informacij javnega značaja (Uradni list RS, št. 24/16), dostop do omrežnih priključnih točk pa je manj kot 2 leti kasneje področno uredila sprememba ZEKom-1.

Zbrane podatke Agencija pridobiva od relevantnih upravljavcev javnih zbirk prostorskih podatkov (npr. Geodetska uprava Republike Slovenije), od operaterjev elektronskih komunikacij ali z lastnimi meritvami in izračuni, pri katerih poskrbi za enostaven, celovit in inovativen način grafičnega prikazovanja, ki je uporabnikom omogočen ne glede na stopnjo njihovega informacijskega ali strokovnega znanja.

Agencija je v letu 2015 vzpostavila prostorski informacijski sistem za zbiranje in analize podatkov z namenom pridobitve celotne slike telekomunikacijske infrastrukture v Republiki Sloveniji. V ta namen je združila nekatere javno dostopne baze in jih dopolnila z dodatnimi podatki, ki so jih Agenciji posredovali operaterji elektronskih komunikacij. Hkrati pa je Agencija v letu 2019 zagnala Geoportal AKOS, ki omogoča prikaz in poizvedovanje po podatkih, ki jih uporablja pri vsakodnevem delu in ki so zanimivi tudi za strokovno in širšo javnost. Vsi prostorski podatki so tako zbrani in prikazani na enem mestu, kar omogoča uporabnikom preverjanje možnosti omrežij in storitev elektronskih komunikacij na katerokoli lokaciji v Republiki Sloveniji.

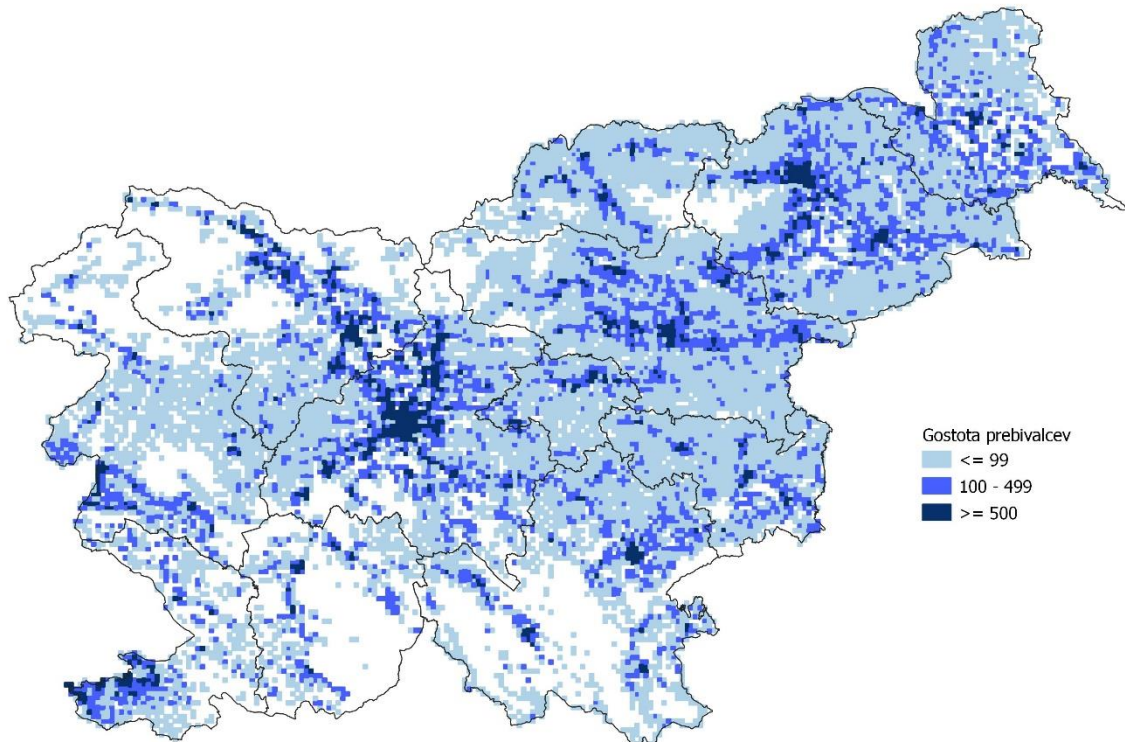
6.2.2 Geografski pregled trga

Agencija je razmere na trgu z geografskega vidika ugotavljala na podlagi analize vpisanih podatkov omrežnih priključnih točk, ki jih je pridobila iz Evidence omrežnih priključnih točk (Zbirni kataster gospodarske javne infrastrukture). Podatke so lastniki javnih komunikacijskih omrežij in pripadajoče infrastrukture glede na določila ZEKom-1, dolžni poročati Geodetski upravi Republike Slovenije. Za celovito ugotovitev razmer na trgu je Agencija uporabila tudi podatke, ki jih je skladno z 201. členom ZEKom-1 od operaterjev pridobila iz aplikacijskih sistemov za zaračunavanje maloprodajnih in veleprodajnih produktov ter storitev širokopasovnega dostopa. Agencija je z uporabo prostorskega informacijskega sistema združila tudi nekatere javno dostopne baze ter jih povezala z omenjenimi pridobljenimi podatki. Podatki so dinamična komponenta, zato Agencija ves čas skrbno preverja stanje širokopasovne infrastrukture na trgu in v primeru sprememb na trgu tudi posodobi vse povezane podatkovne baze, ki sestavljajo prostorski informacijski sistem. Agencija je pri analizah v zvezi z geografsko opredelitvijo upoštevni trgov uporabila podatke iz junija 2020. Prostorski prikaz Agenciji omogoča hiter in podroben pregled geografskega trga na nivoju države. Nekateri podatki pa so še dodatno prikazani na nivoju naselja. Za potrebe geografske segmentacije je Agencija opravila pregled gostote prebivalcev in prisotnosti operaterjev po posameznih mrežnih celicah velikosti 1000 m, kar prikazuje v nadaljevanju.

Urbana območja³⁶, kjer je največja gostota prebivalcev, pokrivajo manjši del države, kar je razvidno tudi iz spodnje slike. Na teh bolj zgoščenih območjih poselitve živi 53 % vseh prebivalcev. Največji del države glede na gostoto prebivalcev je kategoriziran kot ruralno območje, kjer pa živi 16 % vseh prebivalcev Slovenije, kar predstavlja 23 % vseh gospodinjstev. Nekje vmes pa je sub-urbano območje na katerem živi 31 % prebivalcev.

³⁶ Območja poselitve so definirana za vsak kvadrant na geografski mreži s celicami velikosti 1000 m, pri čemer je urbano območje (najmanj 500 prebivalcev/km²), suburbano območje (100 do 499 prebivalcev/km²) in ruralno območje (od 1 do 99 prebivalcev/km²).

Slika 24: Gostota prebivalcev na mrežnih celicah velikosti 1000 m

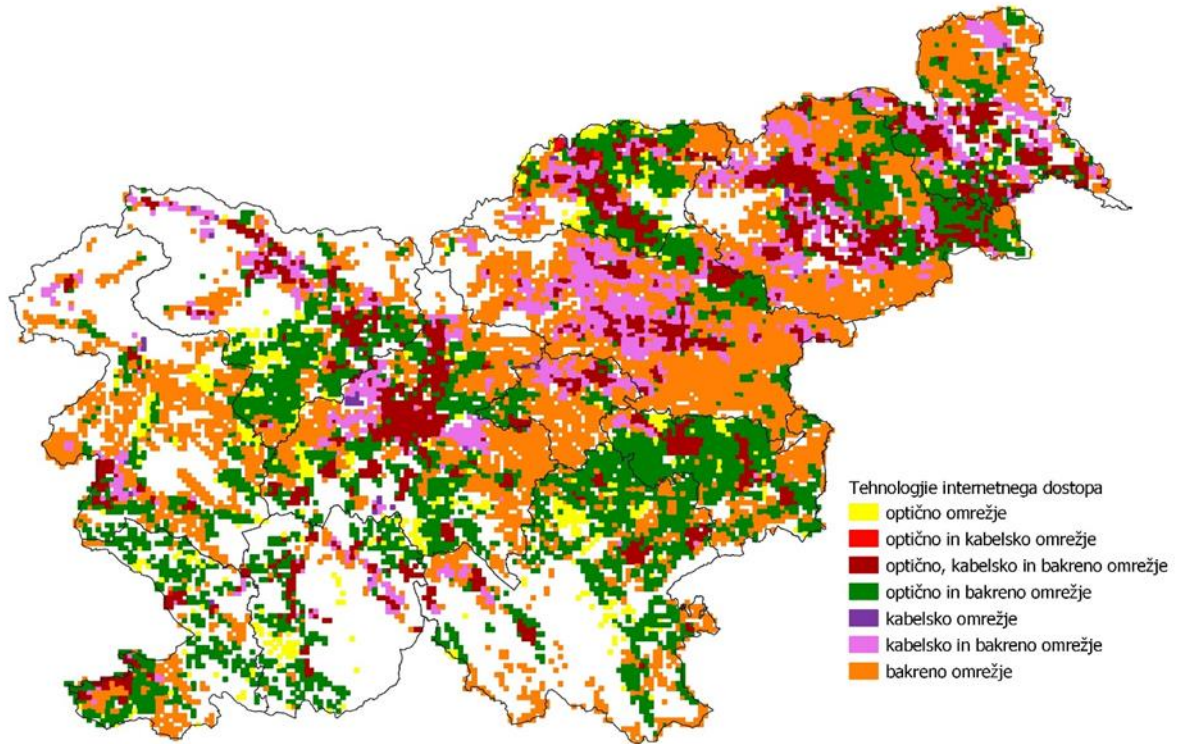

Vir: GURS, AKOS, december 2020

Z zgornje slike lahko tudi ugotovimo, da obstajajo območja v Sloveniji, kjer ni stalno prijavljenih prebivalcev. Glede na geografsko koordinatno mrežo s celicami velikosti 1000 m, je teh območij kar 37,1 %. Največ celic je na ruralnih področjih (45,0 %), na suburbanih jih je 14,5 %, na urbanih področjih pa samo 3,3 %, kar priča o tem, da je Slovenija izrazito ruralna država, tudi v evropskem merilu.

Agencija je v okviru predmetne analize v nadaljevanju ugotavljala razširjenost omrežij in ugotovila, da ima 92 % vseh gospodinjstev v Republiki Sloveniji zgrajeno vsaj eno omrežno priključno točko. Prisotnost bakrenega, kableskega in optičnega omrežja, ki so del predmetnega maloprodajnegaupoštevnega trga, je prav tako prikazana na geografski koordinatni mreži z velikostjo celic 1000 m.

Slika 25: Prisotnost z različnimi tehnologijami omrežij na mrežnih celicah velikosti 1000 m

Vir: GURS, AKOS, december 2020

Podatki, ki so prikazani na zgornji sliki, so v deležih prikazani še v spodnji tabeli, iz katere je razvidno, da je največkrat prisoten samo dostop do bakrenega omrežja (23,7 %), sledita kombinacija optičnega in bakrenega omrežja (18,8 %) ter kombinacija optičnega, kableskega in bakrenega omrežja (8,9 %).

Tabela 16: Deleži različnih kombinacij tehnologij omrežja na mrežnih celicah velikosti 1000 m

Tehnologija omrežja	Delež [%]
Bakreno omrežje	23,7
Optično in bakreno omrežje	18,8
Optično, kabelsko in bakreno omrežje	8,9
Kabelsko in bakreno omrežje	7,0
Optično omrežje	2,8
Kabelsko omrežje	0,2
Optično in kabelsko omrežje	0,1
Ni OPT ³⁷	38,5
SKUPAJ	100,0

Vir: AKOS, december 2020

³⁷ Na 38,5 % celicah ni prisotne nobene omrežne priključne točke. Pri tem gre, skoraj izključno samo za neposeljena območja.

Pri pokritosti Slovenije glede na tehnologijo prevladuje bakreno omrežje, ki je prisotno v 58,2 % mrežnih celic velikosti 1000 m, pri čemer pokriva 78,9 % gospodinjestev. Kabelsko omrežje je prisotno le v 16,2 % mrežnih celic. Ker pa je kabelsko omrežje grajeno predvsem na urbanih in deloma tudi suburbanih območjih pokriva kar 47,7 % gospodinjestev. Tudi optično omrežje je deloma grajeno v gosteje naseljenih območjih, deloma pa na redkeje naseljenih območjih, ki jih pokrivajo OŠO omrežja, skupaj pa pokriva 30,6 % ozemlja Slovenije oziroma 53,1 % gospodinjestev. 38,5 % ozemlja Slovenije predstavljajo območja, ki niso pokrita z nobeno omrežno priključno točko. Gre za območja brez oz. z zelo redko poselitvijo na katerih je skupaj 7,9 % vseh gospodinjestev.

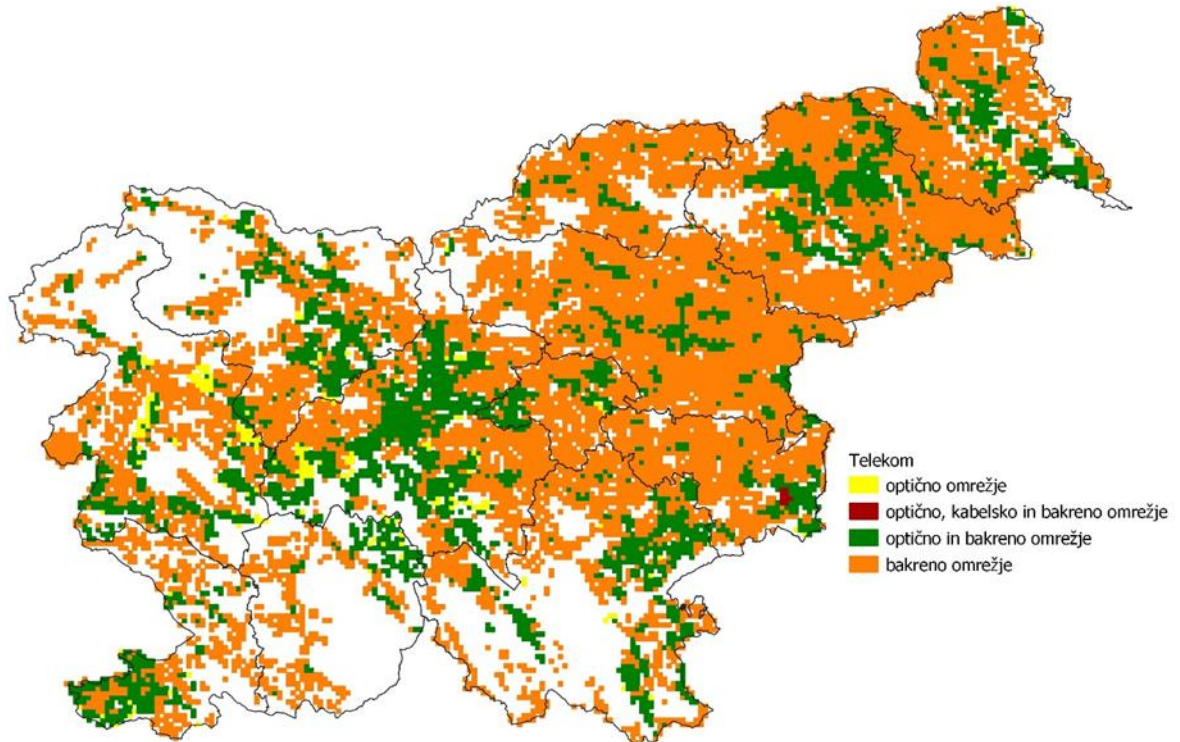
Tabela 17: Pokritost ozemlja na mrežnih celicah velikosti 1000 m in pokritost gospodinjestev glede na tehnologijo

Tehnologija omrežja	Pokritost ozemlja	Pokritost gospodinjestev
Bakreno omrežje	58,2 %	78,9 %
Kabelsko omrežje	16,2 %	47,7 %
Optično omrežje	30,6 %	53,1%
Ni pokritosti z OPT	38,5 %	7,9 %

Vir: AKOS, december 2020

V nadaljevanju je na ravni države prikazana prisotnost omrežij največjih treh operaterjev, ki so hkrati tudi ponudniki storitev na maloprodajnem trgu, prisotnost OŠO omrežij in skupna prisotnost omrežij ostalih operaterjev na mrežnih celicah 1000 m. Kot je prikazano na spodnji sliki, Telekom Slovenije z različnimi vrstami omrežij pokriva 59,3 % ozemlja Slovenije. Pri tem je v 43,1 % mrežnih celic prisoten samo z bakrenim omrežjem, v 15,1 % mrežnih celic z bakrenim in optičnim omrežjem, v 1,0 % mrežnih celic samo z optičnim omrežjem ter v 0,1 % mrežnih celic z optičnim, kabelskim in bakrenim omrežjem.

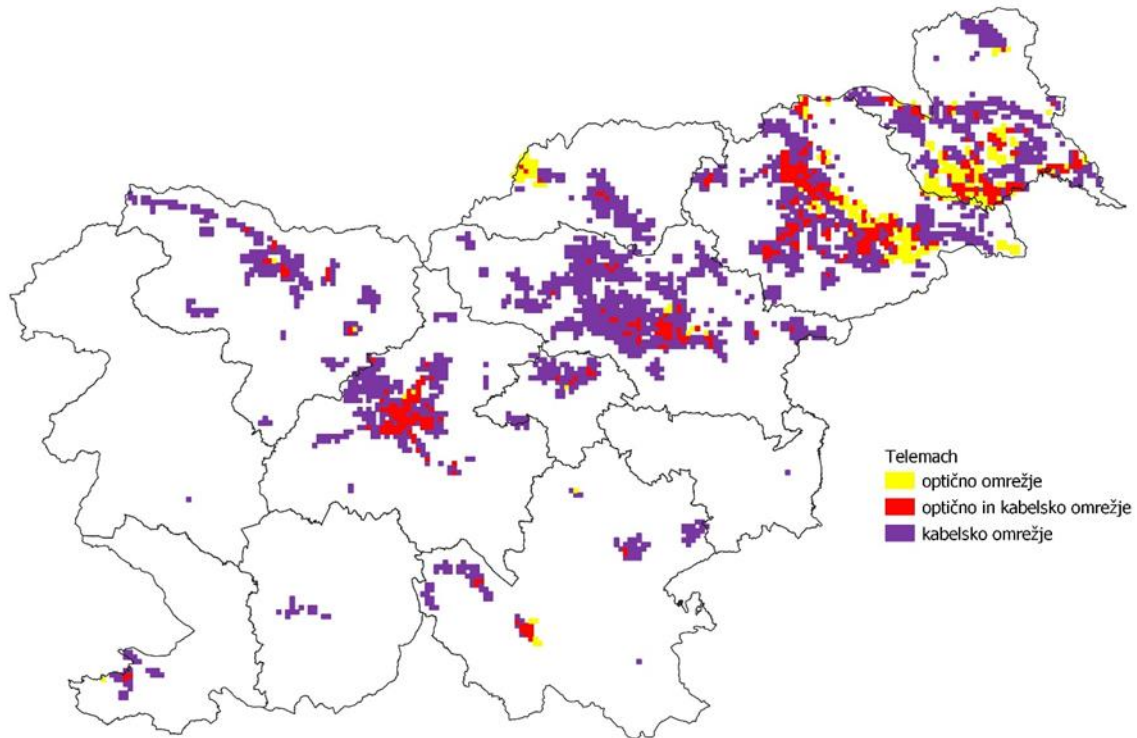
Slika 26: Prisotnost Telekoma Slovenije z različnimi omrežji na mrežnih celicah velikosti 1000 m

Vir: GURS, AKOS, december 2020

Na spodnji sliki je prikazan operater Telemach, ki z različnimi vrstami omrežij pokriva 13,1 % ozemlja Slovenije. Pri tem je v 9,7 % mrežnih celic prisoten samo s kabelskim omrežjem, v 2,2 % mrežnih celic z optičnim in kabelskim omrežjem ter v 1,2 % mrežnih celic samo z optičnim omrežjem.

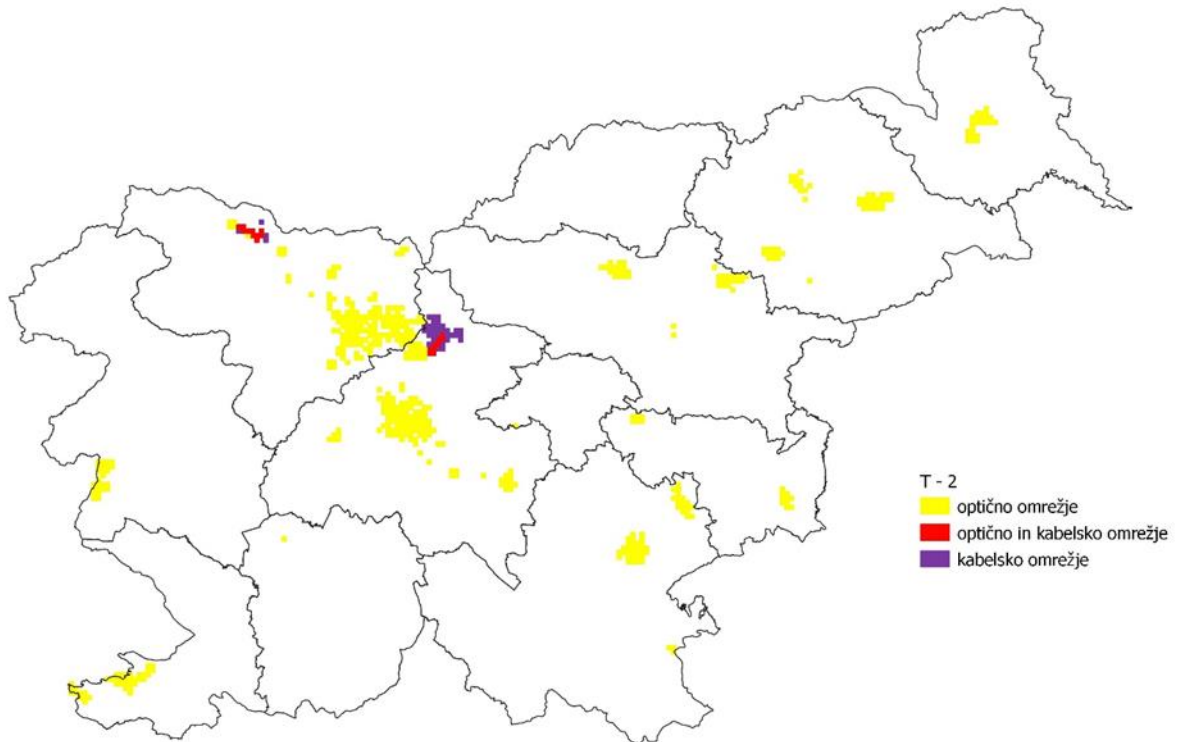
Slika 27: Prisotnost Telemacha z različnimi omrežji na mrežnih celicah velikosti 1000 m

Vir: GURS, AKOS, december 2020

Na spodnji sliki je prikazan operater T-2, ki je na trgu prisoten z optičnim in kabelskim omrežjem s katerim pokriva 2,8 % ozemlja Slovenije. Pri tem je v 2,5 % mrežnih celic prisoten samo z optičnim omrežjem, v 0,2 % mrežnih celic samo s kabelskim omrežje ter v 0,1 % mrežnih celic z optičnim in kabelskim omrežjem. Operater T-2 je največkrat prisoten na urbanih območjih, kjer je gostota prebivalstva najvišja.

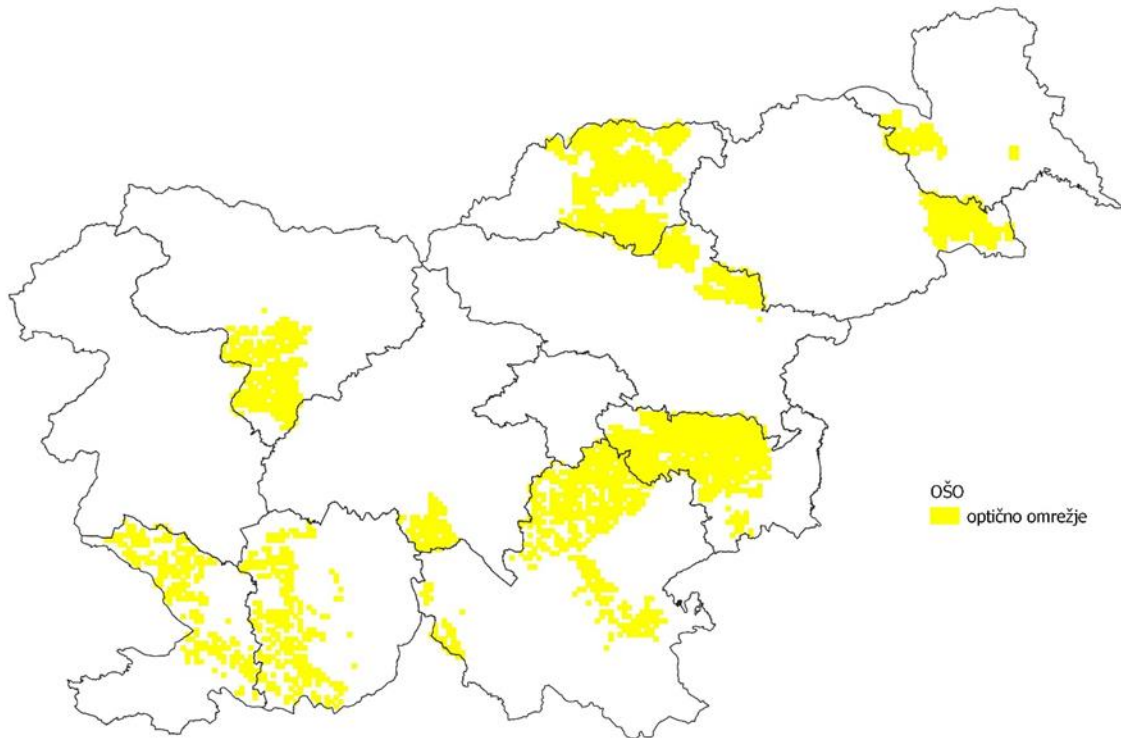
Slika 28: Prisotnost T-2 z optičnim in kabelskim omrežjem na mrežnih celicah velikosti 1000 m

Vir: GURS, AKOS, december 2020

Na spodnji sliki so prikazana odprta širokopasovna omrežja (OŠO), ki temeljijo na optičnih vlaknih. Obsegajo zajeten del ozemlja Slovenije (14,0 %) in so zgrajena na območjih, kjer ni bilo izkazanega tržnega interesa za gradnjo širokopasovnih omrežij. Na teh omrežjih je operaterjem na voljo odprt veleprodajni dostop do končnih uporabnikov.

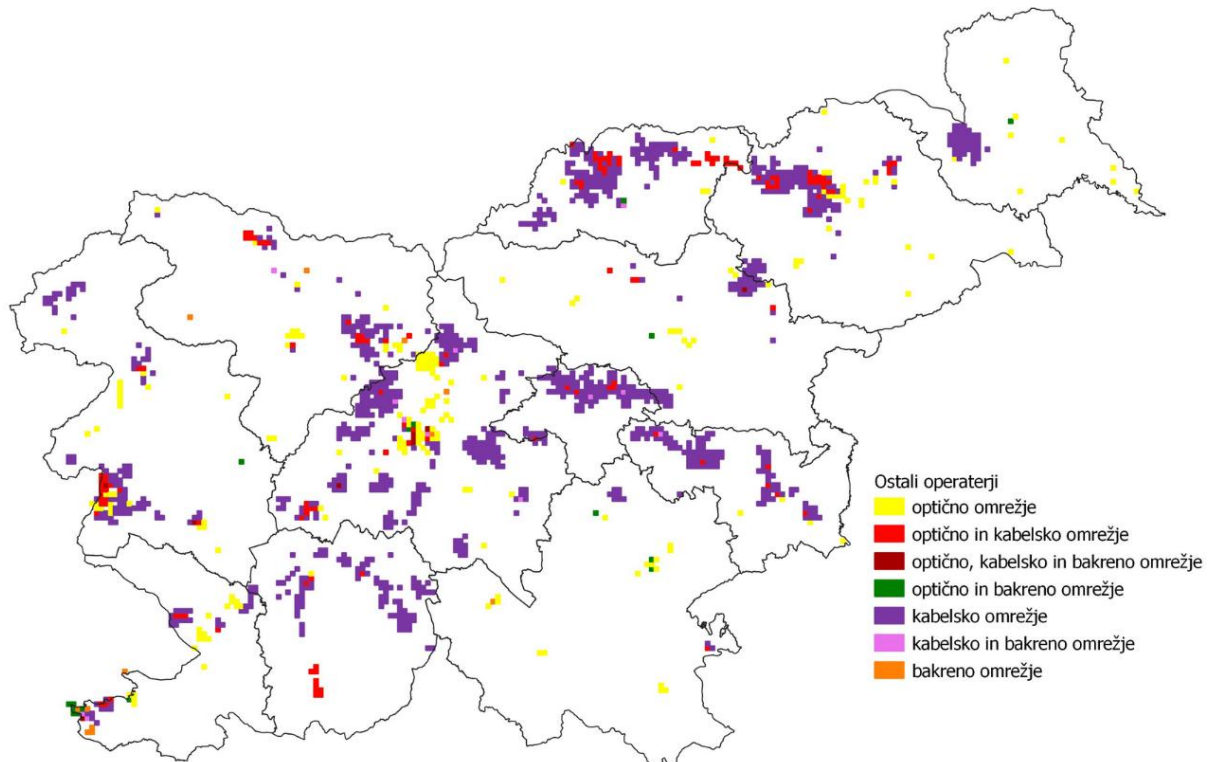
Slika 29: Prisotnost OŠO optičnih omrežij na mrežnih celicah velikosti 1000 m

Vir: GURS, AKOS, december 2020

V Sloveniji so na trgu prisotni tudi manjši, lokalno orientirani operaterji, ki imajo svoja omrežja. Kot prikazuje spodnja slika pokrivajo njihova omrežja 5,7 % ozemlja Slovenije. Pri tem so v 4,0 % mrežnih celic prisotni samo s kablenskimi omrežjem, v 1,1 % mrežnih celic samo z optičnim omrežjem in v 0,6 % z optičnim in kablenskimi omrežjem.

Slika 30: Prisotnost ostalih operaterjev z različnimi omrežji na mrežnih celicah velikosti 1000 m

Vir: GURS, AKOS, december 2020

Spodnja tabela prikazuje pričakovano večji konkurenčni pritisk operaterjev na urbanih območjih medtem, ko je na ruralnih območjih največkrat prisoten samo Telekom Slovenije. Podatki v tabeli vključujejo samo lastna omrežja, ter prikazujejo dejansko število pokritih gospodinjstev v posamezni celici velikosti 1000 m.

Tabela 18: Deleži pokritosti gospodinjstev z omrežji operaterjev glede na vrsto poselitve

Območja poselitve	Telekom	Telemach	T-2	OŠO	Ostali	Skupaj
Urbano	90,7	55,2	35,8	1,4	16,9	98,0
Suburbano	78,8	26,4	4,1	7,8	8,4	89,4
Ruralno	68,2	8,5	1,1	14,6	3,3	78,0

Vir: AKOS, december 2020

Agencija je pri infrastrukturnem pregledu ugotavljala tudi število različnih operaterjev, ki so v posameznem naselju prisotni z lastnim bakrenim, kabelskim in optičnim omrežjem. Iz tabele sicer ne izhaja, da imajo vsa gospodinjstva v posameznem naselju možnost dostopa do enakega števila različnih lastnikov infrastrukture, saj je Agencija upoštevala prisotnost operaterja v naselju že v primeru vsaj ene omrežne priključne točke. Kljub temu je potrebno poudariti, da sama aktivna prisotnost operaterja v naselju z infrastrukturo, temu prinaša nekolikšno prednost pri širitvi omrežja, v primerjavi z operaterjem, ki na ožji lokaciji s svojo infrastrukturo sploh ni prisoten. Dejansko število gospodinjstev z omrežno priključno točko je tako manjše. Pri prisotnosti 1 ali 2 različnih infrastruktur so razlike med številom gospodinjstev v naselju in številom gospodinjstev, ki dejansko dostopajo do enakega števila infrastruktur na nivoju države manjše, povečujejo pa se razlike pri vsaj 3 različnih infrastrukturah in več.

Tabela 19: Prikaz števila naselij in gospodinjstev po številu različnih lastnikov omrežne infrastrukture

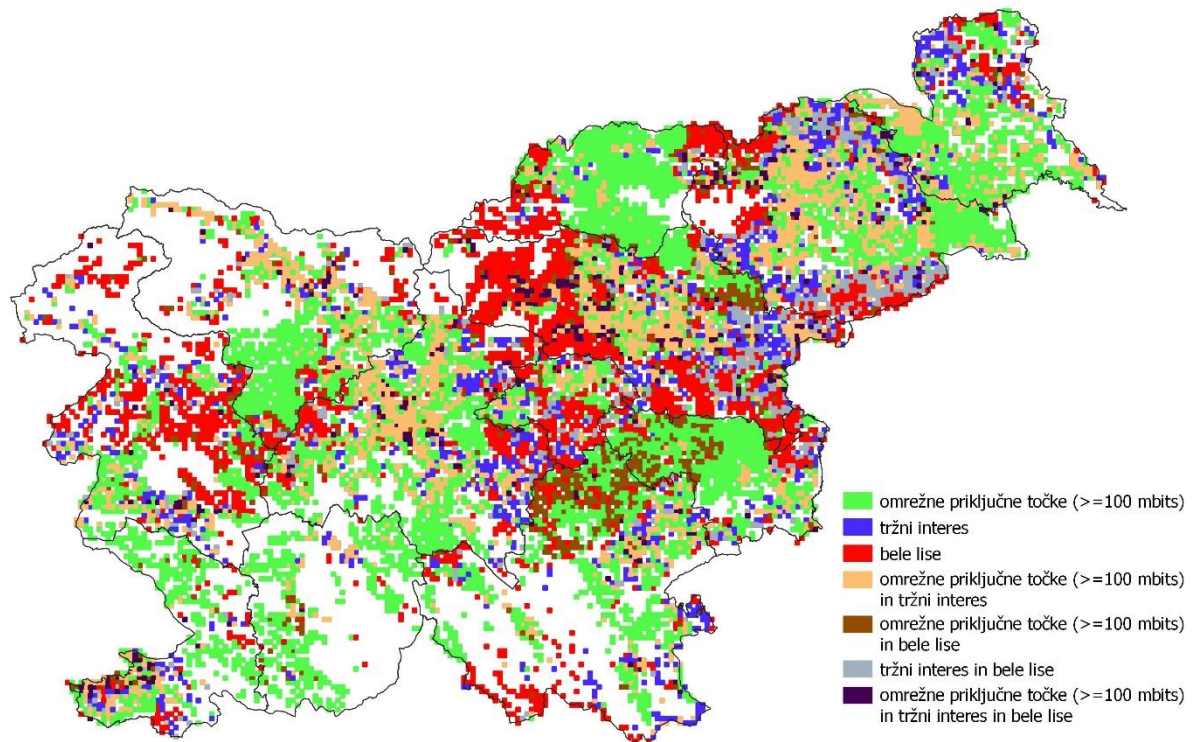
Skupno število lastnikov bakrene, kabelske in optične infrastrukture	Število naselij	Število gospodinjstev v naseljih	Število gospodinjstev v državi
0	173	746	50.255
vsaj 1	5.862	688.359	638.849
vsaj 2	2.578	557.399	533.808
vsaj 3	381	342.324	335.955
vsaj 4	32	208.223	266.081
vsaj 5	3	42.191	41.808

Vir: AKOS, december 2020

V naseljih (173) kjer zadevna infrastruktura sploh ne obstaja, gre za neposeljena oz. izjemno redko poseljena območja, kjer je skupno prijavljenih zgolj 0,1 % vseh gospodinjstev. Po drugi strani pa na nivoju države nima dostopa do infrastrukture 7,3 % gospodinjstev. Obstajajo tudi 3 naselja, kjer je v celici velikosti 1000 m prisotnih vsaj 5 operaterjev, vendar pa na nivoju države ne obstaja nobeno gospodinjstvo, ki bi dejansko imelo možnost dostopa do petih različnih lastnikov infrastrukture.

Veliko omrežij že omogoča hitrosti najmanj 100 Mbit/s, za preostala gospodinjstva, ki imajo trenutno na voljo bodisi manjšo zmogljivost bodisi nimajo širokopasovnega priključka, pa je bil izražen tržni interes ali pa je bilo gospodinjstvo opredeljeno kot bela lisa (spodnja slika). Tržni interes zajema izražen, vendar še nerealiziran komercialni interes po 11a. členu ZEKom-1. Tržni interes je največkrat izražen na ruralnih območjih (45,1 %), sledijo pa suburbana območja z 39,4 %. Bele lise prikazujejo podatke o lokacijah belih lis, ki so bile določene z Javnim razpisom za sofinanciranje gradnje odprtih širokopasovnih omrežij naslednje generacije "GOŠO 4" ter Javnim razpisom za podukrep 7.3 »Podpora za širokopasovno infrastrukturo, vključno z njeno vzpostavitvijo, izboljšanjem in razširitvijo, pasivno širokopasovno infrastrukturo ter zagotavljanjem dostopa do širokopasovnega interneta in rešitev v zvezi z e-upravo«. Največ belih lis je na ruralnih območjih (89,3 %), nekaj pa celo na urbanih območjih (1,8 %), sicer pa bele lise predstavljajo 3,4 % vseh gospodinjstev v Republiki Sloveniji.

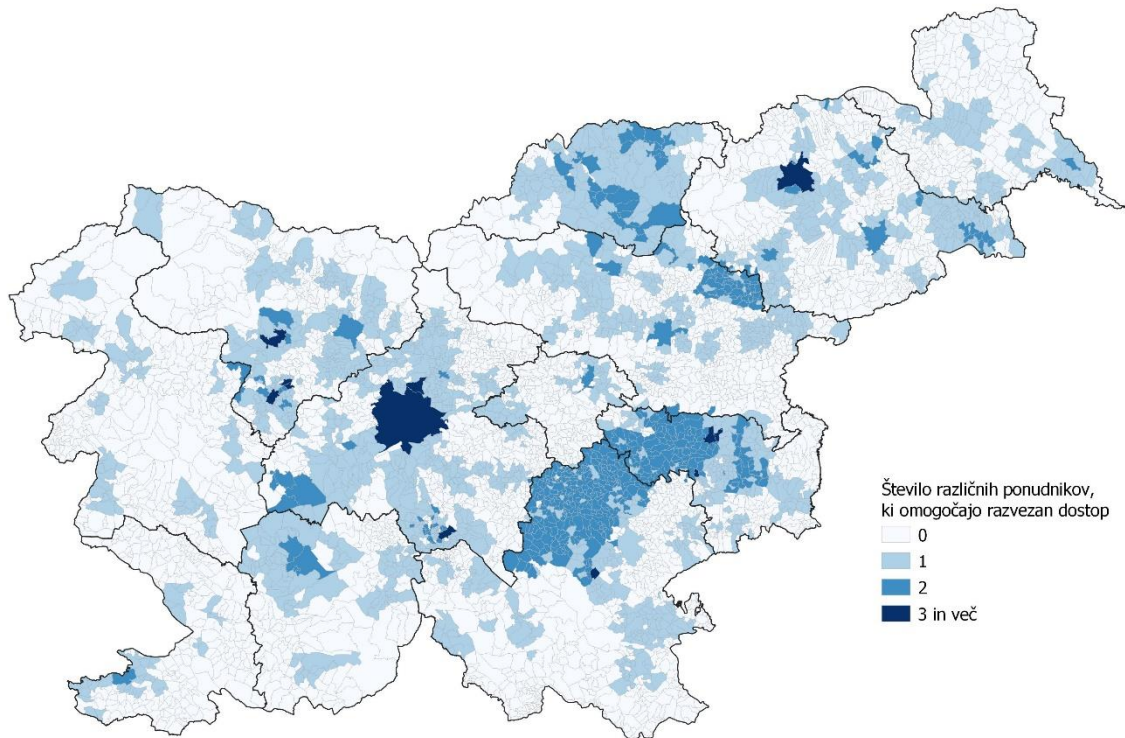
Slika 31: Omrežja, izražen tržni interes in bele lise za 100 Mbit/s na mrežnih celicah velikosti 1000 m

Vir: GURS, AKOS, december 2020

Agencija v nadaljevanju prikazuje operaterje, ki so v posameznem naselju meseca decembra 2019 dajali v zakup veleprodajni dostop ponudnikom maloprodajnih storitev. V ponudbo razvezanega dostopa je vključen reguliran dostop na bakrenem in optičnem omrežju Telekoma Slovenije, dostop na OŠO omrežjih in komercialni dostop na omrežjih nekaterih manjših operaterjev. S spodnje slike je razvidno, da je razvezan dostop razširjen predvsem na urbanih in suburbanih območjih, kjer je postavitve skupnih lokacij ekonomsko učinkovita. Agencija je v nadaljevanju geografske analize trga v t.i. »modified greenfield approach« pristop, s katerim je ugotavljala ali v odsotnosti regulacije predmetnega veleprodajnega trga obstajajo razlike v konkurenci na maloprodajnem trgu, vključila vso ponudbo razvezanega dostopa, vključno z reguliranim razvezanim dostopom na omrežju Telekoma Slovenije. V skladu s 17. točko Smernic je tako Agencija pri ugotavljanju konkurenčnih pogojev upoštevala tudi učinke regulacije razvezanega dostopa na omrežju Telekoma Slovenije, saj je to samostojen veleprodajni trg, ki je višje na investicijski lestvi in je vertikalno povezan s predmetnim veleprodajnim trgom.

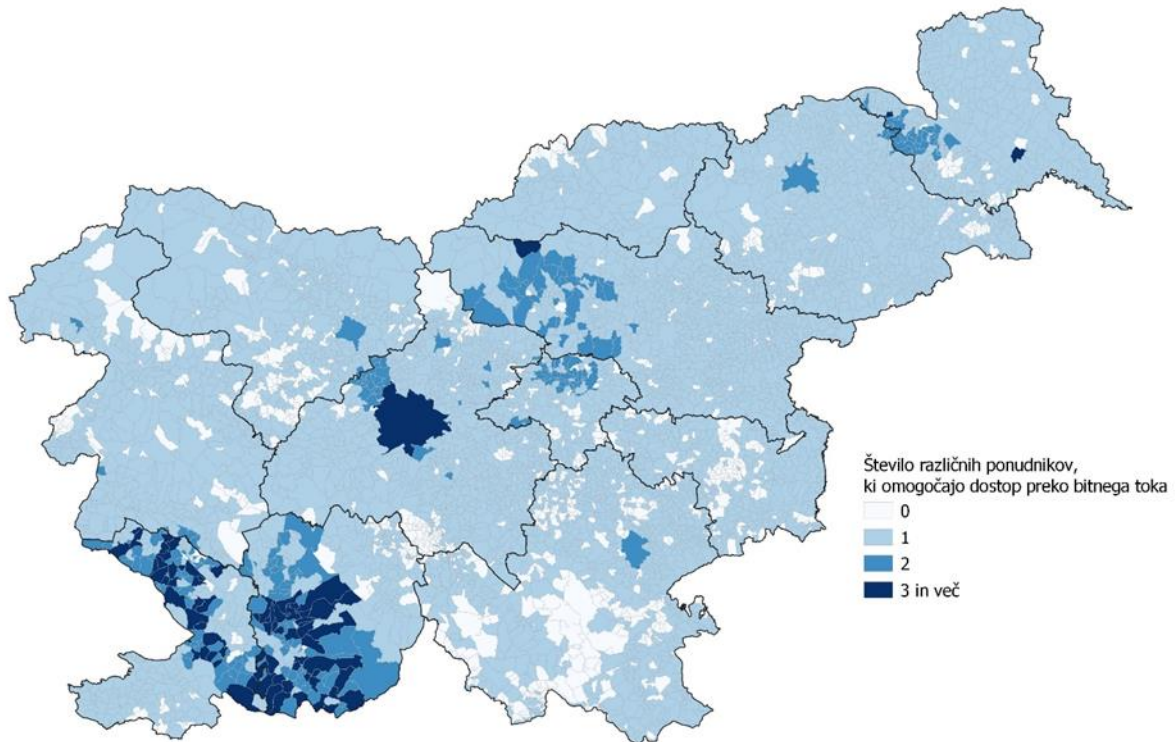
Slika 32: Število operaterjev, ki iskalcem dostopa zagotavljajo razvezan dostop po posameznem naselju

Vir: GURS, AKOS, december 2020

Naslednja slika prikazuje operaterje, ki so v posameznem naselju meseca decembra 2019 dajali v zakup dostop z bitnim tokom ponudnikom maloprodajnih storitev. V ponudbo dostopa z bitnim tokom je vključen reguliran dostop na bakrenem in optičnem omrežju Telekoma Slovenije, dostop na OŠO omrežjih in komercialni dostop na omrežjih nekaterih manjših operaterjev. Iz slike je razvidno, da je dostop z bitnim tokom zelo razširjen po celotnem ozemlju države in je ključen za zagotavljanje konkurence na suburbanih in predvsem ruralnih območjih. Agencija v nadaljevanju skladno s 17. točko Smernic reguliranega dostopa z bitnim tokom na omrežju Telekoma Slovenije ni vključila v geografsko analizo trga, saj je s t.i. »modified greenfield approach« pristopom ugotavljala ali v odsotnosti regulacije predmetnega trga obstajajo razlike v konkurenci na maloprodajnem trgu.

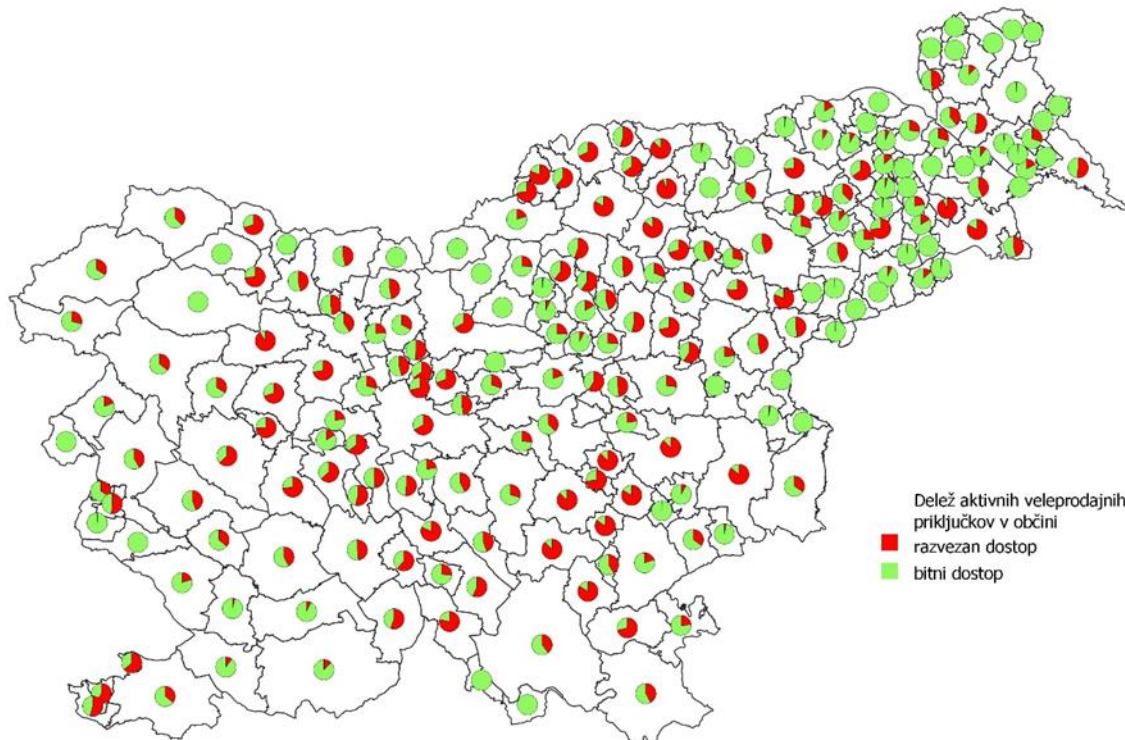
Slika 33: Število operaterjev, ki iskalcem dostopa zagotavljajo dostop z bitnim tokom po posameznem naselju

Vir: GURS, AKOS, december 2020

Na spodnji sliki je v tržnih deležih po občinah predstavljena vsa veleprodajna ponudba v mesecu decembru 2019. Tržni deleži prikazujejo razmerje med razvezanim dostopom in dostopom z bitnim tokom v posamezni občini. V ponudbo je vključen reguliran dostop na bakrenem in optičnem omrežju Telekoma Slovenije, dostop na OŠO omrežjih in komercialni dostop na omrežjih manjših operaterjev. Agencija ugotavlja, da v 17,5 % občin, ki so večinoma ruralne, ni bilo aktivnih veleprodajnih priključkov preko razvezanega dostopa. Nasprotno pa se je veleprodajni razvezan dostop pojavljal na urbanih območjih, kjer je razvezava tudi ekonomsko bolj upravičena. Kot že navedeno Agencija v nadaljevanju reguliranega dostopa z bitnim tokom na omrežju Telekoma Slovenije ni vključila v geografsko analizo, saj je s t.i. »modified greenfield approach« pristopom oziroma v odsotnosti regulacije predmetnega trga (v smislu ne-obstoja regulacije) ugotavljala ali obstajajo razlike v konkurenci na maloprodajnem trgu.

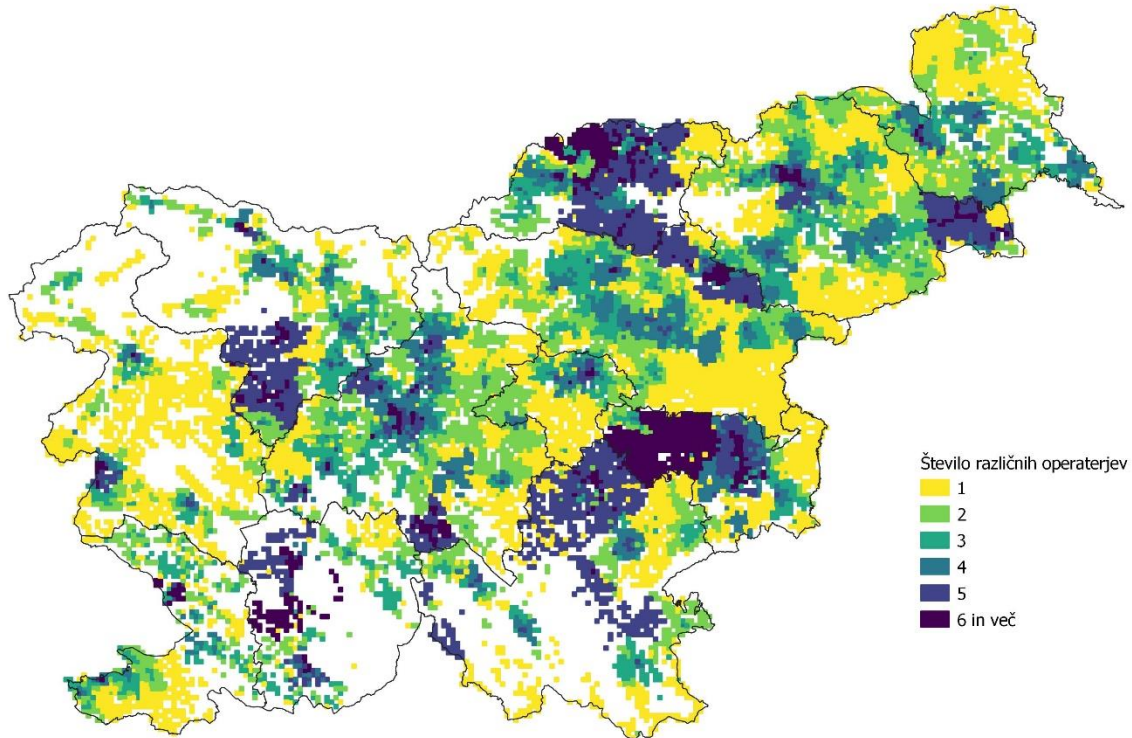
Slika 34: Delež veleprodajnih priključkov po občinah preko razvezanega dostopa in dostopa z bitnim tokom

Vir: GURS, AKOS, december 2020

Agencija je v nadaljevanju s t.i. »modified greenfield approach« pristopom ugotavljala stanje konkurence na trgu v odsotnosti regulacije predmetnega veleprodajnega trga. Največ ponudnikov maloprodajnih storitev, ki so na trgu prisotni preko lastne oziroma najete infrastrukture, je na urbanih območjih, pri tem pa je to število manjše na suburbanih območjih, na ruralnih območjih, kjer ni zgrajenih OŠO omrežij z razvezanim dostopom oz. dostopom na vertikalno povezanem veleprodajnem trgu, pa je največkrat en sam ponudnik storitev (spodnja slika).

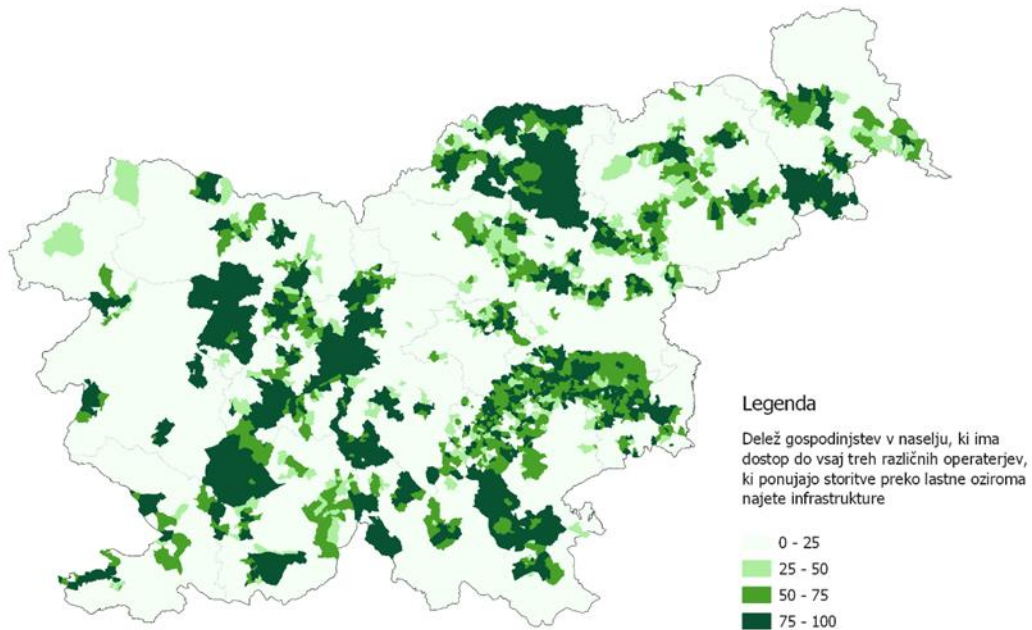
Slika 35: Število ponudnikov maloprodajnih storitev preko lastne oziroma najete infrastrukture na mrežnih celicah velikosti 1000 m

Vir: GURS, AKOS, december 2020

Spodnja slika, na kateri so prikazani deleži gospodinjstev v posameznih naseljih, ki imajo dostop do vsaj treh različnih operaterjev, ki ponujajo storitve preko lastne oziroma najete infrastrukture, prikazuje stanje konkurence ugotovljeno na podlagi t.i. »modified greenfield approach« pristopa oziroma stanje v odsotnosti regulacije predmetnega veleprodajnega trga. Dostop do treh ponudnikov ima večina gospodinjstev v naselju predvsem na urbanih območjih in območjih, ki jih pokrivajo OŠO omrežja z razvezanim dostopom, pri tem se delež gospodinjstev z dostopom do treh ponudnikov zmanjšuje na suburbanih območjih, na tistih ruralnih območjih, kjer ni zgrajenih omenjenih OŠO omrežij, pa je ta še posebej nizek.

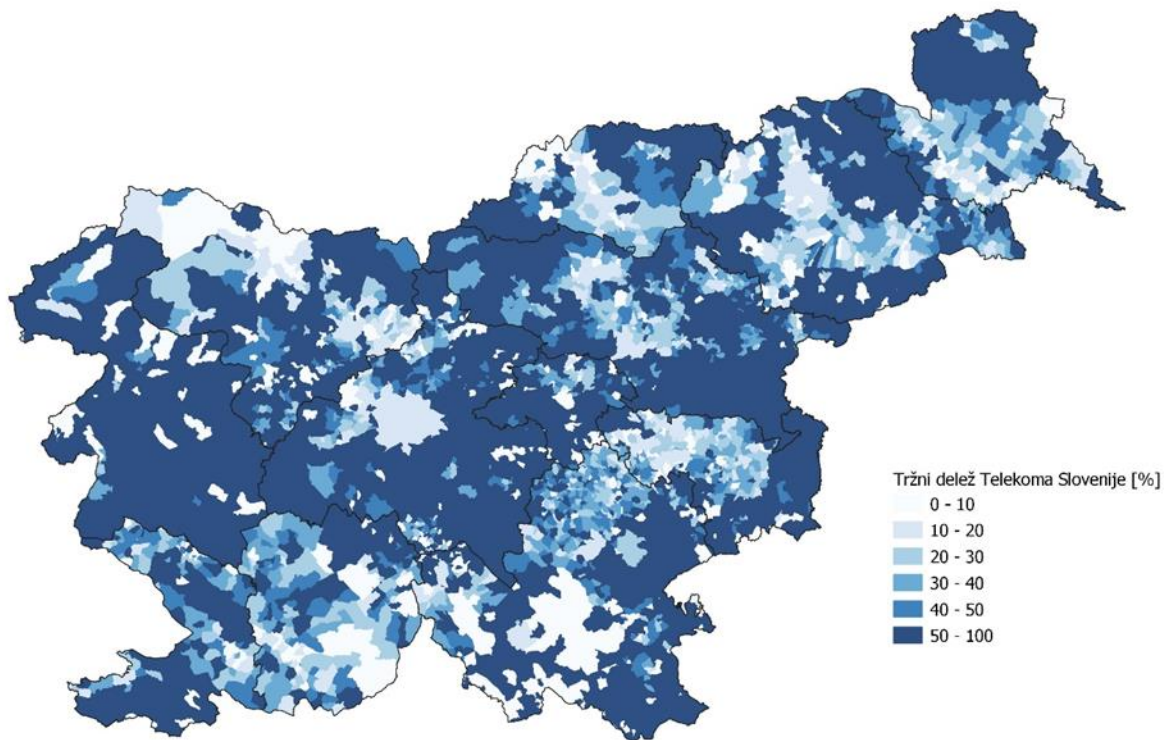
Slika 36: Delež gospodinjstev v naselju, ki ima dostop do vsaj treh različnih operaterjev, ki ponujajo storitve preko lastne oziroma najete infrastrukture

Vir: GURS, AKOS, december 2020

Spodnja slika prikazuje tržne deleže Telekoma Slovenije na maloprodajnem trgu v posameznih naseljih na podlagi t.i. »modified greenfield approach« pristopa oziroma v odsotnosti regulacije predmetnega veleprodajnega trga. Tržni deleži Telekoma Slovenije so pričakovano nizki predvsem na urbanih območjih, kjer obstaja večja infrastrukturna konkurence, in visoki na tistih ruralnih območjih, kjer ni zgrajenih OŠO omrežij.

Slika 37: Tržni delež Telekoma Slovenije na maloprodajnem trgu v posameznih naseljih

Vir: GURS, AKOS, december 2020

6.2.3 Izbira ustrezne geografske enote

Agencija je začela geografsko analizo s preliminarnimi nacionalnimi pregledi, kjer se predvidi stanje z uporabo več kriterijev, kot so npr. pritiski alternativnih operaterjev, cenovna diferenciacija, itd. (BEREC Skupna stališča 2014, poglavje 4.b). V kolikor nacionalno stanje vsaj do neke mere nakazuje na heterogenost pogojev, se nadaljuje s podrobnejšim pregledom. Prva točka v nadaljevanju je tako izbira ustrezne geografske enote. Slednje, kot že navedeno, morajo biti oblikovane tako, da so si konkurenčni pogoji oz. stanje na trgu, tako na strani ponudbe, kot povpraševanja, do neke mere enaki, in sicer v smislu, da je take enote mogoče razlikovati od sosednjih, kjer so pogoji bistveno drugačni. Primerna geografska enota mora izpolnjevati vsaj naslednje pogoje (BEREC Skupna stališča 2014, točka 86 in Smernice 2018, točka 49):

- (1) enote morajo biti medsebojno izključujoče in manjše od nacionalnega teritorija države;
- (2) struktura omrežja in storitve vseh relevantnih operaterjev morajo biti kartirane v te geografske enote;
- (3) enote morajo imeti jasne in stabilne meje;
- (4) enote morajo biti ustrezne velikosti, torej dovolj majhne, da se znotraj njih konkurenčni pogoji bistveno ne razlikujejo ter dovolj velike, da to ne povzroča dodatnih bremen, tako pri analizi, kot poročanju.

Pri izbiri ustreznih enot je bistvenega pomena tudi osnova za izvajanje maloprodajnih storitev oz. omrežna infrastruktura, s katero razpolagajo alternativni operaterji, ki na prvotnega operaterja vršijo konkurenčne pritiske, pri čemer ločimo med (1) »inter-platformno« konkurenco, kar označuje konkurenco, ki izvira iz lastnih omrežij alternativnih operaterjev in (2) »intra-platformno« konkurenco, ki označuje konkurenco, ki izvira iz razvezanega lokalnega dostopa na omrežju prvotnega operaterja (BEREC Skupna stališča 2014, poglavji 6.4.1 in 6.4.2).

Agencija je analizirala različne možnosti pri izbiri ustrezne geografske enote, tako administrativne enote, kot tudi omrežje prvotnega operaterja. Agencija v nadaljevanju opisuje pregled možnih geografskih enot in ugotovitev, ki jih je upoštevala pri izbiri najbolj ustrezne geografske enote. Osredotočila se je na naslednje:

- omrežje prvotnega operaterja,
- klasifikacija statističnih teritorialnih enot v Evropski uniji (NUTS – statistične regije),
- standardna klasifikacija teritorialnih enot (SKTE – upravne enote, občine, mestne, krajevne in vaške skupnosti ter naselja) in
- geografska koordinatna mreža.

6.2.3.1 Omrežje prvotnega operaterja

Agencija je kot eno izmed možnosti geografskih enot preverila topologijo omrežja prvotnega operaterja in ugotovila, da:

- (1) se 80 odstotkov aktivnih širokopasovnih maloprodajnih priključkov alternativnih operaterjev nahaja na lastnih omrežjih operaterjev;
- (2) Telekom Slovenije ukinja posamezne funkcijske lokacije in gradi nove;
- (3) se topologije bakrenega, optičnega točka-točka, optičnega GPON omrežja Telekoma Slovenije in alternativnih operaterjev razlikujejo;
- (4) je infrastruktura podvojena do neke mere, sicer pa si prostorsko doseg teh omrežij ne sledi v celoti;
- (5) je razpršenost prebivalstva v Republiki Sloveniji izrazita;
- (6) se končne lokacije priključkov, ki so pokrite s posamezne funkcijske lokacije Telekoma, lahko prekrivajo s končnimi lokacijami priključkov, ki jih pokriva druga funkcijska lokacija Telekoma Slovenije. Omenjeno se še dodatno razlikuje med bakrenim, optičnim točka-točka in optičnim GPON omrežjem. Uporaba Voronoi algoritma pri izdelavi poligonskih enot na podlagi omrežja Telekom Slovenije tako vodi v številna prekrivanja poligonskih območij.

Skladno z navedenim Agencija izbira enot na podlagi dosega funkcijskih lokacij Telekoma Slovenije označuje kot neprimerno, zaradi naslednjih dejstev:

- (1) konkurenca na zadevnem upoštevnem trgu ne temelji v zadostni meri na razvezanem dostopu do omrežja Telekoma Slovenije;
- (2) enote niso stabilne in trajnostne ter meje niso jasne;
- (3) omrežja drugih alternativnih operaterjev topološko in prostorsko v zadostni meri ne sledijo omrežju Telekoma Slovenije;
- (4) tovrstne enote se prostorsko prekrivajo oz. se ne izključujejo.

6.2.3.2 Klasifikacija statističnih teritorialnih enot v Evropski uniji (NUTS)

Za namene zbiranja, evidentiranja, obdelovanja, analiziranja, posredovanja in izkazovanja statističnih podatkov po teritorialni razdelitvi Republike Slovenije, Uredba o standardni klasifikaciji teritorialnih enot dopolnjuje statistično klasifikacijo teritorialnih enot, kot jo določa Uredba 1059/2003/ES (ES) tako, da določa podrobnejše teritorialne ravni, ki nadalje razčlenjujejo raven NUTS 3.

NUTS je kratica za klasifikacijo statističnih teritorialnih enot v Evropski uniji, imenovano Nomenclature of Territorial Units for Statistics. Zagotavlja celovito teritorialno delitev držav za potrebe zagotavljanja regionalnih statistik v Evropski uniji. Klasifikacija NUTS je hierarhična in vsaka država članica je razdeljena v teritorialne enote na ravni NUTS 1, vsaka od teh je razdeljena v teritorialne enote na ravni NUTS 2, te pa so potem nadalje razdeljene v teritorialne enote na ravni NUTS 3.

Skladno s trenutno veljavno NUTS klasifikacijo, ki je v veljavi od 1. 1. 2015 dalje, se zdajšnjih 28 držav članic Evropske unije na ravni NUTS 1 členi v 98 enot, na ravni NUTS 2 v 276 enot in na ravni NUTS 3 v 1.342 enot (npr. statistične regije).

Agencija je ugotovila, da statistične teritorialne enote zaradi velikosti ne odražajo homogenih pogojev znotraj njih. Tovrstne enote posledično niso primerne za nadaljevanje analize.

6.2.3.3 Standardna klasifikacija teritorialnih enot (SKTE)

Uredba o standardni klasifikaciji teritorialnih enot za potrebe statistike ureja delitev teritorija Republike Slovenije na ravneh, nižjih od NUTS 3. Vse prostorske enote, navedene v prej omenjeni uredbi, vodi in vzdržuje Geodetska uprava RS v Registru prostorskih enot (RPE). SKTE je obvezen nacionalni standard, ki se uporablja pri evidentiranju, zbiranju, obdelovanju, analiziranju, posredovanju in izkazovanju podatkov o teritorialni razdelitvi Republike Slovenije.

SKTE do tretje ravni temelji na klasifikaciji NUTS, ki jo določa Uredba 1059/2003/ES, od četrte ravni naprej pa se za potrebe statistike teritorij Republike Slovenije razdeli na pet nižjih ravni.

Na območju Republike Slovenije torej v celoti pridejo v poštev naslednje geografske delitve:

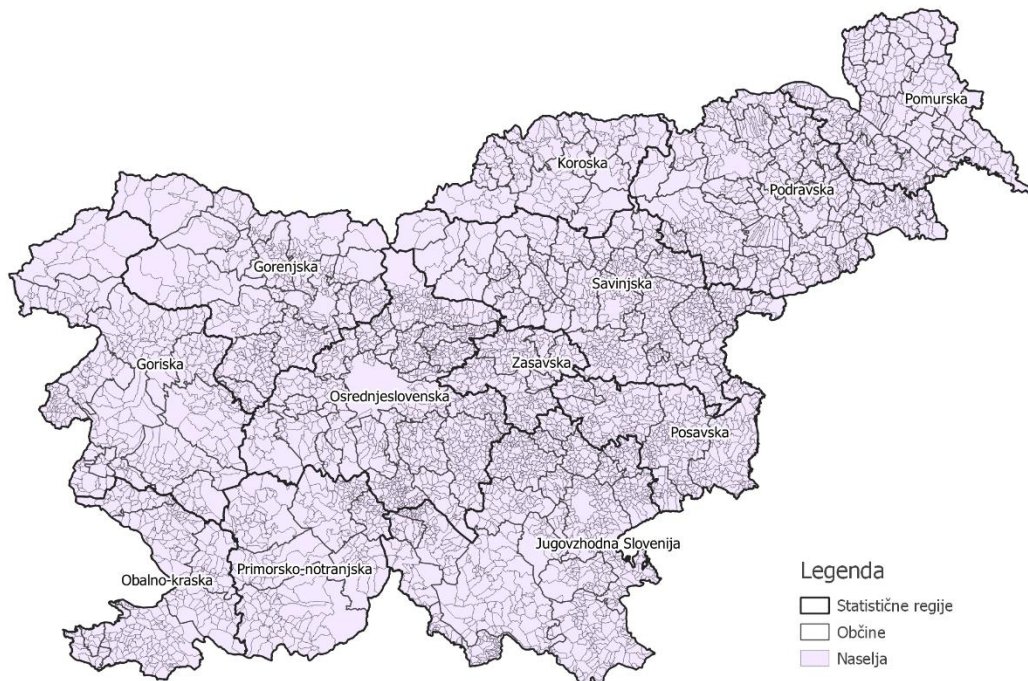
NUTS 2 (2 kohezijski regiji),
NUTS 3 (12 statističnih regij),
SKTE 4 (58 upravnih enot),
SKTE 5 (212 občin),
SKTE 6 (65 mestnih skupnosti, 983 krajevnih skupnosti in 180 vaških skupnosti),
SKTE 7 (6036 naselij).

Agencija kot primernih tudi ni izbrala večjih administrativnih geografskih enot (SKTE 4, SKTE 5). Precej manjše enote so naselja (v Republiki Sloveniji je 6.036 naselij) za katere Agencija ugotavlja, da izpolnjujejo vse pogoje za izbiro ustrezne geografske enote, konkretno:

- (1) se izključujejo in so manjše od nacionalnih;
- (2) vse infrastrukture se lahko natančno kartirajo znotraj teh enot;
- (3) meje so jasne in stabilne, redko prihaja do sprememb teh administrativnih enot na ravni države;

- (4) enote so primerne velikosti, da ne prihaja do dodatnih ovir za regulatorja in deležnike, prav tako se lahko natančno odčita pogoje stanja na trgu, ki veljajo za posamezno enoto.

Slika 38: Zemljevid možnosti različnih geografskih enot (NUTS, SKTE)

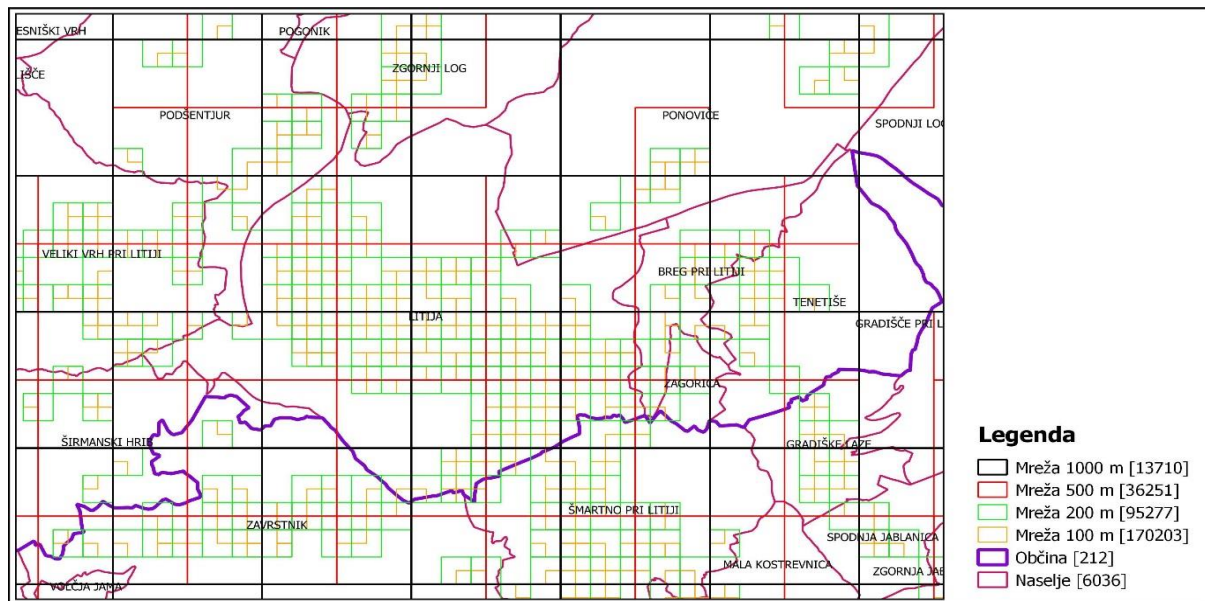
Vir: AKOS, GURS, december 2020.

Agencija je ugotovila, da naselja poleg tega, da izpolnjujejo vse potrebne kriterije ustrezne geografske enote, ki jih navaja že BEREC, odražajo zadostno homogene pogoje znotraj njih. Naselja so navkljub razpršenosti poselitve znotraj njih zadostno homogene geografske enote, saj je posamezne enote z določeno stopnjo konkurenčnosti mogoče razlikovati od ostalih, kjer se pogoji konkurence znatno razlikujejo.

6.2.3.4 Geografska koordinatna mreža

Agencija je v okviru možnosti geografskih enot za razdelitev Slovenije preizkusila tudi geografsko koordinatno mrežo kot enega izmed možnih analitičnih pristopov k diseminaciji statističnih podatkov. Geografska koordinatna mreža zajema pravokotno kvadratno mrežo, ki služi za posredno določitev lokacije v prostoru. Mreža je dvodimenzionalna in se v glavnem uporablja za namene analiz ali poročanja in za potrebe posrednega določanja lokacije v prostoru (georeferenciranja). Agencija je preverila možnost geografskega pristopa tudi z analitičnim pristopom mrežnih celic na velikostih stranic: 100 m, 200 m, 500 m in 1000 m.

Slika 39: Zemljevid možnosti različnih geografskih enot

Vir: AKOS, GURS, avgust 2016.

Agencija ugotavlja, da so rastrske celice 1 km^2 , pri katerih bi zaradi velikega števila enot prišlo do težavne obdelave na obeh straneh, prav tako pa bi te enote le delno izpolnjevale kriterije, ki jih navajata BERIC v Skupnih stališčih in Evropska komisija v Smernicah, neprimerna geografska enota za nadaljevanje analize. S tovrstnimi enotami bi Agencija sicer na mikro ravni v posameznih enotah sicer dobila skoraj homogene pogoje, a meje teh enot ne bi bile jasne.

6.2.3.5 Sklep izbire ustrezne geografske enote

Pri odločanju za najbolj primerno obliko segmentacije, je za nacionalni regulatorni organ pomembno, da predvidi potencialne prihodnje spremembe, ki bi lahko imele vpliv na tržne analize in sicer: ali sprememba političnih mej v primeru opredelitve po prvem kriteriju ali pa sprememba topologije omrežja po drugem. Geografska segmentacija Agenciji tako omogoča uvedbo določenih ukrepov na področjih, kjer je to potrebno za zagotovitev učinkovitega delovanja trga, prav tako pa ji omogoča, da deregulira oziroma umakne regulatorne ukrepe s področij, kjer trg že sam po sebi deluje učinkovito in je stopnja konkurenčnosti visoka. Z razvojem informacijsko komunikacijske tehnologije ter stalnim napredkom na področju novih tehnoloških rešitev so tudi tradicionalno razvita omrežja na posameznih področjih podvržena večjim konkurenčnim pritiskom, navadno je to na gostejše poseljenih območjih, kar se posledično odraža v različnih pogojih konkurence po enotah znotraj nacionalnega teritorija države in potrebi po geografski opredelitvi pod-trgov.

Agencija se je ob upoštevanju navedenega odločala za uporabo najprimernejše geografske enote in skladno z navedenim Agencija kot primerno geografsko enoto izbira naselje in na teh enotah nadaljuje z analizo. Agencija je ugotovila, da so pogoji konkurenčnosti v naseljih zadostno homogeni, da je te geografske enote moč razlikovati med seboj, meje so jasne, se ne prekrivajo, prav tako pa ne obstaja velika verjetnost, da bi se v prihodnje politične meje naselij bistveno spremenile. Iz analize tudi izhaja, da je Agencija preverjala ostale administrativne in ne-administrativne enote. Večje administrativne enote niso primerne zaradi razpršenosti prebivalstva in bistveno različnih gostot poselitve, manjše (npr. koordinatna mreža) pa zaradi nejasnih meja in velikega števila ter razdrobljenosti. Omrežje

Telekoma Slovenije pa zaradi različnih topologij omrežij operaterjev in nejasnih meja prav tako ne ustreza ustrezni geografski enoti.

6.2.4 Analiza geografskega trga 3b

Po izbiri ustrezne geografske enote sledi analiza pogojev konkurence v teh enotah tj. naseljih. Vhodni podatki vključujejo naslednje:

- (1) Zbirni kataster gospodarske javne infrastrukture – Evidenca omrežnih priključnih točk OPT so fizične točke, na kateri imajo naročniki dostop do javnega komunikacijskega omrežja; kadar omrežja vključujejo komutacijo ali usmerjanje, so omrežne priključne točke določene s posebnim omrežnim naslovom, ki je lahko vezan na številko ali ime naročnika (ZEKom-1, 3. člen). OPT bi v skladu z metodologijo Evropske komisije, predstavljeno v študiji »Study on Broadband and Infrastructure Mapping« najbolje klasificirali v storitveno mapiranje, saj evidenca vsebuje vse potrebne podatke o tehnologiji in zmogljivosti, ki je v posameznem stanovanju na voljo za zagotavljanje širokopasovnih storitev, evidenca pa se dopolnjuje tudi s sloji elektronskih komunikacij v Katastru gospodarske javne infrastrukture (točke, linije in vodi), ki pa prikazujejo fizične elemente omrežja elektronskih komunikacij v prostoru. Poročanje teh podatkov je za investitorje ali upravljavce javnega komunikacijskega omrežja skladno s 14. členom ZEKom-1 obvezno za zgrajene, ne pa tudi omogočene OPT. V povezavi z navedenim in glede na ugotovitve v poglavju produktne opredelitve upoštevnega trga je Agencija za analizo upoštevala vse omrežne priključne točke tehnologij optika, kabel in baker in v atributu priklop zgrajene in aktivne ter zgrajene in neaktivne, prav tako pa tudi omogočene, saj gre v primeru slednjih za OPT, za katere je priklop mogoče zagotoviti v razumnem roku in z razumnimi stroški v primeru izkazanega interesa na strani končnih uporabnikov. Podrobnosti so v metodoloških pojasnilih v nadaljevanju. Podatki so za mesec junij 2020.
- (2) Analiza produktov in storitev na maloprodajnem trgu širokopasovnega dostopa za december 2019³⁸ (v nadaljevanju: Analiza maloprodajnih produktov in storitev). Gre za analizo, ki jo Agencija letno izvaja in z obsežnim zbiranjem podatkov o aktivnih priključkih na podlagi 201.člena ZEKom-1 od maloprodajnih operaterjev na 100 metrov natančno pridobi informacije o aktivnih priključkih, storitvah in cenah za obdobje meseca decembra. Zbiranje je obsežno in vključno z validacijo poteka več mesecev, slednje je razlog za letno in ne pogostejše zbiranje omenjenih podatkov.
- (3) Analiza storitev na veleprodajnem trgu širokopasovnega dostopa. Gre za analizo, ki jo Agencija prav tako letno izvaja in z obsežnim zbiranjem podatkov o aktivnih veleprodajnih priključkih na podlagi 201.člena ZEKom-1 od veleprodajnih operaterjev na 100 metrov natančno pridobi informacije o aktivnih priključkih, ki jih dajejo v zakup na trgu veleprodajnega lokalnega dostopa na fiksni lokaciji in na trgu veleprodajnega osrednjega dostopa na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg za obdobje meseca decembra. Zbiranje je obsežno in vključno z validacijo poteka več mesecev, slednje je razlog za letno in ne pogostejše zbiranje omenjenih podatkov.
- (4) Centralni register prebivalstva – podatki o stalnem prebivališču na stanovanje natančno. Pri tovrstnih analizah, kot jo Agencija izvaja je ustaljen postopek, da so gospodinjstva skupni imenovalci prikazovanja podatkov, saj število OPT samo po sebi ne zadošča. Slednje prav

³⁸ https://www.akos-rs.si/fileadmin/user_upload/Analiza_MPC_za_objavo.pdf.

zaradi razloga, da zaradi poslovnih uporabnikov (pa tudi zaradi posameznih gospodinjstev) število vpisanih OPT znatno presega število gospodinjstev, določeni poslovni uporabniki (in gospodinjstva) imajo lahko vpisanih več OPT istega lastnika in tehnologije³⁹, in bi taka ne-obdelava izjemno popačila rezultate. V tem delu velja še omeniti, da obstajata dva teoretično popisna koncepta: gospodinjstvo-stanovanjski koncept, pri katerem so vse osebe v stanovanju člani enega gospodinjstva in koncept gospodinjstvene enote, pri katerem lahko obstaja več kot eno gospodinjstvo v stanovanju. Slednji koncept se je uporabljal do sedaj, a se je s koncem leta 2020 v Republiki Sloveniji ukinil⁴⁰. Oba koncepta sta skladna z metodologijo Eurostata, Agencija pa je v letu 2020 izvedla tudi manjšo raziskavo med evropskimi regulatorji in ugotovila, da je prvi, tj. gospodinjstvo-stanovanjski koncept, pogosteje uporabljen in se tudi iz razloga, da od Statističnega urada Republike Slovenije ni bilo mogoče pridobiti podatkov o statističnih gospodinjstvih vsaj na naslov natančno, odločila uporabiti ta koncept pri štetju gospodinjstev. Evropski pregled Cullen je prav tako pokazal, da so skoraj vse države pri izračunu kriterijev geografskega pregleda uporabile gospodinjstva za prikazovanje teh podatkov. Nadalje je tudi metodološko (za področje elektronskih komunikacij) ta koncept ustrežnejši, saj se je bilo do sedaj mogoče v Republiki Sloveniji prosto izreči o pripadnosti gospodinjstvu. Tako je bilo visoko število dvo, tro ali celo štiri in več gospodinjstev v stanovanju, kjer pa praviloma ni bilo aktivnih več priključkov istega operaterja enake tehnologije. V Republiki Sloveniji je bilo junija 2020 689.105 poseljenih stanovanj, tako da je Agencija navedeni podatek uporabila za število gospodinjstev.

- (5) Podatki o funkcijskih lokacijah in priključkih bakrenega in optičnega omrežja Telekoma Slovenije. Gre za podatke o razpoložljivosti in stanju omrežja pridobljenih iz informacijskega sistema prvotnega operaterja, ki ga le ta skladno z veljavnima odločbama iz leta 2017 zagotavlja in vzdržuje. Podatki vključujejo funkcijske lokacije na bakrenem omrežju z glavnim delilnikom (MDF) in funkcijske lokacije na optičnem omrežju z optičnim delilnikom (ODF) ter lokacije priključkov, ki se povezujejo na te funkcijske lokacije. Podrobnosti uporabe teh podatkov Agencija dodatno navaja v metodoloških pojasnilih v nadaljevanju.
- (6) Register prostorskih enot, rastrske mreže 1 km, 100 m, raba tal ter različne podlage za prikaze. Omenjeni so pomožni podatkovni in prostorski sloji od katerih so pomembnejša naselja, ki so tudi izbrana geografska enota.

6.2.5 Metodološka pojasnila - maloprodajni trg

Za potrebe geografske analize konkurenčnih razmer na maloprodajnem trgu je Agencija podatke s katerimi razpolaga agregirala na naselja, ki predstavljajo izbrane geografske enote. V prvem koraku je Agencija uporabila podatke iz Analize maloprodajnih produktov in storitev, ki se nanašajo na širokopasovne storitve ter bakrena, kabelska in optična omrežja, ki so del predmetnega maloprodajnega upoštevnega trga. V prvem koraku je tako iz omenjene analize upoštevala priključke, ki izvirajo iz lastnih omrežij operaterjev. Lokacije teh priključkov (rastrske celice 100 m) je pripisala k

³⁹ Junija 2020 je v evidenci OPT cca. 2 milijona, gospodinjstev je cca. 690.000.

⁴⁰ MNZ je z dopisom št. 007-243/2016/42 (1322-01), 11. 7. 2018 vse upravne enote, vse občine, vsa ministrstva in vladne službe obvestil o ukinitvi evidence gospodinjstev. Šesti odstavek 53. člena ZPPreb-1 določa, da se evidenca gospodinjstev, skladno s tretjim odstavkom 19. člena starega Zakona o prijavi prebivališča (Uradni list RS, št. 9/01, 39/06 in 111/07), vodi do zadnjega dne v letu, v katerem potečejo štiri leta od uveljavitve novega zakona, to je do 31. 12. 2020. Po tem datumu se podatki o gospodinjstvi skupnosti, članih gospodinjstva in nosilcu gospodinjstva v Registru stalnega prebivalstva in posledično Centralnem registru prebivalstva ne bodo več vodili oziroma zagotavljali.

naseljem kjer se nahajajo oz. naseljem, kjer se je nahajal večji delež površine celice, v kolikor je bila celica mejna. V posameznem naselju je nato po operaterjih seštela te priključke.

V drugem koraku je Agencija uporabila še podatke analiz storitev na veleprodajnem trgu širokopasovnega dostopa (1 in 3b). Agencija je z analizo upoštevala priključke na odprtih širokopasovnih omrežjih⁴¹ in komercialne priključke na enak način kot v prvem koraku, ter jih prištela k operaterjem, ki zakupujejo storitve širokopasovnega dostopa. Pri tem je upoštevala enake tri tehnologije kot zgoraj, čeprav na omenjenih omrežjih ni priključkov zagotovljenih z bakrenimi paricami.

Dodatno je v tretjem koraku Agencija na predmetnem upoštevnem trgu upoštevala še priključke, ki jih operaterji zakupujejo preko reguliranega razvezanega dostopa na bakrenem in optičnem omrežju Telekoma Slovenije. Ta trg je namreč vertikalno povezan s predmetnim veleprodajnim trgom⁴². Maloprodajne deleže operaterjev po naseljih je Agencija izračunala kot količnik vseh priključkov posameznega operaterja in vseh priključkov v posameznem naselju.

6.2.6 Metodološka pojasnila - infrastruktura

Poleg ugotavljanja maloprodajnih tržnih deležev je Agencija ugotavljala tudi pokritost naselij s konkurenčno infrastrukturo. Podatke je Agencija agregirala po naseljih in operaterjih, uporabila pa je podatke evidence omrežnih priključnih točk (v nadaljevanju: OPT). Pri tem je povezala⁴³ evidenco OPT z gospodinjstvi. Povezava odraža, da v kolikor je bila OPT posameznega operaterja in tipa na posameznemu delu stavbe vpisana, je bilo upoštevano, kot da je na voljo vsem gospodinjstvom, prijavljenimi na tem delu stavbe⁴⁴. Na podlagi natančne lokacije gospodinjstev je Agencija po posameznih operaterjih izračunala pokritost gospodinjstev po naseljih. Kot navedeno je upoštevala vse zgrajene in omogočene priključke optičnega, kabelskega in bakrenega omrežja, preko katerih se lahko ponujajo storitve, ki so del predmetnega maloprodajnega upoštevnega trga.

Agencija je dodatno upoštevala tudi pokritost z odprtimi širokopasovnimi omrežji in jih kot infrastrukturo, preko katere se lahko ponujajo maloprodajne storitve, dodatno upoštevala pri operaterjih, za katere so podatki analiz storitev na veleprodajnem trgu širokopasovnega dostopa (trg 1⁴⁵) pokazali, da so v opazovanem obdobju zakupovali omenjena omrežja (tj. imajo s posameznim lastnikom ali upravljalcem odprtega širokopasovnega omrežja pogodbo)⁴⁶, enako pa je preverila tudi za komercialne OPT, a so slednje v Republiki Sloveniji v minornem obsegu.

⁴¹ Dostop do odprtih širokopasovnih omrežij je v Republiki Sloveniji vsem iskalcem dostopa zagotovljen pod enakimi pogoji.

⁴² Slednje ne velja za naselja, ki jih je Agencija z analizo veleprodajnega trga 1 spoznala kot naselja za določitev blažjih ukrepov

⁴³ Na podlagi HSMID.

⁴⁴ Agencija predpostavlja, da četudi obstaja posamezno stanovanje na delu stavbe, kjer obstaja OPT ustrezne tehnologije, z nevpisano OPT, bi operater le to v primeru zanimanja in dogovora s potencialnimi etažnimi lastniki zagotovil brez večjih naporov v razumnem roku.

⁴⁵ V kolikor operater zakupuje razvezan dostop do omrežja, za zagotavljanje maloprodajnih storitev sam sebi zagotavlja dostop z bitnim tokom, potencialno pa bi le tega lahko zagotavljal tudi naprej, ostalim iskalcem dostopa.

⁴⁶ OPT odprtih širokopasovnih omrežij vpisujejo lastniki (investitorji) ali upravljavci, podatke za analizi storitev na veleprodajnem trgu širokopasovnega dostopa (1, 3b) Agenciji poročajo upravljavci. Agencija je vse vpise v evidenci OPT povezala z ustreznimi upravljavci in preverila kateri maloprodajni operaterji zakupujejo ta omrežja nacionalno oz. lokalno. Skladno s slednjim je v podatkih za nadaljnjo analizo multiplicirala zadevne OPT s številom zakupovalcev in prostorsko ustrezno tj. za celotno omrežje oz. lokalno.

Na predmetnem trgu pa je Agencija upoštevala tudi dodatno pokritost, ki jo imajo operaterji, ki uporabljajo skupne lokacije za razvezan dostop na bakrenem in optičnem omrežju Telekoma Slovenije, torej dodatno pokritost, ki jo imajo posamezni operaterji na podlagi dostopa preko vertikalno povezanega veleprodajnega trga⁴⁷. Pri ugotavljanju stanja konkurence na trgu je namreč treba upoštevati t.i. »modified greenfield approach« pristop, na podlagi katerega se ugotavlja stanje konkurence na trgu v odsotnosti regulacije predmetnega veleprodajnega trga, v tem scenariju pa imajo operaterji še vedno na razpolago reguliran veleprodajni dostop, ki je višje na investicijski lestvici. Agencija je alternativne operaterje na kolokacijah identificirala na način, da je preko priključkov, ki jih na omrežju Telekoma Slovenije zakupujejo (za vsakega operaterja posamezno) identificirala prisotnost na kolokacijah in njihov doseg.

Poleg omenjenega je Agencija po enaki metodologiji preverjala tudi prekrivanja omenjenih tehnologij, iz česar izhajajo deleži gospodinjestev po naseljih, ki jim je, na njihovi lokaciji, na voljo infrastruktura različnih operaterjev.

6.2.7 Določitev kriterijev in rezultati geografske analize trga 3b

Agencija je pri izbiri kriterijev za geografsko segmentacijo trga upoštevala, da je skladno z uveljavljeno sodno prakso⁴⁸ tržni delež operaterja, ki dlje časa presega 50 % že sam po sebi lahko pokazatelj prevladujoče tržne moči (Smernice, točka 55). Poleg tega je Agencija upoštevala še razširjenost lastne infrastrukture operaterjev in drugih možnosti za dostop do končnih uporabnikov, ki omogočajo izvajanje storitev na maloprodajnem trgu širokopasovnega dostopa in s tem ustvarjanje konkurenčnega pritiska s strani kasnejših vstopnikov. Telekom Slovenije postopno izgublja tržni delež na maloprodajnem trgu širokopasovnega dostopa, kljub navedenemu pa je 40 % tržni delež pri ugotavljanju prevladujoče tržne moči znatno trajnejši in preprečuje prehitro sprostitev regulativnih obveznosti na območjih s še ne zadosti razvito konkurenco. Dodatno je potrebno poudariti, da je trenutno v izvedbeni fazi v Republiki Sloveniji projekt RuNe, ki komercialno gradi odprto omrežje na območjih, kjer gospodinjstva še nimajo dostopa do povezav s hitrostjo 100 Mbit/s. Pri gradnji komercialnega odprtega omrežja RuNe prihaja do večjih zamud, zato Agencija ne more z gotovostjo predvideti kdaj in v kolikšni meri bo ta realizirana, saj naj bi bili šele pred kratkim vzpostavljeni prvi priključki. Poleg tega tudi Telekom Slovenije načrtuje nadaljevanje investicij v fiksna širokopasovna, kar prav tako utegne vplivati na razmere na trgu.

Pomemben obseg maloprodajnih priključkov v Republiki Sloveniji izvira iz lastnih omrežij operaterjev, ta omrežja pa se v celoti ne prekrivajo. V primeru umika regulativnih obveznosti ob nezadostni razširjenosti konkurenčnih infrastruktur v posameznih naseljih, bi lahko pomemben del gospodinjestev na maloprodajnem trgu ostal brez ustrezne izbire, kar pa ni namen regulacije⁴⁹. V kolikor je stopnja konkurence na maloprodajni ravni ob upoštevanju »modified greenfield approach«⁵⁰ pristopa zadostna, bo sicer zelo verjetno temu sledila tudi infrastrukturna konkurenca oziroma konkurenca na

⁴⁷ Slednje ne velja za naselja, kjer Agencija z analizo veleprodajnega trga 3a ugotavlja pogoje za blažje ukrepe

⁴⁸ Točka 60 zadeve Deutsche Bahn proti Komisiji, op. cit. zadeva T-228/97, Irish Sugar proti Komisiji, EU:T:1999:246, točka 70; zadeva Hoffmann-La Roche proti Komisiji, op. cit. točka 41; zadeva AAMS in drugi proti Komisiji; op. cit., točka 51. Velik tržni delež pa je lahko natančen kazalnik samo na podlagi domneve, da konkurenti ne morejo dovolj povečati svojega obsega, da bi sledili spreminjajočemu se povpraševanju zaradi dviga cen tekmeča. Irish Sugar proti Komisiji, op. cit., točke 97 do 104.

⁴⁹ Namen regulacije veleprodajnih trgov elektronskih komunikacij je zagotovitev učinkovite konkurence na maloprodajnem trgu širokopasovnih storitev.

⁵⁰ Stanje, kot da ne bi bilo obstoječe regulacije predmetnega upoštevnega trga.

povezanih veleprodajnih trgov. Pri določitvi kriterija pokritosti pa je treba upoštevati tudi razpršeno poseljenost znotraj naselij v Republiki Sloveniji.

Primerjava na evropskem nivoju je pokazala, da so se evropske države večinoma odločile uporabiti tudi kriterij pokritosti z infrastrukturo, pri tem pa so deleži pokritosti najpogosteje variirali med 60 % in 75 %. Agencija se je tako kot že v prejšnji analizi trga odločila, da tudi v tej analizi kot kriterij uporabi 65 % pokritost z infrastrukturo, saj meni, da je izbran kriterij ustrezen, poleg tega pa mora za učinkovito in trajnostno konkurenco na maloprodajnem trgu ponudba temeljiti na razpoložljivih infrastrukturah najmanj treh operaterjev. Kot omenjeno, potekajo dodatne gradnje projekta RuNe, ostale komercialne investicije in investicije s pomočjo javnih sredstev.

Na podlagi navedenega je Agencija za geografsko segmentacijo predmetnega upoštevnega trga določila naslednja dva kriterija:

- prvotni operater (Telekom Slovenije) ima v naselju manj kot 40 % maloprodajni tržni delež, hkrati pa sta v naselju z maloprodajno ponudbo prisotna še najmanj dva druga operaterja, ki posamezno dosežata prag 10 %⁵¹ in
- vsi trije operaterji posamezno v naselju pokrivajo najmanj 65 % gospodinjstev z bakrenim, kablenskim ali optičnim omrežjem⁵².

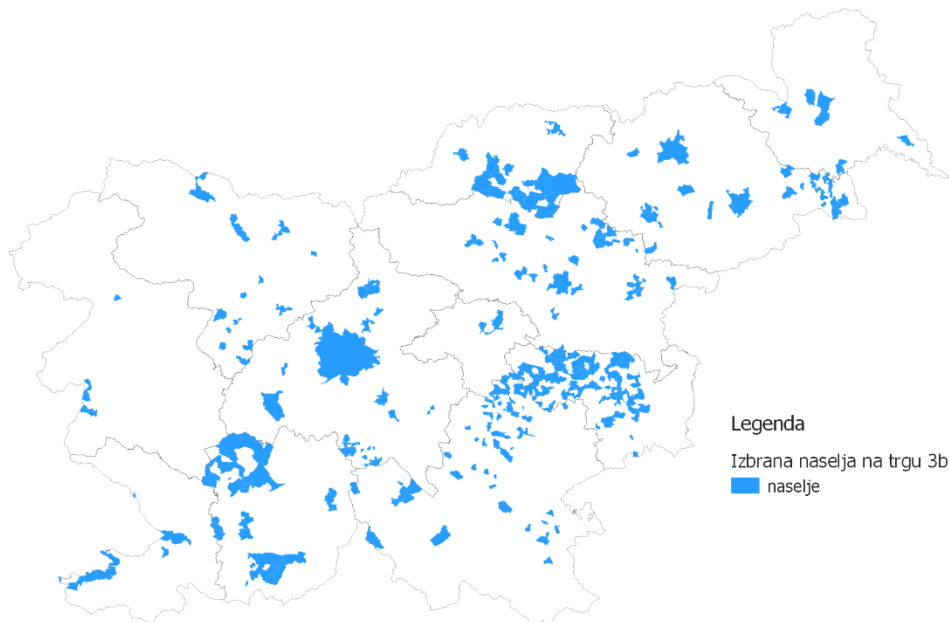
V Republiki Slovenije obstaja 705 naselij s 308.399 gospodinjstvi, ki izpolnjujejo prvi kriterij. V kolikor je upoštevan zgolj drugi kriterij, je takih naselij v Republiki Sloveniji 1.307, v katerih je 420.518 gospodinjstev. Agencija je tako z upoštevanjem obeh kriterijev določila 430 naselij⁵³ z 293.048 gospodinjstvi, v katerih se pogoji konkurence znatno razlikujejo od pogojev v preostalih naseljih (spodnja slika).

⁵¹ Skladno z metodološkimi pojasnili zgoraj, Agencija poleg priključkov na lastnih omrežjih operaterjev upošteva tudi maloprodajne priključke, ki se ponujajo preko odprtih šitokopasovnih in komercialnih omrežjih ter tudi priključke, ki se ponujajo preko vertikalno povezanega reguliranega trga (tj. veleprodajni lokani dostop).

⁵² Skladno z metodološkimi pojasnili zgoraj, Agencija poleg lastnih omrežij operaterjev upošteva tudi prisotnost preko odprtih širokopasovnih in komercialnih omrežjih ter tudi prisotnost operaterjev preko skupnih lokacij na bakrenem in optičnem omrežju Telekoma Slovenije, ki je predmet regulacije vertikalno povezanega reguliranega trga (tj. veleprodajni lokani dostop).

⁵³ Seznam naselij je v Prilogi 1.

Slika 40: Naselja, kjer se konkurenčni pogoji znatno razlikujejo od preostalih naselij

Vir: GURS, AKOS, december 2020

6.2.8 Sklep geografske analize

Geografske razlike v konkurenčnih pogojih znotraj države je mogoče upoštevati (1) v fazi definicije trga z geografsko segmentacijo upoštevne trga in določitvijo pod-trgov, ki ji sledi analiza pomembne tržne moči posameznega pod-trga in (2) v fazi analize pomembne tržne moči z geografsko segmentacijo ukrepov, v kolikor si konkurenčni pogoji na posameznih pod-trgih niso v zadostni meri podobni in tako ni mogoče jasno opredeliti meje konkurenčnega območja (Pojasnilo Evropske komisije, ki dopolnjuje Smernice 2014, poglavje 2.5, BEREC Skupna stališča 2014, poglavje 7.1).

Agencija na podlagi opravljene geografske analize konkurenčnih pogojev ugotavlja da:

- (1) obstaja 430 naselij z 293.048 gospodinjstvi, kjer se pogoji konkurence znatno razlikujejo od ostalih. V največjih treh naseljih (Ljubljana, Maribor, Celje), kjer je skupno več kot 20 % vseh slovenskih gospodinjstev, maloprodajni tržni delež prvotnega operaterja Telekom Slovenije pada in trenutno znaša 19,5 % v Ljubljani, 15,7 % v Mariboru in 22,0 % v Celju;
- (2) v vseh 430 naseljih iz zgornje alineje so izpolnjeni pogoji za konkurenčno delovanje operaterjev na trgu, saj poleg nižjega maloprodajnega tržnega deleža Telekoma Slovenije vsaj dva druga operaterja dosegata prag 10 %, obenem pa je maloprodaja zadostno infrastrukturno podprta, saj v teh naseljih obstajajo vsaj trije operaterji, kateri posamično infrastrukturno pokrivajo vsaj 65 % gospodinjstev v posameznem naselju. V kolikor, upoštevajoč »modified greenfield approach« pristop, preverjamo skupno povprečno infrastrukturno pokritost gospodinjstev v teh 430 naseljih, za največje operaterje, ugotovimo,

da Telekom Slovenije v povprečju pokriva 87,5 % gospodinjstev, Telemach 66,1 %, T-2 81,8 % in A1 Slovenija 76,9 %. Preostala naselja predstavljajo območje, kjer pogoji za razvoj konkurenčnega delovanja trga niso izpolnjeni. Bodisi slednja naselja niso zadostno infrastrukturno podprta, čemur praviloma sledi tudi maloprodaja, bodisi so infrastrukturno zadostno podprta, a visok tržni delež drugega operaterja onemogoča razvoj maloprodajne konkurence, kar bi se v primeru opustitve regulacije lahko še bolj izrazito poudarilo;

- (3) upoštevajoč dejstva s zgornjih alinej, se stanje v 430 naseljih od ostalih razlikuje do te mere, da je omenjeno območje mogoče razlikovati od preostanka naselij v Republiki Sloveniji;
- (4) pritisk, ki ga drugi operaterji vršijo na prvotnega operaterja (Telekom Slovenije) se po področjih države razlikuje, saj slednjemu tržni delež pada, bolj na urbanih območjih. Poleg omenjenih 430 naselij, obstajajo dodatna naselja z višjimi tržnimi deleži drugih operaterjev in obenem nizkim tržnim deležem Telekoma Slovenije, a bi lahko trenutno pomanjkanje alternativne oblike veleprodajnega dostopa pospešilo trend monopolizacije in izrivanje konkurence s posameznih območij s strani drugih operaterjev, zato posledično teh dodatnih naselij ni mogoče enako obravnavati, kot omenjenih 430 naselij;
- (5) navkljub enotni cenovni politiki na maloprodajnem trgu širokopasovnih storitev s strani večjih drugih operaterjev, jim trenutna ureditev ne onemogoča izvedbo lokalnih kampanj, preko katerih z mesečnimi popusti nižajo povprečno skupno ceno storitve⁵⁴, kar tudi vodi v različne pritiske na prvotnega operaterja;
- (6) v Republiki Sloveniji je stopnja razpršenosti prebivalstva visoka, obenem je v 430 naseljih, kjer se pogoji konkurenčnosti znatno razlikujejo, 42,5 % vseh gospodinjstev, kar v primerjavi s trgov 1 vodi v znatno nižjo stopnjo fragmentacije;
- (7) v 415 naselij (izmed 430), v katerih je 256.624 gospodinjstev bo iskalcem dostopa ostala možnost dostopa na vertikalno povezanem veleprodajnem trgu 1, ki je na investicijski lestvici stopnjo višje, obenem Agencija v omenjenih naseljih ugotavlja obstoječo višjo stopnjo prisotnosti drugih operaterjev na kolokacijah Telekoma Slovenije, kar je predvsem na gosteje poseljenih območjih podkrepljeno tudi z »inter-platformno« infrastrukturno konkurenco. V preostalih 15 naseljih (36.424 gospodinjstev), ki izpolnjujejo tudi pogoje na vertikalno povezanem veleprodajnem trgu 1 je razpoložljiva infrastruktura drugih operaterjev v zadostnem obsegu;
- (8) četudi trendi v evropskih državah in novo priporočilo o upoštevni trgih Evropske komisije nakazujejo na popolno deregulacijo veleprodajnega trga 3b, je postopen prehod v to smer v konkretnem primeru z vidika regulatorne predvidljivosti primernejši.

V povezavi z navedenim Agencija ugotavlja, da med opazovanimi enotami v Republiki Sloveniji obstajajo zadostne razlike, ki opravičujejo delitev na pod-trge. V 430 naseljih je predvsem stopnja »inter-platformne« konkurence (podkrepljena tudi z »intra-platformno« konkurenco) na prvotnega operaterja Telekom Slovenije vršila pritisk do te mere, da je ta izgubil mesto prevladujočega operaterja na maloprodajnem trgu, čemur je praviloma sledil tudi razvoj infrastrukture drugih operaterjev elektronskih komunikacij. V teh naseljih so vzpostavljeni vsi pogoji za učinkovito delovanje trga, zaradi zgoraj navedenih ugotovitev, so vstopne ovire nizke. Ta naselja tako tvorijo enotno območje A. Nadalje Agencija ugotavlja obstoj naselij, kjer je Telekom Slovenije ohranil maloprodajno in infrastrukturno dominanco in obstoj naselij, kjer maloprodajna konkurenca še ne sledi infrastrukturni, do te mere, da bi bilo učinkovito delovanje trga lahko zagotovljeno samo po sebi. Slednja tvorijo enotno območje B. Agencija tako na trgu veleprodajnega osrednjega dostopa na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg definira dva lokalna trga, ki skupno obsegata celotno področje Republike Slovenije in sicer območje A

⁵⁴ Npr.: <https://telemach.si/wp-content/uploads/2020/08/Akcija-Paketi-MIX-6-mesecev-brez-narocnine-Horjul-Podolnica-1-2016.pdf>, <https://www.t-2.net/oso-komen>

(430 naselij z 293.048 gospodinjstvi) in območje B (5.605 naselij z 396.057 gospodinjstvi). Agencija bo oba pod-trga ustrezno obravnavala v poglavju analize glede pomembne tržne moči.

Agencija bo še naprej redno spremljala stanje na predmetnem upoštevnom trgu in bo enkrat letno, v zadnjem četrtnem vsakega tekočega leta, posodobila seznam naselij, pri čemer bo nanj vključila dodatna naselja, ki ustrezajo zgornjim kriterijem, in bo tako postopoma širila seznam naselij, ki ga bo vsakokrat objavila na svoji spletni strani. Za dopustitev ustreznega obdobja za prilagoditev operaterjev na spremembe in zagotovitev regulatorne predvidljivosti, bo veljavnost vsakokratne tovrstne posodobitve v začetku koledarskega leta, ki sledi letu objave.

6.3 Definicija upoštevnege geografskega trga 3b

Agencija na podlagi ugotovitev v tem poglavju zaključuje, da upoštevni trg »Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg« sestavljata dva pod-trga in sicer geografsko območje A in geografsko območje B.

Pod-trg A je geografsko območje na katerem so že prisotne konkurenčne razmere in obsega 430 naselij, v ki imajo skupno 293.048 gospodinjstev. Pod-trg B pa je geografsko območje, na katerem se v primeru odsotnosti regulacije kaže pomanjkanje zadostnih konkurenčnih razmer, na njem pa je prisotnih 5.605 naselij, ki imajo skupno 396.057 gospodinjstev.

7 Preizkus treh meril

Evropska komisija je decembra 2020 sprejela revidirano Priporočilo o upoštevni trgih izdelkov in storitev v sektorju elektronskih komunikacij, ki nadomešča priporočilo iz leta 2014, kot to predvideva novi Evropski zakonik o elektronskih komunikacijah. Priporočilu sta dodani prilogi: aneks z novimi trgi in dokument s pojasnili (Staff working document). Priporočilo izpostavlja tiste proizvodne in geografske trge, na katerih še vedno obstajajo pomembne tržne pomanjkljivosti, hkrati pa omogoča odpravo predhodnih ukrepov tam, kjer to ni več potrebno. Priporočilo tako določa seznam trgov, za katere je še vedno upravičeno predhodno urejanje na ravni EU z namenom spodbujanja in varovanja konkurence ter povečanja koristi za potrošnike.

Priporočilo določa dva upoštevna trga in sicer upoštevni trg 1 »Veleprodajni lokalni dostop na fiksni lokaciji«, ki je bil kot trg 3a enako poimenovan že v prejšnjem priporočilu in upoštevni trg 2 »Veleprodajna namenska zmogljivost«, ki je namenjen zagotavljanju konkurenčnega dostopa na področju poslovne povezljivosti. V novem priporočilu pa ni več naslednjih upoštevni trgov: »Veleprodajno zaključevanje klicev v posameznih javnih telefonskih omrežjih na fiksni lokaciji« (prej trg 1), »Veleprodajno zaključevanje govornih klicev v posameznih mobilnih omrežjih« (prej trg 2) in »Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg« (prej trg 3b).

Po mnenju Evropske komisije na upoštevni trgu »Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg« na ravni Evropske unije ovir za vstop v prihodnje ni več mogoče obravnavati kot visokih in stalnih, saj trg kaže, da se bo razvila učinkovita konkurenca, in sicer zaradi prisotnosti alternativnih platform, splošno razširjene komercialno dostopne zmogljivosti povezovalnega omrežja in možnosti lokalno povezanih operaterjev za zagotavljanje centralnega dostopa. Številni kasnejši vstopniki so namreč zgradili svoja omrežja do lokalnih povezovalnih točk. Poleg tega nadgradnje kabelskega omrežja na DOCSIS 3.x omogočajo možnost veleprodajnega kabelskega dostopa. Posledično se kabelsko omrežje v večini primerov šteje za del zadevnega upoštevni trga 3b. Evropska komisija je tako ugotovila, da se upoštevni trg 3b nagiba k učinkoviti konkurenci in trga ni uvrstila na seznam upoštevni trgov, za katere je na ravni Evropske unije predvidena predhodna regulacija.

Evropska komisija dodaja, da je glede na veliko število držav članic, kjer trg osrednjega dostopa trenutno še ni konkurenčen, mogoče, da nekateri nacionalni regulativni organi na svojih nacionalnih trgih še ne bodo prepoznali zadostnega nagibanja k učinkoviti konkurenci v povezavi z dovolj izrazitim zniževanjem vstopnih ovir. Predvsem bi pomanjkanje reguliranega dostopa preko bitnega toka na bakrenem omrežju lahko privedlo do tega, da bi imeli končni uporabniki na ruralnih območjih, kjer je bakreno omrežje edina razpoložljiva infrastruktura, veliko manjše možnosti glede izbire ponudnika storitev, zato bi bilo lahko predhodno poseganje na predmetni upoštevni trg še vedno potrebno. V tem primeru je mogoče upoštevni trg še vedno obravnavati kot trg, za katerega je potrebna predhodna ureditev, pod pogojem, da izpolnjuje kriterije preizkusa treh meril.

Nacionalni regulativni organi tako lahko na podlagi izpolnjenih kriterijev testa treh meril, ki so kumulativne narave, še vedno uravnavajo določene upoštevne trge, ki v Priporočilu o upoštevni trgih niso navedeni. Ker upoštevni trg 3b »Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg« po novem ni več uvrščen med upoštevne trge, ki so lahko predmet predhodne (ex-ante) regulacije, je Agencija za namen morebitne nadaljnje predhodne (ex-ante) regulacije tega trga v skladu s 67. členom EEC ter drugim odstavkom 99. člena ZEKom-1 pristopila k ugotavljanju izpolnjevanja treh meril, ki jih podrobneje opredeljuje Priporočilo o upoštevni trgih. Kot izhaja iz besedila recitalov

8, 13 in 17 Priporočila o upoštevnih trgih nadalje pa iz drugega odstavka 99. člena ZEKom-1, je treba za opredelitev trgov, ki so lahko predmet predhodnega (ex-ante) urejanja, uporabiti naslednja merila oz. kriterije:

1. prisotnost visokih in stalnih vstopnih ovir strukturne, pravne ali regulativne narave;
2. struktura trga, ki se nagiba k neučinkoviti konkurenci v ustreznem časovnem okviru;
3. dejstvo, da konkurenčna zakonodaja ne zadostuje za ustrezen odziv trga.

Navedena tri merila je treba uporabljati kumulativno, torej tako, da že samo neizpolnjevanje enega pomeni, da trg ne more biti predmet predhodnega (ex-ante) urejanja. Temu nasprotno pa zgolj izpolnjevanje vseh treh meril hkrati pomeni, da je predmetni upoštevni trg lahko predmet predhodnega (ex-ante) urejanja.

Upoštevanje zgoraj navedeno je treba postopek analize predmetnega upoštevnega trga pričeti z izvedbo preizkusa treh meril. Na podlagi preizkusa se ugotovi, ali so na trgu še vedno prisotne visoke in stalne vstopne ovire, ki so strukturne, pravne ali regulativne narave, dalje, ali je struktura tega trga takšna, da se ne nagiba k učinkoviti konkurenci v ustreznem časovnem okviru, ter končno, ali konkurenčna (ex-post) zakonodaja in regulacija ne zadoščata za ustrezen odziv trga.

V kolikor bo preizkus treh meril v nadaljevanju pokazal kumulativno izpolnjenost vseh treh meril, bo to podlaga za izvedbo analize predmetnega upoštevnega trga in oceno morebitnega obstoja pomembne tržne moči enega ali več operaterjev na tem upoštevni trgu. V kolikor pa bo preizkus pokazal neizpolnjenost (najmanj) enega od treh meril, bo sledila ugotovitev, da predmetni upoštevni trg ni več primeren za predhodno urejanje, in bo Agencija na podlagi 5. odstavka 101. člena in 191. člena ZEKom-1 v ločenem upravnem postopku razveljavila veljavno regulatorno odločbo št. 38244-2/2017/19 z dne 5. 12. 2017.

7.1 Prvo merilo: prisotnost visokih in stalnih ovir za vstop na trg

Skladno s Priporočilom o upoštevnih trgih sta pri presoji visokih in stalnih vstopnih ovir za vstop na trg pomembni zlasti dve, in sicer:

- strukturne ovire, ter
- pravne oziroma regulatorne ovire.

Ena glavnih vrst pritiska na obstoječe operaterje s strani potencialne konkurence tj. da bo novi ponudnik vstopil na trg – bodisi na dolgi rok, bodisi za krajši čas – se s postavljanjem vstopnih ovir zmanjša. Na splošno je mogoče ugotoviti, da so vstopne ovire ključnega pomena, saj so predpostavka za dolgoročno odsotnost učinkovite konkurence na trgu.

Ovire za vstop na trg so dejavnik, ki morebitne nove vstopnike bodisi onemogoča bodisi jih postavlja v slabši položaj. Ob vstopu na trg se novi ponudniki srečujejo z ovirami, ki jih za obstoječe oziroma uveljavljene ponudnike – delujoče na tem trgu bistveno dalj časa, ali pa so vanj celo vstopili kot prvi – ni, pri čemer pa njihov vstop ne prinaša takojšnje vzpostavitev učinkovite konkurence. Vstopne ovire obstajajo, kadar so za vstop novih operaterjev na določen trg potrebne velike naložbe in načrtovanje zmogljivosti v daljšem časovnem obdobju, da bi bile donosne.

7.1.1 Strukturne ovire

Strukturne ovire za vstop na trg obstajajo, če pri danem povpraševanju stanje tehnologije in obstoječa struktura stroškov povzročata nesorazmerne pogoje med prvotnim operaterjem in operaterji, ki bodisi želijo vstopiti na trg bodisi so to že storili, vendar v kasnejši fazi. Prisotne so, ko je stanje na področju tehnologije in z njo povezana stroškovna struktura in/ali raven povpraševanja takšno, da ustvarja nesorazmerne pogoje med obstoječimi ponudniki in novimi oziroma kasnejšimi vstopniki na način, da slednjim preprečuje ali bistveno otežuje vstop na trg, oziroma jim onemogoča oblikovanje takšnih cen in pogojev, da bi lahko bili konkurenčni obstoječim ponudnikom. Visoke strukturne vstopne ovire so torej prisotne takrat, ko je trg soočen bodisi (1) z visokimi vstopnimi stroški, (2) z ekonomijami obsega in ekonomijami povezanosti ali (3) z visokimi potopljenimi stroški.

Agencija je z namenom, da se ugotovi prisotnost strukturnih vstopnih ovir, ki bi lahko kazale na odsotnost učinkovite konkurence, preverila naslednje podkriterije, ki pa niso kumulativne narave:

- nadzor nad infrastrukturo, ki se je ne da zlahka podvojiti;
- potopljeni stroški;
- ekonomije obsega in ekonomije povezanosti;
- tehnološke prednosti ali superiornost;
- stopnja vertikalne integracije;
- ovire za širitev;
- raznolikost storitev in produktov.

Pri tem je Agencija z uporabo t.i. »*modified greenfield approach*« pristopa preverila, ali so visoke vstopne ovire nepremostljive tudi v primeru odsotnosti regulacije predmetnega upoštevnega trga, ob upoštevanju, da se na vertikalno povezanih veleprodajnih trgih regulacija izvaja.

7.1.1.1 Nadzor nad infrastrukturo, ki se je ne da zlahka podvojiti

Nadzor nad infrastrukturo, ki se je ne da zlahka podvojiti, je v tesni povezavi z obstojem potopljenih stroškov, ki ga Agencija obravnava kot ločen podkriterij. Infrastruktura, ki se je ne da zlahka podvojiti, je pokazatelj tržne moči obstoječih operaterjev, zvišuje pa vstopne ovire za potencialne nove vstopnike in ne prispeva h konkurenčnemu stanju na trgu. V kolikor operater širokopasovnega omrežja na fiksni lokaciji razpolaga z infrastrukturo, ki se je ne da zlahka podvojiti, upošteva da ta infrastruktura predstavlja pomemben dejavnik pri oblikovanju storitve, ga to postavlja v močnejši tržni položaj, zaradi katerega lahko na maloprodajnem in veleprodajnem trgu deluje v precejšnji meri neodvisno od ostalih ponudnikov in povpraševalcev. Poleg tega omogoča infrastruktura obstoječim operaterjem na trgu vselej tudi možnost, da prenašajo tržno moč na horizontalno in vertikalno povezane trge. Pri podvojitvi infrastrukture namreč obstajajo ovire, ki so lahko predvsem tehnične in ekonomske narave.

Izgradnja fiksnega omrežja ima za posledico visoke investicijske stroške, ki so praviloma nekajkrat višji kot pri izgradnji mobilnega omrežja, prav tako pa je tudi čas, ki je potreben za izgradnjo fiksnega omrežja, nekajkrat daljši kot pri izgradnji mobilnega omrežja. Poleg izgradnje hrbteničnega omrežja, ki je v primeru fiksnega omrežja za razliko od mobilnega omrežja v celoti izvedeno s fizičnimi povezavami, je potrebno vzpostaviti še fizične povezave z vsemi priključnimi točkami v dostopovnem delu omrežja. Iz opisanega razloga v preteklosti praktično ni prihajalo do podvajanja fiksnih omrežij, kar je pri mobilnih omrežjih sicer običajna praksa. Vstop novih ponudnikov v segment fiksnih storitev je bil tako predvsem odvisen od liberalizacije trga, saj izgradnja vzporedne infrastrukture za fiksne

storitve, kakršno je sicer prvotni operater ob odsotnosti konkurence in podpori neposrednih finančnih vlaganj s strani končnih uporabnikov gradil postopoma več desetletij, ekonomsko gledano ni bila upravičena.

Gradnja vzporednega fiksnega omrežja je postala za potencialne nove vstopnike na trg ekonomsko upravičena šele s prihodom širokopasovnih storitev, pa še to predvsem na gosteje poseljenih geografskih območjih države. Poleg Telekom Slovenije, ki edini razpolaga s fiksnim širokopasovnim omrežjem, ki je več ali manj razširjeno in razvejano po celotnem nacionalnem ozemlju, razpolagata s fiksnim širokopasovnim omrežjem v nekoliko večji meri le še T-2 in Telemach. Penetracija vseh aktivnih širokopasovnih priključkov v Sloveniji znaša po podatkih eAnalitika konec tretjega kvartala leta 2020 84,0 %. Pri tem Telekom Slovenije na bakreni infrastrukturi z xDSL tehnologijo pokriva 78,9 % gospodinjstev. Poleg obstoječega bakrenega omrežja je Telekom Slovenije (večinoma vzporedno) zgradil še FTTH dostopovno omrežje, ki pokriva 32,8 % gospodinjstev. Pri tem je Telekom Slovenije na začetku gradil optično omrežje z arhitekturo točka-točka (P2P), v letu 2015 pa je prešel pretežno na gradnjo infrastrukture z arhitekturo točka-več-točk (P2MP). V zvezi s slednjim Agencija ugotavlja, da je T-2 kot novi vstopnik na trg širokopasovnih storitev v letu 2006 z gradnjo lastnega optičnega omrežja neposredno izzval Telekom Slovenije, da je ta kot sledilec tudi sam pričel z gradnjo svojega optičnega omrežja v večjem obsegu, saj je do prihoda T-2 gradil le individualne optične povezave za zahtevnejše poslovne uporabnike. Stanje na trgu kaže, da FTTH omrežje T-2, ki je grajeno z arhitekturo točka-točka (P2P) in v zadnjem času tudi točka-več-točk (P2MP), pokriva 20,5 % gospodinjstev. Telekomu Slovenije predstavlja močan, neposreden konkurenčen pritisk na maloprodajnem trgu tudi kabelski operater Telemach, ki preko lastnega kabelskega omrežja (standard DOCSIS 3.0) pokriva 33,2 % gospodinjstev, preko lastnega FTTH omrežja grajenega z arhitekturo točka-več-točk (P2MP) pa še dodatnih 4,6 % gospodinjstev. Poleg navedenih širokopasovnih omrežij grajenih na komercialno zanimivih območjih so bila na nekaterih ruralnih, redko poseljenih in zato komercialno manj zanimivih območjih, s pomočjo javnega sofinanciranja gradnje iz Evropskih sredstev zgrajena OŠO omrežja, ki dosegajo 5,1 % pokritost gospodinjstev. Pri tem gre tako za optična omrežja grajena z arhitekturo točka-točka (P2P) kot tudi točka-več-točk (P2MP). Omrežja drugih operaterjev, ki so še prisotni na trgu, pa so predvsem omejena na manjša lokalna območja z nekoliko manj redko poselitvijo.

Slovenija velja za državo z izrazito redko poselitvijo. Po podatkih o širokopasovni pokritosti za članice EU⁵⁵, ki jih je pripravila Evropska komisija za leto 2019, je na ruralnih območjih celotne EU poseljenih manj kot 15 % vseh gospodinjstev. Za Republiko Slovenijo znaša ta delež visokih 23 %. To predstavlja velik izziv za vse vlagatelje v izgradnjo sodobnega optičnega omrežja, saj lahko povprečen strošek izgradnje posameznega priključka na ruralnem področju znaša celo večkratnik stroška izgradnje na urbanem področju. Zaradi tega so operaterji pri vlaganju v omrežja na ruralnih območjih še toliko bolj zadržani. Pospešek izgradnji optičnemu omrežju na ruralnih območjih dajejo odprta širokopasovna omrežja, katerih del se gradi z javnimi sredstvi, tako da investitorji z lastnimi sredstvi pokrivajo le del investicije.

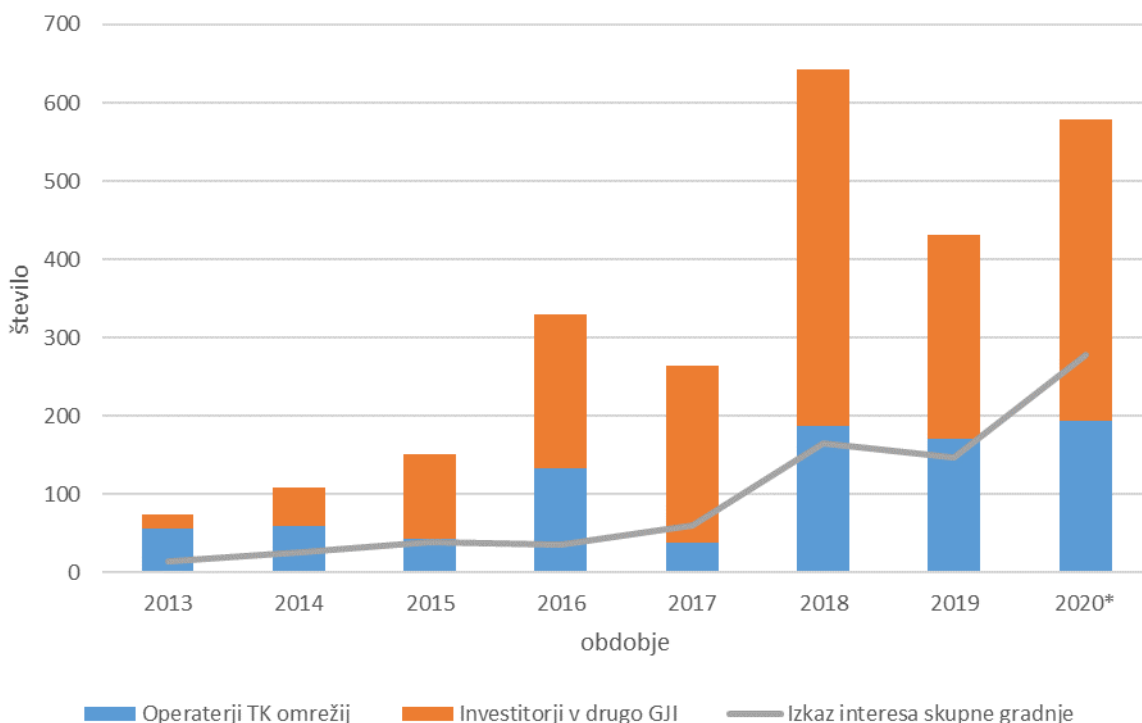
Stroški, ki so povezani z izgradnjo novega fiksnega širokopasovnega omrežja, se lahko zmanjšajo s souporabo obstoječe oziroma skupno gradnjo nove infrastrukture, pri čemer pa je potencialni prihranek lahko še posebej velik na območjih z manjšo poseljenostjo. Navedeno predstavlja relativno pomemben del nižanja vstopnih stroškov, posledično temu pa tudi lažjo podvojitve omrežja. To možnost daje operaterjem na voljo veljavna zakonodaja na področju elektronskih komunikacij. Direktiva 2014/61/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 15. maja 2014 o ukrepih za znižanje

⁵⁵ <https://op.europa.eu/sl/publication-detail/-/publication/077cc151-f0b3-11ea-991b-01aa75ed71a1>

stroškov za postavitve elektronskih komunikacijskih omrežij visokih hitrosti (v nadaljevanju: Direktiva o ukrepih za znižanje stroškov) je bila v ZEKom-1 implementirana z novelo ZEKom-1C (Uradni list št. 40/2017), ki je začela veljati 20. 8. 2017, in predvideva simetrično nalaganje obveznosti glede omogočanja dostopa do fizične infrastrukture (vključno z vstopnimi jaški, kanalizacijo in napeljavo v stavbah), kot tudi neuporabljenih optičnih vlaken v primeru lastnikov druge gospodarske javne infrastrukture. Operaterjem je tako omogočeno, da se dogovarjajo za dostop do fizične infrastrukture in neuporabljenih optičnih vlaken, v kolikor gre za lastnike druge javne infrastrukture, na podlagi komercialnih dogovorov, ki vključujejo vse pogoje dostopa, vključno s ceno. V primeru neuspešnih pogajanj lahko o dostopu odloči Agencija v okviru reševanja medoperaterskega spora, pri čemer pa navedeno ne posega v obveznosti, ki jih lahko Agencija v skladu z določili ZEKom-1 glede regulatornih obveznosti (določbe 95. do 107. člena) naloži operaterjem s pomembno tržno močjo.

Predmetna zakonodaja operaterjem tako omogoča souporabo in sovlaganja v infrastrukturo, kar jim lahko bistveno znižuje stroške investicij, temu dodatno pa skrajšuje tudi roke glede pridobivanja ustreznih dovoljenj in služnosti, kar v vseh pogledih poenostavi upravne oziroma civilne postopke. Na ta način so v smislu gradnje ter razvoja elektronskih komunikacijskih omrežij v znatni meri olajšana vlaganja v infrastrukturo. Operaterji se tega vse bolj poslužujejo, kar je razvidno tudi iz podatkov o objavah skupnih gradenj in izraženem interesu, ki jih prikazuje spodnja slika. S slike je razvidno, da se je po letu 2017, ko so pričeli veljati ukrepi za znižanje stroškov za postavitve elektronskih komunikacijskih omrežij visokih hitrosti, precej povečal izkaz interesa skupne gradnje kot tudi objave gradenj operaterjev in investorjev v drugo gospodarsko javno infrastrukturo.

Slika 41: Namere gradnje in izkazi interesa skupne gradnje

Vir: AKOS, december 2020

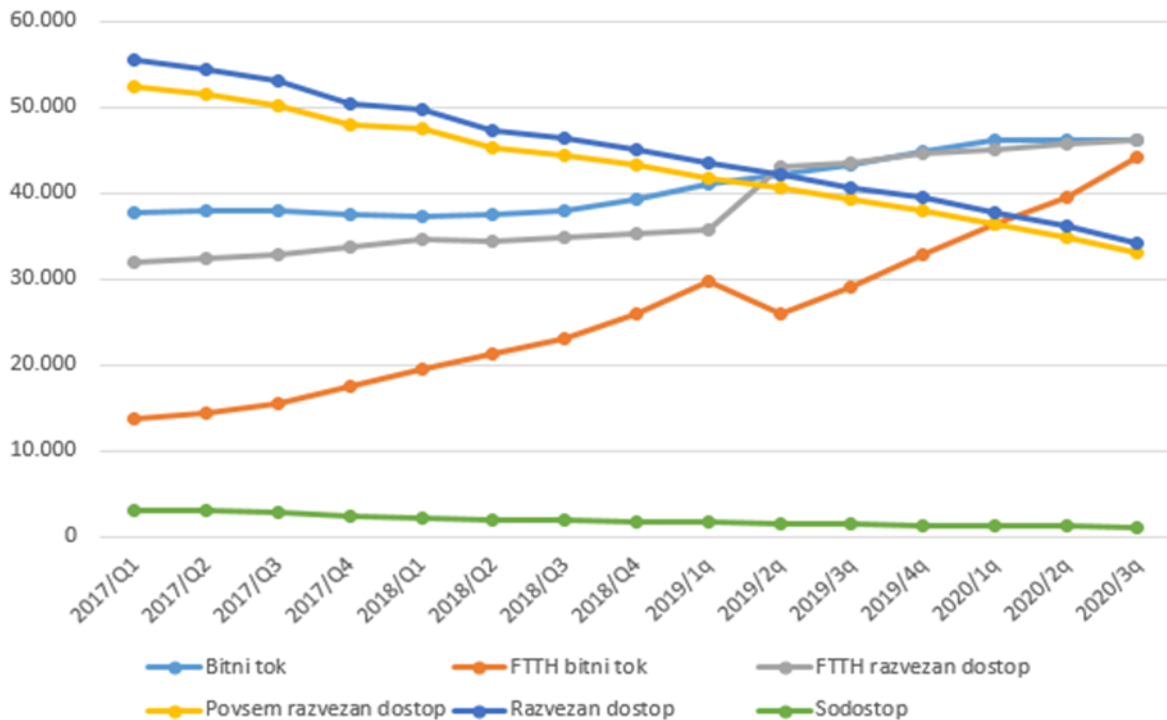
V obdobju, ko nov vstopnik še ne razpolaga s konkurenčnim omrežjem – če pa si želi na srednji rok zagotoviti ekonomije obsega, ki bodo ekonomsko upravičile njegov vstop, mora na trgu že nastopati s

konkurenčnimi produkti – je tak operater lahko podvržen neenakopravnemu boju z uveljavljenim operaterjem, ki se s takšnimi pogoji v času svojega vstopa na trg ni srečeval. Na trgu, ki kaže odsotnost učinkovite konkurence, bi se tak novi vstopnik torej soočal z zavrnitvami dostopa do omrežja obstoječega prevladujočega infrastrukturnega operaterja, konkretno gledano pa z zavrnitvami glede delitve določenih delov njegove infrastrukture, z zavlačevanjem v pogajanjih, s postavljanjem nerazumnih pogojev za dostop, s postavljanjem nerazumno visokih cen za veleprodajne storitve, s pogajanjem v slabi veri, prav tako pa bi bil soočen tudi z zaostrovanjem pogojev na drugih, vertikalno ali horizontalno povezanih trgih. Iz tega razloga je Agencija do sedaj predmetni upoštevni trg regulirala tako, da je operaterjem ob visokih vstopnih ovirah omogočila vstop na trg z naložitvijo obveznosti Telekomu Slovenije, kot operaterju s pomembno tržno močjo, glede nudenja veleprodajnega dostopa preko bitnega toka – upoštevni trg, ki je bil nazadnje poimenovan kot trg 3b »Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg«.

Nadzor nad infrastrukturo, ki se je ne da zlahka podvojiti, na predmetnem upoštevnom trgu kot vstopna ovira še vedno obstaja, vendar pa vsaj na nekaterih geografskih območjih v določeni meri ta na predmetnem upoštevnom trgu nikakor ni več nepremostljiva. Objektivno gledano danes velja, da fiksne omrežja v gosteje naseljenih območjih ob podpori reguliranega dostopa na omrežju Telekoma Slovenije na vertikalno povezanem veleprodajnem trgu (tj. lokalnem dostopu) do neke mere ni več nemogoče podvojiti zgolj zaradi ekonomskih razlogov, temu dodatno pa za to tudi ne obstajajo kakšne evidentne tehnične ovire. Navedeno dokazujejo omrežja nekaterih kasnejših vstopnikov in njihove skupne lokacije na omrežju Telekoma Slovenije, ki so v določenem obsegu (eni več, drugi manj) že prisotni na teh (pretežno urbanih) območjih, kar pomeni, da so poleg prvotnega operaterja tudi nekateri kasnejši vstopniki na pretežno urbanih območjih že uspeli vzpostaviti določen obseg lastne infrastrukture, ki jo v večjem ali manjšem obsegu kombinirajo s skupnimi lokacijami na omrežju Telekoma Slovenije. Kljub težavam, ki nastopajo pri podvajanju infrastrukture, pa imajo iskalci dostopa omogočen tudi odprt veleprodajni dostop na določenih redkeje poseljenih območjih, kjer so zgrajena OŠO omrežja.

Iz spodnje slike, ki prikazuje vse oblike veleprodajnega dostopa na bakrenem in optičnih omrežjih, ki jih uporabljajo operaterji na reguliranem omrežju Telekoma Slovenije in drugih omrežjih (predvsem OŠO), je razvidno, da število FTTH priključkov na veleprodajnem trgu raste in sicer tako na dostopu preko bitnega toka kot tudi na razvezanem dostopu. Na bakrenem omrežju (xDSL dostop) je število priključkov preko razvezanega dostopa v stalnem upadanju za razliko od priključkov na bitnem toku, ki pa prav tako beležijo rast.

Slika 42: Število xDSL in FTTH priključkov glede na tip operaterskega dostopa

Vir: AKOS, december 2020

Glede na zgornje navedbe Agencija ugotavlja, da je na območjih z gostejšo poselitvijo širokopasovna omrežja na fiksni lokaciji mogoče do neke mere podvojiti. Pri tem imajo iskalci dostopa na podlagi veljavne zakonodaje možnost souporabe in skupne gradnje infrastrukture, prav tako pa so jim na vertikalno povezanem veleprodajnem trgu (tj. lokalnem dostopu) na voljo regulirani produkti na omrežju Telekoma Slovenije, preko katerih jim je omogočeno izvajanje maloprodajnih storitev. Iskalci dostopa imajo možnost dostopa do omrežja tudi na nekaterih ruralnih območjih, ki jih pokrivajo odprta širokopasovna omrežja (OŠO). Večjo težavo pa predstavljajo območja z manj gосто poselitvijo, na katerih ni prisotnih OŠO omrežij. Tam pa se operaterji ne odločajo za investicije v lastno omrežje. Za nerentabilne se praviloma izkažejo tudi skupne lokacije za lokalni dostop na omrežju Telekoma Slovenije. Vse to pa kaže, da so na teh območjih prisotne strukturne ovire nadzora nad infrastrukturo, ki se je ne da zlahka podvojiti, ki predstavljajo visoke in stalne ovire za vstop na trg. Za nadaljnji razvoj konkurence na teh območjih in za zagotovitev možnosti izbire za končne uporabnike je potrebno tako tudi v prihodnje zagotoviti predvidljivo predhodno (ex-ante) regulacijo centralnega dostopa, ki temelji na bitnem toku.

7.1.1.2 Potopljeni stroški

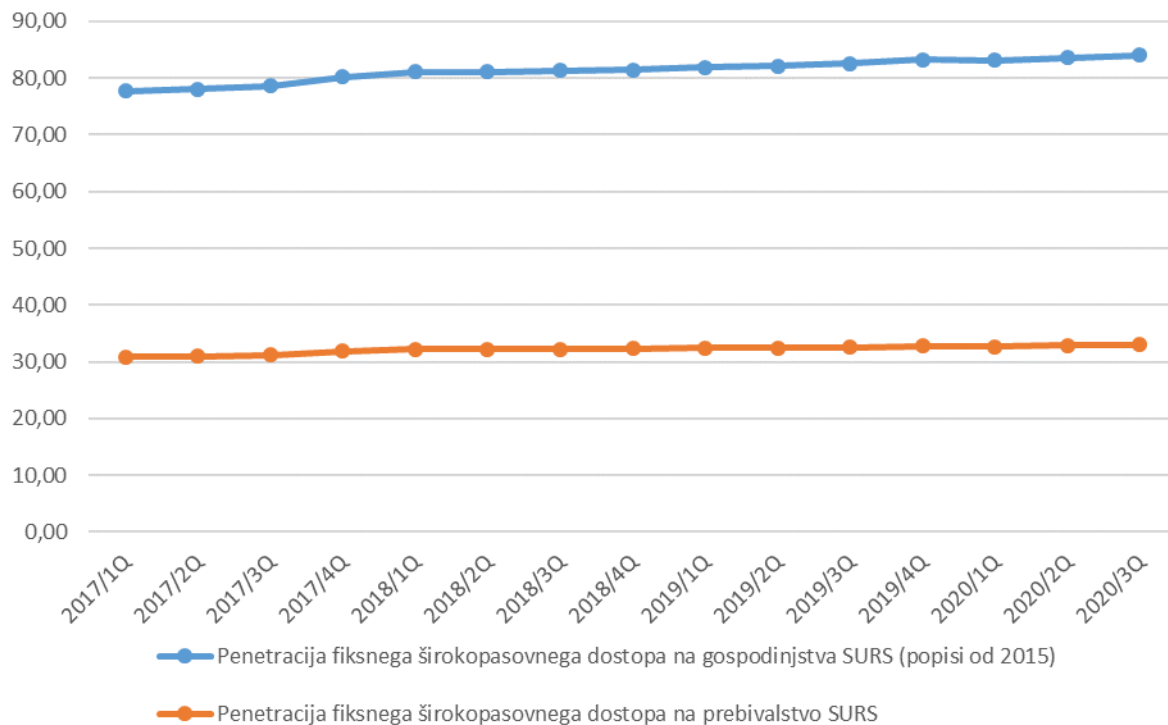
Potopljeni stroški lahko za operaterja predstavljajo pomembno vstopno oviro. Gre namreč za stroške, ki v primeru, da operater izstopi iz trga, ne bodo nikoli povrnjeni. Se pa z njimi srečuje celoten sektor elektronskih komunikacij, saj so za izgradnjo omrežja potrebne velike vstopne investicije. Nov vstopnik na trg bo za vstop nanj pripravljen vložiti sredstva le v primeru, če bo lahko pričakoval povrnitev investicije v doglednem času. Na slovenskem trgu fiksnih širokopasovnih storitev se je s tovrstnimi stroški v preteklosti že soočil Telekom Slovenije, ki pa se z razvojem novih tehnologij s tovrstnimi stroški srečuje tudi sedaj, kar pomeni, da v primerjavi z novimi vstopniki na trg nima več takšne prednosti kot v preteklosti, ko je kot edini veliki operater razpolagal z bakrenim širokopasovnim

omrežjem. S pričetkom gradnje optičnega širokopasovnega omrežja je ta prednost pred ostalimi operaterji skopnela, saj so z gradnjo optičnega omrežja pričeli tudi ostali operaterji, kar Telekom Slovenije ne postavlja več v tako prevladujoč položaj pred ostalimi operaterji.

Visoki potopljene stroški so lahko potencialna vstopna ovira tudi na predmetnem upoštevem trgu, še posebej v povezavi z izgradnjo infrastrukture kot nujne za delovanje omrežja. V kolikor se potencialni novi investitor, ki vstopi na trg širokopasovnih storitev pozneje odloči, da iz njega izstopi ali iz kakšnega drugega razloga njegov projekt propade, tak investitor ne more računati na povrnitev vsaj dela investiranih sredstev. Višina potopljenih stroškov sorazmerno narašča z velikostjo zgrajenega omrežja, pod pogojem, da investitor ob izstopu iz trga že zgrajenega omrežja ne bi mogel prodati. Novi vstopniki na trg so torej soočeni z visokimi stroški izgradnje omrežja, poleg tega pa bi morali le-to zgraditi v zelo hitrem času, da bi bili na trgu s svojo ponudbo konkurenčni že obstoječemu operaterju, ki ima večji del potopljenih stroškov že povrnjenih in je tako lahko veliko bolj učinkovit in konkurenčen od novega vstopnika na trg. Tveganje morebitnih potopljenih stroškov pa lahko bistveno zmanjša dostop do infrastrukture enega od že obstoječih infrastrukturnih operaterjev, kar pomeni, da lahko novi vstopnik na trg takoj ponudi svoje storitve zainteresiranim naročnikom, torej tudi že v času, ko bi sicer vstopnik na trg šele načrtoval ali gradil svoje omrežje. Potopljene stroški so za sektor elektronskih komunikacij izrednega pomena, še posebej ob dejstvu, da so velike naložbe v njem nujno potrebne za vzpostavitev učinkovitega elektronskega komunikacijskega omrežja za zagotavljanje širokopasovnih storitev. Ob tem je verjetno, da se bo povrnilo le manjši del vložka, v kolikor bi se nov vstopnik odločil trg zapustiti. Vstopne ovire za nove vstopnike zaostrejata tudi ekonomija obsega in gostota priključkov, ki sta za takšna omrežja pogosto značilni, kar pomeni, da bo veliko omrežje imelo vedno nižje stroške napram majhnemu omrežju, kar lahko povzroči, da bo moral nov vstopnik, zato da bo zavzel velik delež trga in bil sposoben konkurirati, postaviti ceno pod prag rentabilnosti, s čimer pa si bo potopljene stroške težko povrnil. To pomeni, da ob obstoju predmetne vstopne ovire nov vstopnik zelo verjetno na trg ne bi vstopil.

Agencija ugotavlja, da so v Republiki Sloveniji na upoštevem trgu »Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg« prisotni potopljene stroški povezani z njihovo infrastrukturo, kot tudi, da so morebitni potopljene stroški v sorazmerno enaki meri prisotni za vse operaterje. Kot že rečeno, so trije največji infrastrukturni operaterji, predvsem v gosteje naseljenih območjih, zgradili primerljiva omrežja, ki so – nekatera več, druga manj – prisotna na teh območjih, pri čemer torej pomenijo dosedanji vložki v infrastrukturo že izvedene investicije. Investicije Telekoma Slovenije v bakreno omrežje pri tem ne gre več šteti za potopljene stroške, vsaj ne v delu omrežja, ki je že v celoti amortizirano. Morebiten izstop katerega od operaterjev s trga bi lahko pomenil, da se vsaj del investicij tem operaterjem ne bi povrnil, kar bi predstavljalo potopljene strošek. Pri tem pa je nemogoče oceniti, v kolikšni meri se investicija ob izstopu iz trga ne bi pokrila. Za omrežja treh največjih infrastrukturnih operaterjev, tj. Telekom Slovenije, Telemach in T-2, je težko z gotovostjo trditi, da je kateri od navedenih bolj izpostavljen večjemu deležu potopljenih stroškov kot drugi. Gotovo je, da bi bili ob morebitnem izstopu iz trga morebitni potopljene stroški operaterja, ki je v omrežje investiral najmanj, sorazmerno nižji napram ostalim operaterjem. Agencija v primeru hipotetičnega izstopa operaterja domneva, da operater ne bi odpisal vseh investicij. Običajno morebitni izstop iz trga pomeni, da operater proda infrastrukturo in ostala sredstva, ki so nujna za delovanje na trgu, vendar pa so s tem lahko povezani tudi izdatni odpisi njihove vrednosti.

Slika 43: Penetracija fiksnega širokopasovnega dostopa

Vir: AKOS, december 2020

Agencija na podlagi podatkov iz konca tretjega kvartala leta 2020, ko je penetracija fiksnega širokopasovnega dostopa na gospodinjstva znašala 84,0 %, ugotavlja, da ta delež v zadnjih letih ves čas postopoma narašča in da trg fiksnega širokopasovnega dostopa v Republiki Sloveniji še ni dosegel svojega vrha. Rast je relativno majhna, vendar imajo kljub temu novi vstopniki na trg še vedno možnost določene rasti na račun novih uporabnikov, predvsem pa na račun prevzemanja uporabnikov drugih operaterjev, v kolikor ponudijo novim naročnikom zanimivo in konkurenčno ponudbo oz. storitev. Novi vstopniki bi tako lahko opravili ustrezno oceno upravičenosti vstopa na trg fiksnega širokopasovnega dostopa glede na stanje, razvitost in konkurenčnost trga, ter glede na pravno urejenost. Na podlagi takšne ocene je mogoče v precej veliki meri izključiti tudi morebitno tveganje nastanka potopljenih stroškov, ki bi lahko nastali v primeru, če bi se prihod na trg izkazal kot neučinkovit. Ob tem je potrebno na podlagi ugotovitev iz prejšnjih poglavij še posebej poudariti, da se morebitni potopljeni stroški lahko v znatni meri znižajo tudi ob upoštevanju določil ZEKom-1 in novega EECC, ki omogočajo souporabo in skupno gradnjo infrastrukture. Najbolj pa vstopno oviro znižuje obstoječa regulacija dostopa do infrastrukture Telekoma Slovenije na vertikalno povezanem veleprodajnem trgu (tj. lokalnem dostopu), ki omogoča novim vstopnikom na trgu ponujanje povsem konkurenčnih storitev že takoj ob vstopu na trg, ko lastno omrežje šele gradijo ali pa z izgradnjo omrežja niti še niso pričeli. Tovrstne oblike dostopa se iskalci dostopa poslužujejo predvsem v gosteje poseljenih območjih, ne pa na ruralnih območjih, kjer tovrsten dostop zanje ni ekonomsko zanimiv, še manj pa gradnja lastne infrastrukture. Na večini manj gosto poseljenih območij je tako infrastruktura Telekoma Slovenije edina infrastruktura, ki je dostopa končnim uporabnikom, ki jo mestoma dopolnjujejo OŠO omrežja, ki so grajena s pomočjo javnih sredstev.

Glede na zgornje navedbe Agencija zaključuje, da potopljeni stroški kasnejšim vstopnikom na trg fiksnih širokopasovnih omrežij na nekaterih urbanih delih Slovenije ne predstavljajo visoke vstopne

ovire. So pa potopljene stroški bistveno višji na manj poseljenih območjih, kjer iskalcem dostopa predstavljajo visoke in nepremostljive ovire. Brez možnosti reguliranega dostopa do bitnega toka so tako možnosti za vstop novih vstopnikov na manj poseljena območja minimalne, saj se potencialni investitorji v teh primerih soočajo s prevelikim bremenom potopljenih stroškov.

7.1.1.3 Ekonomije obsega in ekonomije povezanosti

Ekonomije obsega so značilne za proizvodne procese, ki vključujejo visoke fiksne stroške, kar je tudi ena od značilnosti trgov elektronskih komunikacij. Ekonomije obsega nastopijo v primeru, ko je mogoče razpršiti fiksne stroške na večjo količino proizvodov oz. storitev. Za kasnejše vstopnike na trg lahko ekonomije obsega predstavljajo bistveno oviro za vstop na trg in hkrati prednost obstoječih konkurentov na trgu. Obstajajo takrat, ko povečanje proizvodnje pripelje do padca stroškov na enoto. Gre za značilnost tistih proizvodnih procesov, ki temeljijo na tehnologijah z relativno visokimi fiksnimi stroški in nizkimi variabilnimi stroški, kamor pa fiksni širokopasovni dostop nedvomno sodi. Zato ekonomije obsega obstoječih operaterjev nedvomno predstavljajo vstopno oviro za nove vstopnike na trg. Obstoječi operaterji na trgu lahko razpolagajo s takim obsegom omrežja, da so z njim že dosegli njegovo optimalno uporabo, ali pa se ji vsaj precej približali. Po drugi strani pa kasnejši vstopnik potrebuje precej časa, da pridobi zadosten nabor končnih uporabnikov in ne more pričakovati, da bo imel ob vstopu na trg ali pa v zelo kratkem času po prihodu nanj, koristi od enake ekonomije obsega kot jih ima že obstoječi operater. Slednje pomeni, da je novi vstopnik na trgu lahko soočen s situacijo, ko zaradi majhnega nabora končnih uporabnikov ne more pokriti niti fiksnih stroškov, ki so na tem trgu visoki, nikakor pa z majhno osnovo končnih uporabnikov ne more doseči situacije, ko bi količina zagotavljenih storitev lahko znižala strošek na enoto. To lahko postavi takšnega operaterja v položaj, ko je na trgu bistveno manj konkurenčen od obstoječih operaterjev, saj je v primerjavi z operaterji, ki razpolagajo z zadovoljivimi ekonomijami obsega v situaciji, ko so njegovi stroški za zagotavljanje enakih ali podobnih storitev bistveno višji napram stroškom konkurentov. Če bi tak operater želel z maloprodajnimi cenami pokriti vse stroške v zvezi z zagotavljanjem predmetne storitve in na takšno ceno dodati še ustrezno maržo, bi to pomenilo, da bi na trgu nastopal z manj konkurenčno maloprodajno ponudbo.

Novi vstopniki na trg običajno skušajo znižati fiksne stroške na način, da svoje omrežje zgradijo zgolj na gostejše naseljenih območjih, kjer je gradnja cenejša ter tudi z drugih vidikov manj zahtevna. Na urbanih območjih je namreč bistveno lažje priti do večjega števila uporabnikov, kar pomeni, da se investicije tam pokrijejo bistveno hitreje kot se to zgodi na redkeje poseljenih območjih, kjer operater ne more računati na tolikšen obseg uporabnikov, ki bi mu v doglednem času pokrili investicijo. Na opisan način bi si novi vstopnik na trg lahko bistveno znižal vstopne stroške, ter lažje dosegel zadovoljive ekonomije obsega, s čimer bi lahko – časovno gledano – tudi prej bolj konkurenčno nastopil na trgu. Tak način gradnje novi vstopniki na trg tudi najpogosteje izberejo, kar pa ni v korist možnosti izbire za končne uporabnike na redkeje poseljenih območjih.

O ekonomiji povezanosti govorimo, če so povprečni stroški na proizvod oziroma storitev nižji iz razloga, ker se storitve izvajajo s strani istega podjetja, skupaj oziroma v povezavi z drugimi storitvami. Navedeno torej znižuje stroške zagotavljanja posamezne storitve, oziroma vodi do nižjega povprečnega stroška na enoto. Pri fiksnem širokopasovnem dostopu govorimo o ekonomijah povezanosti tam, kjer se storitve zagotavljajo preko enotnega omrežja, pri čemer se zmogljivost omrežja lahko deli na več storitev. Širši nabor različnih storitev, ki jih operater ponuja preko enotnega omrežja, tako zaradi ekonomije povezanosti prispeva k delitvi stroškov infrastrukture. Ekonomije

povezanosti predstavljajo za vstop novih konkurentov na trg oviro, za obstoječe konkurente na trgu pa prednost.

Glede na zgornje navedbe je mogoče zaključiti, da tako ekonomije obsega kakor tudi ekonomije povezanosti za potencialne nove vstopnike na trg predstavljajo določeno vstopno oviro. Tako ene kot druge ovire so prisotne pri večini trgov elektronskih komunikacij. Iz tega vidika na obravnavanem upoštevem trgu v Republiki Sloveniji ne predstavljajo kakšne posebnosti, kot tudi ne v primerjavi z istimi ali drugimi trgi v EU ali širše. Poleg navedenega na ekonomije obsega in ekonomije povezanosti v veliki meri neposredno vpliva tudi obstoječa regulacija vertikalno povezanega veleprodajnega trga (tj. lokalnega dostopa), ki omogoča novim vstopnikom na trg uporabo omrežja Telekoma Slovenije, poleg tega pa imajo novi vstopniki na trg tudi možnost dostopa do odprtih širokopasovnih omrežij (OŠO) kakor v nekaterih primerih tudi sklenitev komercialnih dogovorov z drugimi (nereguliranimi) manjšimi lokalnimi imetniki infrastrukture, kar neposredno znižuje zadevno vstopno oviro. Neglede na navedeno pa lahko stroški, ki so povezani s prisotnostjo operaterjev na redkeje poseljenih območjih novim vstopnikom do določene mere omejujejo doseganje ekonomije obsega.

Po eni strani obstaja verjetnost, da bi imel potencialni novi vstopnik na trg manj možnosti za uveljavljanje prednosti ekonomij obsega in ekonomij povezanosti, po drugi strani pa ni možno izključiti, da bi kateri od obstoječih operaterjev izrabljaj možnost ekonomije obsega in ekonomije povezanosti na način, da bi se njegov položaj na predmetnem upoštevem trgu tako izboljšal, da bi nasproti drugim potencialnim vstopnikom predstavljal nepremagljivo vstopno oviro strukturne narave. Vstopne ovire povezane z ekonomijami obsega so vsekakor večje, v kolikor ne obstaja ustrezna regulacija bitnega toka, ki omogoča iskalcem dostopa ekonomsko učinkovito pokrivanje tudi redkeje naseljenih območij. Na tak način se lahko ublaži obravnavani podkriterij v smislu lažjega doseganja ustrezne ekonomije obsega.

7.1.1.4 Tehnološke prednosti ali superiornost

Nižji stroški produkcije in večja raznolikost proizvodov oz. storitev predstavljajo na eni strani oviro za vstop na trg, na drugi strani pa prednost za obstoječe ponudnike fiksnih širokopasovnih storitev. Inovacije, ki so posledica tehnološkega razvoja, tržno moč obstoječih operaterjev zmanjšujejo, zato je na trgih z visoko stopnjo tehnoloških inovacij možnost obstoja pomembne tržne moči veliko bolj omejena, kot na trgih z nizko stopnjo tehnoloških inovacij. Zato tehnološki napredek novim vstopnikom na trg omogoča, da lažje zgradijo fiksna širokopasovna omrežja, kot pa so to zgradili že obstoječi operaterji na predmetnem trgu. Večji tehnološki napredek lahko torej pomaga zmanjšati vstopne ovire na trgu fiksnih širokopasovnih storitev.

Za razliko od novih vstopnikov na trg je prvotni operater (Telekom Slovenije) tradicionalno postopno nadgrajeval svoje omrežje skupaj z razvojem novih tehnologij, kar je novim vstopnikom na trg fiksnih širokopasovnih storitev sicer prihranjeno in lahko izkoristijo vse razpoložljive tehnološke rešitve, ki pomenijo izgradnjo omrežij, do opaznih prihrankov pa lahko pridejo tudi pri času, prostoru in porabi energije.

Vendar bistveno oviro pri izgradnji širokopasovnega omrežja še vedno predstavljajo sama fizična gradnja omrežja in vse pravne ovire, ki iz tega sledijo (pridobitev služnosti, upravnih dovoljenj lokalnih skupnosti in državnih organov itd.). V zvezi s tem novi vstopniki gotovo nimajo nobenih prednosti pred prvotnim operaterjem, tako da s tega stališča ni mogoče zaključiti, da je vstop novih ali kasnejših

operaterjev lažji ali učinkovitejši, ali da bi imeli slednji iz tega vidika pomembno prednost pri prihodu na trg.

Prvotni operater ima na področju fiksne širokopasovnega omrežja bogate izkušnje, saj je vedno med prvimi operaterji na trgu ponudil nove tehnološke rešitve, kar ga nasproti kasnejšim vstopnikom postavlja do določene mere v privilegiran položaj, saj tozadevno razpolaga z bistveno bogatejšimi izkušnjami in tehnološko najbolj dodelanim omrežjem in izdelanimi spremljajočimi storitvami, ki na teh tehnologijah temeljijo. Glede na to, da je prvotni operater, med vsemi operaterji, operater z najdaljšo dobo na trgu, si je kot dolgoletni kupec materiala in opreme, ki jo potrebuje za izgradnjo širokopasovnih omrežij sposoben zagotoviti pomembne popuste pri nabavi in druge ustrezne tozadevne ugodne pogoje. Novi vstopniki, kot kupci, so v slabši pogajalski poziciji, saj jih z njihovimi dobavitelji veže bistveno krajše partnerstvo in stopnja zaupanja, zato je manj verjetno, da lahko za nabavo opreme in materiala s pogajanjem dosežejo primerljive ugodnosti, kot jih je deležen prvotni operater. Pri mednarodnih korporacijah, ki pokrivajo več nacionalnih trgov, pa je lahko v primeru vstopa na nov trg tovrstna prednost tudi na strani novega vstopnika.

Z vidika storitev, ki jih operaterji izvajajo tako preko lastnih omrežij kakor tudi preko reguliranega vertikalno povezanega veleprodajnega trga (tj. lokalnega dostopa), ki novim vstopnikom na trgu fiksnih širokopasovnih storitev omogočajo uporabo omrežja in storitev Telekoma Slovenije kakor tudi preko dostopa do odprtih širokopasovnih omrežij (OŠO) ter nekaterih v manjšem obsegu sklenjenih komercialnih dogovorov z drugimi imetniki infrastrukture, je treba poudariti, da so te storitve med različnimi operaterji v Republiki Sloveniji povsem primerljive in predstavljajo ustrezen nabor storitev, ki jih posamezen operater vključi v svojo ponudbo glede na ciljno uporabniško skupino, ki jo nagovarja. Tako ni mogoče trditi, da v Republiki Sloveniji kateri od obstoječih posamičnih operaterjev razpolaga s takšno stopnjo tehnološke prednosti, ki bi ga v primerjavi z drugimi obstoječimi operaterji, ali (kot že izpostavljeno) s potencialnimi novimi vstopniki, postavljala v bistveno boljši ali nadrejeni položaj.

Glede na zgornje navedbe Agencija ugotavlja, da podkriterij tehnološke prednosti ali superiornosti za kasnejše in potencialne nove vstopnike na predmetni trg ne predstavlja večje vstopne ovire, ki bi jim bistveno oteževala vstop na trg ali jih postavljala v slabši položaj.

7.1.1.5 Stopnja vertikalne integracije

Vertikalno integracijo se v smernicah o analizi trga obravnava kot vzvod tržne moči. To pomeni, da se kakršnokoli obnašanje, ki ga ima podjetje s pomembno tržno močjo, prenese na drug potencialno konkurenčen trg. Pri vzvodu gre za poskus izrinjanja tekmecev iz potencialno konkurenčnega trga, omejitev njihove prodaje oz. dohodkov ali zgolj oviranje tekmecev pri vstopu na trg, zato se ga razume kot obliko izključevanja konkurentov. Pri vertikalnem vzvodu gre za prakso prevladujočega podjetja, ki nekaterim uporabnikom odreka dostop do nujnih vložkov oz. vhodnih storitev z namenom vzdrževanja prevladujoče tržne moči in to moč iz enega segmenta trga (segment ozkega grla) prenaša na drug trg (potencialno konkurenčen trg). Ker vzvod povzroča tržno moč na potencialno konkurenčnem trgu, in s tem izpodriva potencialno konkurenco, je tako lahko škodljiv za celotno družbeno blaginjo.

Vertikalno integrirano podjetje bi lahko s svojo pozicijo, ki jo ima na veleprodajnih in maloprodajnih trgih, onemogočalo vstop na trg vsem potencialnim konkurentom, oziroma bi se lahko obnašalo nekonkurenčno tudi do že obstoječih operaterjev na trgu. Na tak način bi tako podjetje samo še okrepilo svoj tržni delež na relevantnem trgu. Tako bi se transfer tržne moči prenesel iz veleprodajnega

na maloprodajni trg, kar bi imelo za končno posledico slabo konkurenco na maloprodajnem trgu. Zaradi tega je problematika vertikalne integracije relevantna za celotno vrednostno verigo, od lastništva omrežja pa vse do baze končnih uporabnikov.

Stanje monopola na trgu bi na vertikalno integracijo vplivalo zelo negativno, saj bi v teoriji omogočalo neomejeno zviševanje cen in nižanje kakovosti storitev in produktov, kar bi imelo zelo negativne posledice na blaginjo končnih uporabnikov. V primeru odsotnosti regulacije na vertikalno povezanem trgu bi lahko vertikalno integriran operater z zadostno močjo na teh trgih onemogočil dostop iskalcem dostopa na trg, oz. jih izrinil iz njega. Skladno s poročilom Skupine evropskih regulatorjev o smernicah pri uporabi preizkusa treh meril⁵⁶ (v nadaljevanju: Poročilo ERG-ja o smernicah), razpoložljivost reguliranih veleprodajnih storitev v takšnih primerih omogoča, da novi vstopniki postopoma razvijajo svoje omrežje na osnovi omrežja prevladujočega operaterja, saj določitev obveznosti operaterskega dostopa zmanjšuje tudi to strukturno oviro.

Ob prisotnosti učinkovite konkurence na trgu, kjer bi enakovredne veleprodajne storitve lahko ponujal več kot zgolj en operater, bi namreč novi vstopniki s pogajanjem lažje dosegli dostop do enega izmed obstoječih širokopasovnih omrežij. V tem primeru bi namreč operaterji, ki bi takšne veleprodajne storitve lahko ponujali, v tem videli možnost dodatnega veleprodajnega zaslужka in ne grožnje na maloprodajnem trgu, ki ji je treba skozi vzvod vertikalne integracije preprečiti vstop na trg in tako onemogočiti poseganje v lastne maloprodajne tržne deleže ter prihodke, ki jih ti dolgoročno zagotavljajo.

Glede na dejstvo, da imajo novi vstopniki na trg možnost dostopa do infrastrukture Telekoma Slovenije preko reguliranega veleprodajnega dostopa na vertikalno povezanem trgu (tj. lokalni dostop), ki novim vstopnikom na trg omogoča izvajanje storitev na maloprodajnem trgu, ima Telekom Slovenije na gosteje poseljenih območjih omejene možnosti za izkoriščanje svoje vertikalne povezanosti na način, da bi z njo omejeval dostop do lastnega fiksnega omrežja. Vendar pa lokalni dostop mnogokrat za nove vstopnike ni zanimiv produkt, saj je pogojen z vzpostavitvijo skupne lokacije, ki pa glede na eno najbolj razdrobljenih poseljenosti slovenskega prebivalstva v EU mnogokrat ni rentabilna izven urbanih območij, kjer je veliko funkcijskih lokacij s premalo potencialnimi naročniki.

Glede na zgornje navedbe Agencija ugotavlja, da stopnja vertikalne integracije na območjih z redkejšo poselitvijo predstavlja za kasnejše in potencialne nove vstopnike nepremostljive vstopne ovire.

7.1.1.6 Ovire za širitev

Hitro rastoči trgi so za prihod novih vstopnikov na trg veliko bolj zanimivi kot pa zreli trgi. Običajno je za vstop na take trge potreben manjši finančni in tehnološki vložek kot pa to velja za zrele trge. Vstop na zrele trge je tako težji, saj se novi vstopniki na trg soočajo s konkurenco, od katere morajo imeti boljšo ponudbo, ki je tehnološko naprednejša, povrh vsega pa še cenejša. V nasprotnem primeru nov vstopnik na trg ne more prepričati večjega števila končnih uporabnikov k zamenjavi operaterja. Torej je tržno rast in širitev lažje doseči predvsem novo vstopajočim operaterjem na hitro rastočih trgih, medtem ko so na bolj zrelih trgih možnosti za rast in širitev bolj omejene in je potrebno potencialne nove končne uporabnike za prehod k novemu ponudniku dodatno stimulirati v obliki različnih – za operaterja dragih – ugodnosti, katerih se običajno poslužujejo operaterji. Taka potencialna situacija predstavlja za nove vstopnike, ki na trg še niso vstopili, vstopno oviro.

⁵⁶ ERG Report on Guidance on the application of the three criteria test – ERG (08)21

Kot je bilo v analizi že omenjeno, trg širokopasovnega dostopa do interneta v Sloveniji še ni dosegel vrha, se pa v zadnjih letih rast postopno zmanjšuje ter umirja, tako da znaša penetracija na gospodinjstva konec tretjega kvartala leta 2020 84,0 %. Slednje je pogojeno predvsem z visokimi stroški izgradnje omrežja na ruralnih območjih. Tržni deleži ponudnikov fiksnega širokopasovnega dostopa se v Sloveniji še vedno niso umirili. Pri tem se prvotnemu operaterju Telekomu Slovenije zadnjih nekaj let konstantno zmanjšuje tržni delež na račun ostalih treh največjih kasnejših vstopnikov, kar pomeni, da rast tržnih deležev temelji predvsem na prehodih končnih uporabnikov. Od vseh operaterjev najbolj raste tržni delež Telemachu. Operaterja T-2 in A1 Slovenija pa imata manjši tržni delež in tudi manjšo rast kot Telemach. Ostali, manjši operaterji, stalno izgubljajo svoj tržni delež, kar je predvsem posledica pripojitev manjših kabelskih operaterjev k operaterju Telemach.

Pogled na tržne deleže posameznih ponudnikov širokopasovnega dostopa do interneta v Sloveniji kaže na to, da je tržni delež posameznega operaterja v določeni meri skladen z razširjenostjo lastnega širokopasovnega omrežja. To kaže na to, da nek nov vstopnik na trg ne more v krajšem času priti do večjega tržnega deleža, saj mora svoje omrežje šele zgraditi, pri tem pa lahko svoje storitve ponuja tudi na omrežjih konkurenčnih ponudnikov in tako do določene mere pospeši rast svoje baze uporabnikov. V primeru, da je dotični trg podvržen regulatornim pravilom so te cene regulirane, v kolikor pa trg ni podvržen regulatornim pravilom, pa se te cene prosto določajo na trgu, v kolikor je tak dostop tudi na voljo.

Pogled na visoko penetracijo širokopasovnega dostopa in obstoj konkurenčnih ponudnikov širokopasovnih storitev, ki v gosteje poseljenih območjih temelji na lastnih omrežjih in reguliranem dostopu do vertikalno povezanega veleprodajnega trga (tj. lokalnega dostopa) kaže na precejšnjo oviro za prihod novih vstopnikov na trg in nadaljnjo vzpostavljanje konkurence na redkeje poseljenih območjih v primeru, da se predmetni trg osrednjega dostopa deregulira v celoti. Slovenija je namreč s svojo razdrobljeno poselitvijo po deležu ruralnih gospodinjstev ena izmed tistih članic EU, ki ima največji delež gospodinjstev na ruralnih območjih. Tako obstaja kar precej geografskih območij, kjer je s svojo infrastrukturo prisoten samo Telekom Slovenije, kar bi v primeru popolne deregulacije predmetnega trga lahko pripeljalo do situacije, da bi operater Telekom Slovenije za najem infrastrukture zahteval tako visoke cene, da te ne bi bile več vzdržne za potencialno konkurenco, kar bi imelo za posledico, da bi Telekom Slovenije na geografskem območju z redkejšo poseljenostjo ponovno vzpostavil monopol.

Infrastrukturalna konkurenca na gosteje poseljenih območjih bi lahko na daljše časovno obdobje privedla do komercialnega odpiranja omrežij na teh območjih. V tem primeru dostop do infrastrukture ne bi bil otežen niti operaterjem brez lastnega omrežja niti novim vstopnikom na trg, saj bi tržne razmere vzbudile zanimanje lastnikov infrastrukture do te mere, da bi novim vstopnikom na trg ponudili svoje omrežje po tržno naravnanih cenah. S tem novi vstopniki na trg ne bi imeli prisotnih visokih vstopnih ovir, sploh pa ne takih, ki bi bile za njih nepremostljive. To bi omogočilo novim vstopnikom na trg konkurenčen boj z ostalimi operaterji, kar bi omogočalo diferenciacijo produktov na trgu ter boljši in hitrejši razvoj konkurence. Vendar pa obstaja veliko območij, kjer pa ostalih infrastruktur razen Telekoma Slovenije ni na voljo. Na teh območjih je zato potrebno nujno zagotoviti reguliran osrednji dostop preko bitnega toka, saj zgolj regulacija lokalnega dostopa, kot je bilo ugotovljeno že v prejšnjem podkriteriju, ne zadošča za uspešno konkuriranje novih operaterjev Telekomu Slovenije.

Agencija glede na zgornje navedbe ugotavlja, da ovire za širitev predstavljajo visoke vstopne ovire za kasnejše in potencialne nove vstopnike na trg tako na urbanih območjih, kjer je rast pogojena predvsem s prehodi končnih uporabnikov, kot tudi na območjih z redkejšo poselitvijo, kjer je rast pogojena z visokimi stroški izgradnje omrežja.

7.1.1.7 Raznolikost storitev in produktov

Ponudba operaterjev je že nekaj časa usmerjena v konvergenco omrežij in storitev. Na trgu širokopasovnega dostopa je tako viden porast raznolikosti storitev in produktov, ki jih operaterji želijo ponujati svojim končnim uporabnikom. S celovito paleto telekomunikacijskih storitev operaterji oblikujejo različne pakete s kombinacijo storitev, kar jim omogoča večjo diferenciacijo na trgu.

Infrastrukturni operaterji v Sloveniji ponujajo precej primerljive produkte na fiksnem širokopasovnem omrežju, tako z vidika nabora in oblike produktov, dokaj primerljivi pa so tudi po cenah. Poleg storitev na fiksnem omrežju pa ponujajo največji štirje ponudniki storitev (A1 Slovenija, T-2, Telekom Slovenije in Telemach) tudi storitve na mobilnem omrežju.

Odločitev, kakšen nabor fiksnih širokopasovnih storitev bo imel operater v ponudbi je popolnoma v domeni operaterja samega. Običajno pa operaterji pripravijo več različnih paketov, z vsakim od njih pa zadovoljijo potrebe svojih uporabnikov. Tako operaterji sami sestavljajo ponudbo paketov, ki po njihovo najbolj izpolnjujejo pričakovanja uporabnikov. Bolj ali manj so si paketi med ponudniki storitev podobni, vseeno pa včasih kakšen od operaterjev preseneti z novo ponudbo, ki jo do tedaj še ni bilo na trgu. V kolikor se izkaže, da je nova ponudba uspešna, kaj hitro temu sledijo tudi ostali operaterji, ki zelo hitro temu ustrezno prilagodijo tudi svojo ponudbo paketov in obenem upajo, da bodo na ta način pridobili kar največje število novih končnih uporabnikov. V zadnjih letih se paketi fiksnega širokopasovnega dostopa dopolnjujejo tudi z mobilno telefonijo, tako da že vsi največji štirje operaterji ponujajo v naboru svojih storitev tudi t.i. fiksno mobilne konvergenčne pakete.

Glede na navedeno Agencija ugotavlja, da raznolikost storitev in produktov ne predstavlja nepremostljive vstopne ovire za obstoječe operaterje, kot tudi ne za potencialne nove vstopnike, ki bi jim bil zaradi tega onemogočen vstop na trg.

7.1.2 Pravne oziroma regulatorne ovire

Skladno s Priporočilom o upoštevnih trgih, pravne ali regulatorne ovire ne temeljijo na gospodarskih pogojih, temveč izvirajo iz zakonodajnih, upravnih ali drugih ukrepov, ki neposredno vplivajo na pogoje vstopa in/ali umestitve ponudnikov na upoštevnem trgu. Kot primer pravne in regulatorne ovire, ki preprečuje vstop na trg, lahko služi omejitev števila podjetij z dostopom do npr. omejene naravne dobrine, ki je lahko pogoj za zagotavljanje osnovnih storitev. Drugi primeri pravnih ali regulatornih ovir so skladno z navedenim priporočilom cenovni nadzori ali drugi ukrepi v zvezi s cenami, uvedeni za podjetja, ki vplivajo tako na vstop kot tudi na umestitev podjetij na trgu. Pravne in regulatorne ovire, ki jih je mogoče odpraviti v ustreznem časovnem okviru, običajno ne predstavljajo gospodarske ovire za vstop na trg v smislu prvega merila.

Poročilo Skupine evropskih regulatorjev o smernicah pri uporabi preizkusa treh meril določa glavne pravne ovire, ki so prisotne na trgu elektronskih komunikacij:

- potreba po pridobitvi upravne odločbe oziroma dovoljenja, da lahko operater začne delovati na trgu;

- omejitve in pogoji povezani z uporabo omejenih naravnih dobrin (npr. frekvenčnega spektra);
- učinki splošne regulacije na nove vstopnike.

Skupina evropskih regulatorjev dodaja, da so za vstop na trg pravne ovire relativno nižje, kot pa strukturne ovire. Tako morajo novi vstopniki na trg na podlagi regulatornega okvira, ki je prenesen tudi v nacionalno zakonodajo, le obvestiti Agencijo o nameravanim zagotavljanju omrežij oz. izvajanju storitev na trgu, brez da bi za to morali pridobiti posebno dovoljenje, s čimer se operaterjem zmanjšajo administrativne ovire pri vstopu na trg. Sicer pa na predmetnem trgu ne obstajajo posebne omejitve in pogoji povezani z uporabo omejenih naravnih dobrin, kar lahko sicer predstavlja regulatorno vstopno oviro pri vstopu operaterjev na trg mobilnih komunikacij.

Druge pravne ovire, ki so prisotne pri gradnji omrežja, s katerimi se največkrat srečujejo novi vstopniki na trg, pa so pravne ovire pri sklepanju najemnih in služnostnih pogodb, pravne ovire v zvezi z vpisi v zemljiško knjigo ter ovire v zvezi s pridobivanjem dovoljenj za postavitve objektov. Operater, ki gradi novo omrežje, mora za vpis v zemljiško knjigo postopati po zemljiškoknjižnem postopku, za pridobitev dovoljenj za postavitve objektov pa skladno z upravnim postopkom, kar terja svoj čas in dodatno zavlačuje izgradnjo omrežja. Ne glede na to, ali operaterji skozi pravne in ostale postopke uspejo dokazati upravičenost lastnih postopkov in ravnanj, jim slednje predstavlja tako finančno kot tudi kadrovska in časovna breme. Novi operaterji običajno naletijo na še več teh težav, saj je v očeh mnogih uporabnikov, ki iz različnih razlogov morebiti nasprotujejo podvojitvam omrežij, obstoječe infrastrukture dovolj. Vse to pa lahko novim vstopnikom otežuje pridobivanje dovoljenj za postavitve objektov, pridobivanje služnosti in dodatno zavlačuje izgradnjo omrežja.

S težavnimi in zamudnimi gradbenimi postopki se bolj ali manj srečujejo vsi infrastrukturni operaterji na trgu, ki gradijo omrežja, saj navedeni postopki in omejitve niso manjši za nobenega od njih. Z razvojem in gradnjo NGA omrežij prav vsi infrastrukturni operaterji na trgu še vedno gradijo omrežja, torej ne moremo reči, da je kateri od operaterjev omrežje že zgradil in se z navedenimi težavami ne srečuje več. Gradnja omrežij se bo seveda nadaljevala tudi v prihodnje, kar pomeni, da tako potencialni novi operaterji, kot tudi obstoječi, ne bodo imeli različnih pogojev v zgoraj navedenih civilnih postopkih. Deloma zgoraj navedene težave odpravljajo določila 10. člena ZEKom-1, ki operaterjem omogočajo skupne investicije in skupno gradnjo infrastrukture, kar navedene postopke bistveno olajša in odpravi njihovo podvajanje. Pri tem je potrebno tudi poudariti, da tovrstnih pravnih ovir v delu, kjer so prisotne (zemljiškoknjižni postopki, pridobivanje dovoljenj, služnosti, ipd.), ne more odpraviti niti predhodna (ex-ante) regulacija, so pa vsekakor v veliki meri olajšane z določili 10. člena ZEKom-1. Prav tako pa je potrebno poudariti, da so zgoraj navedene pravne ovire in pogoji enaki tako za potencialne nove vstopnike na trg, kot tudi za že prisotne operaterje na trgu.

Agencija tako ugotavlja, da zgoraj navedeno v določeni meri lahko predstavlja prednost operaterjem, ki so na trgu že dlje časa in razpolagajo z lastno infrastrukturo. Po drugi strani, pa Agencija z regulatornimi ukrepi skrbi, da na trg lahko vstopajo tudi novi operaterji, oz. operaterji brez lastne infrastrukture in sicer na način, da je še naprej zagotovljena učinkovita konkurenca na geografsko segmentiranih območjih, kjer bi bila sicer konkurenca na maloprodajnem trgu nezadostna, to pa ne bi bilo v korist končnim uporabnikom.

Na ta način bodo potencialni novi vstopniki na trg in tisti operaterji, ki ne razpolagajo z lastnim omrežjem na reguliranih območjih še vedno dostopali do omrežja pod že v naprej znanimi pogoji, kar jim predstavlja določeno prednost. Po drugi strani pa bodo tovrstni operaterji na dereguliranih območjih lahko izbirali med različno infrastrukturo in različnimi operaterji in se pogajali z operaterji za

tržno sprejemljive cene, ki jih ne bo nihče omejeval. V iskanju čim boljše izkoriščenosti lastnega omrežja se pričakuje, da bodo infrastrukturni operaterji na veleprodajnem trgu poskušali čim bolje izkoristiti lastno omrežje, kar bo lahko rezultiralo tudi v nižjih veleprodajnih cenah napram trenutno reguliranim.

Tako Agencija zaključuje, da pravne in regulatorne ovire, v smislu visokih vstopnih ovir do neke mere obstajajo, vendar slednje ne pomeni, da onemogočajo vstop ali delovanje novih vstopnikov

7.1.3 Zaključek glede prvega merila – tj. prisotnosti visokih in stalnih ovir za vstop na trg

Agencija na podlagi izvedbe preizkusa prvega merila: »Prisotnost visokih in stalnih ovir strukturne in pravne oz. regulatorne narave za vstop na trg« ugotavlja, da na so predmetnem upoštevnom trgu prisotne strukturne ter pravne oz. regulatorne ovire, ki onemogočajo vstop potencialnim operaterjem na trg in delovanje kasnejšim vstopnikom. Navedene ovire so še posebej prisotne na redkeje poseljenih območjih, kjer brez javnih sredstev do sedaj s stani kasnejših vstopnikov še ni prišlo do podvajanja omrežja Telekoma Slovenije, niti do vzpostavitve skupnih lokacij na omrežju Telekoma Slovenije za reguliran dostop na vertikalno povezanem veleprodajnem trgu (tj. lokalnem dostopu). Prisotnost visokih in stalnih vstopnih ovir tako povzroča dolgoročno odsotnost učinkovite konkurence na manj poseljenem segmentu trga, ki pa se sicer že vzpostavlja na določenih urbanih območjih.

Na podlagi zgornje navedbe Agencija ugotavlja, da je prvo od treh kumulativnih meril izpolnjeno, zato se predhodno (ex-ante) urejanje tega upoštevnega trga ohrani, v kolikor bosta izpolnjeni tudi drugi dve merili.

7.2 Drugo merilo: struktura trga, ki se ne nagiba k učinkoviti konkurenci v ustreznem časovnem okviru

Na podlagi drugega merila se ugotavlja ali se tržna struktura nagiba k učinkoviti konkurenci v ustreznem časovnem obdobju, ob upoštevanju stanja in možnosti infrastrukturne konkurence in drugih virov konkurence za ovirami za vstop na trg. Glede na dinamični značaj delovanja trgov elektronskih komunikacij, je pri analizi prihodnjih razmer za opredelitev upoštevne trgov, ki bi lahko bili predmet predhodnega (ex-ante) urejanja, treba upoštevati tudi možnost premagovanja ovir za vstop na trg v ustreznem časovnem okviru, kar pomeni, da to merilo dopušča za predhodno regulacijo le tiste trge, katerih struktura se ne nagiba k učinkoviti konkurenci v ustreznem časovnem okviru, oziroma povedano drugače, ne dopušča predhodne regulacije za trge, kateri se v ustreznem časovnem obdobju nagibajo k učinkoviti konkurenci oz. so konkurenčni. Pri tem uporaba tega merila vključuje pregled stanja na področju konkurence za ovirami za vstop.

V 14. recitalu Priporočila o upoštevne trgov je navedeno, da četudi so za trg značilne visoke vstopne ovire, lahko ostali strukturni dejavniki na tem trgu nakazujejo na to, da se dotični trg v ustreznem časovnem obdobju še vedno nagiba k učinkoviti konkurenci. Na trgih, kjer se v prihodnosti pričakuje povečano število novih omrežij, je to merilo zelo pomembno, zato je potrebno dobro preučiti trenutno stanje in verjeten razvoj omrežij. Tržno dinamiko pa lahko povzroči tudi npr. tehnološki razvoj ali pa zблиževanje proizvodov in trgov, ki lahko povzroči konkurenčne omejitve med izvajalci, delujočimi na ločenih proizvodnih trgih. Do tega lahko pride tudi na trgih z omejenim, vendar zadostnim številom podjetij z različnimi strukturami stroškov, ki se soočajo s tržnim povpraševanjem po elastičnih cenah. Na trgu lahko obstaja tudi presežna zmogljivost, ki konkurenčnim podjetjem običajno omogoča zelo

hitro povečevanje proizvodnje kot odgovor na kakršenkoli dvig cen. Na takšnih trgih lahko sčasoma pride do spremembe tržnih deležev in/ali do padca cen.

Prav tako izboljšujejo konkurenčno dinamiko komercialni sporazumi na veleprodajnem trgu, sporazumi o soinvesticijah in sporazumi o recipročnem dostopu med operaterji. Taki sporazumi izboljšujejo konkurenčnost na maloprodajnem trgu in lahko vodijo vse do deregulacije veleprodajnega trga, upošteva konkurenčno pravo pri ocenjevanju konkurenčnosti trga v prihodnje.

Agencija je z namenom, da se ugotovi ali je predmetni upoštevni trg še lahko predmet predhodnega (ex-ante) reguliranja, v okviru drugega kriterija, to je pri ugotavljanju, ali se struktura trga nagiba k učinkoviti konkurenci v ustreznem časovnem okviru ali ne, preverjala primernost predhodnega (ex-ante) reguliranja tega upoštevnega trga na podlagi analiziranja stanja na trgu v smislu obstoja (ne)učinkovite konkurenčnosti. Bistvo drugega kriterija pri tem predstavlja ugotovitev, ali se predmetni upoštevni trg nagiba k učinkoviti konkurenci v določenem časovnem okviru, kadar predhodna regulacija na njem ni prisotna, razvoj nadaljnje konkurence na njem pa je v celoti odvisen od razmer na trgu. V kolikor se ugotovi, da učinkovita konkurenca na določenem upoštevnelem trgu ni vzpostavljena, je tak trg lahko predmet predhodne regulacije in obratno.

Kazalniki, ki se v večini upoštevajo pri ocenjevanju prvega in drugega merila so podobni tistim, ki se preverijo kot del analize prihodnjih razmer na trgu (ocene pomembne tržne moči), zlasti kazalniki ovir za vstop na trg ob odsotnosti pravne ureditve (vključno z obsegom nepovratnih stroškov), tržna struktura, delovanje trga in tržna dinamika, vključno s kazalniki, kot so tržni deleži in predvsem njihova gibanja, tržne cene in njihova gibanja ter obseg in pokritost konkurenčnih omrežij ali infrastruktur, v veliki meri pa se glavni kazalniki pokrivajo celo s podkriteriji iz prvega kriterija predmetnega teksta, tj. obstoja vstopnih ovir. V večini so potencialni podkriteriji, ki jih Agencija lahko uporabi pri izvedbi preizkusa treh meril v okviru drugega merila ekonomske narave, poleg tega pa mora Agencija nujno preveriti tudi stanje na trgu (tržna struktura) in pogoje na njem.

Agencija je pri preverjanju drugega merila v okviru preizkusa treh meril uporabila spodaj navedene podkriterije, ki pa niso kumulativne narave. V skladu z njimi je ugotavljala, ali se predmetni upoštevni trg nagiba k učinkoviti konkurenci v določenem časovnem okviru, ali ne. Pri podkriterijih, ki jih je Agencija analizirala že v sklopu prvega kriterija tako z vidika vstopnih ovir, kot tudi z vidika ugotavljanja ali se struktura trga nagiba k učinkoviti konkurenci v ustreznem časovnem okviru, pa je Agencija to ustrezno označila. Agencija je pri tem obravnavala naslednje podkriterije:

- tržni deleži;
- cenovni trendi in cenovna politika;
- potencialna konkurenca;
- nadzor nad infrastrukturo, ki se je ne da zlahka podvojiti;
- raznolikost storitev in produktov;
- ovire za širitev.

7.2.1 Tržni deleži

Kot prvi indikator v okviru ekonomskih podkriterijev, ki lahko služi preverjanju, ali se trg nagiba k učinkoviti konkurenci, je ugotavljanje velikosti tržnih deležev operaterjev na upoštevnelem trgu ter njihove stabilnosti oziroma spreminjanja v določenem časovnem okviru. Pri tem Agencija opazuje tržne deleže operaterjev na predmetnem maloprodajnem upoštevnelem trgu glede na skupno število fiksnih širokopasovnih priključkov.

Kot izhaja iz Smernic je pri obravnavi tržne moči podjetja pomembno upoštevati tržni delež le-tega (v smislu vrednosti, obsega, števila naročnikov, infrastrukture itd.), njegove konkurente in omejitve zaradi potencialnih konkurentov v srednjeročnem obdobju. Tržni deleži so lahko pomemben prvi znak, na podlagi katerega lahko nacionalni regulativni organi opredelijo tržno strukturo in relativno pomembnost različnih operaterjev, ki so dejavni na trgu.

V skladu z ustaljeno sodno prakso je zelo velik tržni delež, ki ga ima podjetje dlje časa in presega 50 %, sam po sebi dokaz o obstoju prevladujočega položaja, razen v izjemnih okoliščinah. Izkušnje kažejo, da večji kot je tržni delež in dlje kot ga podjetje ima, verjetneje je, da je to pomemben predhodni pokazatelj pomembne tržne moči.

V nadaljevanju Smernice navajajo, da celo podjetje z velikim tržnim deležem morda ne more delovati v veliki meri neodvisno od strank z zadostno pogajalsko močjo. Poleg tega lahko dejstvo, da podjetje z močnim položajem na trgu postopno izgublja tržni delež, pomeni, da trg postaja konkurenčnejši, vendar ne izključuje ugotovitve pomembne tržne moči. Tudi tržni delež, ki v daljšem časovnem obdobju precej niha, lahko kaže na pomanjkanje tržne moči na upoštevem trgu. Prav tako pa lahko sposobnost novega udeleženca na trgu, da hitro poveča svoj tržni delež, tudi pomeni, da je zadevni upoštevni trg konkurenčnejši in da je ovire za vstop na trg mogoče preseči v razumnem času.

Vsekakor je za predmetni upoštevni trg pomembno, da vse dokler se na njem ne vzpostavijo dovolj dobri konkurenčni pogoji, da se ta ustrezno regulira. V primeru odsotnosti regulacije ter hkrati pomanjkanja infrastrukturne konkurence na trgu, lahko nerazumne zahteve prvotnega operaterja pripeljejo do položaja, ko bo trg obvladoval sam, kar lahko privede do ponovne vzpostavitve monopolnega položaja.

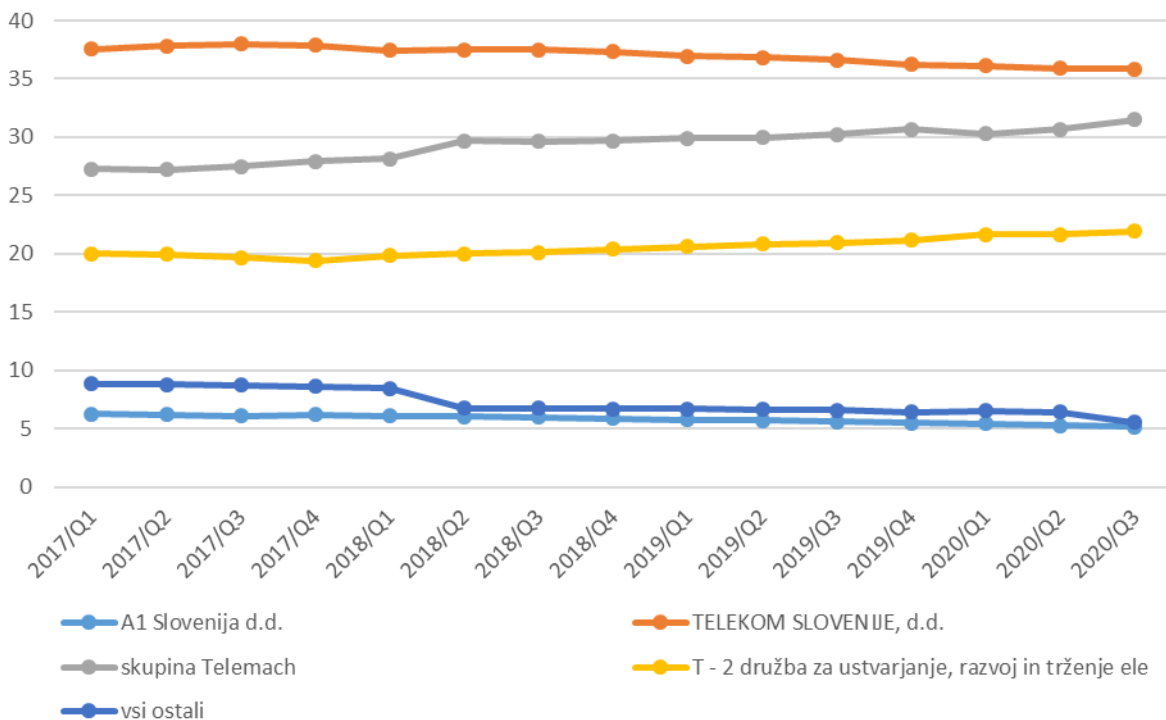
Za presojo, ali se trg nagiba k učinkoviti konkurenci, je pomembno ugotoviti, kako so se tržni deleži razvijali v določenem časovnem obdobju in njihove trende. V primeru, da tržni delež večjega operaterja v določenem časovnem obdobju pada, drugim operaterjem pa konstantno raste, lahko slednje razumemo tudi kot nagibanje k učinkoviti konkurenci, ali njen obstoj. Zato je tudi za ugotovitev, ali se trg nagiba k učinkoviti konkurenci treba opazovati bodisi stabilnost, bodisi trend, ki ga morebitno gibanje tržnih deležev skozi merjeno časovno obdobje kaže. Pri tem pa vsakega gibanja ne gre razumeti kot nagibanja h konkurenčnim razmeram na trgu, temveč se mora izkazati, da je takšno gibanje skozi čas konstantno in ga je mogoče pričakovati tudi v prihodnje.

Pri izbiri načina merjenja tržnih deležev so pomembne predvsem značilnosti upoštevne trga, ki je predmet obravnave. Agencija se je v zvezi s predmetnim upoštevni trgom »Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji« odločila, da na nacionalnem nivoju preveri tržne deleže operaterjev na maloprodajnem trgu glede na število fiksnih širokopasovnih priključkov. Agencija je pri tem upoštevala t.i. »modified greenfield approach« pristop, kar pomeni, da je preverjala stanje na trgu v smislu neobstoja regulacije predmetnega upoštevne trga.

Spodnja slika tako prikazuje maloprodajne tržne deleže operaterjev fiksnega širokopasovnega dostopa skozi opazovano obdobje. Pri tem so bili upoštevani vsi maloprodajni priključki, razen priključkov, ki temeljijo na reguliranem dostopu z bitnim tokom na omrežju Telekoma Slovenije. Torej v celoti vsi maloprodajni priključki operaterjev na lastnem omrežju, vsi priključki preko OŠO in drugih manjših omrežij, ter vsi priključki, ki temeljijo na reguliranem lokalnem dostopu na omrežju Telekoma Slovenije.

Maloprodajni delež Telekoma Slovenije skozi celotno opazovano obdobje postopoma upada. Njegov upad v obravnavanem obdobju znaša 1,7 odstotne točke in znaša na koncu obravnavanega obdobja 35,9 %. Na drugi strani je največjo rast dosegel Telemach, ki je v opazovanem obdobju povečal svoj tržni delež za več kot 4 odstotne točke, od česar je okrog polovico rasti dosegel na račun pripojitev dveh manjših kabelskih operaterjev. Na koncu opazovanega obdobja znaša njegov delež 31,5 %. Po rasti tržnega deleža mu sledi T-2, ki je v opazovanem obdobju povečal svoj tržni delež za slabi 2 odstotni točki in znaša na koncu opazovanega obdobja 21,9 %. Tržni delež pa se postopoma zmanjšuje A-1 Slovenija, in sicer za dober odstotek. Vsem ostalim operaterjem je delež upadel za več kot 3 odstotne točke in znaša na koncu opazovanega obdobja 5,5 %, kar pa je predvsem posledica združevanja z večjimi operaterji. Vsi zgoraj navedeni kasnejši vstopniki za dostop do svojih končnih uporabnikov uporabljajo tudi dostop z bitnim tokom preko omrežja Telekoma Slovenije, vendar pa ta zaradi „modified greenfield approach“ pristopa, pri katerem se ugotavlja stanje konkurence v smislu ne-obstoja regulacije, na spodnji sliki ni vključen.

Slika 44: Tržni deleži operaterjev na maloprodajnem trgu glede na število širokopasovnih priključkov

Vir: AKOS, december 2020

Iskalci dostopa za dostop do končnih uporabnikov poleg lastnih omrežij, ki jih gradijo predvsem na območjih z gostejšo poselitvijo, uporabljajo predvsem reguliran dostop na omrežju Telekoma Slovenije. Slika v nadaljevanju prikazuje deleže maloprodajnih priključkov iskalcev dostopa glede na vrsto reguliranega dostopa na omrežju Telekoma Slovenije, iz katere so razvidne bistveno drugačne razmere na različnih območjih poselitve.

Na urbanih območjih⁵⁷ pričakovano prevladuje lokalni dostop (66,6 %), pri čemer beležijo največji delež priključki na bakrenem omrežju (39,2 % popolnoma razvezan dostop in 1,2 % sodostop), sledijo

⁵⁷ Urbana območja: gostota prebivalcev najmanj 500 preb./km²

pa priključki na optičnem omrežju (18,9 % fizično razvezan dostop in 7,4 % VULA). Osrednji dostop ima na urbanih območjih 33,4 % delež, pri čemer še vedno prevladuje dostop na bakrenem omrežju (16,7 % goli bitni tok in 0,4 % bitni tok), sledi pa dostop z bitnim tokom na optičnem omrežju (16,3 %).

Na suburbanih območjih⁵⁸ pa je zaznati občuten padec deleža lokalnega dostopa, ki znaša le 29,1 %, pri čemer prevladuje dostop na bakrenem omrežju (19,1 % popolnoma razvezan dostop in 0,6 % sodostop), sledijo pa priključki na optičnem omrežju (3,4 % fizično razvezan dostop in 6,0 % VULA). Iskalci dostopa na takšnih območjih tako večinoma uporabljajo osrednji dostop (70,9 %), pri čemer prevladujejo priključki na bakrenem omrežju (50,6 % goli bitni tok in 1,2 % bitni tok), z 19,1 % pa sledi dostop z bitnim tokom na optičnem omrežju.

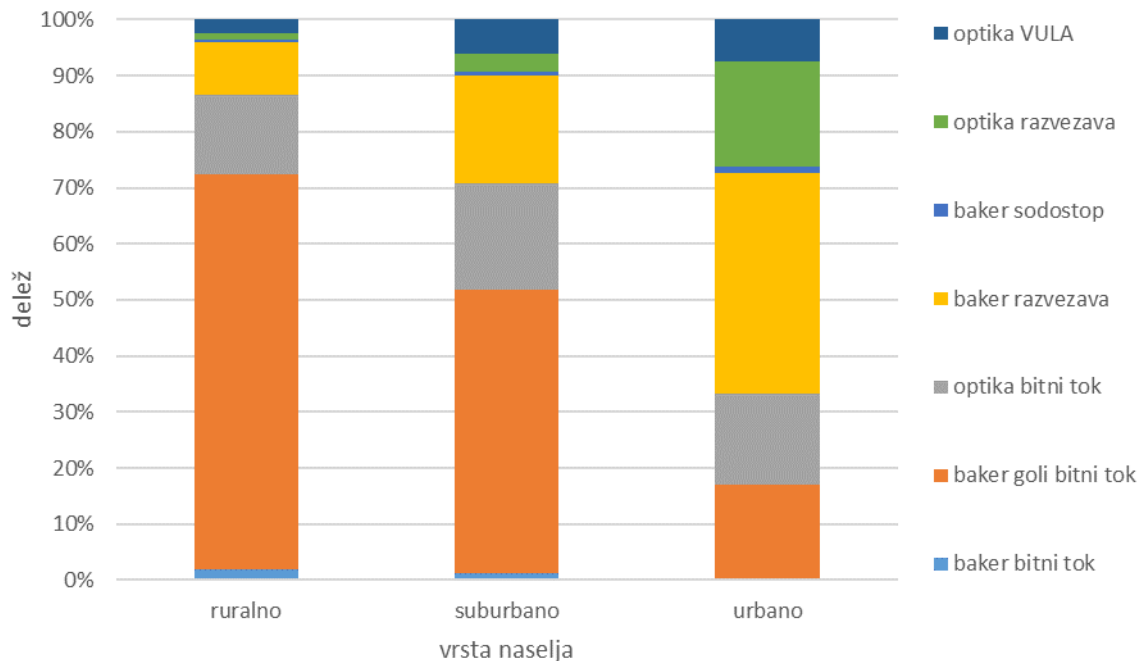
Še večje povpraševanje po osrednjem dostopu pa je na ruralnih območjih⁵⁹, kjer njegov delež znaša visokih 86,6 %, pri čemer prevladuje dostop na bakrenem omrežju (70,6 % goli bitni tok in 1,9 % bitni tok), sledijo pa priključki bitnega toka na optičnem omrežju (14,1 %). Lokalni dostop ima na teh območjih precej nizek delež (13,4 %), pri čemer prevladuje dostop na bakrenem omrežju (9,4 % popolnoma razvezan dostop in 0,4 % sodostop), sledi pa dostop na optičnem omrežju (2,4 % VULA in 1,2 % razvezan dostop).

Na območjih z manjšo gostoto poselitve je za iskalce dostopa, ki uporabljajo reguliran dostop na omrežju Telekoma Slovenije, ključen dostop z bitnim tokom, ki občutno prevladuje nad razvezanim dostopom. Relativno redka poselitev je razlog, da se iskalci dostopa raje odločajo za ponujanje storitev preko dostopa z bitnim tokom, saj se na teh območjih vzpostavitev skupne lokacije, ki je pogoj za ponujanje storitev preko razvezanega dostopa, pogostokrat izkaže za nerentabilno zaradi relativno majhnega števila potencialnih naročnikov povezanih na takšno lokacijo. Takšnih območij je v Sloveniji veliko, saj je Slovenija med članicami EU ena tistih držav, ki ima največji delež gospodinjstev na ruralnih območjih. Dostop z bitnim tokom je tako na manj poseljenih območjih tudi v bodoče ključen za nadaljnji razvoj konkurence, s čemer bo lahko še najprej zagotovljena možnost izbire za končne uporabnike.

⁵⁸ Suburbana območja: gostota prebivalcev od 100 do 499 preb./km²

⁵⁹ Ruralna območja: gostota prebivalcev manj kot 100 preb./km²

Slika 45: Deleži maloprodajnih priključkov iskalcev dostopa glede na vrsto reguliranega dostopa na omrežju Telekoma Slovenije po posameznem tipu poselitve

Vir: AKOS, december 2020

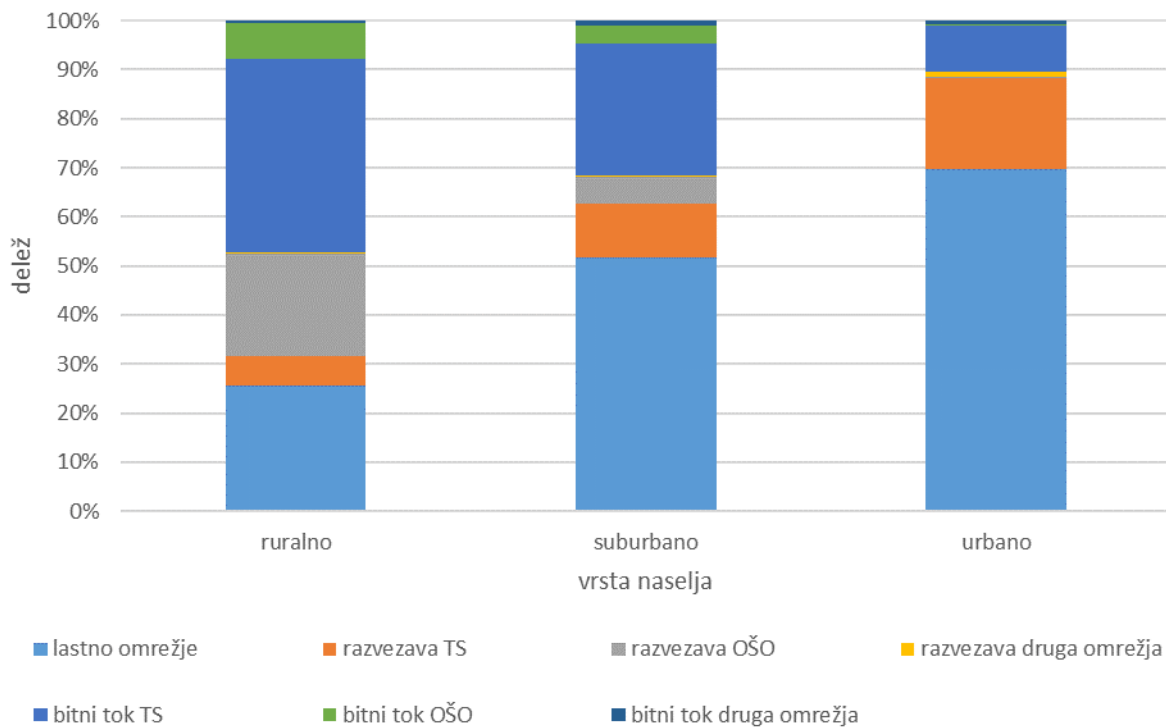
Na ruralnih območjih je pričakovano največ bakrene infrastrukture, ki je last Telekoma Slovenije. Gradnja zmogljivejšega optičnega omrežja na ruralnih območjih je razmeroma draga, saj predstavlja najvišji strošek pri izgradnji tovrstnega omrežja prav strošek gradbenih del (izkop in polaganje kabla), tega pa je na ruralnih območjih bistveno več kot pa na urbanih območjih, zato je na ruralnih območjih cena za izgradnjo posameznega priključka bistveno višja kot pa na urbanih območjih. Suburbana območja so že gosteje naseljena kot ruralna, zato je na teh območjih strošek izgradnje optičnega omrežja po posameznem priključku nižji, kot pa na ruralnih območjih.

Predvsem na urbanih območjih, manj na suburbanih, še manj pa na ruralnih sta z lastnim omrežjem prisotna tudi druga dva največja kasnejša vstopnika, to sta skupina Telemach in T-2. Prvi je v večjem delu prisoten s kabelskim omrežjem, ki ga je pričel v zadnjih letih dopolnjevati še z optičnim omrežjem, drugi pa z optičnim. Oba pa imata v večjih urbanih naseljih marsikje celo večji maloprodajni delež od nacionalnega operaterja Telekoma Slovenije.

Spodnja slika prikazuje v kolikšni meri so kasnejši vstopniki na različnih območjih poselitve odvisni od dostopa do druge infrastrukture, predvsem reguliranega dostopa na omrežju Telekoma Slovenije. Na urbanih območjih temelji ponudba kasnejših vstopnikov predvsem na lastnem omrežju, tako da znaša delež tovrstnih priključkov 69,8 %, sledijo priključki preko razvezanega dostopa na omrežju Telekoma Slovenije (18,4 %) ter priključki preko bitnega toka na omrežju Telekoma Slovenije (9,3 %), medtem kot so deleži ostalih vrst dostopa minimalni. Na suburbanih območjih približno polovica ponudbe kasnejših vstopnikov še vedno temelji na lastnem omrežju (51,8 %), s 26,8 % pa že sledijo priključki preko dostopa z bitnim tokom na omrežju Telekoma Slovenije, z 10,9 % pa priključki preko razvezanega dostopa na omrežju Telekoma Slovenije, pri čemer so deleži ostalih vrst dostopa manjši.

Na ruralnih območjih pa kasnejši vstopniki zagotavljajo le še 25,6 % ponudbe na lastnem omrežju, medtem ko 39,4 % priključkov zagotavljajo preko dostopa z bitnim tokom na omrežju Telekoma Slovenije, 20,8 % pa preko razvezanega dostopa na OŠO omrežjih, ki omogočajo dostop do ekonomsko sprejemljivega obsega potencialnih naročnikov, sledi dostop z bitnim tokom na OŠO omrežjih in razvezan dostop na omrežju Telekoma Slovenije.

Slika 46: Deleži maloprodajnih priključkov kasnejših vstopnikov glede na vrsto dostopa po posameznem tipu poselitve

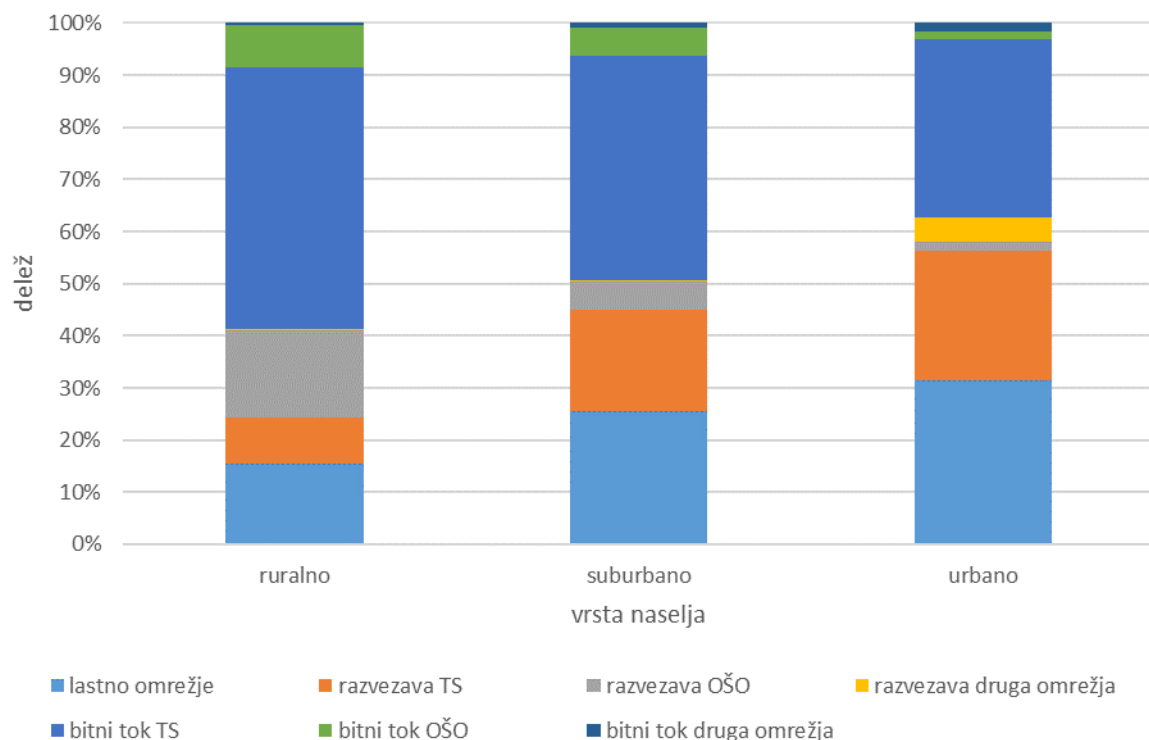
Vir: AKOS, december 2020

Zgornji podatki potrjujejo, da kasnejši vstopniki gradijo lastna omrežja predvsem na gosteje poseljenih območjih. Na manj poseljenih (ruralnih in tudi suburbanih) območjih pa se zaradi visokih stroškov gradnje lastnih omrežij oziroma vzpostavitve skupnih lokacij na omrežju Telekoma Slovenije v veliki meri poslužujejo reguliranega dostopa z bitnim tokom na omrežju Telekoma Slovenije.

Slednje je še posebej dobro razvidno iz spodnje slike, ki na mrežnih celicah velikosti 1000 m prikazuje odvisnost kasnejših vstopnikov od dostopa do druge infrastrukture na različnih območjih poselitve, predvsem reguliranega dostopa na omrežju Telekoma Slovenije. Iz geografskega pregleda prisotnosti kasnejših vstopnikov z maloprodajnimi priključki na urbanih območjih, ki upošteva prekrivanje različnih vrst dostopa, je razvidno, da prevladuje prisotnost preko dostopa z bitnim tokom na omrežju Telekoma Slovenije (34,1 %), sledi prisotnost preko lastnega omrežja (31,5 %) in prisotnost preko razvezanega dostopa na omrežju Telekoma Slovenije (24,7 %), pri čemer je prisotnost preko OŠO in drugih komercialnih omrežjih zelo majhna. Prav tako tudi na suburbanih območjih prevladuje prisotnost kasnejših vstopnikov z maloprodajnim priključki preko dostopa z bitnim tokom na omrežju Telekoma Slovenije, ki dosega že 43,0 %, sledi prisotnost preko lastnega omrežja (25,6 %), prisotnost preko razvezanega dostopa na omrežju Telekoma Slovenije (19,3 %) in prisotnost preko OŠO omrežij (11,0 %), pri čemer je prisotnost preko drugih komercialnih omrežij zelo majhna. Na ruralnih območjih

z 50,1 % pričakovano močno prevladuje prisotnost kasnejših vstopnikov z maloprodajnim priključki preko dostopa z bitnim tokom na omrežju Telekoma Slovenije, sledi prisotnost preko razvezave na OŠO omrežjih (16,7 %), prisotnost preko lastnega omrežja (15,6 %), prisotnost preko razvezanega dostopa na omrežju Telekoma Slovenije (8,8 %) in prisotnost preko dostopa z bitnim tokom na OŠO omrežjih (8,1 %), pri čemer je prisotnost preko drugih komercialnih omrežij minimalna.

Slika 47: Deleži prisotnosti kasnejših vstopnikov z maloprodajnimi priključki na mrežnih celicah velikosti 1000 m glede na vrsto dostopa po posameznem tipu poselitve

Vir: AKOS, december 2020

Zgornja slika geografske prisotnosti dodatno potrjuje, v kolikšnem obsegu so kasnejši vstopniki odvisni od reguliranega dostopa na omrežju Telekoma Slovenije, pri čemer še posebej izstopa dostop z bitnim tokom, ki je ključen pri geografskem pokrivanju ozemlja in zagotavljanju možnosti izbire za končne uporabnike tudi na manj poseljenih območjih. Kasnejši vstopniki poleg tega večji del ozemlja pokrivajo tudi preko razvezanega dostopa na omrežju Telekoma Slovenije, pri čemer več na urbanih območjih, manj na suburbanih in najmanj na ruralnih območjih, ki omogoča operaterjem več svobode pri oblikovanju maloprodajne ponudbe. To lahko sicer za operaterja predstavlja večji strošek, vendar ob zadostnem številu naročnikov znotraj iste funkcijske lokacije, je lahko takšen dostop tudi za iskalca dostopa ugodnejši kot dostop preko bitnega toka.

Razlog za tako velik geografski obseg dostopa z bitnim tokom na omrežju Telekoma Slovenije na manj poseljenih območjih gre iskati v tem, da je na teh območjih na posamezno funkcijsko lokacijo na omrežju Telekoma Slovenije vključeno relativno majhno število naročnikov, to pa na teh območjih postavlja pod vprašaj rentabilnost vzpostavitve skupne lokacije za razvezan dostop. Tak način povezovanja operaterju sicer ponuja manj svobode, vendar je na funkcijskih lokacijah, preko katerih se povezujejo v omrežje njegovi naročniki, zaradi njihovega majhnega števila mnogo bolj rentabilen,

kot pa bi bilo povezovanje preko razvezanega dostopa. Poleg tega v svojih odgovorih na Analizo učinkov regulacije trgov 3a in 3b operater A1 Slovenija navaja, da merilo za širitev niso potencialni naročniki, temveč dejanski uporabniki, ki pa jih je na manjših funkcijskih lokacijah premalo, operater T-2 pa dodaja, da operaterje ovirajo tudi visoki stroški zalednih povezav. Iz navedenih razlogov se operaterji na manjših funkcijskih lokacijah do svojih naročnikov povezujejo preko dostopa z bitnim tokom.

Največja dva kasnejša vstopnika T-2 in Telemach imata na urbanih in deloma tudi suburbanih območjih zgrajeno tudi lastno optično oziroma kabelsko omrežje in na ta način vsaj na določenih urbanih območjih nista toliko odvisna od omrežja Telekom Slovenije. Operater A1 Slovenija je edini od največjih treh kasnejših vstopnikov, ki ima le manjši obseg lastnega omrežja, zato se na vseh treh območjih poselitve v večini povezuje preko omrežja Telekoma Slovenije.

Kot je bilo navedeno že zgoraj, je vzpostavljanje razvezanega dostopa na ruralnih območjih za operaterje drago in velikokrat nerentabilno, zato se veliko raje poslužujejo povezovanja svojih naročnikov preko dostopa z bitnim tokom. Tak način povezovanja operaterju sicer ponuja manj svobode, vendar je na funkcijskih lokacijah, preko katerih se povezujejo v omrežje njegovi naročniki, zaradi njihovega majhnega števila mnogo bolj rentabilen, kot pa bi bilo povezovanje preko razvezanega dostopa. Na geografskih območjih z manj gosto poselitvijo, kjer ni zadostne »inter-platformne« ali »intra-platformne« konkurence, je tako predhodna (ex-ante) regulacija dostopa z bitnim tokom na veleprodajnem nivoju ključna, da se tudi končnim uporabnikom na teh območjih zagotovi možnost izbire in s tem konkurenca na maloprodajnem trgu širokopasovnega dostopa tudi v prihodnje.

Glede na navedeno Agencija ugotavlja, da se predmetni trg ne nagiba k učinkoviti konkurenci v ustreznem časovnem okviru, predvsem zaradi prevladujočih geografskih območij z manj gosto poselitvijo, kjer struktura trga brez predhodne (ex-ante) regulacije predmetnega upoštevnega trga 3b ne kaže na nagibanje k učinkoviti konkurenci v določenem časovnem okviru oziroma njeno prisotnost.

7.2.2 Cenovni trendi in cenovna politika

Pri ocenjevanju, ali se upoštevni trg nagiba k učinkoviti konkurenci v določenem časovnem okviru, je lahko Agenciji v pomoč analiza cenovnih trendov in cenovne politike. Cenovni trendi in cenovna politika v določenem časovnem okviru lahko namreč odražajo stopnjo konkurenčnosti trga oziroma stopnjo potencialne konkurence na njem in tako lahko predstavljajo kazalec, ali se stanje na predmetnem trgu nagiba k učinkoviti konkurenci.

Eden pomembnejših kazalcev strukture trga, ki se ne nagiba k učinkoviti konkurenci, je možnost operaterja, da ohranja cene storitev na ravni, ki so občutno nad konkurenčnim nivojem in ki mu prinašajo konstanten dobiček, ali pa na ravni, ki je pod konkurenčnim nivojem in mu na ta način omogoči izčrpati konkurenco, ki takšnega cenovnega pritiska v istem časovnem obdobju ne more prenesti. Oboje ima lahko za posledico omejevanje konkurence tako na maloprodajnem kot tudi na veleprodajnem trgu, lahko pa celo izstop konkurenčnih operaterjev, posledica česar je monopolno, duopolno ali pa oligopolno oblikovanje cen na škodo končnih uporabnikov.

Glede na trenutno razvitost fiksnih omrežij, bi lahko govorili o relativno podobni stroškovni strukturi omrežij največjih infrastrukturnih operaterjev, kot so Telekom Slovenije, Telemach in T-2, predvsem v delu omrežij, kjer gre za novogradnjo optične infrastrukture. Telekom Slovenije je lahko v preteklosti

zaradi svojega obstoječega bakrenega omrežja, le-to nadgrajeval počasneje in z manjšimi stroški, dokler je na tak način še lahko zadovoljil povpraševanje na maloprodajnem trgu, vendar pa kupci postajajo vedno bolj zahtevni, pa tudi tehnološki napredek narekuje vse višje minimalne karakteristike omrežij, zato je v zadnjih letih pričel Telekom Slovenije z velikim vlaganjem v gradnjo optičnega omrežja. Vse to je botrovalo velikim finančnim naložbam podjetja, ki je zaradi svoje velikosti tudi manj agilno in učinkovito od drugih operaterjev, ob tem pa ima še obveznost, da drugim operaterjem zagotavlja dostop do svojega omrežja pod reguliranimi pogoji na vertikalno povezanih veleprodajnih trgih, s čimer je navedena prednost družbe v precejšnji meri izničena. Podobno prednost ima tudi Telemach, ki lahko s postopnimi nadgradnjami obstoječega kableskega omrežja povečuje njegovo zmogljivost, kar mu omogoča postavljanje konkurenčnih cen na maloprodaji in razmeroma hitro pridobivanje novih uporabnikov fiksnih širokopasovnih priključkov. Konvergenčne storitve, ki jih novi vstopniki na trg ponujajo preko lastnih omrežij, kot tudi preko reguliranega veleprodajnega dostopa na omrežju Telekoma Slovenije, kakor tudi preko dostopa do odprtih širokopasovnih omrežjih (OŠO) ter sklenjenih komercialnih dogovorov z drugimi imetniki infrastrukture, omogočajo delitev celotnih stroškov omrežja med več različnih storitev, ki se izvajajo na isti infrastrukturi, kar omogoča učinkovitejšo izrabo omrežja in oblikovanje konkurenčnih cen fiksnih širokopasovnih storitev na upoštevem trgu.

Kot je bilo uvodoma že navedeno, novi vstopniki na trg pridobivajo končne uporabnike predvsem z nižjo ceno, kot jo za svoje storitve zahteva prevladujoči operater na trgu. Telekom Slovenije mora tako s svojo cenovno politiko do neke mere slediti novim vstopnikom, če ne želi izgubiti vseh končnih uporabnikov. Ker pa operaterji ne želijo tekrovati samo z nizko ceno, poskušajo diferencirati svojo ponudbo ter ponuditi dodatne možnosti in storitve, ki predstavljajo uporabnikom dodano vrednost, kar prispeva k inovacijam in razvoju trga elektronskih komunikacij kot celote, ter obenem daje širokopasovni storitvi neko novo dodano vrednost in s tem možnost višje cenovne diferenciacije od ostalih fiksnih širokopasovnih paketov konkurenčnih ponudnikov.

Agencija ugotavlja, da v segmentu fiksnega širokopasovnega dostopa na maloprodajnem trgu obstajajo ostre konkurenčne razmere, saj lahko v tem segmentu končni uporabniki izbirajo med več različnimi ponudniki fiksnega širokopasovnega dostopa, slednje pa Telekomu Slovenije za storitve fiksnega širokopasovnega dostopa na njegovem razvejanem in nacionalno prisotnem omrežju onemogoča postavljanje cen nad konkurenčnim nivojem. To bi se namreč izkazalo za nedobičkonosno, saj bi končni uporabniki lahko v takšnem primeru prešli h konkurenčnim operaterjem, ki ponujajo storitve na reguliranem omrežju Telekoma Slovenije. Vendar pa se iskalci dostopa odločajo za razvezan dostop predvsem v bolj urbanih območjih, kjer imajo na posamezni funkcijski lokaciji dostop do večjega števila naročnikov, kar jim omogoča hitrejšo povrnitev stroškov vzpostavitve skupne lokacije. Na bolj ruralnih območjih je na posamezno funkcijsko lokacijo povezanih precej manj naročnikov, zaradi česar te za iskalce dostopa niso zanimive, saj bi stroški presežali potencialne prihodke. Slovenija ima s svojo razpršeno poselitvijo zelo velik del gospodinjstev na ruralnih območjih. S 23 % gospodinjstev na ruralnih območjih dosega enega največjih deležev med članicami EU. To pa pomeni, da je na redkeje poseljenih območjih za dolgoročno zaščito konkurence potrebno ohraniti dostop z bitnim tokom. Le na tak način se lahko tudi za naročnike na teh območjih ohrani možnost izbire ponudnika storitev po konkurenčnih cenah.

Na podlagi vsega navedenega Agencija ugotavlja, da z vidika cenovnih trendov in cenovne politike struktura predmetnega upoštevnega trga kaže, da se ta v odsotnosti regulacije bitnega toka predvsem na redkeje poseljenih območjih ne nagiba k učinkoviti konkurenci v ustreznem časovnem okviru. Odsotnost regulacije osrednjega dostopa na območjih brez »inter-platfornne« in »intra-platfornne«

konkurence bi namreč privedla do tega, da končni uporabniki ne bi imeli možnosti izbire med različnimi ponudniki storitev, kar bi na teh območjih privedlo do ponovne vzpostavitve monopolnega položaja Telekoma Slovenije. V kolikor bi Telekom Slovenije ob tem težil še k diferenciaciji cen na različnih geografskih področjih, bi to ob izločitvi konkurenčnih ponudnikov storitev privedlo do bistvenega povišanja cen in s tem do zaprtja trga (t.i. foreclosure), o katerem je več napisano v naslednjem poglavju.

7.2.3 Potencialna konkurenca

Pri ocenjevanju, ali se upoštevni trg nagiba k učinkoviti konkurenci v določenem časovnem okviru, Agencija preverja tudi pomemben podkriterij obstoja potencialne konkurence.

Stopnja potencialne konkurence je odvisna od možnosti vstopa novih operaterjev na trg oziroma možnosti, da obstoječi operaterji na trgu pričnejo nuditi enake storitve in tako pričnejo na predmetnem trgu konkurirati obstoječim ponudnikom. Grožnja vstopa potencialnega konkurenta, ki je lahko bodisi nov vstopnik na predmetni upoštevni trg bodisi obstoječi ponudnik, ki bi na predmetnem upoštevni trgu pričel ponujati enakovredne storitve, lahko prepreči obstoječim operaterjem na relevantnem upoštevni trgu, da bi zaradi svoje pomembne tržne moči dvignili cene storitev nad konkurenčni nivo, ali drugače omejevali dostopnost storitev. V tem primeru deluje grožnja potencialne konkurence tako, da slabi, oziroma celo izniči možnosti ohranjanja visokih cen in omejevanja storitev, ki bi bile sicer uveljavljene na manj konkurenčnem trgu.

V kolikor na določenem upoštevni trgu obstajajo visoke in stalne vstopne ovire, je vpliv potencialne konkurence zelo oslavljen, ali pa ga celo ni. Zato je treba v primeru obstoja visokih in nepremostljivih ovir te znižati, oziroma odstraniti, saj bi v nasprotnem primeru ohranjanje stanja, ko predhodna (ex-ante) regulacija ob prisotnosti takšnih okoliščin ne bi bila prisotna, to lahko vodilo v zaprtje trga in izločitev konkurenčnih operaterjev (t.i. foreclosure), kar bi se posledično odrazilo v zmanjševanju konkurence. Vstopne ovire se na nekonkurenčnih trgih lahko znižajo s predhodno regulacijo oziroma z naložitvijo regulatornih ukrepov operaterju s pomembno tržno močjo, katerih učinek je postopno približevanje učinkoviti konkurenci v določenem časovnem okviru. Agencija je v okviru preizkusa prvega merila v poglavju 7.1 tega dokumenta že dokazala, da so na predmetnem trgu prisotne visoke in stalne ovire za vstop na trg, kar posledično pomeni tudi, da je na istem upoštevni trgu vpliv potencialne konkurence v smislu vzpostavljanja konkurenčnih razmer ob odsotnosti regulacije osrednjega dostopa, vsaj na geografsko manj poseljenih območjih onemogočen.

Na stopnjo konkurenčnosti trga pomembno vpliva število operaterjev, ki na njem delujejo, vendar morajo biti ti glede njihove zmožnosti za konkurenčno nastopanje na trgu med seboj v zadostni meri primerljivi. Kadar na trgu ni zadostnega števila operaterjev, ki bi bili sposobni ponujati kakovostne in raznolike storitve po konkurenčnih cenah, se trg hitreje nagiba k nekonkurenčnim razmeram, saj je za nastanek različnih oblik protikonkurenčnih ravnanj manj ovir.

Kot je Agencija predhodno že pojasnila, je postala za potencialne nove vstopnike na trg gradnja vzporedne fiksne dostopovne infrastrukture ekonomsko zanimiva šele s prihodom širokopasovnih storitev, pa še to le na gosteje poseljenih geografskih območjih. Operater T-2, ki je v preteklosti kot prvi novi vstopnik na trg pričel z obširno gradnjo lastne fiksne optične dostopovne infrastrukture z arhitekturo točka-točka (P2P) in nadaljeval z arhitekturo točka-več točk (P2MP), je optično omrežje gradil v večjih mestih in dosega sedaj 20,5 % pokritost gospodinjstev v Republiki Sloveniji. Navedena gradnja novega vstopnika je tako v preteklosti tudi neposredno izzvala Telekom Slovenije, da je tudi

sam pričel z gradnjo tovrstne infrastrukture, z namenom, da najbolj ekonomsko privlačnih lokacij z optiko ne bi prvi pokrili nov vstopnik. Operater Telekom Slovenije je, pretežno vzporedno s svojim obstoječim bakrenim omrežjem, od začetka prav tako gradil optično omrežje z arhitekturo točka-točka (P2P), kasneje pa je v letu 2015 prešel na gradnjo infrastrukture z arhitekturo točka-več-točk (P2MP) in dosegel na koncu tretjega kvartala 2020 32,8 % pokritost gospodinjstev. Zaradi zelo agresivne gradnje sta se že v preteklosti optični omrežji obeh operaterjev do neke mere prekrivali, z vse večjim obsegom tovrstne infrastrukture in kasnejšim pristopom operaterja Telemach h gradnji optičnega omrežja, pa je takšnih lokalnih območij postopoma vedno več. Operater Telemach se je v preteklosti širil predvsem tako, da je prevzemal lokalne kabelske operaterje, kasneje pa je – kot že navedeno – tudi sam pričel z gradnjo optične infrastrukture z arhitekturo točka-več-točk (P2MP). Kabelsko omrežje družbe, ki je skoraj v celoti nadgrajeno na standard DOCSIS 3.0 in se bo v prihodnje postopoma nadgrajevalo na standard DOCSIS 3.1, tako dosega 33,2 % pokritost gospodinjstev, njegovo optično omrežje pa 4,6 % pokritost. Ob tem pa Telekom Slovenije tudi ves čas nadgrajuje svoje obstoječe bakreno omrežje, ki je več ali manj razširjeno in razvejano po celotnem nacionalnem ozemlju in dosega 78,9 % pokritost gospodinjstev, z novimi širokopasovnimi dostopnimi tehnologijami. Poleg navedenih širokopasovnih omrežij grajenih na komercialno zanimivih območjih, so bila na nekaterih ruralnih območjih s pomočjo javnega sofinanciranja gradnje iz Evropskih sredstev izgrajena odprta širokopasovna omrežja (OŠO), ki dosegajo 5,1 % pokritost gospodinjstev. Pri tem gre tako za optična omrežja grajena s točka-točka (P2P), kot tudi točka-več-točk (P2MP) arhitekturo. Omrežja drugih operaterjev, ki so še prisotni na trgu z optično, kabelsko ali fiksno brezžično širokopasovno infrastrukturo, pa so predvsem omejena na manjša lokalna ruralna območja z nekoliko manj redko poselitvijo.

Ob tem lahko ugotovimo, da imajo operaterji pri gradnji infrastrukture na podlagi določil ZEKom-1 in določil v EECC, možnost souporabe in skupnih investicij v izgradnjo omrežij, kar pozitivno vpliva na zmanjšanje investicij in povečuje stopnjo potencialne konkurence. Istočasno imajo obstoječi operaterji in novi vstopniki na celotnem omrežju operaterja Telekom Slovenije možnost dostopati do infrastrukture in storitev družbe preko reguliranih produktov na vertikalno povezanih veleprodajnih trgih (tj. razvezanega lokalnega dostopa), kakor tudi možnost dostopa do odprtih širokopasovnih omrežjih (OŠO). Pri tem lahko na trgu nastopajo tudi operaterji, ki izvajajo svoje storitve izključno na omrežju Telekoma Slovenije preko reguliranih produktov na vertikalno povezanih veleprodajnih trgih, kot je to A1 Slovenija, ki je po obsegu širokopasovnih storitev takoj za omenjenimi največjimi tremi operaterji z lastno infrastrukturo. Vendar pa bi ostali operaterji ob odsotnosti predhodne (ex-ante) regulacije na geografsko segmentiranih trgih z manjšo poselitvijo imeli velike težave s ponujanjem storitev, saj jim zgolj predhodna (ex-ante) regulacija lokalnega dostopa ne bi omogočala konkurenčne ponudbe na teh trgih, saj bi morali za ponujanje storitev na teh območjih nujno vzpostaviti skupne lokacije, kar pa ob relativno majhnem številu potencialnih naročnikov ne bi bilo zanimivo in finančno vzdržno za te operaterje.

Agencija tako ugotavlja, da navedena dejstva v okviru presoje podkriterija obstoja potencialne konkurence kažejo na strukturo trga, ki se predvsem v delu manj poseljenih območij ne nagiba k učinkoviti konkurenci v ustreznem časovnem okviru, zato je na območjih še vedno potrebno predhodno (ex-ante) urejanje trga.

7.2.4 Nadzor nad infrastrukturo, ki se je ne da zlahka podvojiti

Agencija je ta podkriterij že opisala v okviru preizkusa prvega merila v poglavju 7.1.1.1 in ugotovila, da se struktura predmetnega upoštevnega trga predvsem na geografsko redkeje poseljenih območjih ne nagiba k učinkoviti konkurenci, zato je potrebna ohranitev predhodne (ex-ante) regulacije predmetnega upoštevnega trga.

7.2.5 Raznolikost storitev in produktov

Agencija je ta podkriterij že opisala v okviru preizkusa prvega merila v poglavju 7.1.1.7 in ugotovila, da raznolikost storitev in produktov ne predstavlja nepremostljive vstopne ovire tako za potencialne nove vstopnike, kot tudi za obstoječe operaterje, ki bi jim bil zaradi tega onemogočen vstop na trg.

7.2.6 Ovire za širitev

Agencija je pričujoči podkriterij že opisala v preizkusu prvega merila v poglavju 7.1.1.6 in ugotovila, da ovire za širitev predstavljajo visoke vstopne ovire tako za potencialne nove vstopnike, kot tudi za obstoječe operaterje.

7.2.7 Zaključek glede drugega merila – tj. strukture trga, ki se ne nagiba k učinkoviti konkurenci v ustreznem časovnem okviru

Agencija na podlagi izvedbe preizkusa drugega merila »Struktura trga, ki se ne nagiba k učinkoviti konkurenci v ustreznem časovnem obdobju« ugotavlja, da na predmetnem upoštevne trgu na podlagi prerazporejanja analiziranih tržnih deležev, cenovnih trendov, obstoja potencialne konkurence, nadzora nad infrastrukturo ki se je ne da zlahka podvojiti, raznolikosti storitev in produktov ter ovir za širitev ni pokazateljev, ki bi potrdili, da se ta trg v ustreznem časovnem obdobju nagiba k učinkoviti konkurenci, temveč je temu nasprotno, obravnava navedenih podkriterijev pokazala na neobstoj učinkovite konkurence predvsem na območjih z redkejšo poselivijo.

Ob zapisanem tako Agencija ugotavlja, da je tudi drugo od treh kumulativnih meril izpolnjeno, zato se predhodno (ex-ante) urejanje tega upoštevnega trga ohrani, v kolikor bo izpolnjeno še zadnje merilo.

7.3 Tretje merilo: samo konkurenčno pravo ni dovolj za odpravo zadevnih tržnih pomanjkljivosti

Odločitev o tem, ali je lahko trg predmet predhodne regulacije, je odvisna tudi od ocene, ali konkurenčno pravo zadostuje za ustrezno odpravo ugotovljenih tržnih pomanjkljivosti. To tretje merilo se uporablja za ocenjevanje ustreznosti konkurenčnega prava za odpravo ugotovljenih trajnih tržnih pomanjkljivosti, zlasti glede na to, da lahko predhodne regulativne obveznosti učinkovito preprečijo kršitve konkurenčnega prava. Ukrepi, ki temeljijo na konkurenčnem pravu, verjetno ne zadostujejo, kadar je pogosto in/ali pravočasno ukrepanje nujno za odpravo trajnih tržnih pomanjkljivosti. V takih okoliščinah bi bilo treba predhodno regulacijo šteti za ustrezno dopolnitev konkurenčnega prava. V splošnem pa bi na trgih, za katere je značilna trajnostna in učinkovita konkurenca na področju infrastrukture, morala zadostovati uporaba splošnih pravil konkurence.

Skladno s Priporočilom o upoštevne trgih mora biti odločitev, da se trg opredeli kot trg, ki je lahko predmet predhodnega urejanja, odvisna tudi od ocene ustreznosti konkurenčnega prava za odpravo

tržnih pomanjkljivosti, ki so posledica tega, da sta izpolnjeni prvi dve merili. Agencija je v poglavju 7.1 in 7.2 sicer že dokazala, da sta tako prvo kot drugo merilo izpolnjena.

Uporaba zgolj splošnega konkurenčnega prava lahko v odsotnosti učinkovite konkurence na posameznemupoštevem trgu predstavlja določene omejitve glede možnosti naložitve obveznega dostopa. Na trgu fiksnega širokopasovnega dostopa je infrastrukturna konkurenca omrežij slaba, zato je regulacija operaterskega dostopa nujna za čas, da se odpravijo tržne pomanjkljivosti, saj na ozemlju Republike Slovenije še vedno (z izjemo določenih, predvsem urbanih območij) ni zadostne infrastrukturne konkurence. Glede na vse dosedanje navedbe v danih okoliščinah so na predmetnemupoštevem trgu izpolnjeni pogoji za predhodno (*ex ante*) regulacijo, saj zgolj pogoji konkurenčnega prava, ne bi zadostovali za naknadno (*ex post*) urejanje trga, ob pomanjkanju učinkovite infrastrukturne konkurence na večjem delu ozemlja Republike Slovenije.

Že dosedanje ugotovitve v pričujočem dokumentu so pokazale, da je predhodna regulacija predmetnegaupoštevnege trga nujna, saj je obstoječa infrastrukturna konkurenca takšna, da morebitne omejitve splošnega konkurenčnega prava ne zadostujejo, saj na mnogih geografskih območjih osiromašena infrastrukturna konkurenca ne izpolnjuje pogojev, ki bi lahko pripeljali do naknadnega (*ex post*) urejanja trga, saj je na večini teh geografskih območij s svojo infrastrukturo prisoten le en infrastrukturni operater.

Poročilo Skupine evropskih regulatorjev o smernicah pri uporabi preizkusa treh meril v zvezi s tretjim kriterijem (samo konkurenčno pravo ni dovolj za odpravo zadevnih tržnih pomanjkljivosti) določa, da mora nacionalni regulatorni organ presoditi, ali lahko konkurenčno pravo učinkovito odpravi potencialno nekonkurenčno obnašanje na trgu elektronskih komunikacij. Pri oceni naj po priporočilu Skupine evropskih regulatorjev upošteva predvsem naslednje kriterije:

- stopnja nekonkurenčnega obnašanja in težavnost njegovega odpravljanja;
- nekonkurenčno obnašanje povzroča nepopravljivo škodo na povezanih trgih;
- potreba po predhodni (*ex-ante*) regulaciji za zagotovitev učinkovite konkurence na dolgi rok.

7.3.1 Stopnja nekonkurenčnega obnašanja in težavnost njegovega odpravljanja

Na področjih, kjer resorna zakonodaja daje *ex post* regulatorju, kot varuhu konkurence, na videz enako učinkovito materialno podlago za odpravo ugotovljenih tržnih pomanjkljivosti, je treba preveriti, ali bi lahko ob odsotnosti predhodne (*ex-ante*) regulacije prihajalo do takšnih tržnih anomalij, ki jih Javna agencija Republike Slovenije za varstvo konkurence (v nadaljevanju: AVK) zaradi drugače vodenih postopkov, širšega področja delovanja, drugače definiranih trgov in drugih razlogov ne bi mogla dovolj učinkovito odkrivati, analizirati, oceniti in z ustreznimi, predvsem pa pravočasnimi ukrepi odpraviti ali preprečiti. V primeru veleprodajnega osrednjega dostopa na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg bi v večini primerov imelo nepravočasno ukrepanje (ko kršitev že nastane) ali šele vzpostavljanje prvotnega stanja težko popravljive posledice na trgu. Operaterji namreč na trg vstopajo z namenom, da bi na njem uspešno delovali in vzpostavljali konkurenčne razmere, zato jim tudi morebitno uspešno dokazovanje protikonkurenčnega delovanja, ki lahko prinaša tudi finančne odškodnine in kompenzacije, ne more odpraviti posledic neuspešnega vstopa ali obstoja na trgu. Slednje ni slabo samo za dotične operaterje, temveč tudi in predvsem za konkurenčne razmere na trgu in za končne uporabnike. Ob upoštevanju dejstva, da Agencija nalaga ukrepe sorazmerno in da predloge predhodnih (*ex-ante*) ukrepov oceni tudi širša zainteresirana javnost v postopku javne obravnave, obenem pa so tudi predmet komentarjev Evropske komisije in ostalih evropskih regulatornih organov, pri čemer lahko operater, ki ga predmetni ukrepi zadevajo, vsakokrat preveri pravilnost ugotovitev in

odločitev Agencije na Upravnem sodišču, ni utemeljeno sklepati, da bi Agencija z naložitvijo predhodnih (ex ante) ukrepov operaterju naložila breme, ki bi ne bilo potrebno in sorazmerno s koristmi, ki jih prinaša za razvoj trga in končne uporabnike.

Še posebej je to nevarno v primerih, ko trg potrebuje redno oziroma pogosto intervencijo s strani nacionalnega regulatornega organa kljub obstoječi predhodni regulaciji. To je lahko zgolj signal po potrebi natančnejšega definiranja predhodnih (ex ante) ukrepov in opozorilo, da trg ni dosegel tiste stopnje zrelosti, v kateri bi lahko bilo konkurenčno pravo zadostno za odpravljanje morebitnih nepravilnosti.

Nevarnost slednjega, glede na vse dosedanje ugotovitve v pričujočem dokumentu, je precejšnja, saj operaterji na predmetnem veleprodajnem trgu osrednjega dostopa na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg v velikem delu geografskih območij dostopajo do fiksnih širokopasovnih omrežij le enega infrastrukturnega operaterja in s tem nimajo možnosti, da bi se v pogajanjih z operaterjem na dereguliranem trgu dogovorili za konkurenčne pogoje in cene, kot bi se lahko, če bi bilo na trgu prisotnih več operaterjev, ki lahko zagotavljajo infrastrukturni dostop. Upoštevajoč dejstvo, da je na velikem delu trga še vedno prisoten zgolj en infrastrukturni operater, ki lahko ponudi ustrezen veleprodajni dostop do svojega fiksnega širokopasovnega omrežja, je velika verjetnost, da bo ta operater kazal znake nekonkurenčnega obnašanja. To ima lahko za posledice, da bi se drugi operaterji na tem upoštevem veleprodajnem trgu pri operaterju, ki razpolaga z infrastrukturo, srečevali s takšnimi cenami, ki bi bile znatno nad stroški in previsoke oziroma se za dostop niti ne bi mogli dogovoriti. Konkurenčno pravo je v takšnih primerih neučinkovito, predvsem, ko je na trgu zaznati obstoj previsokih cen, postavljenih s strani operaterja s prevladujočim položajem.

V teh primerih je predhodna (ex-ante) regulacija v primerjavi z naknadnim (ex-post) konkurenčnim pravom bolj učinkovita v zagotavljanju pravočasnega in učinkovitega odziva. Za to obstaja več razlogov, eden med njimi pa je prav gotovo natančno spremljanje in razumevanje posameznih upoštevanih trgov in poznavanje njihovih medsebojnih odnosov. Agencija večino podatkov, ki jih potrebuje za učinkovito delovanje, zbira v ustaljenih časovnih obdobjih (mesečno, četrletno in po potrebi tudi *ad hoc*), pri čemer ves čas skrbi za konsistentnost vprašalnikov. Prav tako izvaja redne analize posameznih, vnaprej določenih upoštevanih trgov, kot tudi podrobne analize stanja na trgih elektronskih komunikacij, ki sicer niso deli upoštevanih trgov, kar daje Agenciji izjemen pregled nad stanjem na trgu. Tega organ za varstvo konkurence ne počne, kar bi bilo glede na spekter, ki ga s svojim delovanjem pokriva, tudi nemogoče. To pomeni, da se mora ob pozivu za ukrepanje ali ob lastni ugotovitvi, da je njegova intervencija potrebna, tako o stanju na predmetnem trgu najprej podrobno poučiti in naknadno zbrati tudi ustrezne in zadostne podatke potrebne za odločitev, pri čemer je za ustrezno hitro ukrepanje zelo pomembno natančno vedeti, kakšne podatke je treba zbrati in kako jih interpretirati. Navedeno je časovno zelo zamudno, zato je ustrezno ukrepanje mogoče pričakovati bistveno prej s strani regulatorja.

Potrebno je upoštevati tudi dejstvo, da lahko organ pristojen za varstvo konkurence drugače definira upoštevni trg kot nacionalni regulatorni organ in posledično ne zajame vseh elementov predmetnega upoštevnega trga. Tako lahko posledično odpravi le določena ravnanja, pri čemer lahko imajo naložene obveznosti učinek le na določenem segmentu, na drugem pa ne, delna odprava protikonkurenčnega ravnanja pa ne učinkuje enako kot odprava v celoti, oziroma kot preventivno sorazmerno naloženi ukrepi. Regulator ob analizi upoštevnega trga in ugotovitvi obstoja operaterja ali več operaterjev s pomembno tržno močjo, naloži potreben spekter sorazmernih ukrepov, ki skupaj tvorijo celoto regulacije, ki zasleduje določen cilj. Takšnemu cilju sledi tudi ob morebitnem

podrobnejšem naknadnem definiranju predmetnih ukrepov, ali pa nadzira njihovo izvajanje, kar mu vsekakor omogoča ukrepanje v bolj učinkoviti meri, kot je to mogoče pričakovati s strani konkurenčnega prava.

Kot je bilo v analizi omenjeno že večkrat, so na predmetnem upoštevnem trgu predhodni (ex-ante) regulatorni ukrepi nujni, da lahko Agencija posreduje v postopkih reševanja sporov v zvezi z veleprodajnim osrednjim dostopom na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg, pri čemer se vsebina nanaša tako na tehnične, kot tudi komercialne pogoje. Navedeno ne kaže, da bi bila predhodna (ex ante) regulacija nesorazmerna, Agencija pa je zgoraj tudi opisala, zakaj bi v konkretnih primerih naknadna (ex-post) regulacija ne mogla doseči enakih učinkov, potrebnih za zagotavljanje učinkovite konkurence na predmetnem trgu ter zaščite končnih uporabnikov, kot je bilo to mogoče z uporabo predhodne (ex-ante) regulacije. V prihodnjem obdobju predvidoma petih let, ki ga obravnava ta analiza, razmere na tem trgu ne bodo dosegle stopnje, ko bi trg bil sposoben zgolj naknadnega (ex-post) nadzora. Predpogoj za to je vsekakor bistveno večja infrastrukturna neodvisnost novih operaterjev, ki so v fazi razvoja, v kateri se nahajajo, še vedno dojemljivi za nekonkurenčna dejanja na trgu, na katerem se razmere še niso toliko spremenile, da operater, ki je v preteklosti omejeval dostop tako tehnično kot komercialno, ne bi imel iniciative enakega početja tudi vnaprej. Le sprotno spremljanje trga in izvajanja *ex ante* ukrepov je v predmetnem obdobju naslednjih petih let ključ do vzpostavitve pogojev za učinkovito konkurenco na tem veleprodajnem trgu.

7.3.2 Nekonkurenčno obnašanje povzroča nepopravljivo škodo na povezanih trgih

V povezavi z določili Priporočila Evropske komisije obstajajo primeri, ko je redna intervencija s strani regulatornega organa nujna za preprečitev nepopravljive škode za konkurenco. V primeru obstoja vertikalne integracije lahko prevladujoči operater ravna v smeri zvišanja ovir za vstop z namenom omejevanja možnosti konkurentov, da bi ti uspešno delovali na trgu. Možnost nekonkurenčnega obnašanja operaterja s prevladujočim položajem je potrebno vnaprej onemogočiti oziroma preprečiti. Če je takšnemu operaterju še enkrat dana možnost nekonkurenčnega obnašanja, bo trg tudi dolgoročno težko spraviti v stanje na katerem so prisotne konkurenčne razmere.

Ukrepi predhodne (ex ante) regulacije na določenem upoštevnem trgu imajo lahko pozitivne učinke tudi na drugem povezanem trgu in posledično tudi na trgih, ki sicer niso predmet predhodnega urejanja (denimo maloprodajni trg), slednje pa je v korist tako učinkoviti konkurenci na predmetnem medoperaterskem trgu, kot tudi končnim uporabnikom. Poudariti je treba, da lahko ob trenutni strukturi predmetnega veleprodajnega trga osrednjega dostopa na fiksni lokaciji zgolj ukrepi predhodne (ex ante) regulacije preprečijo nepopravljivo škodo na tem in povezanih trgih.

V primeru, da bi bil na trgu prevladujoč operater z omejitvijo oz. zavrnitvijo veleprodajnega dostopa uspešen, bi bil to izjemno močan signal za vse morebitne kasnejše vstopnike na trg, da so vstopne ovire nepremagljive in moč prevladujočega operaterja za onemogočanje potencialne konkurence nepremagljiva. Tovrstno dogajanje se lahko odvija na zelo sofisticirani ravni in lahko ostane neopaženo, kar lahko ima za trg in končne uporabnike dolgoročne in nepopravljive posledice, saj se na trgu ne bo vzpostavila konkurenčna struktura več operaterjev. Zato je stalen nadzor nad ex-ante ukrepi in vseskozen pregled nad trgom, ki še ni dosegel takšne stopnje konkurence, da bi zadostovalo konkurenčno pravo, nujno potreben.

V prihodnjem obdobju, ki ga analiza zajema, ni pričakovati, da bi se položaj na trgu spremenil v takšni meri, da glede na ta podkriterij potreba po predhodni (ex-ante) regulaciji ne bi več obstajala, še

posebej v luči vzvodov vertikalne integracije, ki jih operater s pomembno tržno močjo lahko uporabi proti konkurenci.

7.3.3 Potreba po predhodni regulaciji za zagotovitev učinkovite konkurence na dolgi rok

Za ex-ante regulatorne obveznosti je značilno, da so bolj učinkovite kot ukrepi konkurenčnega prava predvsem, če zasledujejo cilje, ki so opredeljeni v 3. členu EECC. V določenih primerih lahko uporaba konkurenčnega prava ustvari nekatere napetosti pri vzpostavitvi učinkovite konkurence v dinamičnih pogojih. V primerih, kjer je možna podvojitev infrastrukture, bi bili ukrepi predhodne (ex-ante) regulacije, ki upošteva tudi pospeševanje učinkovite konkurence, na dolgi rok namreč bolj učinkoviti kot samo ex-post konkurenčno pravo. Zato je potrebna koordinacija naloženih regulatornih ukrepov na različnih ravneh vrednostne lestvice, ki je pravzaprav ključ za doseg ciljev.

Kot je bilo omenjeno že pri prejšnjih dveh podkriterijih, je vsakršen neuspeh pri zagotavljanju učinkovite konkurence na predmetnem trgu lahko dolgoročno usoden za proces vzpostavljanja konkurenčnih razmer na tem trgu, hkrati pa tudi na povezanih trgih. Prav zato je nujno potrebna predhodna regulacija, ki zagotavlja večjo gotovost ustreznosti ukrepov, njihovega nadzora in učinkovitosti, pri čemer pa je sorazmerna in ne more imeti nepopravljivih negativnih učinkov na operaterja, ki mu je naložena. Tako je bistveno večje zagotovilo za dolgoročno zagotovitev konkurenčnih razmer, saj lahko predhodna (ex-ante) regulacija preneha šele, ko so za to izpolnjeni nujni pogoji, kar pomeni, da je stanje na trgu doseglo določeno stopnjo konkurenčnosti, kjer lahko regulacijo nadaljuje konkurenčno pravo z naknadnimi (ex-post) ukrepi, če bi bili ti še vedno potrebni.

7.3.4 Zaključek glede tretjega merila – tj. samo konkurenčno pravo ni dovolj za odpravo zadevnih tržnih pomanjkljivosti

Agencija na podlagi izvedbe preizkusa tretjega merila »Samo konkurenčno pravo ni dovolj za odpravo zadevnih tržnih pomanjkljivosti« ugotavlja, da so na predmetnem upoštevnem trgu na podlagi preverjanja stopnje nekonkurenčnega obnašanja in težavnosti njegovega odpravljanja, nepopravljive škode, ki bi jo povzročilo nekonkurenčno obnašanje na povezanih trgih in potrebe po predhodni regulaciji za zagotovitev učinkovite konkurence na dolgi rok še vedno pokazatelji, ki potrjujejo nujnost predhodne regulacije, saj obravnava zgoraj navedenih kriterijev še ne kaže na obstoj učinkovite konkurence na predmetnem upoštevnem trgu. V zvezi s tem so še posebej izpostavljena manj poseljena območja, kjer lahko brez predhodne regulacije pride tudi do zaprtja (t.i. foreclosure) tega dela segmenta trga.

Na podlagi zgornje navedbe Agencija ugotavlja, da je tudi tretje od treh kumulativnih meril izpolnjeno, kar je pogoj za predhodno (ex-ante) urejanje zadevnega upoštevnega trga.

7.4 Sklep o preizkusu treh meril

Agencija je v skladu z drugim odstavkom 99. člena ZEKom-1 opravila preizkus treh meril, s katerim je ugotavljala, ali upošteveni trg »Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg«, ki po Priporočilu o upoštevnih trgih iz leta 2020 ni več del upoštevnega trga, še vedno ustreza merilom za predhodno (ex-ante) regulacijo.

Preizkus treh meril je kumulativne narave, kar pomeni, da že neizpolnjevanje enega od treh meril a priori pomeni, da predmetnega upoštevnega trga ni mogoče predhodno (ex-ante) urejati. Agencija je

pri tem na predmetnem upoštevnom trgu v poglavju 7 dokazala, da trg še vedno izpolnjuje vsa tri merila, ki so pogoj za ohranitev predhodne (ex-ante) regulacije na trgu:

- prisotnost visokih in stalnih vstopnih ovir strukturne, pravne ali regulativne narave;
- struktura trga, ki se nagiba k neučinkoviti konkurenci v ustreznem časovnem okviru;
- dejstvo, da konkurenčna zakonodaja ne zadostuje za ustrezen odziv trga.

Agencija na podlagi vsega navedenega zaključuje, da se na predmetnem upoštevnom trgu 3b »Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg« še vedno ohrani predhodno (ex-ante) regulacijo.

8 Merila za presojo pomembne tržne moči

V okviru analize Agencija ugotavlja ali na posameznem upoštevnem trgu obstaja učinkovita konkurenca. Evropska komisija je sprejela Smernice, ki nacionalnim regulatorjem držav članic EU pomagajo pri ugotavljanju obstoja konkurence na upoštevnih trgih in ugotavljanju položaja s pomembno tržno močjo. Iz Smernic Komisije izhaja, da je ugotovitev, da na ustreznem trgu obstaja učinkovita konkurenca, enakovredna ugotovitvi, da nobeno podjetje samo ali skupaj z drugim podjetjem nima pomembne tržne moči na tem trgu. Iz tega sledi, da mora nacionalni regulatorni organ v primeru, da ugotovi, da na ustreznem trgu ni učinkovite konkurence, določiti operaterja oziroma operaterje s pomembno tržno močjo na tem trgu in naložiti ustrezne obveznosti ali pa ohraniti oziroma spremeniti take obveznosti, kjer že obstajajo.

Agencija je na podlagi 98. člena ZEKom-1 zavezana, da pri določanju pomembne tržne moči ravna skladno z zakonodajo EU in dosledno upošteva Smernice, ki urejajo tržno analizo in določitev pomembne tržne moči na področju elektronskih komunikacijskih omrežij in storitev.

Definicija operaterja s pomembno tržno močjo je v ZEKom-1 določena v prvem odstavku 95. člena. Iz določila izhaja, da ima operater pomembno tržno moč, če ima sam ali skupaj z drugimi operaterji na določenem upoštevnem trgu položaj, enakovreden prevladujočemu položaju, torej tak ekonomski vpliv, da mu omogoča znatno samostojnost nasproti konkurentom, uporabnikom in potrošnikom.

Za razliko od naknadnega (ex post) nadzora, pri katerem se s pomočjo uporabe pravil splošnega konkurenčnega prava s strani organa pristojnega za varstvo konkurence ugotavlja zloraba prevladujočega položaja, se z vnaprejšnjo oziroma predhodno (ex ante) regulacijo, ki jo na področju elektronskih komunikacij opravlja Agencija, izboljšujejo oziroma vzpostavljajo konkurenčne razmere na ne dovolj konkurenčnem trgu z namenom hitrejšega razvoja in vzpostavitve konkurence.

Kot izhaja iz Pojasnila k priporočilu o upoštevnih trgih pa se lahko predhodno urejanje, ki temelji na pomembni tržni moči, uporablja le tam, kjer je to v skladu z „modified greenfield approach“ pristopom potrebno za odpravo pomanjkanje učinkovite konkurence na maloprodajni ravni. Če se ugotovi, da bi bil maloprodajni trg dejansko konkurenčen, če na ustreznih upoštevnih trgih ne bi obstajala predhodna veleprodajna ureditev, bi moral nacionalni regulativni organ sklepati, da ureditev na ustrezni veleprodajni ravni ni več potrebna.

8.1 Stanje na trgu 3b »Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg«

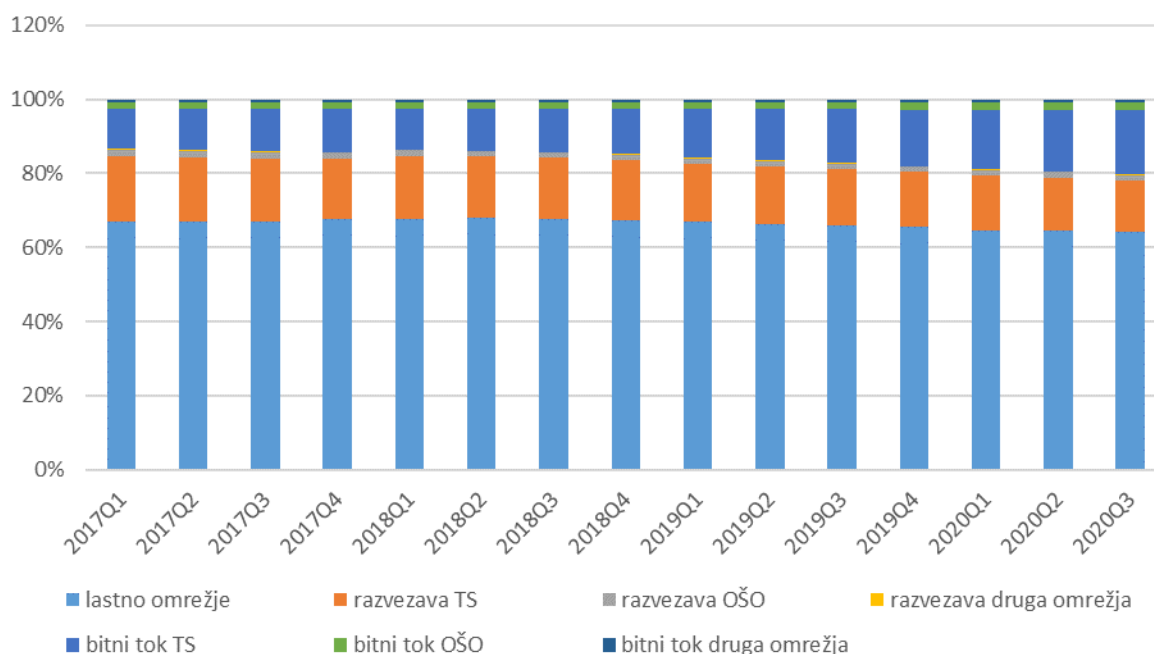
Agencija je najprej analizirala stanje na trgu, kot se je razvilo na podlagi regulacije. Agencija je s to analizo preverila obseg odvisnosti kasnejših vstopnikov od reguliranih produktov Telekoma Slovenija in njihov delež v celotni maloprodajni ponudbi.

Agencija je skupaj obravnavala tako trg 1, Veleprodajni lokalni dostop na fiksni lokaciji, kot tudi trg 3b, Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg. Pri tem je preverila, kolikšen delež storitev na maloprodaji ponujajo kasnejši vstopniki na osnovi infrastrukture, ki je v njihovi lasti (self supply), koliko preko odprtih omrežij in drugih omrežij, ki niso v lasti Telekoma Slovenije in koliko preko infrastrukture v lasti Telekoma Slovenije. Maloprodajne storitve, ki jih Telekom Slovenije ponuja preko lastnega omrežja, niso vključene v analizo.

Skupna obravnava obeh trgov dejansko kaže na celoten obseg trga reguliranih storitev za množičen trg. Ločeno obravnavanje produktov glede na veleprodajni trg, iz katerega izvirajo, bi izkrivilo sliko, saj je lokalna zanka, ki jo alternativni operater zakupuje v okviru razvezave na trgu 1, na trgu 3b dejansko self supply kasnejšega vstopnika, preko katerega lahko samemu sebi nudi infrastrukturo za ponujanje storitev na osnovi bitnega toka.

Dejstvo, da so kasnejši vstopniki na maloprodajnem trgu osvojili pomemben delež, še samo po sebi ne pomeni, da je trg lahko v prihodnje konkurenčen tudi brez regulacije. Če namreč operaterji ponujajo storitve preko infrastrukture, ki je v lasti Telekoma Slovenije, lahko slednji v primeru nezadostne regulacije ali celo v primeru odsotnosti regulacije začne ponovno izkoriščati svoj prevladujoči položaj.

Slika 48: Deleži maloprodajnih priključkov kasnejših vstopnikov glede na lastništvo omrežja

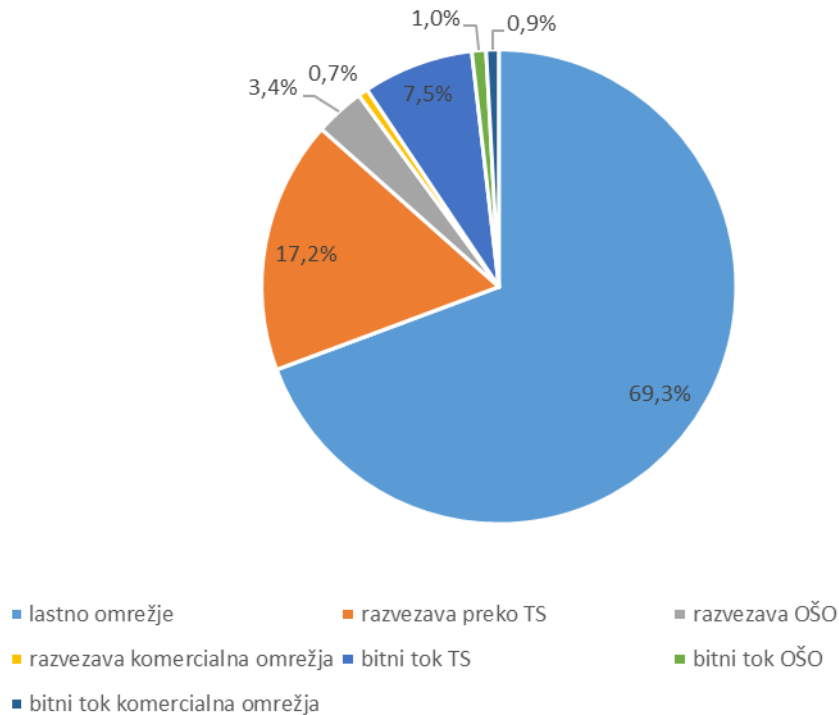

Vir: AKOS, december 2020

V opazovanem obdobju se je delež storitev, ponujenih preko lastnih omrežij nekoliko zmanjšal, čeprav še vedno ostaja prevladujoč, povečuje pa se delež zlasti dostopa z bitnim tokom na omrežjih v lasti Telekoma Slovenije. Delež razvezave na omrežju Telekoma Slovenije upada, predvsem zaradi upadanja razvezave na bakrenem omrežju. Delež odprtih širokopasovnih omrežij ostaja razmeroma nizek, praktično nezaznaven pa je delež storitev, ki jih kasnejši vstopniki ponujajo preko omrežij, ki so v lasti drugih kasnejši vstopnikov.

Na geografskem območju (pod-trgu) A bo Agencija zaradi konkurenčnih razmer na tem delu trga umaknila vse obveznosti, ki so naložene Telekomu Slovenije na podlagi trenutno veljavne odločbe. Delež alternativnih operaterjev na teh območjih za konec leta 2020 je prikazan na spodnjem grafu. Prevladujejo priključki preko lastnega omrežja, večji delež pa predstavljajo tudi priključki preko razvezane zanke in bitnega toka na omrežju Telekoma Slovenije. Agencija ne razpolaga s podatki, kako se je spreminjal ta delež skozi opazovano časovno obdobje.

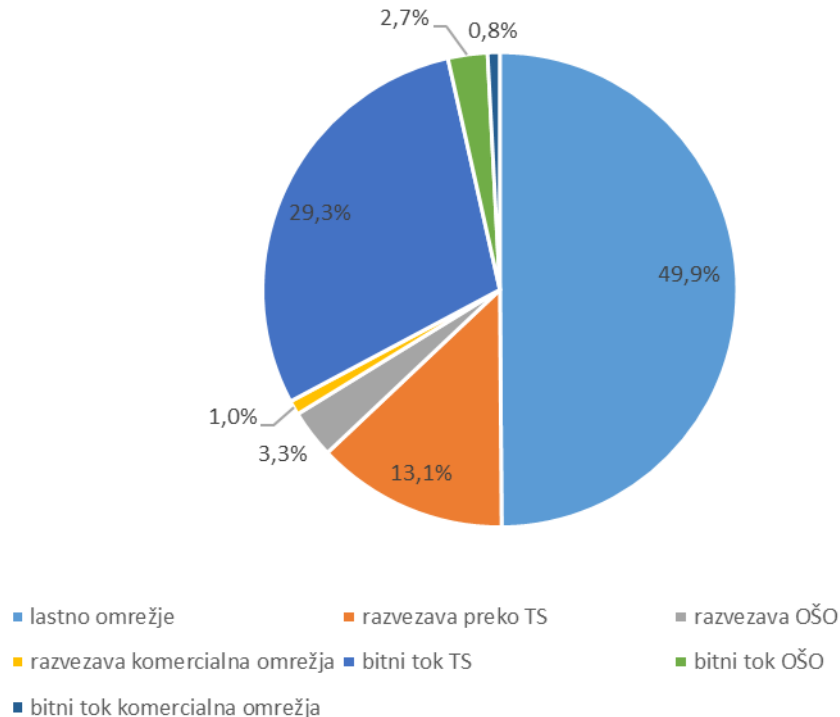
Slika 49: Deleži maloprodajnih priključkov kasnejših vstopnikov glede na lastništvo omrežja na geografskem območju (pod-trgu) A, ki bo dereguliran

Vir: AKOS, december 2020

Na geografskem območju (pod-trgu) B, na katerem zaradi nekonkurenčnosti ostaja regulacija, je največ priključkov izvedenih preko lastnih omrežij. Je pa delež priključkov preko bitnega toka in razvezanega dostopa na omrežju Telekoma Slovenije na tem območju precej večji. Delež priključkov preko ostalih omrežjih je manjši. Kot omenjeno že zgoraj, Agencija ne razpolaga s podatki o razmerjih skozi opazovano obdobje.

Slika 50: Deleži maloprodajnih priključkov kasnejših vstopnikov glede na lastništvo omrežja na geografskem območju (pod-trgu) B, ki ni konkurenčen

Vir: AKOS, december 2020

Iz zgornje slike je razvidno, da je pomemben delež priključkov, preko katerih ponujajo storitve kasnejši vstopniki v lasti Telekoma Slovenije. Pri tem je izrazit predvsem delež bitnega toka na omrežju Telekoma Slovenije, ki obsega skoraj tretjino vseh priključkov kasnejših vstopnikov. Navedeno nakazuje na prevladujoč položaj Telekoma Slovenije na tem delu trga. Zaradi tolikšne odvisnosti kasnejših vstopnikov od omrežja Telekoma Slovenije bi bila deregulacija v teh razmerah neprimeren ukrep, saj bi zmanjšala konkurenco in posledično izbiro, ki jo imajo končni uporabniki.

8.2 Kriteriji za analizo upoštevnega trga 3b »Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg«

Agencija mora pri ugotavljanju obstoja operaterja s pomembno tržno močjo uporabiti t.i. »modified greenfield approach« pristop, pri katerem se ugotavlja ali v odsotnosti regulacije obstaja možnost za škodo uporabnikov na maloprodajnem trgu zaradi pomanjkanja konkurence (Pojasnilo k Smernicam 2018). Torej, ali bi v primeru ne-regulacije predmetnega veleprodajnega trga obstajale na povezanem maloprodajnem trgu takšne strukturne razmere, ki ne bi kazale na nagibanje k učinkoviti konkurenci v ustreznem časovnem okviru.

Skladno s 95. členom ZEKom-1 se za operaterja domneva da ima pomembno tržno moč, če bodisi samostojno ali skupaj z drugimi uživa položaj, ki je enakovreden prevladujočemu položaju, to pomeni položaj gospodarske moči, ki mu omogoča, da ravna v precejšnji meri neodvisno od konkurentov in končnih uporabnikov. Kriterije za določanje pomembne tržne moči, ki pa niso kumulativne narave,

opredeljujejo Smernice⁶⁰, v 96. členu pa tudi ZEKom-1, ob tem pa je po Smernicah in ZEKom-1 Agenciji prepuščena odločitev, katera merila so glede na specifično posameznega upoštevne trga najbolj primerna in jih bo pri presoji uporabila. Agencija je za ugotavljanje pomembne tržne moči na predmetnem upoštevne trgu uporabila naslednja merila:

- tržni delež operaterja na upoštevne trgu in spreminjanje njegovega tržnega deleža na upoštevne trgu v daljšem obdobju;
- vpliv velikih uporabnikov na moč operaterja (izravnalna kupna moč);
- nadzor nad infrastrukturo, ki se je ne da zlahka podvojiti.

Agencija drugih meril ni preverjala, saj vsled dejstva, da merila niso kumulativne narave in ob specifični predmetnega upoštevne trga ter pomembnosti zgoraj navedenih meril, uporaba drugih kriterijev v nobenem primeru ne bi mogla dati drugačnih rezultatov in ugotovitev.

8.2.1 Tržni deleži operaterjev na upoštevne trgu

Kot prvi indikator v okviru ekonomskih (ter kvalitativnih in količinskih) kriterijev, ki lahko služi preverjanju ali je trg konkurenčen, je ugotavljanje velikosti tržnih deležev operaterjev na upoštevne trgu ter njihove stabilnosti v določenem časovnem okviru. Pri tem je Agencija ugotavljala tržne deleže operaterjev na trgu glede na število širokopasovnih priključkov oziroma maloprodajne in veleprodajne tržne deleže po operaterjih.

Visok tržni delež sam zase sicer še ni nujno zadosten pogoj za določitev pomembne tržne moči ali njen nedvomni pokazatelj, je pa pomemben indikator, da ta na določenem upoštevne trgu lahko obstaja.

Kot izhaja tudi iz Smernic Komisije⁶¹, je izračun tržnih deležev izhodiščna točka za ugotavljanje ali na upoštevne trgu obstaja konkurenca oziroma ali ima določen operater pomembno tržno moč, torej tak ekonomski vpliv, ki mu omogoča znatno mero samostojnosti nasproti konkurentom in končnim uporabnikom. Evropska Komisija v Smernicah navaja, da so v skladu z uveljavljeno sodno prakso tržni deleži, večji od 50 % že sami po sebi, razen v izjemnih primerih, dokaz obstoja prevladujočega položaja, še posebej če ti skozi daljše časovno obdobje pri posameznem operaterju ne izkazujejo trenda nižanja. Vsekakor je treba tržni delež posameznega podjetja ocenjevati v povezavi z ostalimi kriteriji in merili ocenjevanja.

Iz Smernic Evropske Komisije izhaja tudi, da če je tržni delež visok, vendar ne presega 50 %, bi morala Agencija za oceno pomembne tržne moči izvesti temeljito strukturalno vrednotenje ekonomskih značilnosti upoštevne trga.

8.2.1.1 Tržni deleži operaterjev na območju celotne Slovenije

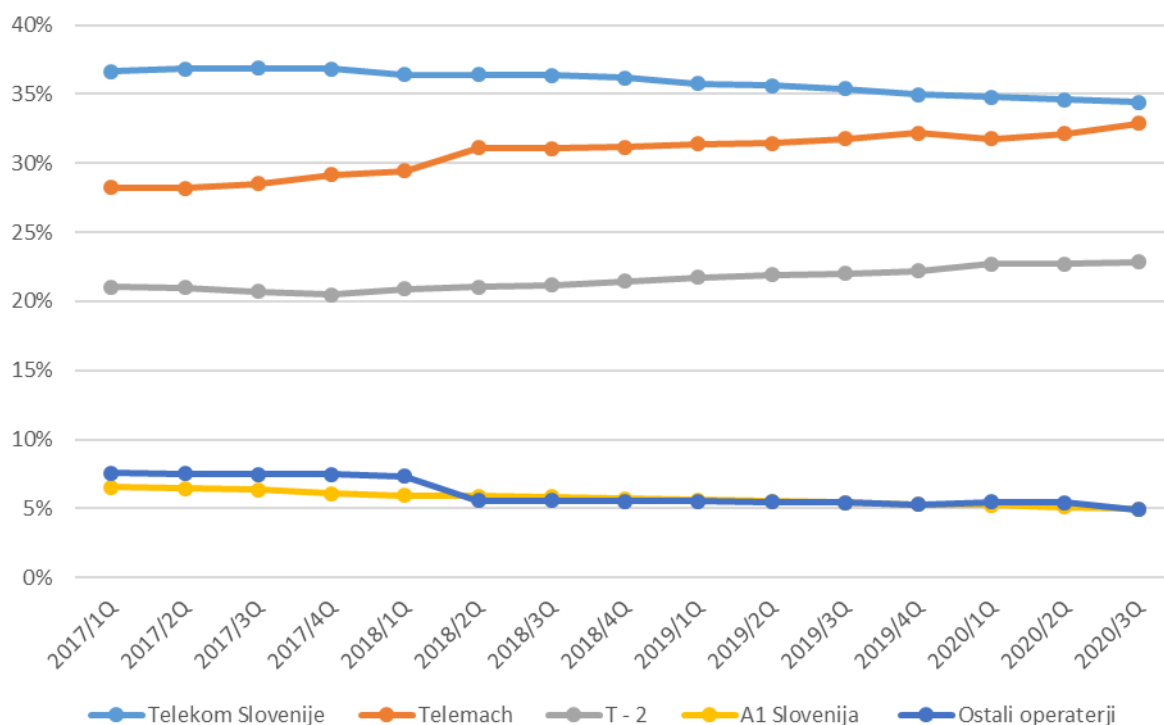
Agencija je za namen ugotavljanja splošnega trenda gibanja tržnih deležev operaterjev uporabila razpoložljive podatke, ki jih na četrletni osnovi zbira na nacionalni ravni, torej za območje celotne države, nato pa je v nadaljevanju analize ugotavljala še aktualno tržno strukturo na geografskih območjih (pod-trgih) A in B. Pri tem je stanje na trgu ugotavljala s t.i. »modified greenfield approach« pristopom, torej ob odsotnosti regulacije predmetnega veleprodajnega trga (tj. osrednjega dostopa z bitnim tokom).

⁶⁰ 58. točka Smernic

⁶¹ Smernice, točka 54

Spodnja slika prikazuje gibanje maloprodajnih tržnih deležev operaterjev na nacionalni ravni glede na število širokopasovnih priključkov. Maloprodajni upoštevni trg glede na predhodne ugotovitve Agencije vključuje širokopasovni dostop na bakrenem, kabelskem in optičnem omrežju, pri čemer pa zaradi uporabe »modified Greenfield approach« pristopa (glej pogl. 8.1) regulirani priključki osrednjega dostopa na omrežju Telekoma Slovenije niso upoštevani. Ob koncu opazovanega obdobja ima najvišji tržni delež še vedno Telekom Slovenije (34,4 %), čeprav se mu je Telemach (32,9 %) že zelo približal. Tretji je T-2 z 22,8 %, sledijo pa A1 Slovenija (5 %) in ostali operaterji s skupnim 4,9 % tržnim deležem. Telekomu Slovenije tržni delež čez celotno opazovano obdobje počasi upada, medtem ko deleža Telemacha in T-2 postopoma rasteta. Telemachov delež se je izraziteje povečal v letih 2018 in 2020, kar je do neke mere posledica njegovih prevzemov manjših lokalnih kabelskih operaterjev, posledično pa se je v istem obdobju delež ostalih operaterjev sorazmerno zmanjšal. Prav tako pa je tovrsten prevzem v zadnjem času prispevali tudi k rasti T-2.

Slika 51: Maloprodajni tržni deleži operaterjev glede na število širokopasovnih priključkov

Vir: AKOS, december 2020

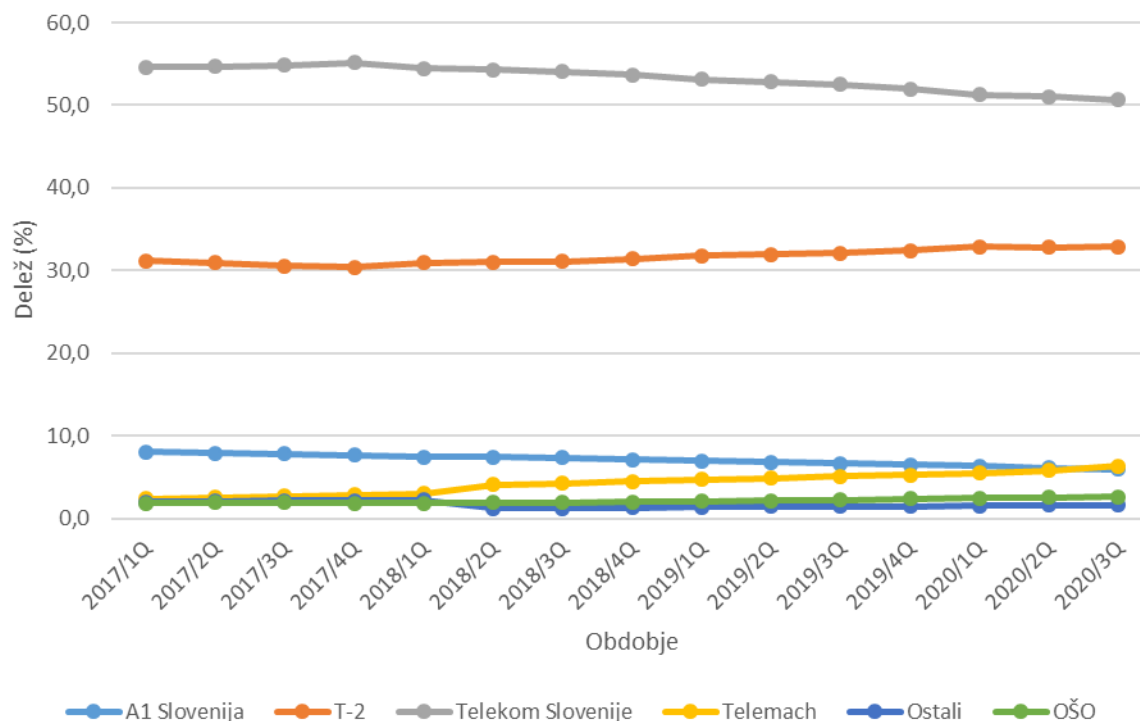
V nadaljevanju je Agencija na nacionalni ravni preverjala še gibanje tržnih deležev operaterjev na veleprodajnem upoštevni trg. Na veleprodajni upoštevni trg na podlagi predhodnih ugotovitev Agencije sodita izključno dostop preko bakrenega in optičnega omrežja.

Pri ugotavljanju tržnih deležev operaterjev je v skladu s Pojasnilom k Smernicam treba glede na značilnosti obravnavanega upoštevne trga ustrezno upoštevati tudi ponudbo samemu sebi (t.i. self supply). Odjemalci veleprodajnega dostopa so lahko drugi ponudniki storitev na maloprodajnem trgu, ki nimajo lastne infrastrukture, kot tudi lastna maloprodajna enota operaterja, ki uporablja storitev dostopa svojega lastnega vertikalno integriranega veleprodajnega dela (self supply).

Tudi v primeru, ko na veleprodajnem trgu ne obstajajo drugi operaterji, ki bi povpraševali po dostopu do omrežja, je mogoče opredeliti hipotetičen trg na osnovi zagotavljanja dostopa do svojega lastnega omrežja samemu sebi. Hipotetična odsotnost sklenjenih pogodb na veleprodajnem trgu dostopa kaže zgolj na to, da se vsa ponudba na zadevnem veleprodajnem trgu izstavlja interno preko vertikalne integracije maloprodajnega in veleprodajnega dela operaterja omrežja. V takem primeru se struktura ponudbe na veleprodajni ravni izvede iz ponudbe na maloprodajnem trgu. Veleprodajni trg dostopa do omrežja torej vključuje elemente, ki so potrebni, da se storitve na trgu zagotovijo drugim operaterjem in samemu sebi (self supply) kot lastne storitve. Tržno moč vertikalno integriranega operaterja se torej lahko izmeri le, če je v definicijo trga vključena tudi ponudba samemu sebi. V kolikor bi se iz analize predmetnega trga izpustila analiza ponujanja storitev samemu sebi, bi se zaradi navedenega napačno ocenila njegova tržna moč pri nudenju storitev drugim operaterjem. Vključitev zagotavljanja dostopa samemu sebi v predmetni veleprodajni trg je prav tako konsistentna tudi z določili Pojasnila k novemu Priporočilu o upoštevni trgih.

Spodnja slika prikazuje gibanje veleprodajnih tržnih deležev operaterjev na nacionalni ravni glede na število širokopasovnih priključkov. Ko že navedeno, vključuje veleprodajni upoštevni trg dostop preko bakrenega in optičnega omrežja, pri tem pa je upoštevana tudi ponudba samemu sebi (self supply). Prikazani podatki tako zajemajo priključke na lastnem omrežju, kot tudi priključke, ki jih operaterji zagotavljajo preko veleprodajnega dostopa na drugih omrežjih tj. preko reguliranega razvezanega dostopa na omrežju Telekoma Slovenije ter preko razvezanega dostopa in dostopa z bitnim tokom na OŠO in drugih manjših lokalnih omrežjih. Preko razvezanega dostopa namreč operaterji zagotavljajo dostop z bitnim tokom svoji vertikalno povezani maloprodajni enoti, poleg tega pa imajo možnost, da dostop z bitnim tokom ponudijo tudi drugim operaterjem. Tržni delež Telekoma Slovenije pri tem skozi opazovano obdobje konstantno upada, vendar je še vedno občutno nad deleži ostalih operaterjev (50,6 %), sledi mu T-2 s 32,9 %, Telemach z 6,3 % in A1 Slovenije s 5,9 %. Priključki na OŠO omrežjih obsegajo 2,6 % ostali operaterji pa dosegajo 1,6 % tržni delež.

Slika 52: Veleprodajni tržni deleži operaterjev (vključno s self-supply) glede na število širokopasovnih priključkov

Vir: AKOS, december 2020

Agencija na podlagi navedenega ugotavlja, da splošen trend gibanja tržnih deležev operaterjev na nacionalni ravni kaže, da Telekom Slovenije postopoma izgublja svoj prevladujoč položaj na trgu. Ta ugotovitev je predvsem posledica prisotnosti učinkovite maloprodajne konkurence na pod-trgu A, kar je prikazano v nadaljevanju.

8.2.1.2 Tržni deleži operaterjev na geografskem območju (pod-trgu) A

Agencija je v okviru geografske analize v poglavju 6.2.7 opredelila dve geografski območji (pod-trga) A in B, na katerih se pogoji konkurence v znatni meri razlikujejo.

Pod-trg A predstavlja geografsko območje na katerem je vzpostavljena učinkovita konkurenca na maloprodajnem trgu oziroma na tem območju obstajajo takšni konkurenčni pritiski na prvotnega operaterja, ki mu onemogočajo neodvisno delovanje od drugih operaterjev in končnih uporabnikov. Pod-trg A tako sestavlja 460 naselij⁶², v katerih je 293.048 gospodinjstev, kar predstavlja 42,6 % vseh gospodinjstev v Sloveniji.

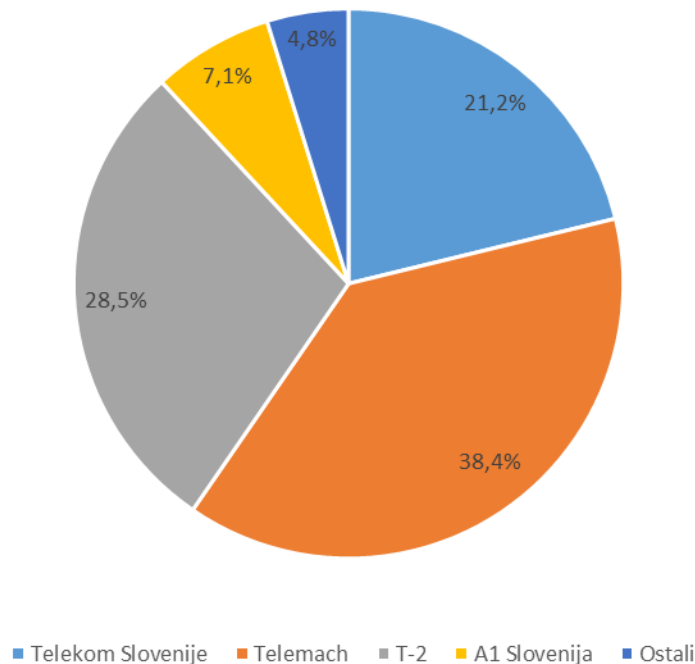
Agencija je naselja v katerih obstajajo konkurenčni pogoji v sklopu geografske segmentacije trga opredelila na podlagi naslednjih kriterijev:

⁶² Seznam naselij, ki so del pod-trga A, se nahaja v Prilogi 1 predmetne analize.

- prvotni operater (Telekom Slovenije) ima v naselju manj kot 40 % maloprodajni tržni delež, hkrati pa sta v naselju z maloprodajno ponudbo prisotna še najmanj dva druga operaterja, ki posamezno dosegata prag 10 %⁶³ in
- vsaj trije operaterji posamezno v naselju pokrivajo najmanj 65 % gospodinjstev z bakrenim, kablenskimi ali optičnim omrežjem.

Spodnja slika prikazuje maloprodajne tržne deleže operaterjev glede na število širokopasovnih priključkov na geografskem območju (pod-trgu) A, v katerem je 49,5 % vseh širokopasovnih priključkov v Sloveniji. Iz slike je razvidno, da ima v navedenih 430 naseljih največji delež priključkov Telemach, in sicer 38,4 %, drugi je T-2 z 28,5% in šele tretji je Telekom Slovenije z 21,2 %. Naslednji je A1 Slovenija, ki ima 7,1 % in nato ostali operaterji s skupnim 4,8 % deležem.

Slika 53: Maloprodajni tržni deleži operaterjev glede na število širokopasovnih priključkov na geografskem območju (pod-trgu) A

Vir: AKOS, december 2020

Agencija na podlagi navedenih podatkov in trendov gibanja tržnih deležev operaterjev na nacionalnem nivoju, ki so predstavljeni v poglavju 8.2.1, ugotavlja, da Telekom Slovenije na pod-trgu A nima prevladujočega položaja, takšnega položaja pa nima niti noben drug operater, saj na maloprodajnem trgu nastopajo pogoji učinkovite konkurence.

Smernice glede pristopa k tržni analizi v točkah 16 in 17 navajajo, da morajo nacionalni regulativni organi ugotoviti, ali bi bil obravnavani maloprodajni trg konkurenčen, v kolikor povezan veleprodajni

⁶³ Skladno z metodološkimi pojasnili v poglavju 6.2.5, Agencija poleg priključkov na lastnih omrežjih operaterjev upošteva tudi maloprodajne priključke, ki se ponujajo preko odprtih širokopasovnih in komercialnih omrežjih ter tudi priključke, ki se ponujajo preko vertikalno povezanega reguliranega trga (tj. veleprodajni lokalni dostop).

trg ne bi bil podvržen predhodni (ex ante) regulaciji, ter ali morebitno pomanjkanje učinkovite konkurence trajno, pri čemer je treba upoštevati obstoječe razmere na trgu, pričakovan razvoj trga ter učinek drugih vrst ureditev, odločb in zakonodaje, ki se uporabljajo za upoštevne maloprodajne trge in povezane veleprodajne trge v ustreznem obdobju. Nadalje iz točke 18 še izhaja, da v kolikor je obravnavani maloprodajni trg v skladu z „modified greenfield approach“ pristopom potencialno konkurenčen, bi morali nacionalni regulativni organ skleniti, da trga na veleprodajni ravni ni več potrebno regulirati.

Slednje prav tako izhaja iz EECC, ki zahteva odpravo predhodnih regulativnih obveznosti, kadar obstaja učinkovita konkurenca. Cilj predhodnega regulativnega posredovanja je namreč ustvariti koristi za končne uporabnike, tako da maloprodajni trgi postanejo trajnostno konkurenčni, pri tem pa so lahko končni uporabniki zaradi predhodnega posredovanja že med prehodom na popolnoma konkurenčen trg deležni izbire in konkurence različnih ponudnikov storitev.

Ob upoštevanju vsega navedenega, Agencija ugotavlja, da so na geografskem območju (pod-trgu) A na maloprodajni ravni vzpostavljeni pogoji učinkovite konkurence, kar pomeni, da nadaljnja predhodna (ex ante) regulacija predmetnega pod-trga ni več potrebna. Posledično Agencija na veleprodajni ravni na geografskem območju (pod-trgu) A ni ugotavljala obstoja pomembne tržne moči. Agencija bo na tej podlagi zato naselja, ki so del tega pod-trga A deregulirala.

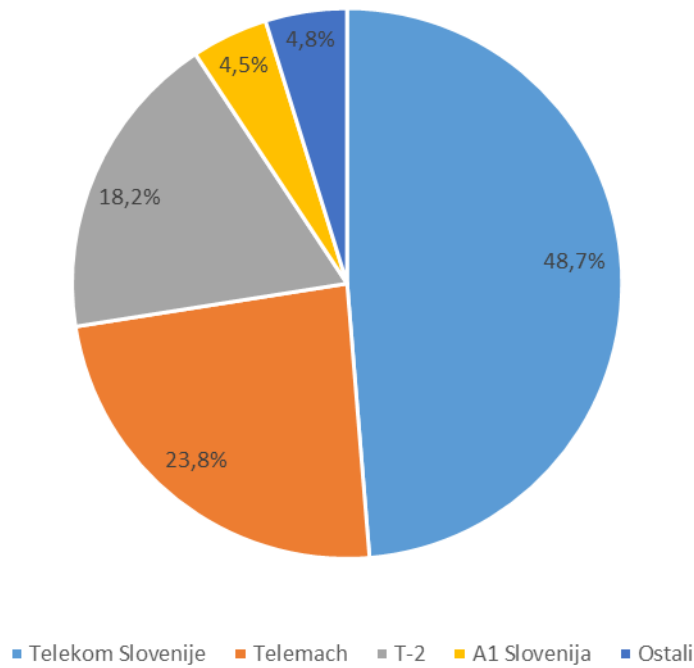
8.2.1.3 Tržni deleži operaterjev na geografskem območju (pod-trgu) B

Kot je bilo že navedeno v predhodnem poglavju je Agencija v okviru geografske analize v poglavju 6.2.7 opredelila dve geografski območji (pod-trga) A in B, na katerih se pogoji konkurence v znatni meri razlikujejo.

Pri tem je Agencija ugotovila, da pod-trg B predstavlja geografsko območje na katerem obstaja pomanjkanje učinkovite konkurence na maloprodajnem trgu. Pod-trg B predstavlja 5.605 naselij z 396.057 gospodinjstvi, ki predstavljajo 57,5 % vseh gospodinjstev v Sloveniji.

Spodnja slika prikazuje maloprodajne tržne deleže operaterjev glede na število širokopasovnih priključkov na geografskem območju (pod-trgu) B, torej območju, ki opredeljenih konkurenčnih kriterijev v sklopu geografske segmentacije trga ne izpolnjuje. Največji maloprodajni tržni delež na tem geografskem območju ima Telekom Slovenije (48,7 %). Sledita mu Telemach (23,8 %) in T-2 (18,2 %). Najmanjši delež imajo A1 Slovenija (4,5 %) in ostali operaterji s skupnim 4,8 % tržnim deležem.

Slika 54: Maloprodajni tržni deleži operaterjev glede na število širokopasovnih priključkov na geografskem območju (pod-trgu) B

Vir: AKOS, december 2020

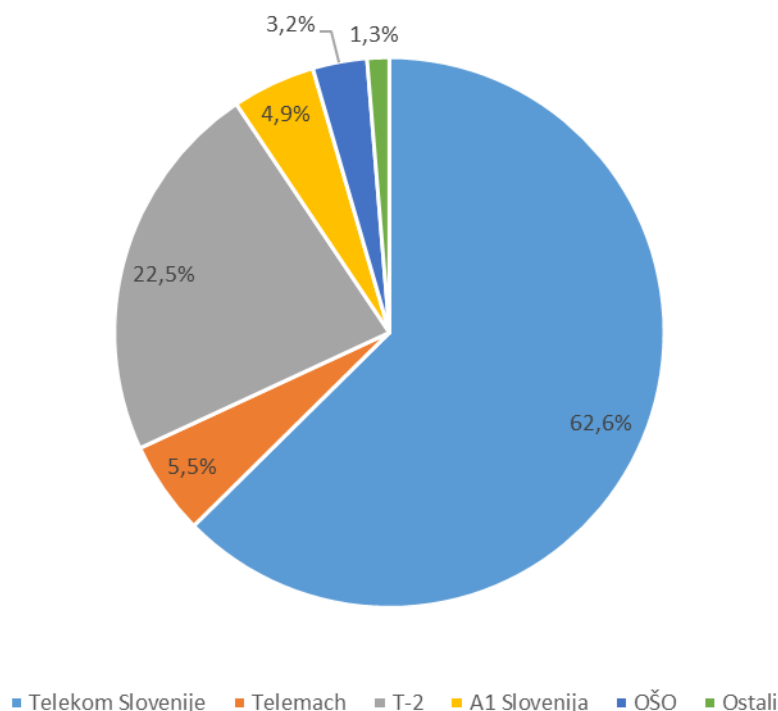
V nadaljevanju je Agencija na geografskem območju (pod-trgu) B ugotavljala tržne deleže operaterjev na veleprodajnem trgu, ki na podlagi predhodnih ugotovitev Agencije vključuje dostop preko bakrenega in optičnega omrežja.

Pri ugotavljanju tržnih deležev operaterjev je Agencija v skladu s Pojasnilom k Smernicam upoštevala tudi ponudbo samemu sebi (t.i. self-supply), saj je to pogoj za pravilno ugotovitev tržne moči vertikalno integriranega operaterja. Odjemalci veleprodajnega dostopa so namreč drugi ponudniki storitev na maloprodajnem trgu, ki nimajo lastne infrastrukture, kot tudi lastna maloprodajna enota operaterja, ki uporablja storitev dostopa svojega lastnega vertikalno integriranega veleprodajnega dela (self-supply). Na ta način je mogoče tudi v primeru, ko na veleprodajnem trgu ne obstajajo drugi operaterji, ki bi povpraševali po dostopu do omrežja, opredeliti hipotetičen trg na osnovi zagotavljanja dostopa do svojega lastnega omrežja samemu sebi.

Spodnja slika prikazuje veleprodajne tržne deleže operaterjev glede na število širokopasovnih priključkov na geografskem območju (pod-trgu) B, torej območju, ki opredeljenih konkurenčnih kriterijev v sklopu geografske segmentacije trga ne izpolnjuje. Kot je bilo navedeno, vključuje veleprodajni upošteveni trg dostop preko bakrenega in optičnega omrežja, pri tem pa je upoštevana tudi ponudba samemu sebi (self supply). Prikazani podatki tako zajemajo priključke na lastnem omrežju, kot tudi priključke, ki jih operaterji zagotavljajo preko veleprodajnega dostopa na drugih omrežjih tj. preko reguliranega razvezanega dostopa na omrežju Telekoma Slovenije ter preko razvezanega dostopa in dostopa z bitnim tokom na OŠO in drugih manjših lokalnih omrežjih. Preko razvezanega dostopa namreč operaterji zagotavljajo dostop z bitnim tokom svoji vertikalno povezani maloprodajni enoti, poleg tega pa imajo možnost, da dostop z bitnim tokom ponudijo tudi drugim

operaterjem. Iz slike je razvidno, da ima Telekom Slovenije na geografskem območju (pod-trgu) B tudi na veleprodajnem ravni prevladujoč tržni delež, in sicer visokih 62,6 %. Sledi T-2 z 22,5 %, Telemach s 5,5 %, A1 Slovenija s 4,9 %, OŠO operaterji z 3,2 % in ostali operaterji z 1,3 % tržnim deležem.

Slika 55: Veleprodajni tržni deleži operaterjev (vključno s self-supply) glede na število širokopasovnih priključkov na geografskem območju (pod-trgu) B

Vir: AKOS, december 2020

Agencija glede na navedeno ugotavlja, da ima Telekom Slovenije na geografskem območju (pod-trgu) B glede na kriterij tržnih deležev prevladujoč položaj in s tem pomembno tržno moč na tem veleprodajnem pod-trgu, kar mu omogoča znatno samostojnost nasproti konkurentom ter posledično končnim uporabnikom.

8.2.2 Vpliv velikih uporabnikov na moč operaterja (izravnalna kupna moč) na geografskem območju (pod-trgu) B

Prisotnost kupcev s pogajalsko močjo lahko omeji ponudnikovo možnost, da bi se obnašal neodvisno od trga. Takšna izravnalna kupna moč je lahko posledica kupčevega obsega oziroma velikosti, količine storitve, ki jo kupuje ali kompenzacijskega faktorja. Kjer so torej kupci dovolj veliki in imajo dovolj moči, se lahko racionalno odzovejo na vsak poskus zvišanja cen prodajalca in temu ustrezno poskušajo zadostiti potrebe pri drugih dobaviteljnih ali ponudnikih.

Naupoštevem trgu 3b »Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg«, ki je bil v poglavju 6.1.5 te analize storitveno opredeljen kot trg, ki obsega dostop z bitnim tokom preko bakrenega in optičnega omrežja, lahko povprašujejo po dostopu (izključno z namenom ponujanja storitev končnim uporabnikom na maloprodaji) tako operaterji, ki razpolagajo s svojim dostopovnim omrežjem, kot tudi operaterji, ki lastne infrastrukture nimajo. Poleg tega je bil zadevni trg v poglavju

6.3 geografsko opredeljen kot trg, ki je razdeljen na dve geografski območji (pod-trga) A in B, na katerih se pogoji konkurence v znatni meri razlikujejo, od katerih pa pod-trg B predstavlja geografsko območje na katerem obstaja pomanjkanje učinkovite konkurence na maloprodajnem trgu

Pri dostopu z bitnim tokom operater omrežja vzpostavi širokopasovno povezavo do končnih uporabnikov, preko katere lahko drugi operaterji ponujajo širokopasovni dostop trgu svojim končnim uporabnikom na maloprodajnem. Pri tem operater omrežja zagotovi drugim operaterjem dostop na eni ali več osrednjih točkah omrežja, na katerih lahko operaterji prevzemajo promet. Veleprodajni storitve za osrednji dostop tako omogočajo novim vstopnikom ponujanje maloprodajnih storitev na celotnem območju, ki ga pokriva omrežje ponudnika veleprodajnega dostopa. Navedene veleprodajne storitve tako omogočajo operaterjem, da na območjih, kjer niso prisotni z lastnim omrežjem oziroma nimajo vzpostavljenih skupnih lokacij na omrežju Telekoma Slovenije za reguliran dostopa na vertikalno povezanem veleprodajnem trgu (tj. lokalnem dostopu), ponujajo storitve na maloprodajnem trgu.

Glede na to, da je bil predmetni upoštevni trg geografsko razdeljen na dva pod-trga (geografski območji A in B), je Agencija ugotavljala vpliv velikih uporabnikov na moč operaterja le na območju B, kjer na maloprodajnem trgu obstaja pomanjkanje učinkovite konkurence. Na tem območju je zgolj en operater, to je Telekom Slovenije, ki je široko prisoten z lastno bakreno in optično dostopovno infrastrukturo, tako da njegova maloprodajna enota (razen v redkih primerih, kjer so na teh območjih prisotna OŠO omrežja) za zagotavljanje povpraševanja končnih uporabnikov ne najema infrastrukture pri drugih operaterjih, ki na tem območju v manjšem obsegu razpolagajo z lastno dostopovno infrastrukturo. Ostali ponudniki storitev na tem območju sami, zgolj z lastnim omrežjem, niso sposobni zadostiti povpraševanja končnih uporabnikov, zato morajo v znatnem delu območja B najemati kapacitete Telekoma Slovenije, saj druge veleprodajne ponudbe na tem območju tako rekoč ni (razen manjšega obsega OŠO omrežij, ki so sicer v večjem obsegu del geografskega območja (pod-trga) A).

Pri ugotavljanju vpliva iskalcev dostopa na moč operaterja, ki obvladuje pretežni del infrastrukture na geografskem območju (pod-trgu) B, se moramo vprašati, ali bi iskalci dostopa v primeru, ko bi se s strani takšnega operaterja soočili s poslabšanjem komercialnih oziroma tehničnih pogojev, lahko takšno poslabšanje pogojev preprečili z grožnjo, da bodo v tem primeru veleprodajne vložke namesto pri dosedanem ponudniku, pričeli nabavljati drugje, pod sprejemljivejšimi pogoji. V kolikor bi iskalci dostopa dejansko imeli takšno izravnalno kupno moč, bi namreč ta imela tak vpliv, da bi ponudnik veleprodajnih storitev zaradi potencialnega izpada prihodkov odjemalcev in njihovega prehoda k drugemu ponudniku tovrstnih storitev, odstopil od tovrstnih namer in pogojev ne bi poslabševal. Pri tem pa je pogoj, da na veleprodaji obstaja tak ponudnik, ki ima interes za prodajo storitev drugim operaterjem.

Na geografskem območju (pod-trgu) B druge veleprodajne ponudbe tako rekoč ni, razen manjšega obsega OŠO omrežij, poleg tega pa je Telekom Slovenije praktično edini na celotnem območju, ki je sposoben omogočiti takšno pokrivanje, hkrati pa tudi sam na maloprodajnem trgu ponuja storitve končnim uporabnikom. Njegovi odjemalci veleprodajnih storitev na predmetnem upoštevni trgu mu na maloprodajnem trgu predstavljajo neposredno konkurenco, zato ni zainteresiran ponujati teh veleprodajnih storitev drugim operaterjem. Izpad veleprodajnih prihodkov iz naslova prodaje dostopa bi v tem primeru namreč povsem preprosto nadomestil s prihodki na povezanem maloprodajnem trgu, saj v odsotnosti nudenja dostopa drugim operaterjem, na maloprodajnem trgu ne bi imel več konkurence v tolikšnem obsegu. Tako bi bili operaterji, ki povprašujejo po storitvah predmetnega upoštevnega trga, povsem omejeni na nudenje storitev na območjih, kjer razpolagajo z lastnim

omrežjem, kar pa je povsem neprimerljivo z obsegom omrežja Telekoma Slovenije. Posledično bi se lahko izkazalo, da ponujanje storitev parcialno po zgolj določenih manjših območjih ni rentabilno in ne zagotavlja ustrezne ekonomije obsega, kar bi lahko vodilo k odhodu operaterjev s trga.

Če bi operaterji, ki pri Telekomu Slovenije na predmetnem upoštevem trgu kupujejo dostop do omrežja na veleprodajnem nivoju, želeli na poslabšanje pogojev odgovoriti z grožnjo, da bodo dostop iskali pri drugih veleprodajnih ponudnikih dostopa, bi trčili ob težavo, ker drugih ponudnikov tovrstnega in primerljivega dostopa praktično ni. Zato takšna grožnja ne more biti uspešna, kar pomeni, da ti operaterji povpraševalci nimajo izravnalne kupne moči, ki bi jo lahko uporabili za preprečitev takšnega početja ponudnika predmetnih veleprodajnih storitev. Ne le, da so alternativna optična dostopovna omrežja geografsko zelo omejena in da dosega neprimerno manjše pokrivanje odjemalcev na maloprodajnem trgu (končnih uporabnikov), celo kjer ta so prisotna, njihovi lastniki (razen v primerih že omenjenih OŠO omrežij) na predmetnem veleprodajnem trgu ne ponujajo storitev dostopa. Alternativne veleprodajne ponudbe torej ni niti v omejenem obsegu, kjer omrežja so, niti ni nikakršnih pokazateljev, da bi se ta v doglednem času ustvarila. Namreč, kot je Agencija navedla v primeru Telekoma Slovenije, velja tudi v primeru ostalih lastnikov omrežij, ki hkrati delujejo na povezanem maloprodajnem trgu, da ti dostopa do svojih omrežij nimajo interesa nuditi neposrednim konkurentom na maloprodajnem trgu. Pri tem je, kot že opisano, bistvena razlika v pokritosti med posameznimi infrastrukturnimi operaterji. Bakreno in optično omrežje Telekoma Slovenije na geografskem območju (pod-trgu) B pokriva 79,6 % gospodinjstev, sledi T-2, ki z optičnim omrežjem na tem območju pokriva 9,3 % gospodinjstev in Telemach, ki prav tako z optičnim omrežjem na tem območju pokriva 3,6 % gospodinjstev. OŠO omrežja, ki so pod enakimi pogoji dostopna vsem operaterjem, ki na povezanem maloprodajnem trgu nudijo storitve končnim uporabnikom, pa na geografskem območju (pod-trgu) B pokrivajo samo 6,2 % gospodinjstev. Prisotnost kabelske infrastrukture pri tem kriteriju ni bila upoštevana, saj na zadevnem veleprodajnem trgu na podlagi predhodnih ugotovitev Agencije ne predstavlja ustreznega substituta in tako ni del tega upoštevne trga. Poleg tega pa kabelska infrastruktura na geografskem območju (pod-trgu) B tudi ni prisotna v večjem obsegu, da bi to lahko bistveno vplivalo na ugotovitve Agencije.

Iz navedenega Agencija ugotavlja, da operaterji, ki za delovanje na maloprodajnem trgu najemajo nujno potreben veleprodajni dostop na omrežju Telekoma Slovenije, ne razpolagajo z izravnalno kupno močjo, s katero bi vplivali na pogoje, ki jih za dostop lahko postavlja Telekom Slovenije. Ta pa bi lahko tak dostop celo odrekel, kar kaže na pomembno tržno moč, ki jo ima Telekom Slovenije na geografskem območju (pod-trgu) B.

8.2.3 Nadzor nad infrastrukturo, ki se je ne da zlahka podvojiti, na geografskem območju (pod-trgu) B

Nadzor nad infrastrukturo, ki se je ne da zlahka podvojiti, je pokazatelj tržne moči in zvišuje vstopne ovire za potencialne nove vstopnike, kar kaže na nekonkurenčno stanje na trgu. V kolikor operater razpolaga z infrastrukturo, ki jo je težko podvojiti in sama infrastruktura predstavlja pomemben dejavnik pri oblikovanju storitve, ga to postavlja v močnejši tržni položaj, zaradi katerega lahko na trgu deluje v precejšnji meri neodvisno od ostalih ponudnikov in povpraševalcev tako maloprodajnem kot veleprodajnem trgu. Poleg tega daje infrastruktura obstoječim operaterjem na trgu vselej tudi možnost, da prenašajo tržno moč na horizontalno in vertikalno povezane trge.

Nadzor nad infrastrukturo ki se je ne da zlahka podvojiti, je v tesni povezavi z obstojem potopljenih stroškov. Potopljeni stroški oziroma stroški, ki ne bodo povrnjeni ob morebitnem izstopu iz trga so ena

najbolj pomembnih vstopnih ovir in so relevantni na celotnem sektorju elektronskih komunikacij, saj so za izgradnjo omrežja in infrastrukture potrebne velike vstopne investicije. Novi vstopnik bo za vstop na trg pripravljen vložiti sredstva le, če bo upravičeno pričakoval, da se mu bodo slednja skozi investicijo v sprejemljivem času povrnila.

Operater, ki vstopa na trg, mora za to, da bo na trgu konkurenčen, v kratkem času zgraditi omrežje, ki bo po pokritosti, dostopnosti do končnih uporabnikov in kakovosti zagotavljanja storitev na nivoju omrežij že prisotnih operaterjev. V nasprotnem primeru ne more računati na to, da bi končni uporabniki pričeli uporabljati njegove storitve v takšnem številu, da bi dosegel zadostno ekonomijo obsega in povrnitev investicij.

Agencija je v okviru geografske segmentacije pri geografskem pregledu trga v poglavju 6.2.2 ugotavljala prisotnost operaterjev z lastno infrastrukturo na mrežnih celicah velikosti 1000 m in tudi pokritost gospodinjestev. Iz prikazanih podatkov je razvidno, da Telekom Slovenije pokriva največji del ozemlja in pokriva tudi največ gospodinjestev tako v urbanih, suburbanih, kot tudi ruralnih območjih države. Na geografskem območju (pod-trgu) B je Telekom Slovenije prisoten s svojo infrastrukturo v 94,9 % naselijih, v katerih pokriva skupno 79,6 % gospodinjestev. OŠO omrežja so na tem območju prisotna v 17,0 % naselijih, v katerih pokrivajo 6,2 % gospodinjestev. V manjšem delu naselij sta prisotna še T-2, ki je na tem območju z lastno optično infrastrukturo prisoten v 3,0 % deležu naselij, v katerem pokriva 9,3 % gospodinjestev, ter Telemach s prisotnostjo v 4,1 % naselijih in pokrivanjem 3,6 % gospodinjestev. Prisotnost kabelske infrastrukture pri tem kriteriju ni bila upoštevana, saj na zadevnem veleprodajnem trgu na podlagi predhodnih ugotovitev Agencije ne predstavlja ustreznega substituta in tako ni del tega upoštevnega trga. Ne glede na navedeno, pa niti vključitev kabelske infrastrukture na predmetni veleprodajni trg, ne bi bistveno vplivala na ugotovitve Agencije, saj gre pri geografskem območju (pod-trgu) B predvsem za območja z manjšo poseljenostjo, na katerih kabelska infrastruktura ni prisotna v večjem obsegu.

Izgradnja dostopovnega omrežja z zadovoljivo pokritostjo in kapaciteto, primerljivo z omrežjem operaterja, ki je na trgu že ustaljen in bi novim infrastrukturnim operaterjem posledično omogočalo na tem trgu dejansko tudi konkurirati, zahteva veliko časa in ogromna investicijska sredstva. Na podlagi stanja infrastrukture na geografskem območju (pod-trgu) B je moč ugotoviti, da je podvajanje dostopovne infrastrukture na tem območju praktično nemogoče izvesti v doglednem času. Operaterji, ki sicer gradijo lastna dostopovna omrežja, preko katerih ponujajo storitve na maloprodajnem trgu, se pri tem nikakor ne morejo zanesti zgolj na svoje kapacitete, saj bi slednje pomenilo, da bi storitve lahko ponujali zgolj in samo v omejenem obsegu na področjih, kjer so prisotni z lastno infrastrukturo. Na geografskem območju (pod-trgu) B imajo operaterji, ki delujejo na maloprodajnem trgu nudenja širokopasovnih storitev za množični trg, na omrežju Telekoma Slovenije sicer možnost reguliranega dostopa na povezanem veleprodajnem trgu (tj. lokalnem dostopu), česar pa se zaradi nerentabilnosti vzpostavitve skupnih lokacij na tem območju poslužujejo zgolj v manjšem obsegu. Poleg tega je na tem območju prisoten le manjši obseg OŠO omrežij, saj se ta zaradi odprtega veleprodajnega dostopa v večini primerov nahajajo v geografskem območju (pod-trgu) A. Vse to pa na pod-trgu B dodatno potrjuje obstoj visoke vstopne ovire nadzora nad infrastrukturo, ki se je ne da zlahka podvojiti.

Pri podvojitvi infrastrukture obstajajo torej predvsem tehnične in ekonomske ovire, poleg teh pa se vstopajoči operater sooča tudi s strukturnimi ovirami. Operater bi se pri tem lahko naštetim oviram do določene mere izognil z namestitvijo lastnih fizičnih povezav (kablov, razcepnikov ipd.) v proste kapacitete obstoječe fizične infrastrukture (kabelska kanalizacija in jaški) drugih infrastrukturnih operaterjev. To možnost omogoča 93. člen ZEKom-1, njegovo izvajanje pa je Agencija tudi podrobneje

definirala s splošnim aktom⁶⁴. Poleg tega je operaterjem v okviru trenutno veljavne regulativne odločbe na voljo tudi dostop do fizične infrastrukture Telekoma Slovenije v dostopovnem delu omrežja, vendar pa se obeh navedenih možnosti za znižanje stroškov gradnje omrežja iskalci dostopa poslužujejo le v manjši meri. Na geografskem območju (pod-trgu) B, ki obsega predvsem manj poseljena območja, kjer so stroški podvajanja infrastrukture bistveno višji, kot na gosto poseljenih območjih, tako tudi ti ukrepi do sedaj niso pripomogli k bistvenemu znižanju predmetne vstopne ovire in posledično večji podvojitvi infrastrukture na tem območju.

Ko že navedeno, na trgu praviloma ni praksa, da bi operaterji, ki sicer v delih razpolagajo z lastnimi dostopovnimi omrežji, drug drugemu prostovoljno omogočali dostop do teh omrežij in tako do končnih uporabnikov, še posebej če sami nastopajo kot ponudnik na maloprodajnem trgu. Takšna ponudba je tako na voljo zgolj v manjšem obsegu oziroma v primerih posameznih omrežij operaterjev, ki delujejo izključno na veleprodajnem trgu, kot so to OŠO omrežja. Na trgu, ki kaže nagibanje k učinkoviti konkurenci oziroma prisotnosti konkurence, bi se povpraševalci sicer imeli večjo možnost uspešno pogajati za dostop do omrežja z operaterji tudi v odsotnosti predhodne regulacije, torej na povsem komercialni osnovi, kar pa je na geografskem območju (pod-trgu) B, kjer se obstoječe infrastrukture Telekoma Slovenije ne da zlahka podvojiti, bistveno težje, če ne že nemogoče.

Vse navedeno potrjuje, da ima Telekom Slovenije na geografskem območju (pod-trgu) B nadzor nad infrastrukturo, ki je ni mogoče zlahka podvojiti, medtem ko so ostali operaterji s svojo optično infrastrukturo na tem območju prisotni le v manjšem obsegu, poleg tega pa v dovolj kratkem času ne morejo ponuditi primerljivo razširjenega omrežja, saj bi podvojitve omrežja Telekoma Slovenije na tem območju zahtevala visoke investicije, pretežno kot potopljene stroške oziroma stroške, ki ne bodo povrnjene pri izstopu iz trga. Navedeno kaže na to, da ima Telekom Slovenije na geografskem območju (pod-trgu) B pomembno tržno moč.

8.3 Sklep o ugotovitvi operaterja s pomembno tržno močjo na obravnavanem upoštevnem trgu

Agencija je na podlagi presoje meril za ugotavljanje obstoja pomembne tržne moči:

- tržni delež operaterja na upoštevnem trgu in spreminjanje njegovega tržnega deleža na upoštevnem trgu v daljšem obdobju,
- vpliv velikih uporabnikov na moč operaterja (izravnalna kupna moč) in
- nadzor nad infrastrukturo, ki se je ne da zlahka podvojiti,

ugotovila, da za upošteveni trg 3b »Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg« velja:

- na geografskem območju (pod-trgu) A obstajajo konkurenčni maloprodajni pogoji, zato bo Agencija na tem delu trga obstoječemu operaterju s pomembno tržno močjo (Telekomu Slovenije) umaknila obveznosti naložene s trenutno veljavno odločbo, in

na geografskem območju (pod-trgu) B je Telekom Slovenije operater s pomembno tržno močjo, kar pomeni da ima tak ekonomski vpliv, da mu omogoča znatno samostojnost nasproti konkurentom, uporabnikom in potrošnikom

⁶⁴ <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2018-01-0527/splosni-akt-o-dostopu-do-obstojece-fizicne-infrastrukture>

9 Predlagane obveznosti na upoštevnom trgu

Na podlagi ugotovitev analize upoštevne trga 3b »Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg« bo Agencija del trga 3b, ki se nagiba k učinkoviti konkurenci na maloprodajnem trgu, deregulirala. Agencija bo zato z dodatnimi ukrepi iskalcem dostopa omogočila lažji prehod na novo stanje, ki bo nastalo po deregulaciji dela trga 3b, ki obsega naselja navedena v Prilogi 1.

Deregulacija trga 3b je splošen trend v Evropski uniji, kar se odraža tudi v zadnjem Priporočilu o upoštevni trgih. Iskalci dostopa se bodo morali tako na novo stanje odzvati s preходом na regulirane veleprodajne produkte na upoštevnom trgu 1, z gradnjo lastnih omrežij (vključno s sovlaganji) ali pa s pogajanjem za komercialni dostop z drugimi operaterji, med katerimi je na dereguliranem delu trgu 3b tudi Telekom Slovenije.

Agencija bo tako prehod na popolno deregulacijo dela upoštevne trga 3b omogočila 6 mesečno prehodno obdobje za naselja iz Priloge 1 na katerih cenovne obveznosti s trenutno veljavno odločbo še niso bile umaknjene. Poleg tega bo Agencija iskalcem dostopa omogočila lažji prehod na vertikalno povezan upoštevni trg 1 z dodatnim ukrepom na trgu 1, ki bo omogočal prevzem prometa virtualno razvezanega lokalnega dostopa (VULA) na lokacijah robnih usmerjevalnikov (LAR) z zakupom dodatnih aktivnih povezav.

Agencija je pri oblikovanju prehodnega obdobja upoštevala več faktorjev. Na delu upoštevne trga 3b je bila cenovna regulacija umaknjena že s trenutno veljavno regulatorno odločbo št. 38244-2/2017/19 z dne 5. 12. 2017. Navedena sprememba ni privedla do zvišanja veleprodajnih cen, kar je potrdilo ugotovitve Agencije iz predhodne analize upoštevne trga, da na cenovno dereguliranem delu trga obstaja pritisk na veleprodajne cene Telekoma Slovenije za dostop z bitnim tokom. Konec leta 2020 je bilo izdano zadnje Priporočilo o upoštevni trgih, ki pa upoštevni trg 3b ne uvršča več med trge, ki jih je treba predhodno regulirati. Nadaljnja deregulacija predmetne trga v smeri popolne deregulacije dela trga je bila tako glede na dosednji razvoj trga logičen korak, ki so ga operaterji lahko že vnaprej pričakovali in se nanj začeli pripravljati že pred objavo analize predmetne upoštevne trgov v javno posvetovanje, vsekakor pa že pred dokončnostjo nove regulatorne odločbe. Ko se maloprodajni trg nagiba k učinkoviti konkurenci, za predhodno regulacijo veleprodajne trga ni več pravne podlage, kar pomeni, da jo je treba čimprej odpraviti. Na drugi strani pa je treba vsem igralcem na trgu omogočiti prehod na nove razmere na način, da se konkurenca ne okrne, saj to ni v interesu končnih uporabnikov.

Agencija se ni odločila za prehodno obdobje na način, da bi podaljšala veljavnost trenutno veljavne regulatorne odločbe, saj so razmere na trgu že tako spremenjene, da je uporaba določil nove odločbe bolj primerna od podaljšanja uporabe sedaj veljavne odločbe. Prav tako se ni odločila, da bi v prehodnem obdobju v dereguliranih naseljih iz Priloge 1 v prehodnem obdobju veljala vsa določila nove odločbe, vključno z regulacijo cen, saj je praksa od leta 2017 dalje pokazala, da to ni potrebno. Kot že navedeno bo Agencija za prehod na popolno deregulacijo dela upoštevne trga 3b, ki se nagiba k učinkoviti konkurenci na maloprodajnem trgu, omogočila 6 mesečno prehodno obdobje za območja na katerih cenovne obveznosti s trenutno veljavno odločbo še niso bile umaknjene. To pomeni, da bo na območjih, ki so s predmetno analizo predvidena za deregulacijo in na katerih so bile cenovne obveznosti s trenutno veljavno odločbo že umaknjene, deregulacija veljala takoj, za ostala območja, ki so s predmetno analizo predvidena za deregulacijo, pa bodo v 6 mesečnem prehodnem obdobju veljale vse predlagane obveznosti, ki so predvidene za reguliran del trga 3b, z izjemo cenovnih

obveznosti. Agencija je mnenja, da je 6 mesecev dovolj, da se operaterji prilagodijo novim razmeram regulacije in preselijo svoje končne uporabnike na vertikalno povezan veleprodajni trg, ki je višje na investicijski lestvi, oziroma se dogovorijo za nove pogoje dostopa, odvisno kar bo zanje ugodnejše. Pri tem bo manjše število lokacij, na katerih bodo iskalci dostopa lahko prevzemali promet zaradi dodatnega ukrepa na trgu 1, ki bo omogočal prevzem prometa virtualno razvezanega lokalnega dostopa (VULA) na lokacijah robnih usmerjevalnikov (LAR) z zakupom dodatnih aktivnih povezav, bo iskalcem dostopa omogočilo hitrejši prehod, kot če bi se promet lahko prevzemal samo na funkcijskih lokacijah, kjer se zaključuje storitev VULA.

9.1 Obveznost dopustitve operaterskega dostopa do določenih omrežnih zmogljivosti in njihove uporabe

Agencija lahko na podlagi 105. člena ZEKom-1 naloži operaterju omrežja s pomembno tržno močjo obveznost, da v zvezi z medomrežnim povezovanjem oziroma operaterskim dostopom ugotovi vsem razumnim zahtevam za operaterski dostop do in uporabo določenih omrežnih elementov in pripadajočih zmogljivosti. Tako ravna Agencija zlasti, kadar oceni, da bi zavrnitev operaterskega dostopa ali nerazumni pogoji, ki bi imeli podoben učinek, ovirali vzpostavitev zadostne konkurenčnosti trga na maloprodajnem nivoju, ali da ne bi bili v interesu končnih uporabnikov. Pri tem lahko Agencija naloži zlasti obveznosti, ki so navedene v drugem odstavku 105. člena ZEKom-1, ob tem pa lahko naloži tudi dodatne pogoje, da se zagotovi poštenost, razumnost in pravočasnost izpolnitve obveznosti. Z naložitvijo navedene obveznosti se želi preprečiti dejanja, ki preprečujejo konkurenco in niso cenovne narave.

Čeprav v novem Priporočilu o upoštevnih trgih z dne 18. 12. 2020 Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg ni več naveden med upoštevnimi trgi, ki zahtevajo predhodno regulacijo, je Agencija skladno s priporočilom izvedla preizkus treh meril, s katerim je ugotovila, da so za predmetni trg izpolnjena vsa tri merila, zato je posledično nadaljnja regulacija tega trga še vedno upravičena. Podlaga za naložitev obveznosti operaterskega dostopa je ugotovitev, da bi zavrnitev operaterskega dostopa ali nerazumni pogoji, ki bi imeli podoben učinek, ovirali vzpostavitev zadostne konkurenčnosti trga ali da ne bi bili v interesu končnih uporabnikov. Agencija ugotavlja, da je treba naložiti navedeno obveznost, da se prepreči nevarnost ustvarjanja ali krepitev prevladujočega položaja Telekom Slovenije z oviranjem operaterskega dostopa do omrežnih elementov in s postavljanjem nerazumnih pogojev za dostop do omrežja iskalcem dostopa in s tem onemogočanje učinkovite konkurence. Poleg tega bi posledice ne naložitve obveznosti neposredno učinkovale na konkurenco na maloprodajnem trgu in nasprotovale interesom končnih uporabnikov, saj bi te prikrajšale za izbiro med konkurenčnimi operaterji, še zlasti na redkeje poseljenih območjih, kjer razvezava krajevnih zank ni ekonomsko vzdržna. Agencija je na podlagi geografske analize ugotovila, da dva geografska območja – pod-trg A na katerem obstaja učinkovita konkurenca in pod-trg B, kjer obstaja pomanjkanje konkurence, ki zahteva nadaljnjo regulacijo operaterja s pomembno tržno močjo. Agencija bo tako Telekomu Slovenije regulatorne obveznosti, vključno s predmetno obveznostjo, naložila na geografskem območju (pod-trgu) B.

Z ukrepom se vzpodbuja vstop novih ponudnikov storitev na maloprodajnem trgu, in sicer tako na trgu storitev širokopasovnega dostopa do interneta kot tudi na trgu konvergenčnih storitev (npr. storitev IP televizije in IP telefonije), in s tem konkurenco. Navedeno ima za posledico kakovostnejše in ugodnejše storitve za končne uporabnike. Predmetna obveznost pospešuje izgradnjo in razvoj elektronskih komunikacijskih omrežij in storitev v Republiki Sloveniji, s tem pa učinkovito konkurenco. Naložitev te obveznosti je sorazmerna, saj predstavlja nujen predpogoj, da lahko operaterji brez lastne

infrastrukture razvijejo lastno omrežje in zagotavljajo storitve končnim uporabnikom na enak način kot Telekom Slovenije, s tem pa se zagotavlja dolgoročno varstvo konkurence na trgu. Ta obveznost od Telekoma Slovenije med drugim zahteva, da storitve širokopasovnega dostopa na veleprodajnem trgu, ki jih zagotavlja samemu sebi, ponudi tudi drugim operaterjem.

Agencija je na predmetnem upoštevem trgu Telekomu Slovenije že z odločbami št. 300-131/2005-127 z dne 10. 4. 2006, št. 3824-50/2007-3 z dne 11. 10. 2007, št. 38244-2/2011/7 z dne 19. 4. 2011 in 38244-2/2017/19 z dne 5. 12. 2017 kot operaterju s pomembno tržno močjo naložila obveznost dopustitve operaterskega dostopa do določenih omrežnih zmogljivosti in njihove uporabe.

Agencija na podlagi analize trga in možnosti, ki bi jih operater s pomembno tržno močjo lahko izkoristil na podlagi svoje pozicije na trgu ugotavlja, da bi se lahko pojavile motnje konkurence predvsem v izločitvi konkurentov na maloprodajnih trgih (t.i. *foreclosure*), kjer je položaj drugega operaterja odvisen od pogojev, ki mu jih na medoperaterskem trgu nudi obstoječi operater. Telekomu Slovenije njegov visok tržni delež na upoštevem trgu omogoča, da sprejme odločitve neodvisno od ravnanj ostalih udeležencev na trgu. Poleg tega je družba v položaju, da prepreči oziroma omeji operaterski dostop.

Agencija na podlagi navedenega ugotavlja, da je naložitev obveznosti dopustitve operaterskega dostopa do omrežnih zmogljivosti in njihove uporabe Telekomu Slovenije potrebna tudi v prihodnje. Predlagana obveznost bo tako omogočala razvoj trga in vstop novih operaterjev na trg.

Agencija ugotavlja, da bo Telekom Slovenije v okviru predlagane obveznosti dopustitve operaterskega dostopa moral ugoditi vsem razumnim zahtevam za operaterski dostop do in uporabo določenih omrežnih elementov in pripadajočih zmogljivosti, ki so potrebne za dostop z bitnim tokom. V okviru obveznosti dopustitve operaterskega dostopa bo tako Telekom Slovenije:

1. Telekomu Slovenije se bo naložila obveznost dopustitve operaterskega dostopa do določenih omrežnih zmogljivosti in njihove uporabe, v okviru katere bo moral ugoditi vsem razumnim zahtevam za operaterski dostop do in uporabe določenih omrežnih elementov in pripadajočih zmogljivosti, ki so potrebne za dostop z bitnim tokom, v okviru katere:
 - a) bo moral zagotoviti dostop do svojega omrežja preko 4 regionalnih in 2 nacionalnih točk prevzema prometa, ter v zvezi s tem omogočiti dostop do tehničnih vmesnikov, protokolov in drugih pomembnih tehnologij, ki so potrebni za tovrstno obliko dostopa, pri čemer mora vsem operaterjem omogočiti dostop do svojega strežnika za širokopasovni oddaljeni dostop (BRAS) oziroma druge funkcionalno enakovredne naprave, kot je širokopasovni robni prehod (BNG) namestitve ali uporabo operaterjeve lastne enakovredne naprave,
 - b) bo moral omogočiti uporabo in upravljanje operaterjeve lastne in z omrežjem tehnično skladne uporabniške opreme (CPE), katere tehnične specifikacije določi in objavi v vzorčni ponudbi,
 - c) se bo moral v dobri veri pogajati z vsemi operaterji, ki zahtevajo tovrstno obliko dostopa,
 - d) ne bo smel zavrniti že odobrenega operaterskega dostopa, razen pod pogoji, ki so opredeljeni v Priporočilu o ravnanju operaterjev v primeru nerazumnih zahtev za operaterski dostop št. 0073-23/2013/14 z dne 24. 6. 2013,
 - e) bo moral v primeru ukinitve bakrenega omrežja operaterju za vsakega posameznega končnega uporabnika ali skupino uporabnikov omogočiti nemoten prehod na enakovredno ali boljše tehnološko rešitev, z izjemo območij, kjer ukinja bakreno omrežje in ga ne nadomešča

s svojim lastnim optičnim omrežjem, če je končnega uporabnika možno priključiti na tehnološko enakovredno ali boljše odprto širokopasovno omrežje, pri čemer pa mora redno vzdrževati bakreno omrežje, na katerem so še prisotni operaterji,

- f) ne bo smel postavljati pogojev, ki za izvajanje storitev niso nujno potrebni.

Telekom Slovenije bo moral zagotoviti operaterski dostop do omrežnih elementov oziroma naprav, ki so potrebne za prenos bitnega toka, v okviru katerega bo moral zagotoviti dostop do svojega omrežja na nacionalnem in regionalnem nivoju. Agencija ugotavlja, da večina operaterjev, ki uporabljajo storitve bitnega toka na podlagi trenutno veljavne odločbe št. 38244-2/2017/19 z dne 5. 12. 2017, ki omogoča dva nivoja priključitve (regionalni in nacionalni nivo), večinoma dostopa do omrežja Telekoma Slovenije na regionalnem nivoju. V manjšem obsegu operaterji dostopajo do omrežja Telekoma Slovenije na nacionalnem nivoju. V regulatorni odločbi 38244-2/2011/7 z dne 19. 4. 2011 je bila Telekomu Slovenije naložena tudi obveznost dostopa z bitnim tokom na lokalnem nivoju, vendar pa za ta dostop do sedaj s strani operaterjev ni bilo izkazanega interesa. V trenutno veljavni odločbi te obveznosti ni. V obdobju veljavnosti in tudi po ukinitvi navedene obveznosti ni bilo povpraševanja. Agencija je spomladi leta 2020 objavila Analizo učinkov regulacije in operaterje pozvala, da odgovorijo tudi na vprašanja v zvezi z regulacijo, kjer pa tudi ni bilo izražene nobene želje po bitnem toku z lokalnim dostopom. T-2 sicer v okviru vprašanja o dostopu preko prve dostopovne točke (simetrična regulacija) omenja pomen virtualnih produktov na nivoju dostopovne in razdelilne točke, vendar šele v prihodnosti. Operaterji se namreč v primeru lokalne prisotnosti raje odločajo za razvezan dostop, ki jim omogoča več možnosti pri oblikovanju in ponujanju storitev na maloprodajnem trgu, s tem pa tudi večjo konkurenčnost. ~~Agencija bo z novo regulatorno odločbo na trgu 1 (tj. lokalni dostop) naložila tudi razvezavo valovne dolžine, kar bo omogočilo razvezavo tudi na nekaterih območjih, kjer je bil do sedaj možen edino virtualni razvezan dostop, vendar pa je navedena tehnologija omejeno dostopna (samo na optičnih omrežjih) ter še ni v masovni uporabi, poleg tega pa bo iskalcem dostopa na volje le lokalno, torej zaradi nje ukinitve obveznosti dostopa z bitnim tokom ni mogoča.~~ Prav tako Agencija ugotavlja, da je obveznost dostopa na dveh nivojih (regionalni in nacionalni nivo) nujno potrebna, da se operaterjem zagotovi ohranitev obstoječih povezav na regionalnem nivoju kakor tudi, da se zagotovi dostop potencialnim novim vstopnikom na nacionalnem nivoju. Telekom Slovenije bo moral pri tem omogočiti dostop do BRAS-a oziroma druge podobne naprave (npr. BNG), na željo operaterja pa omogočiti namestitev in uporabo operaterjeve lastne funkcionalno enakovredne in tehnično ustrezne naprave, ki operaterjem omogoča lastno upravljanje storitev in s tem določeno mero neodvisnosti od operaterja omrežja. Telekom Slovenije bo moral operaterju omogočiti tudi uporabo in upravljanje lastne uporabniške opreme (CPE), ki bo morala biti tehnično skladna. Ker ima Telekom Slovenije omrežje, ki ga ni mogoče zlahka podvojiti in ker so operaterji brez svojega omrežja odvisni od dostopa do omrežja Telekoma Slovenije, je navedena obveznost nujen ukrep, hkrati pa tudi edino sredstvo za preprečitev vertikalnega prenosa pomembne tržne moči na maloprodajne trge. Drugi operaterji oz. ponudniki storitev so torej odvisni od infrastrukture Telekoma Slovenije, ki omogoča dostop do končnih uporabnikov. Tako se vzpodbuja vstop na maloprodajne trge večjemu številu ponudnikov storitev in s tem konkurenco. To pa ima za posledico kakovostnejše storitve za končne uporabnike po dostopnejših cenah in večjo možnost izbire.

Z odpiranjem dostopa do omrežja Telekoma Slovenije drugim operaterjem se istočasno spodbuja rast aktivnih priključkov na maloprodajnem trgu zaradi pridobivanja novih končnih uporabnikov s strani drugih operaterjev, ki gostujejo na njegovem omrežju, in s tem boljše izkoriščenost že izgrajenega omrežja Telekoma Slovenije. Agencija namerava Telekomu Slovenije v zvezi s tem tudi naložiti, da mora, kjer je na bakrenem omrežju prisoten iskalec dostopa, konkretno bakreno omrežje tudi vzdrževati, saj se mu z mesečno zakupnino krijejo tudi stroški vzdrževanja. Izkoriščenost že zgrajenega

optičnega omrežja družbe v času analize namreč znaša 43,0 %, kar ne zagotavlja primerne stopnje donosa vloženih sredstev v doglednem časovnem obdobju. Optično omrežje Telekoma Slovenije je bilo v obdobju prejšnje analize izkoriščeno le 39,7 %, kar pa se je do danes glede na prej navedeno, nekoliko izboljšalo, pri čemer so na dvig izkoriščenosti vplivali tudi pozitivni učinki dosedanje regulacije, ki je omogočila drugim operaterjem dostop in ponujanje storitev na optičnem omrežju Telekoma Slovenije na maloprodajnem trgu in s tem povečanje števila aktivnih uporabnikov na omrežju.

Agencija ugotavlja, da je naložitev obveznosti dostopa z bitnim tokom v javnem interesu, saj bo tako operaterjem še naprej omogočeno ponujanje storitev končnim uporabnikom na območjih, kjer niso prisotni z razvezanim dostopom, kot tudi vstop novih operaterjev, kar bo prispevalo k učinkoviti konkurenci na trgu elektronskih komunikacij. Z naložitvijo obveznosti dopustitve operatorskega dostopa se bo tako preprečilo izkoriščanje pomembne tržne moči s strani obstoječega operaterja. Sama obveznost za Telekom Slovenije ne predstavlja večjih obremenitev omrežja, tako da ni moč ugotoviti, da obstoječe kapacitete zagotavljanja takih storitev ne bi omogočale. Poleg tega Telekom Slovenije navedeno storitev že zagotavlja in naložitev te obveznosti zanj ne predstavlja znatnih sprememb in dodatnih obremenitev. Na podlagi napisanega je mogoče zaključiti, da je naložitev obveznosti sorazmerna s ciljem zagotavljanja večje konkurenčnosti na trgu elektronskih komunikacij. Skladno s tem je naložitev predlagane obveznosti nujna, pri tem pa bo Telekom Slovenije moral ugoditi vsem razumnim zahtevam za dostop z bitnim tokom.

Telekom Slovenije bo moral zagotoviti odprt operatorski dostop do tehničnih vmesnikov, protokolov ali drugih pomembnih tehnologij, saj je to nujno potrebno za zagotavljanje širokopasovnega dostopa na maloprodajnem trgu. Agencija navedeno obveznost šteje za primeren in nujen ukrep za zagotovitev učinkovite konkurence, saj bi Telekom Slovenije v odsotnosti te obveznosti lahko izkoristil svoj položaj na trgu in kot lastnik omrežja drugim operaterjem zavrnil dostop do infrastrukture, ki jo potrebujejo za ponujanje maloprodajnih storitev. Ker gre pri tem za omrežje, ki ga ni mogoče v doglednem času podvojiti, bi to vodilo do omejevanja konkurence na maloprodajnih trgih in bi s tem neposredno škodovalo končnim uporabnikom, ki bi bili ob odsotnosti konkurence prikrajšani tako glede izbire, kakor tudi kakovosti in dostopnosti cen storitev. Do povsem enakih posledic bi pripeljalo tudi onemogočanje dostopa do spremljajočih tehnologij oziroma tehničnih protokolov, saj so ti nujno potrebni za pravilno delovanje povezave. V kolikor namreč spremljajoča tehnologija zainteresiranemu operaterju ni dostopna, vzpostavitev delujočega dostopa ni mogoča. Posledično sta obveznost dopustitve dostopa do omrežnih elementov in naprav ter obveznost dopustitve dostopa do tehničnih vmesnikov, protokolov ali drugih spremljajočih tehnologij naloženi skupaj kot komplementarni obveznosti.

Telekom Slovenije se bo moral v dobri veri pogajati z vsemi operaterji, ki želijo operatorski dostop z bitnim tokom. Agencija ugotavlja, da je ta obveznost potrebno in učinkovito sredstvo za doseganje kasnejših sporazumov o operatorskem dostopu. Ta obveznost je potrebna, saj bi se z opustitvijo naložitve navedenega ukrepa lahko Telekomu Slovenije omogočilo, da bi na maloprodajnem trgu širokopasovnega dostopa izkrivljajal konkurenco, s tem da bi operaterjem onemogočal oziroma zavlačeval pogajanje in doseganje dogovora o operatorskem dostopu, kar bi imelo za posledico odhajanje končnih uporabnikov k drugemu operaterju. Naložitev navedene obveznosti je nujna za preprečevanje potencialne nepopravljive škode operaterjem, ki zagotavljajo storitve na maloprodajnem trgu preko omrežja Telekoma Slovenije in posledično ohranjanje konkurenčnosti na trgu. Istočasno navedena obveznost Telekomu Slovenije ne nalaga, da bi moral zase sklepati škodljive dogovore, ki ne bi bili v skladu z naloženimi ukrepi. Telekom Slovenije naj bi kot poslovni subjekt

pristopal k sklepanju poslovnih dogovorov, tako kot vse ostale gospodarske družbe, v dobri veri, zaradi česar naložitev predmetne obveznosti daje le dodaten poudarek temu v smeri pogajanja v dobri veri, ki naj bi jo Telekom Slovenije kot gospodarska družba izpolnjeval.

Prav tako Telekom Slovenije ne bo smel zavrni že odobrenega operaterskega dostopa z bitnim tokom. Možnost zavrnitve že odobrenega dostopa bi namreč pomenila negotovost konkurentov ali celo onemogočanje operaterskega dostopa in s tem onemogočanje operaterjev pri nadaljnjem zagotavljanju storitev na maloprodajnem trgu. Agencija ugotavlja, da je ta obveznost nujna, da se prepreči izločitev operaterjev, ki so že na trgu, in s tem zmanjšanje konkurenčnosti, kot tudi posledično poslabšanje položaja končnih uporabnikov pri maksimiranju njihove skupne koristi. Izjemo od te obveznosti predstavlja nerazumna zahteva operaterja, kot to določa Priporočilo o ravnanju operaterjev v primeru nerazumnih zahtev za operaterski dostop, št. 0073-23/2013/14 z dne 24. 6. 2013, ki ga je izdala Agencija.

Operaterski dostop je storitev, ki si jo operaterji elektronskih komunikacij med seboj zagotavljajo na podlagi pogodbenega razmerja. Gre za odplačno storitev, ki operaterjem, ki nimajo lastnih omrežnih zmogljivosti, omogoča uporabo zmogljivosti pri drugem operaterju. Telekom Slovenije, ki mu je taka obveznost naložena, je na razumno zahtevo drugega operaterja z njim dolžan skleniti pogodbo in mu zagotoviti operaterski dostop, že odobrenega operaterskega dostopa pa ne sme zavrni. Taka obveznost po mnenju Agencije predstavlja kontrahirno dolžnost zadevnega operaterja. Temeljni načeli vsakega pogodbenega razmerja sta dolžnost izpolnitve obveznosti (*pacta sunt servanda*) ter načelo vestnosti in poštenja. Bistvo načela izpolnitve pogodbenih obveznosti je, da so stranke dolžne izpolniti svoje pogodbene obveznosti in odgovarjajo za njihovo izpolnitev. Načelo vestnosti in poštenja pa pomeni predvsem dolžnost pogodbenih strank, da druga do druge ravnajo lojalno, da se vzajemno obveščajo o vseh dogodkih in dejstvih, ki so zanje pomembna, se vzajemno varujejo in sodelujejo pri izpolnjevanju pogodbenih obveznosti ter ravnajo v skladu z dobrimi poslovnimi običaji. V pogodbenih razmerjih se je Telekom Slovenije že srečeval s problemom plačilne nediscipline operaterjev, katerim je dolžan skladno z regulatorno odločbo zagotavljati operaterski dostop. V okviru reševanja problematike (ne)plačevanja operaterskega dostopa se lahko zgodi, da zahteva za operaterski dostop ne bo izpolnjevala pogoja razumnosti iz ZEKom-1. Agencija je želela zato z omenjenim priporočilom podati smernice o načinu in morebitnih ukrepih operaterja s pomembno tržno močjo, v tem primeru Telekoma Slovenije v zvezi z neizpolnjevanjem pogodbenih obveznosti operaterjev, torej v primerih, ko bi šlo za izvajanje nerazumnih zahtev operaterjev za operaterski dostop. To priporočilo upošteva načela sorazmernosti in zagotavlja varstvo končnih uporabnikov. Določila priporočila veljajo le v zvezi z neplačevanjem nespornih obveznosti iz pogodb, na podlagi katerih Telekom Slovenije dolžnikom zagotavlja operaterski dostop iz 105. člena ZEKom-1 in ne v zvezi z neplačevanjem spornih obveznosti iz pogodb. Priporočilo v ničemer ne posega v pravne postopke, ki so na razpolago in operaterjem ne jemlje pravic, ki jih imajo na podlagi obligacijskega zakonika.

Agencija skladno z vsem navedenim ugotavlja, da je predlagana obveznost sorazmerna, saj preprečuje Telekomu Slovenije neupravičeno izginjanje operaterjev s trga in posledično ohranjanje konkurence na trgu, po drugi strani pa od Telekoma Slovenije ne zahteva zagotavljanja dostopa v primeru nerazumne zahteve, kar bi zanj s poslovnega vidika lahko imelo škodljive posledice.

Agencija ugotavlja, da je glede na tehnološko nevtralnost regulacije trga in dejstvo, da je optično omrežje substitut za bakreno omrežje, potrebno Telekomu Slovenije naložiti obveznost, da mora v primeru nadgradenj omrežja (npr. zamenjava bakra z optiko) drugemu operaterju omogočiti enakovredno ali boljše obliko dostopa (npr. prek optike). Telekom Slovenije je v času od predhodne

analize nadaljeval s posodabljanjem svojega omrežja, pri čemer gre v večji meri za izgradnjo optičnega dostopovnega omrežja do končnih uporabnikov (FTTH) in v precej manjši meri za skrajšavo krajevnih zank in povezovanje cestnih omaric z optičnim kablom (FTTC). V letu 2015 je Telekom Slovenije zamenjal način gradnje optičnega dostopovnega omrežja in prešel iz točka-točka (P2P) na točka-več-točk (P2MP) način gradnje, kar omogoča združevanje večjega števila končnih uporabnikov na posamezno funkcijsko lokacijo in s tem zmanjševanje števila potrebnih funkcijskih lokacij. Pri tem sta oba tipa optičnega dostopovnega omrežja vključena v širokopasovno omrežje Telekoma Slovenije na enakovreden način kot bakreno dostopovno omrežje, obe obliki dostopa (optično ali bakreno) pa se povezujeta na isto IP/MPLS hrbtnično omrežje. Posamezna oblika izvedbe dostopovnega omrežja Telekoma Slovenije ne vpliva na storitev dostopa z bitnim tokom in je tako dostop z bitnim tokom prek optičnega omrežja tehnično primerljiv dostopu z bitnim tokom preko bakrenega omrežja. Pri tem bo moral Telekom Slovenije med posameznimi oblikami dostopa omogočiti tudi hkraten skupinski prehod končnih uporabnikov na določeni lokaciji. Ukrep je sorazmeren glede na cilje, ki jih Agencija z njim zasleduje. Ta ukrep je bil naložen že s trenutno veljavno regulatorno odločbo, zato ne predstavlja dodatnega bremena za Telekom Slovenije. Naložitev navedene obveznosti je še vedno nujna za vzpostavljanje konkurence in za učinkovitost investicij. Poleg tega pa predmetna obveznost drugim operaterjem omogoča, da organizirajo omrežne, informacijske, komercialne in druge postopke skladno s spremembami pri veleprodajnih storitvah. Agencija bo naložila to obveznost, saj bi v nasprotnem primeru lahko pomenilo, da bi Telekom Slovenije oviral izvedbo prehoda oziroma ga ne bi izvedel.

Poleg tega proces prehoda sproži drugi operater, zaradi česar mora biti čas prekinitve storitve zmanjšan na minimum. V nasprotnem primeru bi končni uporabniki drugega operaterja utrpeli posledice prehoda kot neprijetno izkušnjo zaradi izpada storitve, kar bi imelo negativen vpliv na drugega operaterja kot njihovega ponudnika storitev širokopasovnega dostopa. Za storitev prehoda (bodisi posameznega bodisi skupinskega) med storitvami mora biti definiran nivo zagotavljanja storitev. Navedena obveznost je bila Telekomu Slovenije naložena že s predhodno regulatorno odločbo, pri čemer pa ravno zaradi spremembe načina gradnje oziroma posodabljanja omrežja s strani Telekoma Slovenije, naložitev te obveznosti tudi z vidika pričakovanega večjega prehajanja operaterjev in posledično tudi njihovih končnih uporabnikov med različnimi oblikami dostopa še toliko bolj nujna za nadaljnje ohranjanje konkurenčnosti na trgu. V nasprotnem primeru bi namreč lahko spreminjanje topologije omrežja na strani Telekoma Slovenije imelo za posledico slabšanje kakovosti zagotavljenih storitev operaterjev njihovim končnim uporabnikom in s tem njihovo odhajanje k drugemu operaterju, kar bi lahko imelo nepopravljivo škodljiv učinek na poslovanje operaterja. Agencija pri tem ugotavlja, da je naložitev navedene obveznosti še naprej nujna za vzpostavljanje konkurence na trgu, saj bi lahko operaterji, ki so že investirali v dostop z bitnim tokom, v nasprotnem primeru ostali brez dostopa do svojih končnih uporabnikov, ki bi bili tako prikrajšani za izbiro med konkurenčnimi operaterji na trgu, še zlasti na redkeje poseljenih območjih, kjer razvezava krajevnih zank ni ekonomsko vzdržna. Poleg tega je dostop z bitnim tokom za operaterje, ki šele vstopajo na trg in niso zmožni večjih investicij, celo nujno potrebna oblika dostopa, ki omogoča operaterjem postopen prehod na razvezan dostop. Istočasno pa predlagana obveznost za Telekom Slovenije ne predstavlja prevelike obremenitve. Omogočanje hkratne skupinske migracije namreč od Telekoma Slovenije zahteva le preoblikovanje organiziranja in planiranja dela na način, ki bo omogočil občasno večjo razpoložljivost zaposlenih za izvedbo procesa skupinske migracije, medtem ko bo ta proces bistveno pripomogel k ohranjanju konkurence na trgu ter posredno s tem k boljšim in kakovostnejšim storitvam za končne uporabnike. Naložitev navedene obveznosti je tako nujna za zaščito investicij drugih operaterjev, hkrati pa se na ta način povečuje izkoriščenost omrežja Telekoma Slovenije.

Agencija je Telekomu Slovenije omogočila izjemo pri obveznosti zagotavljanja prehoda med veleprodajnimi produkti v primeru, če Telekom Slovenije ukinja bakreno omrežje in ga ne nadomešča s svojim lastnim optičnim omrežjem, če je na tem območju že prisotno odprto širokopasovno omrežje, ki omogoča ponujanje enakovrednih ali boljših storitev. V tem primeru bi bilo vzdrževanje bakrenega omrežja, na katerem bi ostali le še posamezni uporabniki, nesorazmerno breme za Telekom Slovenije, saj bo ima operater, ki je uporabljal veleprodajno storitev Telekoma Slovenije, možnost še naprej ponujati storitve svojim končnim uporabnikom pod enakimi pogoji, kot vsi ostali operaterji. Obveznost je tako sorazmerna s ciljem zagotavljanja večje konkurenčnosti na trgu elektronskih komunikacij.

Agencija istočasno tudi ugotavlja, da je potrebno Telekomu Slovenije v okviru obveznosti dostopa do določenih omrežnih zmogljivosti in njihove uporabe zaradi zagotavljanja razumnosti pogojev dostopa naložiti tudi dodatno prepoved oblikovanja oziroma postavljanja nerazumnih pogojev, ki za izvajanje storitve niso nujno potrebni, oziroma se da isti učinek doseči tudi z lažje izpolnjivimi pogoji. Agencija ugotavlja, da je naložitev navedene prepovedi oblikovanja nerazumnih pogojev Telekomu Slovenije, kot so na primer nepotrebna ali nerazumna zavarovanja terjatev (npr. nerazumne bančne garancije), nujna za vzpostavitev zadostne konkurenčnosti trga na maloprodajnem nivoju. Telekom Slovenije ima zaradi svojega položaja na medoperaterskem trgu v nasprotnem primeru možnost, da s postavljanjem nerazumnih pogojev izloči konkurente na maloprodajnem trgu, ter s tem poslabša pogoje na trgu za končne uporabnike. Takšno postavljanje nerazumnih pogojev s strani Telekoma Slovenije bi pomenilo enostranske posege v pogosto že prej dogovorjena pogodbeno razmerja in bi lahko predstavljalo za druge operaterje veliko in težko nadomestljivo škodo, saj bi jim bilo onemogočeno opravljanje njihovih temeljnih dejavnosti in zagotavljanje storitev svojim končnim uporabnikom. Za poslovanje operaterja je število naročnikov na maloprodajnem trgu namreč bistvenega pomena, saj sta od njihovega števila odvisna tako višina prihodkov, kot tudi velikost tržnega deleža na trgu širokopasovnega dostopa, operater pa z njimi pridobiva tudi na prepoznavnosti in veljavnosti svoje blagovne znamke. Zavrtnjeni naročniki bi bili v primeru zavrtnitve priklopa s strani Telekoma Slovenije za operaterja za vedno izgubljeni, saj bi lahko sklepali, da je operater tisti, ki jim ni mogel zagotoviti storitev, zaradi česar bi ta operater lahko trpel posledice in dodatno izgubo potencialnih končnih uporabnikov tudi v prihodnosti. Predlagana obveznost za Telekom Slovenije ne bo predstavljala nesorazmernega bremena, saj je oblikovanje razumnih pogojev del običajne poslovne in pogodbene prakse. Nenazadnje pa bi postavljanje nerazumnih pogojev predstavljalo tudi kršitev predlagane obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja, zato Agencija zaključuje, da je naložitev prepovedi oblikovanja nerazumnih pogojev, ki niso nujno potrebni za izvajanje storitve, ustrezna in nujna. Istočasno pa je potrebno upoštevati dejstvo, da je Agencija zaradi težav povezanih z insolventnostjo in zamud s plačili zapadlih obveznosti nekaterih operaterjev izdala Priporočilo o ravnanju operaterjev v primeru nerazumnih zahtev za operaterski dostop, ki Telekomu Slovenije omogoča, da v primeru nesprejemljivega ravnanja s strani operaterjev ne deluje v svojo škodo.

Agencija ugotavlja, da je predlagana obveznost dostopa do določenih omrežnih zmogljivosti in njihove uporabe sorazmerna glede na koristi pri vzpostavljanju učinkovite konkurence na trgu elektronskih komunikacij. Agencija je pri predlagani obveznosti ocenjevala ali je obveznost proporcionalna koristim, ki jih zasleduje, in bremeni, ki jih terja, in pri tem upoštevala tudi dejavnike, ki so določeni v tretjem odstavku 105. člena ZEKom-1. Operaterski dostop drugim operaterjem omogoča, da na območju Republike Slovenije, na katerih velja predmetna obveznost, vstopijo na maloprodajne trge in enakovredno konkurirajo z že obstoječimi ponudniki. Glede na hitrost razvoja trga ter pomembnost širokopasovnega dostopa Agencija ugotavlja, da je pomembno, da ima operater možnost priklučitve na dveh različnih nivojih dostopa z bitnim tokom (regionalnem in nacionalnem nivoju), kot tudi možnost namestitve lastne opreme, saj bo to povečalo konkurenco in pospešilo razvoj elektronskih

komunikacijskih storitev. Prav tako je mogoče ugotoviti, da je predlagana obveznost dopustitve dostopa z bitnim tokom izvedljiva glede na kapaciteto, ki je na voljo, saj Telekom Slovenije zagotavlja bitni tok na celotnem ozemlju države in tako potencialno omogoča dostop do velike večine končnih uporabnikov. Prav tako je obveznost potrebna in nujna z vidika dolgoročnega varstva konkurence, razvoj katere bi bil v nasprotnem primeru ogrožen. Le z naložitvijo te obveznosti se bo namreč lahko zagotovilo dolgoročno varstvo konkurence na trgih elektronskih komunikacijskih storitev, po drugi strani pa bo Telekom Slovenije z njo drugim operaterjem omogočil le take oblike dostopa, kot jih že zagotavlja sam zase.

Agencija ugotavlja, da so bile predlagane obveznosti Telekomu Slovenije že naložene s trenutno veljavno regulatorno odločbo, tako da naložitev enakih obveznosti dostopa z bitnim tokom pomeni le ohranitev že naloženih obveznosti in ne predstavlja dodatne obremenitve za Telekom Slovenije. Pri tem so obveznosti posodobljene glede na zadnje stanje na trgu, pri tem pa posodobitve ne predstavljajo nesorazmernega dodatnega bremena in hkrati omogočajo hitrejše opuščanje bakrenega omrežja. Glede na navedeno torej Agencija ugotavlja, da je predlagana obveznost tudi sorazmerna, saj pripomore h konkurenčnemu razvoju na trgu elektronskih komunikacij.

9.2 Obveznost zagotavljanja enakega obravnavanja

Agencija lahko na podlagi 103. člena ZEKom-1 operaterju s pomembno tržno močjo naloži obveznost zagotavljanja enakega obravnavanja v zvezi z operaterskim dostopom. Z naložitvijo navedene obveznosti se zlasti zagotovi, da operater s pomembno tržno močjo zagotavlja enakovredne pogoje operaterskega dostopa v enakovrednih okoliščinah zase in za druge operaterje, ki zagotavljajo enakovredne storitve, ter zagotavlja drugim operaterjem enako kakovostne storitve in informacije v zvezi z operaterskim dostopom pod enakimi pogoji in v istih časovnih rokih kot za svoje storitve ali storitve svojih hčerinskih ali partnerskih podjetij.

Agencija ugotavlja, da zgolj naložitev obveznosti dopustitve operaterskega dostopa do omrežnih zmogljivosti ni zadosten ukrep, saj lahko Telekom Slovenije kljub tej obveznosti z določenimi cenovnimi in necenovnimi ravnanji (npr. neenako obravnavanje v zvezi s kakovostjo storitve ali drugimi tehničnimi parametri ali značilnostmi povezav, dostopom do informacij, taktiko zavlačevanja, pretiranimi zahtevami in strateško zasnovano bistvenih značilnosti produktov) sam sebi oziroma svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem zagotavlja boljše pogoje pri poslovanju, s tem pa izriva konkurenco s trga storitev širokopasovnega dostopa. Zaradi navedenega je Agencija Telekomu Slovenije že z odločbo št. 300-131/2005-127 z dne 10. 4. 2006, z odločbo št. 3824-50/2007-3 z dne 11. 10. 2007, z odločbo št. 38244-2/2011/7 z dne 19. 4. 2011 in z odločbo 38244-2/2017/19 z dne 5. 12. 2017 naložila obveznost enakega obravnavanja. Agencija ugotavlja, da je naložitev obveznosti enakega obravnavanja Telekomu Slovenije nujno potrebna tudi v prihodnje, saj se bo le na ta način zagotovilo, da bodo drugi operaterji deležni enakovrednih pogojev dostopa z bitnim tokom v enakovrednih okoliščinah ter enako kakovostnih storitev in informacij, kot jih družba zagotavlja za svoje storitve ali storitve svojih hčerinskih ali partnerskih podjetij.

Agencija ugotavlja, da bi Telekom Slovenije lahko imel še posebej velik interes, oblikovati necenovne parametre, ki bi preprečevali vzpostavljanje učinkovite konkurence, saj je takšno ravnanje težje odkriti in ustrezno obravnavati. Takšno diskriminatorno ravnanje operaterja s pomembno tržno močjo bi postavilo posameznega operaterja v neenakopraven položaj naproti ostalim operaterjem. Zato Agencija ugotavlja, da je naložitev obveznosti enakega obravnavanja nujna, da bi se zagotovil nediskriminatoren dostop do omrežja, s tem pa razvoj konkurence, saj bi imeli drugi operaterji v

primeru, da ne bi imeli dostopa do omrežja pod enakimi pogoji kot operater s pomembno tržno močjo in njegove hčerinske družbe ter v zvezi s tem na voljo tudi enakovredne informacije in storitve, že v izhodišču slabši položaj na trgu. Agencija tako ugotavlja, da je obveznost zagotavljanja enakega obravnavanja nujni dopolnilni instrument regulacije obveznosti dopustitve operaterskega dostopa z bitnim tokom, pri čemer je nujno zagotoviti tudi dejansko enakopravnost dostopa z dosledno uporabo obveznosti enakega obravnavanja – z namenom, da se v največji možni meri prepreči prednostna obravnava lastne vertikalno povezane maloprodajne enote in s tem izrivanje konkurence s trga. Pomen naložitve te obveznosti je prepoznala tudi Evropska komisija, ki je v zvezi s tem sprejela Priporočilo o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah.

Navedeno Priporočilo kot najučinkovitejši ukrep za zagotovitev izpolnjevanja obveznosti enakega obravnavanja opredeljuje naložitev enakovrednosti vložkov (EoI) operaterju s pomembno tržno močjo, na podlagi katerega mora operater opravljati storitve in zagotavljati informacije tako samemu sebi oziroma svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem kot tudi operaterjem, ki želijo dostop, pod enakimi pogoji, in istočasno s ceno in kakovostjo storitev, v okviru enakih časovnih lestvic, z uporabo enakih sistemov in procesov, ter enako stopnjo zanesljivosti in učinkovitosti.

Agencija je spomladi 2020 pripravila Analizo učinkov regulacije z vprašalnikom, ki se nanaša na posamezne vidike obstoječe regulacije, pa tudi na regulatorne novosti, ki jih prinaša EECC. Večjih težav glede enakega obravnavanja operaterji niso zaznali, razen navedbe enega operaterja, glede suma na prehajanje informacij med Telekomom in njegovimi hčerinskimi podjetji, ki za tak primer predlaga visoke denarne kazni. Prav tako ni bilo pripomb glede obsega informacij, ki jih zagotavlja Telekom Slovenije. Eden od operaterjev je predlagal, da bi bilo smiselno, da je hkrati z maloprodajo Telekoma Slovenije zaradi lažjega in pravočasnega nadzora nad obveščanjem obveščena tudi Agencija. Nekaj pripomb je bilo tudi glede rokov, zlasti glede neupoštevanja rokov. Eden od operaterjev je predlagal, da naj se roki določijo tudi za poizvedbe o kabelski kanalizaciji. Tudi pri tehnični ponovljivosti ni bilo zaslediti večjih težav.

Skladno s 103. členom ZEKom-1 Agencija ugotavlja, da bo Telekom Slovenije v okviru predlagane obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja moral pri zagotavljanju storitve dostopa z bitnim tokom drugim operaterjem, s katerimi ima sklenjeno pogodbo o operaterskem dostopu moral zagotavljati enakovredne pogoje dostopa do omrežja v enakovrednih okoliščinah, ter da bo moral zagotavljati enako kakovostne storitve in istočasne informacije v zvezi z dostopom z bitnim tokom, pod enakimi pogoji, kot jih zagotavlja sam sebi oziroma svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem. V zvezi s tem je Agencija podrobnejše določila, katere okoliščine in v kolikšni meri se morajo upoštevati v zvezi z enakovredno obravnavo, da pri tem ne pride do vzpostavljanja monopolne ali oligopolne strukture trga.

1. Telekomu Slovenije se bo naložila obveznost zagotavljanja enakega obravnavanja, v okviru katere bo moral:
 - a) pri zagotavljanju storitve dostopa z bitnim tokom drugim operaterjem, s katerimi ima sklenjeno pogodbo o operaterskem dostopu, zagotavljati enako kakovostne storitve, enako ali nižjo ceno in istočasne informacije v zvezi z dostopom z bitnim tokom, pod enakimi ali ugodnejšimi pogoji, kot jih zagotavlja samemu sebi oziroma svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem,
 - b) pri zagotavljanju storitve dostopa z bitnim tokom drugim operaterjem, s katerimi ima sklenjeno pogodbo o operaterskem dostopu, zagotavljati enake pogoje ne glede na zakupljene količine, posebne odnose, regionalne ali druge posebne sporazume. Ti pogoji ne smejo biti

- slabši, kot jih Telekom Slovenije zagotavlja sebi in svojim hčerinskim ali partnerskim družbam,
- c) operaterjem zagotoviti takšno obliko dostopa z bitnim tokom, ki operaterjem omogoča najmanj ponujanje enakih storitev in v enaki kakovosti, kot jih na maloprodajnem trgu zagotavlja tudi sam oziroma preko hčerinskih ali partnerskih podjetij (dostop do interneta, IP telefonija (VoIP), IP televizija (IPTV), video na zahtevo (VoD), časovni zamik (Time Shift), navidezno zasebno omrežje (VPN IP/MPLS) in druge storitve), vključno z multicast načinom razširjanja prometa ter s proporcionalno enako zagotovljeno pasovno širino. Telekom Slovenije mora omogočati enakovredne pogoje dostopa z bitnim tokom tudi na širokopasovnih priključkih, na katerih je vključena PSTN ali ISDN storitev. Te storitve mora Telekom Slovenije omogočati na enak način, kot jih omogoča samemu sebi oziroma svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem, po potrebi pa tudi z omogočanjem namestitve lastne opreme operaterja,
 - d) operaterjem zagotoviti najmanj takšen nivo kakovosti veleprodajnega dostopa z bitnim tokom, ki omogoča izpolnjevanje zahtev glede hitrosti in kakovosti storitev na maloprodajnem trgu na podlagi vsakokrat veljavne zakonodaje, pri tem pa mora v primeru poslabšanja hitrosti zakupljenega paketa o tem obvestiti drugega operaterja in mu omogočiti brezplačen prehod na nižji paket,
 - e) operaterjem zagotoviti informacije o izpadih in prekinitvah omrežja in storitev na enak način in v enakem obsegu kot svoji maloprodajni enoti oziroma hčerinskemu ali partnerskemu podjetju,
 - f) zagotoviti dostop do podatkov o omrežju ter pregledovanje, naročanje, spremembo in upravljanje storitev v enakem obsegu ter v enakih strukturnih, časovnih in kakovostnih okvirih, kot jih zagotavlja svoji lastni maloprodajni enoti oziroma hčerinskim ali partnerskem podjetjem, z uporabo istega informacijskega sistema, pri čemer mora podatke v informacijski sistem črpati iz istih virov tako za operaterje kot za svojo lastno maloprodajno enoto oziroma hčerinska ali partnerska podjetja, in sicer najkasneje v roku 3 mesecev od vročitve prihodnje regulatorne odločbe,
 - g) v primeru prehoda na nov informacijski sistem oziroma v primeru sprememb vmesnikov informacijskega sistema, bo moral Telekom Slovenije najmanj tri mesece pred prehodom vsem operaterjem, ki imajo operaterski dostop do njegovih zmogljivosti, posredovati tehnične specifikacije novih vmesnikov do nivoja, ki bo operaterjem omogočal prilagoditve njihovih lastnih informacijskih sistemov. Omogočiti jim bo moral tudi 1 mesečno testiranje novega sistema pred prehodom na nov sistem,
 - g)h) operaterje sproti obveščati o znanih vzrokih za nastanek napake in poteku ter času odprave napak, kot tudi, ko napaka ni na njegovi strani, aktivno sodelovati pri odpravi napake, takoj po odpravi napake pa ažurno obvestiti o vzrokih in odpravi prijavljene napake, na neizbrisen in sledljiv način prek istega informacijskega sistema enako kot svojo maloprodajno enoto oziroma hčerinsko ali partnersko podjetje.
2. Telekom Slovenije bo moral v primeru, da operaterjem ponudi popust za dolgoročen zakup za prevzem dela tveganja za vlaganja v NGA omrežja:
- a) objaviti cene za dolgoročen zakup, ki ne bodo smele biti nižje od cen za redno veleprodajno ponudbo z upoštevanim sorazmernim deležem prevzetega tveganja. Popust za dolgoročen zakup bo mogoč samo v primeru zakupa posameznih omrežnih zmogljivosti (tj. priključkov) za najmanj 5 let. Pri tem popust ne bo smel biti višji kot je tveganje za naložbe v NGA omrežja. Popust v odstotku bo moral biti enak za vse veleprodajne storitve na obeh vertikalno povezanih veleprodajnih trgih (tj. upoštevni trg 1 »Veleprodajni lokalni dostop na fiksni lokaciji in upoštevni trg 3b »Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za

množični trg«), saj bi različno obravnavanje navedenih dveh trgov porušilo razmerja cen veleprodajnih storitev, kar bi imelo za posledico neenako obravnavanje operaterjev glede na doseženo stopnjo na investicijski lestvi in s tem izrivanje konkurence na povezanem maloprodajnem trgu. Popust bo mogoč samo za veleprodajne storitve, pri katerih ima končni uporabnik dostop s hitrostjo najmanj 30 Mbit/s (NGA), ne glede na tehnologijo. Operater bo v času trajanja dolgoročnega zakupa posameznega priključka brez izgube pravice do popusta upravičen do spremembe zakupljene veleprodajne storitve (npr. sprememba hitrosti dostopa, prehod na drugo obliko veleprodajnega dostopa) in odpovedi posameznega priključka, v kolikor ga bo nadomestil z zakupom drugega priključka na NGA omrežju Telekom Slovenije, dokler pa tega ne bo nadomestil, bo zavezan k plačilu obveznosti iz naslova dolgoročnega zakupa,

- b) popust za dolgoročen zakup bo moral biti v enakih odstotkih in v enakem časovnem okviru na voljo vsem operaterjem, s katerimi ima Telekom Slovenije sklenjeno pogodbo o operaterskem dostopu na upoštevni trgih 1 in 3b. Vsi operaterji bodo morali biti istočasno obveščeni o popustih. V primeru pogajanj bodo morali biti vsi operaterji obravnavani enakopravno, vključno s hkratnim povabilom na pogajanja. Telekom Slovenije popustov ne bo smel obračunati sebi oziroma svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem.
3. Telekom Slovenije bo moral v okviru izvrševanja obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja z namenom obveščanja operaterjev, s katerimi ima sklenjeno pogodbo o operaterskem dostopu, in Agencije, v enakih časovnih in kakovostnih okvirih kot svojim notranjim organizacijskim enotam ter hčerinskim in partnerskim podjetjem, z uporabo istega informacijskega sistema na transparenten, neizbrisen in sledljiv način objaviti naslednje informacije, ki jih mora hraniti najmanj eno leto:
- a) o topologiji omrežja,
 - b) o začetku posodabljanja ali gradnje omrežja (razen vzdrževalnih del) s podatki za posamezen priključek do naslova natančno pred pričetkom del (tj. razred priključka 4), vključno s predvidenim datumom izgradnje priključka, o možnosti oddaje naročila za spremembo ali izvedbo priključka, ki je zgrajen na novo in ki ustreza razredu 3, pa najmanj 10 delovnih dni pred tem, v vseh navedenih primerih pa ne kasneje kot je o tem obveščena njegova lastna maloprodajna enota oziroma hčerinska ali partnerska podjetja. Za priključke, ki sicer ustrezajo razredu 3, niso pa bili vpisani v informacijski sistem, ker gre za novo zgrajene stavbe, ki v času gradnje omrežja na terenu še niso obstajale, je možno naročilo oddati takoj, pri tem pa je treba razred priključka hkrati tudi vnesti v informacijski sistem. Informacije o spremembi razreda priključka (npr. prehod iz razreda 4 v razred 3) morajo biti objavljene v roku 3 dni od nastanka spremembe,
 - c) o nameravani ukinitvi posamezne bakrene zanke najmanj 6 mesecev vnaprej, vendar ne kasneje kot je o tem obveščena njegova lastna maloprodajna enota oziroma hčerinska ali partnerska podjetja. Navedeni rok se lahko skrajša v primeru drugačnega dogovora z operaterji, ki na posameznih bakrenih zankah uporabljajo dostop z bitnim tokom,
 - d) o razpoložljivosti dostopa z bitnim tokom na posameznih lokacijah, vključno z rezervami, standardnimi in multipleksiranimi priključki,
 - e) o geografski pokritosti s dostopom z bitnim tokom na posameznih lokacijah s podatki za vsako posamezno tehnologijo in zmožljivost priključka do naslova natančno.
4. Telekom Slovenije v okviru izvrševanja obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja tudi sam ne bo smel uporabljati zank, ki jih je v zavrnitvah poizvedb operaterjev označil kot rezervne, razen za namene, pri katerih je uporaba rezervnih zank upravičena, oziroma mora v primeru spremembe

namembnosti posamezne lokalne zanke to najprej ponuditi operaterju, ki je prvi poizvedoval po njej.

5. Telekom Slovenije bo moral v okviru izvrševanja obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja opraviti preskus tehnične ponovljivosti in zagotoviti tehnično ponovljivost novih oziroma spremenjenih maloprodajnih ponudb, v okviru katerih mora Agenciji in operaterjem, s katerimi ima sklenjeno pogodbo o veleprodajnem osrednjem dostopu, posredovati tehnične in poslovne informacije v primeru uvedbe novih reguliranih veleprodajnih vložkov ali v primeru spremembe obstoječih reguliranih veleprodajnih vložkov. Telekom Slovenije bo moral navedene informacije posredovati najmanj 4 mesece pred uvedbo nove maloprodajne ponudbe in najmanj 2 meseca pred uvedbo spremenjene maloprodajne ponudbe, ter hkrati operaterjem omogočiti začetek testiranja.
6. Telekom Slovenije bo moral pri izvrševanju obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja upoštevati naslednje roke in zahteve:
 - a) rok za odgovor na poizvedbe preko istega informacijskega sistema v zvezi z informacijami glede dostopa z bitnim tokom je največ 15 minut od oddaje poizvedbe. V primeru, da bo moral Telekom Slovenije za pripravo odgovora izvesti dodatne aktivnosti na terenu, znaša rok za odgovor na poizvedbo 3 delovne dni,
 - b) v primeru zavrnitve operaterjeve poizvedbe za dostop z bitnim tokom bo moral Telekom Slovenije z razlogi za zavrnitev nemudoma seznaniti operaterja preko istega informacijskega sistema, tako da bo že na podlagi avtomatiziranega odgovora na poizvedbo jasno in nedvoumno razviden razlog za zavrnitev. Telekom Slovenije bo moral na podlagi izrecne zahteve operaterja najkasneje v roku 5 delovnih dni v njegovih prostorih predložiti tehnično dokumentacijo, iz katere morajo izhajati natančni razlogi za zavrnitev. Telekom Slovenije bo moral operaterju na njegovo zahtevo izročiti tudi kopijo tehnične dokumentacije. V primeru, da bo Telekom Slovenije zavrnil poizvedbo brez navedbe jasnega, nedvoumnega in razumljivega razloga, take poizvedbe operaterju ne bo smel zaračunati, ker se šteje, da storitev ni bila opravljena,
 - c) rok za izvedbo naročila za dostop z bitnim tokom (priklop končnega uporabnika) v primeru bakrenega omrežja, ki ga lahko operater poda takoj po prejemu pozitivnega odgovora na preveritev preko istega informacijskega sistema, je 8 delovnih dni od prejema naročila. Telekom Slovenije bo moral termine za izvedbo priklopa ponujati oziroma dodeljevati preko informacijskega sistema po enakem vrstnem redu, kot bo prejemal naročila s strani iskalcev dostopa in maloprodajne enote Telekoma Slovenije. Navedeni rok se lahko v primeru nastanka izrednih razmer izven neposrednega nadzora Telekoma Slovenije za izvedbo vseh nadaljnjih naročil razumno podaljša, o podaljšanju roka pa bo moral obvestiti operaterja in Agencijo, slednjo pa bo moral takoj po nastanku takšne situacije tudi seznaniti s podrobnejšo obrazložitvijo in dokazi. Za izredne razmere se štejejo okoliščine, na katere Telekom Slovenije nima vpliva, niti jih ne more vnaprej napovedati in ki bistveno otežujejo izvajanje obveznosti oziroma, in sicer razmere, ki povzročijo dodatno delo, ki ga je potrebno opraviti prioriteten in je zaradi tega potrebno preložiti izvajanje naloženih obveznosti (npr. ~~žledolom~~, naravne in druge nesreče), kot tudi razmere zaradi bistveno povečanega obsega naročil,
 - d) rok za izvedbo naročila za dostop z bitnim tokom (priklop končnega uporabnika) v primeru optičnega omrežja, pri čemer lahko operater naročilo poda takoj po prejemu pozitivnega odgovora na preveritev preko istega informacijskega sistema, je:
 - 8 delovnih dni od prejema naročila, v primeru, da je optični kabel pred objektom končnega naročnika (tj. razred priključka 1),

- 15 delovnih dni od prejema naročila, v primeru, da je potrebno vzpostaviti povezavo od naročniku pripadajočega TKI (v katerem je optični kabel) do objekta naročnika brez gradbenih zemeljskih del (tj. razred priključka 2),
- 30 delovni dni od prejema naročila, v primeru, da je potrebno vzpostaviti povezavo od pripadajočega TKI do objekta naročnika oziroma do v prvotnem projektu nepredvidenega priključka naročnika, ki je od najbližjega TKI (v katerem je optični kabel) oddaljen največ 200 m zračne razdalje, in so na trasi potrebna dodatna gradbena zemeljska dela, pri čemer dolžina nove trase (npr. izkop) zaradi morebitnih geoloških, infrastrukturnih, geografskih ali drugih ovir ne sme presežati 300 m (tj. razred priključka 3), pri čemer se čas potreben za pridobivanje služnosti, soglasij drugih infrastrukturnih upravljavcev na območju gradnje in soglasij solastnikov in etažnih lastnikov ne šteje v roke za izvedbo naročila. Telekom Slovenije bo moral v roku 3 delovnih dni od začetka teh postopkov obvestiti operaterja in mu na njegovo zahtevo posredovati podatke o lastnikih, solastnikih, upravljavcih ali etažnih lastnikih. Prav tako bo moral Telekom Slovenije po pridobitvi potrebnih soglasij drugega operaterja nemudoma obvestiti. V kolikor so na poti geološke, infrastrukturne, geografske ali druge ovire, zaradi katerih bi dolžina nove trase presežala 300 m, bo moral Telekom Slovenije o tem preko istega informacijskega sistema v roku 3 delovnih dni obvestiti operaterja

Telekom Slovenije bo moral termine za izvedbo priklopa ponujati oziroma dodeljevati preko informacijskega sistema po enakem vrstnem redu, kot bo prejemal naročila s strani iskalcev dostopa in maloprodajne enote Telekoma Slovenije. Navedeni roki se lahko v primeru nastanka izrednih razmer izven neposrednega nadzora Telekoma Slovenije za izvedbo vseh nadaljnjih naročil razumno podaljšajo, pri čemer bo moral o podaljšanju roka obvestiti operaterja in Agencijo, slednjo pa bo moral takoj po nastanku takšne situacije tudi seznaniti s podrobnejšo obrazložitvijo in dokazi. Za izredne razmere se štejejo okoliščine, na katere Telekom Slovenije nima vpliva, niti jih ne more vnaprej napovedati in ki bistveno otežujejo izvajanje obveznosti oziroma, in sicer razmere, ki povzročijo dodatno delo, ki ga je potrebno opraviti prioriteto in je zaradi tega potrebno preložiti izvajanje naloženih obveznosti (npr. ~~žledolom~~), naravne in druge nesreče), kot tudi razmere zaradi bistveno povečanega obsega naročil,

- e) rok za odpravo napak znaša 2 delovna dneva od prijave napake, rok pa se v primeru težjih napak lahko podaljša za največ 5 delovnih dni, pri čemer bo moral Telekom Slovenije o podaljšanju roka pred iztekom nemudoma obvestiti operaterja in navesti ter utemeljiti razloge, iz katerih izhaja, da gre za težjo napako. Telekom Slovenije bo moral 60 % napak odpraviti v 1 delovnem dnevu, 100 % pa v 2 delovnih dneh, pri čemer so težje napake, za katere se lahko rok podaljša za 5 delovnih dni, iz te lestvice izvzete. Navedeni roki se lahko v primeru nastanka izrednih razmer izven neposrednega nadzora Telekoma Slovenije za opravo vseh nadaljnjih napak razumno podaljšajo, o podaljšanju roka pa bo moral obvestiti operaterja in Agencijo, slednjo pa bo moral takoj po nastanku takšne situacije tudi seznaniti s podrobnejšo obrazložitvijo in dokazi. Za izredne razmere se štejejo okoliščine, na katere Telekom Slovenije nima vpliva, niti jih ne more vnaprej napovedati in ki bistveno otežujejo izvajanje obveznosti oziroma, in sicer razmere, ki povzročijo dodatno delo, ki ga je potrebno opraviti prioriteto in je zaradi tega potrebno preložiti izvajanje naloženih obveznosti (npr. ~~žledolom~~), naravne in druge nesreče), kot tudi razmere zaradi bistveno povečanega obsega prijavljenih napak.

7. Telekom Slovenije bo moral v okviru izvrševanja obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja v svoji vzorčni ponudbi za veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg

določiti naslednje pogodbene kazni, pri čemer se pogodbene kazni nanašajo samo na aktivnosti in roke, ki jih dejansko opravlja Telekom Slovenije ali njegovi podizvajalci:

- a) v primeru zamude pri izvedbi naročila dostopa z bitnim tokom bo dolžen za prvih 10 dni zamude plačati pogodbeno kazen v višini 50 % mesečne zakupnine za ustrezno obliko dostopa z bitnim tokom za vsak posamezen dan in od 11. dne zamude dalje 150 % mesečne zakupnine za naročeno obliko dostopa z bitnim tokom za vsak posamezen dan zamude, vendar v posameznem primeru zamude skupno ne več kot 18-kratnik mesečne zakupnine za ustrezno obliko dostopa z bitnim tokom, pri čemer se tovrstna oblika pogodbene kazni upošteva tudi v primeru napačnega odgovora na poizvedbe,
 - b) v primeru zamude pri odpravljanju napak za prva 2 dneva zamude bo dolžen plačati pogodbeno kazen v višini celotne mesečne zakupnine za naročeno obliko dostopa z bitnim tokom, po poteku tega obdobja pa še dodatnih 40 % mesečne zakupnine za vsak dodaten dan zamude, vendar v posameznem primeru zamude skupno ne več kot 18-kratnik mesečne zakupnine za naročeno obliko dostopa z bitnim tokom.
 - c) v primeru, da zaradi zamude pri realizaciji posamezne izvedbe naročila dostopa z bitnim tokom ali zaradi nespoštovanja rokov pri odpravljanju posamezne napake, naročnik operaterju odpove pogodbo, bo moral Telekom Slovenije plačati pogodbeno kazen v višini 18-kratnika zakupnine za ustrezno obliko dostopa z bitnim tokom. V takem primeru bo Telekom Slovenije dolžen operaterju plačati le pogodbeno kazen za odpoved pogodbe, ne pa tudi pogodbene kazni za zamudo, ki je to odpoved povzročila. Telekom Slovenije bo moral pogodbeno kazen plačati samo v primeru, če je do odpovedi pogodbe s strani naročnika nesporno prišlo zaradi zamude Telekoma Slovenije- ali njegovih podizvajalcev.
8. Telekom Slovenije bo moral mesečno operaterjem, s katerimi ima sklenjeno pogodbo o operaterskem dostopu, kot tudi Agenciji, v istem informacijskem sistemu na pregleden način, do 10. v mesecu za pretekli mesec, zagotoviti podatke o kakovosti dostopa z bitnim tokom, ki so potrebni za preverjanje izvrševanja obveznosti enakega obravnavanja, pri čemer bo moral zagotoviti najmanj naslednje podatke, ki bodo morali biti prikazani ločeno za ponujanje storitev operaterjem in za ponujanje storitev samemu sebi oziroma svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem, in sicer:
- a) povprečni čas odgovora na poizvedbe preko istega informacijskega sistema v zvezi z informacijami glede dostopa z bitnim tokom (merjeno v minutah) in povprečni čas odgovora na poizvedbe v primeru, da je za pripravo odgovora potrebno izvesti dodatne aktivnosti (merjeno v delovnih dnevih),
 - b) povprečni čas za izvedbo naročila (priklop končnega uporabnika) v primeru bakrenega omrežja (merjeno v delovnih dnevih),
 - c) povprečni čas za izvedbo naročila (priklop končnega uporabnika) v primeru optičnega omrežja za vsak razred priključka posebej (merjeno v delovnih dnevih),
 - d) povprečni čas za odpravo lažjih napak (merjeno v delovnih dnevih) in delež odpravljenih lažjih napak izven rednega delovnega časa, ki mora biti podan ločeno za delovne dneve, sobote, nedelje in praznike (izraženo v odstotkih),
 - e) povprečni čas za odpravo težjih napak (merjeno v delovnih dnevih), delež odpravljenih težjih napak izven rednega delovnega časa, ki mora biti podan ločeno za delovne dneve, sobote, nedelje in praznike (izraženo v odstotkih), vse navedeno glede na posamezno vrsto težje napake (npr. prekinitev kabla),
 - f) delež vseh odpravljenih napak v 1 in 2 delovnih dneh (izraženo v odstotkih).

Agencija ugotavlja, da je naložitev obveznosti Telekomu Slovenije, da operaterjem, s katerimi ima sklenjeno pogodbo o operaterskem dostopu zagotovi, tako obliko dostopa z bitnim tokom, ki bo operaterjem omogočala ponujanje enakih storitev in le te v enaki kakovosti ter v enakih rokih, kot jih je preko te oblike dostopa možno zagotoviti in jih na maloprodajnem trgu zagotavlja tudi sam oziroma prek hčerinskih ali partnerskih podjetij (dostop do interneta, IP telefonija (VoIP), IP televizija (IPTV), video na zahtevo (VoD), časovni zamik (Time Shift), navidezno zasebno omrežje (VPN IP/MPLS) in druge storitve), vključno z multicast načinom razširjanja prometa ter s proporcionalno enako zagotovljeno pasovno širino sorazmerna in nujna, saj se lahko le z njeno naložitvijo zagotavlja enako obravnavanje obstoječih operaterjev na trgu, ki bodo tako pri zagotavljanju storitve dostopa z bitnim tokom deležni enakovrednih okoliščin in pogojev dostopa do omrežja, kot jih Telekom Slovenije uporablja sam zase oziroma za svoja hčerinska ali partnerska podjetja. Predlagana obveznost (hkrati z obveznostjo dostopa) namreč omogoča in pospešuje vstop novih operaterjev z namenom ponujanja maloprodajnih storitev končnim uporabnikom, obenem pa zagotavlja drugim operaterjem, da bodo deležni enakega obravnavanja in pridobivanja enako kakovostnih storitev ter enakih in istočasnih informacij kot njihovi konkurenti ali s Telekomom Slovenije povezane družbe. Interes končnih uporabnikov je, da na trgu deluje več operaterjev, ki ponujajo čim širšo paleto produktov in storitev za primerno ceno. Agencija ugotavlja, da je naložitev te obveznosti nujna za preprečevanje protikonkurenčnega vedenja in hkrati omogoča operaterjem enakovredno konkuriranje na trgu in s tem posledično ohranjanje konkurenčnih razmer na trgu ter izboljšanje pogojev za končne uporabnike na maloprodajnem trgu. Z naložitvijo poglobljene obveznosti enakega obravnavanja se bo preprečila možnost diskriminacije operaterjev, v primerjavi z maloprodajno enoto oziroma s povezanimi družbami Telekoma Slovenije, kot tudi operaterjev med seboj. Na ta način se bo tudi preprečilo, da bi Telekom Slovenije preprosto oblikoval storitve, ki bi ustrezale zgolj njegovim potrebam oziroma potrebam njegovih hčerinskih in partnerskih podjetij, ostalim operaterjem pa bi omejeval možnost ponujanja raznolikih in inovativnih storitev ter posredno možnost konkuriranja na maloprodajnem trgu. S predmetno obveznostjo agencija zagotavlja doseganje cilja spodbujanja enakih konkurenčnih pogojev na trgu.

Telekom Slovenije bo moral zagotoviti tako nediskriminatorno obliko dostopa z bitnim tokom, ki bo operaterjem omogočala ponujanje različnih storitev in le te v enaki kakovosti, ki jih je preko te oblike dostopa možno zagotoviti rezidenčnim in/ali poslovnim uporabnikom (IP telefonije (VoIP), IP televizije (IPTV), videa na zahtevo (VoD), časovnega zamika (Time Shift), navideznega zasebnega omrežja (VPN IP/MPLS) in drugih storitev, ki bi jih ponujal sam ali prek svojih hčerinskih ali partnerskih podjetij) na maloprodajnem množičnem trgu, vključno z multicast načinom razširjanja prometa ter s proporcionalno enako zagotovljeno pasovno širino. Te storitve mora omogočati na enak način, kot jih omogoča sam sebi oziroma svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem, tudi z omogočanjem namestitve lastne opreme operaterja. Na trgu elektronskih komunikacij je opaziti močno prisotno konvergenco, ki se kaže predvsem v oblikovanju paketov storitev po katerih končni uporabniki tudi množično povprašujejo, zaradi česar je ponujanje širokega spektra storitev širokopasovnega dostopa na maloprodajnem trgu za operaterje, ki želijo biti konkurenčni Telekomu Slovenije, ključnega pomena. Na trgu je opaziti močan prevladujoč položaj priključkov s paketi storitev, predvsem s trojčkom in četverčkom. Stanje na trgu kaže na to, da številni končni uporabniki želijo fiksni širokopasovni dostop uporabljati tudi za druge storitve prek IP protokola, ki se običajno ponujajo kot storitve dvojček (double-play) ali trojček (triple-play) zaradi česar morajo biti ponudnikom (tj. operaterjem) na veleprodajni ravni dostopni ustrezni veleprodajni produkti. Poleg tega poslovni uporabniki na maloprodajnem množičnem trgu tudi vse pogosteje povprašujejo po storitvi navideznega zasebnega omrežja (VPN), ki ga drugi operaterji na trgu lahko ponudijo preko dostopa z bitnim tokom Telekoma Slovenije. Agencija na podlagi napisanega ugotavlja, da je naložitev navedene

obveznosti nujna za vzpostavitev in ohranitev konkurence na trgu, saj drugi operaterji v nasprotnem primeru končnemu uporabniku teh storitev ne morejo ponuditi, kar pa bi jih postavilo v slabši položaj v primerjavi s Telekomom Slovenije. Trg elektronskih komunikacij se hitro razvija, kar vpliva tudi na pojav novih storitev. Skladno s tem Agencija ugotavlja, da je Telekomu Slovenije potrebno naložiti obveznost zagotavljanja takšne oblike dostopa z bitnim tokom, ki bo omogočala operaterjem ponujanje vseh (in ne le primeroma naštetih) storitev, ki jih je preko te oblike dostopa možno zagotoviti in jih na maloprodajnem trgu zagotavlja sam oziroma prek hčerinskih ali partnerskih podjetij. Z naložitvijo navedene obveznosti se drugim operaterjem, ki v fazi vstopa na trg niso zmožni večjih investicij (npr. v razvezavo krajevne zanke oziroma vzpostavitev lastnega širokopasovnega priključka), omogoči ponujanje storitev širokopasovnega dostopa na maloprodajnem trgu, ter s tem konkuriranje na trgu za končne uporabnike. To vodi v večjo konkurenčnost med operaterji širokopasovnega dostopa, neposredno korist od tega pa imajo prav končni uporabniki. Ti namreč pridobijo možnost izbirati med več ponudniki, čemur se posledično prilagodita tako cena kot tudi kakovost storitve. Na podlagi navedenega je tako mogoče zaključiti, da je obveznost zagotavljanja bitnega toka enake kakovosti v javnem interesu. Ker ne gre za obveznost, ki bi bila povezana s posebnimi finančnimi ali kakršnimikoli drugačnimi obremenitvami, pa je tudi v sorazmerju s koristmi, ki jih prinaša na trgu elektronskih komunikacij.

Nadalje bo moral Telekom Slovenije v okviru obveznosti enakega obravnavanja omogočiti enakovredne pogoje samemu sebi in drugim operaterjem, da bodo lahko storitve širokopasovnega dostopa ponujali tudi na širokopasovnih priključkih, ne glede na to, ali je vključena PSTN ali ISDN storitev. Navedena obveznost je bila Telekomu Slovenije naložena že s trenutno veljavno odločbo št. 38244-2/2017/19 z dne 5. 12. 2017 ter tudi s predhodno odločbo št. 38244-2/2011/7 z dne 19. 4. 2011. Telekom Slovenije namreč svojim končnim uporabnikom ponuja storitve širokopasovnega dostopa tako z možnostjo ohranitve naročniškega razmerja za telefonski priključek PSTN oziroma ISDN, kot tudi samostojno, torej brez naročniškega razmerja za PSTN/ISDN priključek. Le tako bodo namreč operaterji lahko prek obeh oblik dostopa bitnega toka (bitni tok in goli bitni tok) še naprej uspešno in konkurenčno ponujali tudi lastne širokopasovne storitve. Ker operaterji ponujajo storitve preko obeh oblik dostopa z bitnim tokom, je to pogoj, da lahko enakovredno konkurirajo na maloprodajnem trgu Telekomu Slovenije.

Poleg tega predlagana obveznost ne pomeni dodatne obremenitve za Telekom Slovenije, saj le ta vse navedene elemente in pogoje zagotavlja že sam sebi. Na podlagi napisanega Agencija zaključuje, da je predlagana obveznost sorazmerna s cilji, ki jih Agencija z regulacijo predmetnega trga zasleduje.

Poleg navedenega bo moral Telekom Slovenije zagotoviti najmanj takšen nivo kakovosti veleprodajnega dostopa z bitnim tokom, ki omogoča hkrati tudi izpolnjevanje zahtev glede kakovosti storitev na maloprodajnem trgu na podlagi vsakokrat veljavne zakonodaje. Težnja regulacije na EU nivoju gre tudi v smeri oblikovanja zahtev do operaterjev, ki zagotavljajo storitve na maloprodajnem trgu, predvsem v smeri izboljšanja kakovosti storitev in transparentnosti pogojev. Pri tem so operaterji, ki zagotavljajo storitve preko omrežja Telekoma Slovenije odvisni od pogojev, ki jim jih ta zagotavlja na medoperaterskem nivoju. Pri tem so operaterji v primeru neizpolnjevanja z zakonodajo predpisanih obveznosti na maloprodajnem trgu odgovorni in ima to lahko za njih tudi finančne in druge posledice. Skladno z navedenim Agencija ugotavlja, da je naložitev predlagane obveznosti nujno potrebna, da se operaterjem omogoči izpolnjevanje njihovih obveznosti. Poleg tega mora Telekom Slovenije na podlagi veljavne zakonodaje zagotavljati isto tudi sam sebi oziroma svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem, zaradi česar naložitev predlagane obveznosti ne predstavlja nesorazmerne obveznosti glede na cilje, ki se z njeno naložitvijo zasledujejo, to je zagotavljanje konkurenčnosti na

trgu in posledično kakovostnejših, dostopnejših in z zakonodajo usklajenih storitev končnim uporabnikom. Poleg navedenega bo moral Telekom Slovenije v primeru poslabšanja hitrosti zakupljenega paketa o tem obvestiti iskalca dostopa in mu omogočiti brezplačen prehod na nižji paket, saj Telekom Slovenije lahko na veleprodajnem trgu prodaja le hitrost, ki iskalcu dostopa omogoča izpolnjevanje zahtev glede kakovosti storitev na maloprodajnem trgu na podlagi vsakokrat veljavne zakonodaje.

Iz enakih razlogov bo moral Telekom Slovenije operaterjem, s katerimi ima sklenjene pogodbe za dostop zagotoviti informacije o napakah in izpadih omrežja na enak način kot njegovi lastni maloprodajni enoti oziroma hčerinskemu ali partnerskemu podjetju. Operaterji so namreč pri obveščanju svojih končnih uporabnikov v veliki meri odvisni od informacij Telekoma Slovenije in ažurnosti njegovega obveščanja (npr. o izpadih in prekinitvah na omrežju).

Agencija nadalje ugotavlja, da je Telekomu Slovenije tudi v nadaljevanju potrebno naložiti obveznost, da bo moral operaterjem zagotoviti dostop do podatkov o omrežju ter pregledovanje, naročanje, spremembo in upravljanje storitev v enakem obsegu ter v enakih strukturnih, časovnih in kakovostnih okvirih, kot jih zagotavlja svoji lastni maloprodajni enoti oziroma hčerinskemu ali partnerskemu podjetju, z uporabo istega informacijskega sistema, pri čemer mora podatke v informacijski sistem črpati iz istih virov tako za operaterje kot za svojo lastno maloprodajno enoto oziroma hčerinska ali partnerska podjetja, in sicer najkasneje v roku 3 mesecev od vročitve prihodnje regulatorne odločbe. S pojmom isti oziroma enotni informacijski sistem razume, da mora Telekom Slovenije zagotavljati informacijski sistem z istim dostopom do istih informacij in podatkov ter istimi funkcionalnostmi (tj. istimi vmesniki in na isti način), kot ga uporablja njegova maloprodajna enota. Poleg tega namerava Agencija spremljati izvajanje obveznosti enakega obravnavanja tudi na tem področju in v kolikor se bo izkazalo, da ne deluje, naknadno z novo analizo naložila obveznost oblikovanja informacijskega sistema, ki bo neodvisno upravljan. Telekom Slovenije bo moral v primeru prehoda na nov informacijski sistem oziroma v primeru sprememb vmesnikov informacijskega sistema najmanj 3 mesece pred prehodom vsem operaterjem, ki imajo operaterski dostop do njegovih zmogljivosti, posredovati tehnične specifikacije novih vmesnikov do nivoja, ki bo operaterjem omogočal prilagoditve njihovih lastnih informacijskih sistemov. Omogočiti jim bo moral tudi 1 mesečno testiranje novega sistema pred prehodom na nov sistem. Prek navedenega istega informacijskega sistema pa zagotoviti sprotne obveščanje o rokih za odpravo napake, takoj po odpravi pa o vzrokih za nastanek napake in o odpravi prijavljene napake, ter o vseh ostalih fazah in postopkih reševanja na neizbrisen in sledljiv način (vse na enak način, kot je v uporabi pri njegovi lastni maloprodajni enoti oziroma hčerinskih ali partnerskih podjetjih). Mehanizem mora omogočati, da Telekom Slovenije in iskalec dostopa vse do jasne razmejitve napake v korist končnega uporabnika skupaj odpravljata napako. Telekom Slovenije odpravlja napako v primeru, če je ta nastala na veleprodajni storitvi, iskalec dostopa pa, če je nastala v nadgradnji. Ker Telekom Slovenije dobi plačilo za izvajanje veleprodajne storitve, je povsem pričakovano, da vse do jasne razmejitve napake aktivno sodeluje pri iskanju in morebitni odpravi napake. Na ta način se bo preprečilo, da bi Telekom Slovenije diskriminatorno obravnaval druge operaterje s tem, ko bi jim zagotavljal navedene procese in dostope v slabši kakovosti ter operaterjem posredno onemogočal enakovredno konkuriranje na maloprodajnem trgu. Predlagana obveznost tudi ne pomeni dodatne obremenitve za Telekom Slovenije, saj le ta vse navedene elemente in pogoje zagotavlja že sam sebi oziroma svojim hčerinskemu ali partnerskemu podjetju. Pomembnost naložitve takšne obveznosti prepoznava tudi Evropska komisija v okviru obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja iz Priporočila o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah.

Priporočilo o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah opisuje EoI kot zagotavljanje storitev in informacij operaterjem pod enakimi pogoji in istočasno, z uporabo istega informacijskega sistema in

procesov, ter enako stopnjo zanesljivosti, kot jih Telekom Slovenije zagotavlja svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem. Eol se lahko tako kot zagotavljanje nediskriminacije na necenovnem nivoju naložijo za različne oblike medoperaterskega dostopa in za z njimi povezane storitve potrebne za zagotavljanje dostopa operaterjem. V primeru, da Telekom Slovenije za procese v zvezi z zagotavljanjem dostopa na medoperaterskem trgu uporablja za operaterje enak vmesnik kot za svoja hčerinska ali partnerska podjetja, se lahko to šteje kot zadostno za doseganje okvira splošne nediskriminacije, medtem ko je v primeru uporabe različnih vmesnikov za to potrebno naložiti dodatna varovala za preprečevanje diskriminacije operaterjev v primerjavi s svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem. V primeru, da prihaja do asimetrije pri izpolnjevanju zahteve za zagotavljane enakovrednih in istočasnih informacij, se lahko zahteva za zagotavljanje vseh relevantnih informacij za planiranje novih komercialnih ponudb pod enakimi pogoji naloži tako v okviru Eol.

Pomembnost naložitve ključnih kazalnikov uspešnosti v okviru Eol prepoznava tudi EK v Priporočilu o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah. Zaradi pomanjkanja preglednosti glede zagotavljanja kakovosti storitve je namreč pogosto težko ugotoviti diskriminatorno ravnanje operaterja s pomembno tržno močjo v razmerju do svoje maloprodajne enote oziroma povezanih družb v primerjavi z ostalimi operaterji. Zato so ključni kazalniki uspešnosti (KPI) najprimernejše orodje za odkrivanje možnega diskriminatornega ravnanja in povečanje preglednosti v zvezi z zagotavljanjem in kakovostjo reguliranih veleprodajnih proizvodov dostopa operaterja s pomembno tržno močjo na ustreznih trgih.

Agencija zaveda velikih tveganj, ki so povezana z vlaganji v nova optična omrežja, zato želi spodbujati tiste oblike veleprodajnih dostopov, ki omogočajo zmanjšanje tveganj za vlagatelja. Skladno s Priporočilom Komisije z dne 20. septembra 2010 o reguliranem dostopu do dostopovnih omrežij naslednje generacije (NGA) 2010/572/EU⁶⁵ (Uradni list EU, L 251, 25.9.2010, v nadaljevanju: Priporočilo o reguliranem dostopu do NGA omrežij) ima Telekom Slovenije možnost ponuditi dolgoročne dogovore o cenah, kar je skladno s 7. točko Priloge 1 Priporočila o reguliranem dostopu do NGA omrežij sprejemljivo samo, če Agencija zagotovi, da so izpolnjeni naslednji pogoji: (a) cene dolgoročnih obveznosti odražajo samo zmanjšanje tveganja za vlagatelja in (b) marža med veleprodajnimi in maloprodajnimi cenami je v primernem časovnem obdobju dovolj velika, da lahko na podrejeni trg vstopi učinkovit konkurent.

Skladno s tem je Agencija Telekomu Slovenije dovolila, da vsem alternativnim operaterjem, ki sodelujejo pri porazdelitvi tveganja z dolgoročnim zakupom zmogljivosti na dostopovnem delu omrežja v njegovi lasti, pri katerih ima končni uporabnik ne glede na tehnologijo dostop s hitrostjo najmanj 30 Mbit/s (NGA), ponudi nižje cene od regulirane cene na trgu. Pri tem popust za dolgoročni zakup ne bo smel biti višji kot je tveganje za naložbe v NGA omrežja. Telekom Slovenije tega popusta ne bo smel odobriti svoji maloprodajni enoti ali partnerskim in povezanim podjetjem, saj bi sicer bil ta popust za navedene entitete avtomatski in bi zato pomenil diskriminacijo drugih ponudnikov. Vsi popusti bodo morali biti odobreni za vsa podjetja v enaki višini in v enakem časovnem okviru, ne glede na količine. Ker je popust na voljo vsem podjetjem pod enakimi pogoji, torej tudi neodvisno od tega, ali gre za novega vstopnika ali uveljavljenega operaterja, je izpolnjen tudi drugi pogoj, saj je omogočen vstop novim vstopnikom pod enakimi pogoji. Pribitek za tveganje, oziroma popust, ki izhaja iz tega tudi ni tako visok, da bi bil ogrožen vstop učinkovitega konkurenta, saj v primeru, da novi vstopnik ne sklene dolgoročne pogodbe, veleprodajna cena ne bi bila toliko višja, da bi ovirala prihod na trg. Sprememba cene se mora v enakih odstotkih zagotoviti za vse produkte, tako naupoštevem trgu 3b kot tudi 1. S tem se preprečuje diskriminacija posameznih operaterjev, glede na njihovo poslovno

⁶⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/ALL/?uri=CELEX%3A32010H0572>

politiko in zakup različnih produktov s ciljem preprečiti posredni vpliv Telekoma Slovenije na produktno ali cenovno politiko posameznih operaterjev. Različno obravnavanje navedenih dveh vertikalno povezanih veleprodajnih trgov bi namreč lahko porušilo razmerja cen veleprodajnih produktov, kar bi imelo za posledico neenako obravnavanje operaterjev glede na doseženo stopnjo na investicijski lestvici in s tem izrivanje konkurence na povezanem maloprodajnem trgu. Kot dolgoročen se šteje zakup najmanj v trajanju 5 let. Pri tem je pomembno, da je količina, za katero alternativni operater uveljavlja popust, zakupljena v celotnem obdobju, kar pa ne pomeni, da gre za fizično iste priključke, temveč lahko alternativni operater posamezen priključek tudi opusti pod pogojem, da zakupi drug priključek. Prav tako je možen prehod med posameznimi produkti znotraj obeh upoštevanih trgov ali med obema upoštevnicima trgovoma (npr. prehod iz centralnega na lokalni nivo, sprememba iz virtualne razvezave v fizično, sprememba prenosne hitrosti in podobno).

Skladno z 8. točko Priloge 1 Priporočila o reguliranem dostopu do NGA omrežij sme Agencija količinske popuste sprejeti samo, če so izpolnjeni naslednji pogoji: (a) za vsako območje se izračuna enoten količinski popust, ki ga Agencija določi glede na nacionalne okoliščine in omrežno arhitekturo in ki velja enako za vse iskalce dostopa, ki želijo v zadevnem območju kupiti vsaj število vodov, ki dajo dostop popusta, (b) količinski popusti odražajo samo zmanjšano tveganje za vlagatelja in (c) marža med veleprodajnimi in maloprodajnimi cenami je v primernem časovnem obdobju dovolj velika, da lahko na trg vstopi učinkovit konkurent. Zakup velike količine dostopa z bitnim tokom v krajšem časovnem obdobju ne prispeva bistveno k zmanjšanju tveganja, ki mu je izpostavljen investitor v NGA omrežje, zato ne izpolnjuje osnovnega pogoja – to je k zmanjšanju tveganja. Zaradi tega dodatni količinski popusti za krajše obdobje niso upravičeni. Če je zakup daljši (najmanj 5 let), pa je operater upravičen do popusta za stalnost zakupa. Količinski popusti tudi precej bolj zavirajo vstop novih ponudnikov, saj je doseganje večjih količin lahko na začetku poslovanja problematično za nove vstopnike, zato Agencija ugotavlja, da takšni količinski popusti ne bi bili skladni s točko c navedenega priporočila.

Možnost dajanja dodatnega popusta za dolgoročni zakup omogoča Telekomu Slovenije povečanje izkoriščenosti omrežja in s tem prenos dela tveganj na druge operaterje, hkrati pa drugim operaterjem omogoča bolj predvidljivo poslovanje v daljšem časovnem obdobju. Agencija ugotavlja, da breme ni nesorazmerno, saj je Telekom Slovenije v preteklosti že ponudil popust za dolgoročni zakup, hkrati pa ni diskriminatorno, saj je popust na voljo vsem operaterjem v enakih odstotkih in enakem časovnem oknu, oziroma ni dostopen nikomur, če popusta ni. Zaradi preprečevanja asimetrije informacij morajo biti vsi operaterji hkrati obveščeni o nameranih popustih ali njegovih spremembah. Če so spremenjeni pogoji zaradi dolgoročnosti zakupa predmet pogajanj, morajo biti v pogajalski proces istočasno povabljeni vsi operaterji ter morajo imeti vsi enak dostop do informacij.

Agencija ugotavlja, da bi bilo Telekomu Slovenije potrebno naložiti tudi obveznost, da bo moral operaterjem, s katerimi ima sklenjeno pogodbo o operaterskem dostopu, v enakih časovnih in kakovostnih okvirih kot svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem, omogočiti dostop do informacij z uporabo istega informacijskega sistema, predvsem pa do informacij o topologiji omrežja, o začetku posodabljanja ali gradnje omrežja (razen vzdrževalnih del), zlasti glede gradnje optičnega omrežja in morebitnega ukinjanja bakrenega omrežja, s podatki za posamezen priključek do naslova natančno pred pričetkom del (tj. razred priključka 4), vključno s predvidenim datumom izgradnje priključka, o možnosti oddaje naročila za spremembo ali izvedbo priključka, ki je zgrajen na novo in ki ustreza razredu 3, pa najmanj 10 delovnih dni pred tem, v vseh navedenih primerih pa ne kasneje kot je o tem obveščena maloprodajna enota Telekoma Slovenije oziroma njegova hčerinska ali partnerska podjetja. Za priključke, ki sicer ustrezajo razredu 3, niso pa bili vpisani v informacijski sistem, ker gre za novo zgrajene stavbe, ki v času gradnje omrežja na terenu niso obstajale, je možno naročilo oddati

takoj, pri tem pa je treba razred priključka hkrati tudi vnesti v informacijski sistem. Informacije o spremembi razreda priključka (npr. prehod iz razreda 4 v razred 3) morajo biti objavljene v roku 3 dni od nastanka spremembe. Poleg tega bo Telekom Slovenije moral z uporabo istega informacijskega sistema omogočiti dostop do informacij o razpoložljivosti širokopasovnega dostopa na posameznih lokacijah, vključno z rezervami, standardnimi in multipleksiranimi priključki, o geografski pokritosti s širokopasovnim dostopom na posameznih lokacijah s podatki glede tehnologije in zmogljivosti za posamezen priključek do naslova natančno. Agencija je glede na pripombe nastale pri izvajanju regulatorne odločbe 38244-2/2017/19 z dne 5. 12. 2017 spremenila roke za obveščanje s ciljem omogočiti čim hitrejšo priključevanje novih naročnikov ob hkratnem nediskriminatornem obravnavanju vseh operaterjev. V primeru novogradnje omrežja je ob napovedi gradnje Telekom Slovenije zavezan podati tudi planiran datum izgradnje, tako da se lahko vsi operaterji pravočasno pripravijo na začetek ponujanja storitev. Pri novozgradnem omrežju je potrebno priključek tipa 3 najaviti 10 delovnih dni pred možnostjo naročila, ne več 30 dni, kot je v veljavi na podlagi trenutno veljavne odločbe. Za priključke, ki sicer ustrezajo razredu 3, niso pa bili vpisani v informacijski sistem, ker gre za novo zgrajene stavbe, ki v času gradnje omrežja na terenu niso obstajale, je možno naročilo oddati takoj, hkrati pa je potrebno razred priključka tudi vnesti v informacijski sistem. Podatek o spremembi razreda priključka (npr. sprememba iz razreda 4 v razred 3), mora biti v informacijskem sistemu dostopen iskalcem dostopa in maloprodajni enoti Telekom Slovenije ter njegovim partnerskim in hčerinskim podjetjem največ 3 dni od dejanske spremembe na terenu. Agencija namreč ugotavlja, da je za maloprodajo ključno dejstvo, kdaj je posamezno naročilo mogoče oddati preko informacijskega sistema, torej bi dolgotrajno vpisovanje lahko pomenilo enega od načinov zavlačevanja, ki bi lahko negativno vplival na trg. Agencija tudi ugotavlja, da bo moral Telekom Slovenije dodatno obveščati najmanj 6 mesecev vnaprej o ukinjanju omrežja na območjih, na katerih bo ukinil bakreno omrežje. Rok 6 mesecev zadošča, da lahko alternativni operater zagotovi nadaljevanje ponujanja storitve svojim naročnikom preko optičnega omrežja Telekom Slovenije ali drugega najmanj tehnološko enakovrednega odprtega omrežja na območju, kjer Telekom Slovenije ukinja svoje omrežje in sam ne bo zgradil nadomestnega omrežja. Navedeni rok pa se lahko skrajša v primeru drugačnega dogovora z operaterji, ki na posameznih bakrenih zankah uporabljajo dostop z bitnim tokom. Pri tem morajo biti vse navedene informacije na enak način dostopne tudi Agenciji, saj to omogoča preverjanje dejanskega nediskriminatornega ravnanja.

Agencija namreč ugotavlja, da so prav navedene informacije bistvenega pomena za ustrezno in pravočasno odzivanje zainteresiranih drugih operaterjev. Pri tem mora biti omogočen dostop do informacij v transparentni obliki, enake vsebine in v enakem času, kot to velja za Telekom Slovenije oziroma njegova hčerinska ali partnerska podjetja. Omogočanje dostopa do navedenih informacij je po presoji Agencije nujen ukrep, saj se le na ta način lahko prepreči asimetričnost informacij, ki vpliva na geografsko širitev drugih operaterjev in širitve konkurence tudi izven mestnih območij. Z zagotavljanjem enako kakovostnih informacij se nenazadnje tudi zmanjšuje možnost, da bi se dostopovne povezave nadgrajevale le za potrebe Telekom Slovenije oziroma njegovih hčerinskih ali partnerskih podjetij, saj se bodo za nadgrajene dele omrežja lahko enakopravno potegovali tudi drugi operaterji. Primeren način za posredovanje informacij je dostop do informacij preko istega informacijskega sistema, saj se na ta način omogoči učinkovita komunikacija med operaterjem omrežja in drugimi operaterji. Pri tem bo moral Telekom Slovenije uporabljati za operaterje isti informacijski sistem kot ga uporablja sam zase oziroma za njegova hčerinska ali partnerska podjetja, preko katerega bodo morale biti dostopne iste informacije, kot so dostopne Telekomu Slovenije samemu ali njegovim hčerinskim ali partnerskim podjetjem za isto veleprodajno storitev. Agencija ugotavlja, da je bila obveznost zagotavljanja dostopa do informacij preko istega informacijskega sistema Telekomu Slovenije naložena že z odločbama Agencije št. 38244-2/2011/7 z dne 19. 4. 2011

in št. 38244-2/2017/19 z dne 5. 12. 2017, ter tako za Telekom Slovenije ne predstavlja dodatnega bremena, saj jo družba že izvaja. Informatiziran način poslovanja in komuniciranja je v današnjem času utečena praksa, ki na konkurenčnem trgu edini omogoča učinkovitost gospodarskih družb. Predlagan ukrep je tako skladen z zakonsko določenim ciljem zagotavljanja in razvoja konkurence na trgu elektronskih komunikacij, saj omogoča učinkovit vstop novih operaterjev na trg. Navedena obveznost sledi cilju prilagoditve regulacije sprememba na trgu zaradi tehnološkega razvoja omrežij.

Telekom Slovenije bo moral operaterjem, s katerimi ima sklenjeno pogodbo o operaterskem dostopu, omogočiti izdelavo in prikaz ustreznih statistik neposredno prek istega informacijskega sistema, ki omogočajo nadzor nad enakim obravnavanjem operaterjev. Agencija ugotavlja, da je naložitev tovrstne obveznosti še naprej nujna za sprotno spremljanje izpolnjevanja naložene obveznosti enakega obravnavanja, poleg tega pa naložitev obveznosti za Telekom Slovenije ne predstavlja dodatne obremenitve, saj je bila navedena obveznost Telekomu Slovenije že predhodno naložena, Telekom Slovenije pa tudi razpolaga z informatizirano bazo, ki mu omogoča tovrstno spremljanje podatkov.

Telekom Slovenije v okviru obveznosti enakega obravnavanja tudi sam ne bo smel uporabljati zank, ki jih je v zavrnitvah poizvedb operaterjev označil kot rezervne, razen za namene, pri katerih je dovoljena uporaba rezervnih zank (npr. potrebe po ohranitvi celovitosti omrežja) oziroma bo moral v primeru spremembe namembnosti posamezne krajevne zanke to najprej ponuditi operaterju, ki je najprej poizvedoval po njej. Z navedeno obveznostjo se želi preprečiti da bi Telekom Slovenije poizvedbe operaterjev za osrednji dostop na fiksni lokaciji zavrnil z obrazložitvijo, da pri določenem naročniku ni prostih kapacitet, ker so te definirane kot rezervne, kasneje pa bi istega naročnika priključil sam. Agencija tako ugotavlja, da je naložitev eksplicitne prepovedi dajanja zank oziroma vlaken v rezervo (razen za namene, za katere je uporaba dovoljena) nujno potrebna za zagotavljanje konkurence na trgu in s tem proste izbire končnih uporabnikov. Obveznost je bila Telekomu Slovenije že naložena s trenutno veljavno odločbo in sledi cilju spodbujanja enakih konkurenčnih pogojev na trgu.

Telekom Slovenije bo moral Agenciji predložiti rezultate preskusa tehnične ponovljivosti, v okviru katerega bo moral dokazati tehnično ponovljivost novega ali spremenjenega obstoječega veleprodajnega vložka, vključno z vsemi informacijami, ki so potrebne za dokazovanje, da je tehnična ponovljivost v celoti zagotovljena. Predložena dokumentacija bo morala vsebovati naslednje tehnične in poslovne informacije o:

- tehničnih karakteristikah vključno s pripadajočimi parametri kakovosti storitve ustreznega veleprodajnega vložka, ki omogoča izvedbo enake maloprodajne storitve, kot jo zagotavlja sam sebi oziroma svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem,
- razpoložljivosti ustreznih dogovorov o ravni storitev (SLA) in ključnih kazalnikih uspešnosti (KPI) za predmetno storitev,
- ustreznem veleprodajnem vložku za naročanje, priključitev in odpravo napak, ki jih drugi operater potrebuje za razvoj ali prilagoditev lastnih sistemov in procesov, da bi ponudil konkurenčne nove ali spremenjene maloprodajne storitve, na voljo v razumnem času, preden Telekom Slovenije ali njegovo hčerinsko ali partnersko podjetje uvede lastno maloprodajno storitev.

Telekom Slovenije bo moral na svoji spletnih straneh v rokih, navedenih na začetku tega poglavja, na pregleden način objaviti tehnične in poslovne informacije o novem ali spremenjenem ustreznem veleprodajnem vložku, da se iskalcem dostopa omogoči ponoviti ustrezno maloprodajno ponudbo, pri

čemer pa ne bo obvezan razkriti informacij glede svoje ustrezne maloprodajne ponudbe, v kolikor te predstavljajo poslovno skrivnost družbe.

Nov ali spremenjen obstoječ veleprodajni vložek bi moral biti iskalcem dostopa na voljo v razumnem času, preden Telekom Slovenije uvede ustrezno maloprodajno ponudbo, da se prepreči neupravičena časovna prednost Telekoma Slovenije, ob upoštevanju potrebe učinkovitega drugega operaterja po razvoju in prilagoditvi lastnih sistemov in procesov ter testiranju, da bi lahko ponudil konkurenčno novo maloprodajno storitev, zato je Agencija upoštevala pred uvedbo nove maloprodajne ponudbe vsaj 4-mesečni rok in pred uvedbo spremenjene maloprodajne ponudbe vsaj 2-mesečni rok. Z navedeno obveznostjo agencija spodbuja enake konkurenčne pogoje na trgu.

Ob upoštevanju pomembnosti zagotavljanja tehnične ponovljivosti je za konkurenco ključnega pomena, da Telekom Slovenije zagotovi tehnično ponovljivost nove maloprodajne ponudbe, preden jo uvede in od takrat naprej v vsakem trenutku. Naložitev obveznosti tehnične ponovljivosti je nujna, da se iskalcem dostopa omogoči ponovitev ustrezne maloprodajne ponudbe in s tem konkuriranje na povezanem maloprodajnem trgu, pri tem pa za Telekom Slovenije ne predstavlja prevelikega dodatnega bremena, saj mora ta veleprodajni vložek zagotavljati že za izvedbo svoje maloprodajne ponudbe.

V sklopu naložitve obveznosti nediskriminacije dostopa do omrežja je skladno s Priporočilom o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah za zagotovitev enakih konkurenčnih pogojev potrebno zagotoviti tudi, da lahko drugi operaterji, ki želijo dostop do omrežja na podlagi reguliranih veleprodajnih produktov tehnično ponovijo maloprodajno ponudbo operaterja s pomembno tržno močjo. Pri oblikovanju te obveznosti lahko Agencija za vsako maloprodajno ponudbo definira tudi ustrezne veleprodajne produkte in informacije, ki morajo biti operaterjem na voljo, da je izvedba tehnične ponovljivosti mogoča. V okviru tega bi morale biti operaterjem, ki želijo dostop do omrežja Telekoma Slovenije, na voljo iste tehnične in poslovne informacije o ustreznem veleprodajnem produktu (brez poseganja v veljavna pravila o poslovni zaupnosti) kot jih Telekom Slovenije zagotavlja svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem. Ustrezne informacije vključujejo informacije o novih reguliranih veleprodajnih produktih ali spremembah obstoječih reguliranih veleprodajnih produktov, ki jih je treba zagotoviti v času potrebnem za pripravo ustreznih maloprodajnih ponudb, ki se opredeli za vsak primer posebej. Z navedeno obveznostjo Agencija spodbuja enake konkurenčne pogoje na trgu.

Agencija ugotavlja, da je potrebno Telekomu Slovenije naložiti še pogoje, da bi se zagotovilo pošteno in pravočasno izpolnjevanje predlagane obveznosti dopustitve operatorskega dostopa. V zvezi s tem je Agencija določila pogoj upoštevanja konkretnih rokov in terminov za izvedbo posamezne priključitve za dostop z bitnim tokom ter kot dodaten pogoj predlaga, da bo moral Telekom Slovenije še naprej zagotavljati uporabo istega informacijskega sistema za bakreno in optično omrežje, preko katerega bo operaterje in lastno maloprodajno enoto na neizbrisen in sledljiv način obveščal o vzrokih za nastanek napake, roku za njeno odpravo in o odpravi prijavljene napake takoj po odpravi le-te, ter o vseh ostalih fazah in postopkih v zvezi z izvedbo dostopa z bitnim tokom, predvsem pa o zgrajenih omrežnih priključnih točkah na naslov natančno, vključno z informacijo o tehnološki izvedbi posameznih priključkov, ter o predvidenih posodobitvah omrežja s podatki o vplivnem območju posamezne nadgradnje omrežja na naslov natančno. Naložitev navedene obveznosti je še naprej nujno potrebna za pravočasno odzivanje drugega operaterja na potrebe njegovih končnih uporabnikov. Dokler namreč drugi operater o odpravi napake s strani Telekoma Slovenije ni nemudoma obveščen, ne more nadaljevati z izvajanjem aktivnosti pri svojem končnem uporabniku.

To po eni strani zavlačuje dobavo storitev temu končnemu uporabniku, po drugi strani pa daje popačeno podobo o drugem operaterju, saj se na trgu neupravičeno ustvari vtis, da nekompetentno opravlja svojo dejavnost. S tem se zmanjšuje poslovni ugled drugih operaterjev, posledično pa tudi njihova konkurenčna sposobnost. Takojšnje obvestilo o odpravi napake bo po presoji Agencije še naprej pomembno prispevalo k zmanjševanju opisane problematike. Primerljive obveznosti so bile Telekomu Slovenije naložene že v okviru trenutno veljavne odločbe št. 38244-2/2017/19 z dne 5. 12. 2017 ter tudi prejšnje odločbe št. 38244-2/2011/7 z dne 19. 4. 2011, tako da naložitev enakih obveznosti na trgu dostopa z bitnim tokom ne predstavlja dodatne obremenitve za Telekom Slovenije. Agencija ugotavlja, da je poleg tega potrebno Telekomu Slovenije še naprej naložiti tudi obveznost obveščanja operaterjev in lastne maloprodajne enote prek istega informacijskega sistema na neizbrisen in sledljiv način, saj bo na ta način omogočeno lažje ugotavljanje ali vzpostavljen informacijski sistem dejansko zagotavlja nediskriminatorno obravnavanje vseh operaterjev in lastne maloprodajne enote ter hčerinskih in partnerskih podjetij. Pri uvedbi obveznosti enakega obravnavanja, morajo imeti iskalci dostopa možnost uporabljati ustrezne sisteme in procese z enako stopnjo zanesljivosti in učinkovitosti kot maloprodajna enota Telekoma Slovenije. Agencija pri tem ugotavlja, da naložena obveznost za Telekom Slovenije tako ne bo predstavljala dodatnega bremena. Agencija ugotavlja, da bo nadaljnja naložitev navedene obveznosti še naprej pozitivno prispevala k učinkoviti komunikaciji med Telekomom Slovenije in operaterji, istočasno pa za družbo ne bo predstavljala dodatne obremenitve. Glede na to, da je Telekomu Slovenije že s trenutno veljavno regulatorno odločbo naložena obveznost enakega obravnavanja, ta obveznost za Telekom Slovenije ne bo predstavlja dodatnega bremena. Predlagana obveznost je tudi sorazmerna, saj pripomore h konkurenčnemu razvoju trga elektronskih komunikacij. To obveznost kot zelo pomembno prepoznava tudi Priporočilo o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah.

Nadalje je Agencija določila, da je rok za odgovor na poizvedbe preko istega informacijskega sistema v zvezi z informacijami glede dostopa z bitnim tokom največ 15 minut. V primeru, da je za pripravo odgovora potrebno izvesti dodatne aktivnosti na terenu, pa je rok za odgovor na poizvedbo 3 delovne dni. Agencija je pri določanju roka 15 minut upoštevala dejstvo, da navedeni rok Telekomu Slovenije ne predstavlja nesorazmernega bremena, saj se poizvedbe izvajajo avtomatizirano preko istega informacijskega sistema, poleg tega pa je bil družbi predhodno takšen rok že naložen na upoštevnem trgu za razvezavo krajevne zanke. V primeru, da je za pripravo odgovora potrebno izvesti dodatne aktivnosti na terenu, pa Agencija ugotavlja, da so 3 delovni dnevi dovolj, da Telekom Slovenije določene informacije lahko preveri tudi na terenu.

Telekom Slovenije bo moral v primeru zavrnitve operaterjeve poizvedbe z razlogi za zavrnitev nemudoma seznaniti operaterja prek istega informacijskega sistema, tako, da bo že na podlagi avtomatiziranega odgovora na poizvedbo jasno in nedvoumno razviden razlog za zavrnitev. Telekom Slovenije bo moral na podlagi izrecne zahteve operaterja le temu najkasneje v roku 5 delovnih dni v prostorih Telekoma Slovenije predložiti tehnično dokumentacijo, iz katere morajo izhajati natančni razlogi za zavrnitev. Telekom Slovenije bo moral operaterju na njegovo zahtevo izročiti tudi kopijo tehnične dokumentacije. V primeru, da prejme operater od Telekoma Slovenije zavrnitev poizvedbe brez navedbe jasnega, nedvoumnega in razumljivega razloga, Telekom Slovenije take poizvedbe operaterju ne sme zaračunati, ker se šteje, da storitev ni bila opravljena. Agencija ugotavlja, da je naložitev navedene obveznosti še naprej nujna za preprečevanje neutemeljenega zavračanja operaterskega dostopa s strani Telekoma Slovenije in s tem izrivanje konkurence. Istočasno pa 5 dnevni rok Telekomu Slovenije omogoča pridobitev vseh potrebnih dokazil in podatkov za pripravo dokumentacije.

Roki za izvedbo naročila za dostop z bitnim tokom (priklop končnega uporabnika) so sicer že sedaj del vzorčne ponudbe Telekoma Slovenije, vendar Agencija kljub temu ugotavlja, da je treba pri izvedbi dostopa z bitnim tokom v prvi vrsti zagotoviti upoštevanje datuma priključitve, ki sta ga dogovorila drugi operater in njegov končni uporabnik, seveda pod pogojem, da je ta določen v okviru razumnega roka. Pri določitvi termina je potrebno upoštevati realne možnosti izvedbe dostopa z bitnim tokom na strani Telekoma Slovenije. Posledično je Agencija kot rok za izvedbo naročila določila razumni rok, ki glede na stanje organizacije Telekoma Slovenije v času izvajanja analize znaša v primeru dostopa prek bakrenega omrežja največ 8 delovnih dni od prejema naročila, ki ga operater lahko poda takoj po prejemu pozitivnega odgovora na preveritev preko istega informacijskega sistema. Telekom Slovenije bo moral termine za izvedbo naročila ponujati oziroma dodeljevati preko informacijskega sistema po enakem vrstnem redu, kot bo prejemal naročila s strani iskalcev dostopa in maloprodajne enote Telekoma Slovenije. Navedeni rok se lahko v primeru nastanka izrednih razmer izven neposrednega nadzora Telekoma Slovenije za izvedbo vseh nadaljnjih naročil razumno podaljša, o podaljšanju roka pa bo moral obvestiti operaterja in Agencijo, slednjo pa bo moral takoj po nastanku takšne situacije tudi seznaniti s podrobnejšo obrazložitvijo in dokazi. Za izredne razmere se štejejo okoliščine, na katere Telekom Slovenije nima vpliva, niti jih ne more vnaprej napovedati in ki bistveno otežujejo izvajanje obveznosti oziroma, in sicer razmere, ki povzročijo dodatno delo, ki ga je potrebno opraviti prioritarno in je zaradi tega potrebno preložiti izvajanje naloženih obveznosti (npr. ~~žledolom~~-naravne in druge nesreče), kot tudi razmere zaradi bistveno povečanega obsega naročil. Rok za izvedbo naročila v primeru dostopa prek optičnega omrežja, od prejema naročila, ki ga operater lahko poda takoj po prejemu pozitivnega odgovora na preveritev preko istega informacijskega sistema, znaša največ 8 delovnih dni, v primeru, da je optični kabel pred objektom končnega naročnika (tj. razred priključka 1), 15 delovnih dni v primeru, da je potrebno vzpostaviti povezavo od naročniku najbližjega TKI do objekta naročnika brez gradbenih zemeljskih del (tj. razred priključka 2) in 30 delovnih dni v primeru, da je potrebno vzpostaviti povezavo od TKI do objekta naročnika, ki je oddaljen največ 200 m zračne razdalje od TKI (v katerem je optični kabel), in so potrebna dodatna gradbena zemeljska dela, pri čemer dolžina nove trase (npr. izkop) ne sme presegati 300 m, ter na poti ni geoloških, infrastrukturnih, geografskih ali drugih ovir (tj. razred priključka 3). Takšni priključki se namreč štejejo za priključke »homes passed«, za katere velja, da je možno priključitev na omrežje opraviti v razumnem času. Če bi bilo potrebno do priključka zaradi geoloških, infrastrukturnih, geografskih ali drugih ovir izvesti več kot 300 m dodatnih gradbenih del (npr. izkop), se priključek kljub manjši zračni razdalji ne šteje med priključke, ki jih je potrebno priključiti. Morebitno podaljšanje trase zaradi optimizacije priključevanja drugih naročnikov se v to razdaljo ne šteje. V zvezi s tem je treba pojasniti, da s tem ne gre za novo gradnjo omrežja, ampak za priključitev končnega uporabnika na obstoječe omrežje. Podobna zahteva je bila postavljena tudi pri izgradnji odprtih širokopasovnih omrežij, kjer se je štelo, da so pokriti vsi uporabniki, ki so bili od zgrajenega omrežja oddaljeni največ 200 metrov. Agencija se je odločila za različno določanje rokov za izvedbo glede na vrsto omrežja preko katerega želi operater dostopati do svojih končnih uporabnikov, saj je optično omrežje Telekoma Slovenije še v fazi gradnje in se kot tako na različnih področjih nahaja v različnih fazah gradnje. Ker čas izvedbe naročila ni odvisen samo od Telekoma Slovenije, temveč tudi od termina, ki ga med sabo dogovorita operater in njegov bodoči končni uporabnik, bo moral Telekom Slovenije operaterju ponuditi vsaj dva različna termina za izvedbo naročila. Agencija je pri določanju rokov upoštevala razporejanje človeških virov, potrebna dela na glavnem delilniku in po potrebi dela na terenu. Telekom Slovenije bo moral upoštevati dogovorjeni termin med operaterjem in končnim uporabnikom, če je ta določen v razumnem roku od dne, ko je Telekom Slovenije prejel popolno naročilo, to pomeni v celoti izpolnjen obrazec za naročilo v istem informacijskem sistemu. Agencija je roke za izvedbo naročila za priključitev naročnika na optično omrežje določila glede na fazo zgrajenosti priključka. Faze zgrajenosti priključka so združene v razrede priključkov od 1 do 3, pri čem višja številka razreda priključka odraža nižjo

stopnjo zgrajenosti priključka. Agencija je pri določanju rokov izvedbe naročila za optičnega omrežja upoštevala dejstvo, da dolžina časovnega obdobja, povezanega s pridobivanjem morebitnih soglasij lastnikov nepremičnin in urejanja služnosti ni odvisna od Telekom Slovenije. Na podlagi navedenega se čas, povezan s pridobivanjem služnosti, soglasij drugih infrastrukturnih upravljavcev na območju gradnje in soglasij etažnih lastnikov, prišteje rokom določenih s to analizo. Telekom Slovenije bo moral v roku 3 delovnih dni od začetka teh postopkov o tem obvestiti operaterja in mu na njegovo zahtevo posredovati podatke o lastnikih, upravljavcih ali etažnih lastnikih. Prav tako bo moral Telekom Slovenije po pridobitvi potrebnih soglasij drugega operaterja nemudoma obvestiti. V kolikor so na poti geološke, infrastrukturne, geografske ali druge ovire, zaradi katerih bi dolžina nove trase presegala 300 m, bo moral Telekom Slovenije o tem preko istega informacijskega sistema v roku 3 delovnih dni obvestiti operaterja. Telekom Slovenije bo moral termine za izvedbo naročila ponujati oziroma dodeljevati preko informacijskega sistema po enakem vrstnem redu, kot bo prejemal naročila s strani iskalcev dostopa in maloprodajne enote Telekom Slovenije. Navedeni roki se bodo lahko v primeru nastanka izrednih razmer izven direktne kontrole Telekom Slovenije za izvedbo vseh nadaljnjih naročil razumno podaljšali, pri čemer bo moral Telekom Slovenije o podaljšanju roka obvestiti tako operaterja, ki zahteva dostop, kot Agencijo. Prav tako bo moral Telekom Slovenije Agencijo obvestiti o nastanku izrednih razmer skupaj s podrobnejšo obrazložitvijo in dokazi, takoj ko se bo takšna situacija pojavila. Za izredne razmere se štejejo okoliščine, na katere Telekom Slovenije nima vpliva, niti jih ne more vnaprej napovedati in ki bistveno otežujejo izvajanje obveznosti oziroma, in sicer razmere, ki povzročijo dodatno delo, ki ga je potrebno opraviti prioritarno in je zaradi tega potrebno preložiti izvajanje naloženih obveznosti (npr. ~~žledolom~~); naravne in druge nesreče), kot tudi razmere zaradi bistveno povečanega obsega naročil. Prav tako je treba pojasniti, da se pri določanju razreda priključka pojem optična priključna doza šteje za element omrežja in predstavlja omrežno priključno točko. Agencija pojasnjuje, da razred priključka 1 zajema vse faze zgrajenosti priključka, ko je optični kabel pred objektom naročnika in je za priključitev naročnika morebiti potrebno optični kabel le še z interno instalacijo zaključiti na optični priključni dozi. Razred priključka 2 pa zajema vse faze zgrajenosti priključkov, ko je za vzpostavitev priključka razreda 1 potrebno povezati optični kabel od TKI do objekta naročnika in za izvedbo niso potrebna gradbena zemeljska dela. Razred priključka 3 zajema vse faze zgrajenosti priključkov, ko je za vzpostavitev priključka razreda 2 potrebno položiti kabelsko kanalizacijo od TKI do objekta naročnika in so za izvedbo potrebna gradbena zemeljska dela. V zvezi s tem je treba pojasniti, da s tem ne gre za novo gradnjo omrežja, ampak za priključitev končnega uporabnika na obstoječe omrežje. Podobna zahteva je bila postavljena tudi pri izgradnji odprtih širokopasovnih omrežij, kjer se je štelo, da so pokriti vsi uporabniki, ki so bili od zgrajenega omrežja oddaljeni največ 200 metrov. Agencija se je odločila za različno določanje rokov za izvedbo glede na vrsto omrežja preko katerega želi operater dostopati do svojih končnih uporabnikov, saj je optično omrežje Telekom Slovenije še v fazi gradnje in se kot tako na različnih področjih nahaja v različnih fazah gradnje. Roki 8 delovnih dni v primeru dostopa prek bakrenega omrežja in 8, 15 in 30 delovnih dni v primeru dostopa prek optičnega omrežja so v času priprave analize glede na potrebna dela in organizacijo delovnega procesa primerno dolgi, zato se po izteku tega roka šteje, da je Telekom Slovenije vedno zmožen izvesti naročilo v terminu, ki sta ga dogovorila operater in končni uporabnik. Agencija ugotavlja, da so predlagani roki 8 in 15 in 30 delovnih dni, glede na faze izgradnje omrežnega priključka, primerni in sorazmerni ter nujni za zagotovitev konkurence na maloprodajnem trgu, ter da za Telekom Slovenije ne predstavlja prevelikih dodatnih obremenitev, saj mora biti tudi Telekom Slovenije v interesu, da pospešuje svoje lastne poslovne procese.

Agencija je določila, da je rok za odpravo napak 2 delovna dneva od prijave napake, le-ta pa se v primeru težjih napak lahko podaljša za največ 5 delovnih dni, pri čemer bo moral ob podaljšanju roka o tem ustrezno seznaniti operaterja in navesti ter utemeljiti razloge, iz katerih izhaja, da gre za težjo

napako. Agencija ugotavlja, da je naloženi rok 2 delovnih dni glede na razpoložljive vire Telekoma Slovenije izvedljiv, istočasno pa ima Telekom Slovenije možnost v primeru težjih napak le tega tudi podaljšati. Daljši rok za odpravo napak bi imel negativne učinke na konkurenco, saj bi lahko operater v primeru daljšega roka za odpravo napake izgubil svoje končne naročnike, ki bi krivdo za daljši izpad storitve pripisali drugemu operaterju, kar bi ga postavilo v slabši položaj. Navedeni roki se lahko v primeru nastanka izrednih razmer izven neposrednega nadzora Telekoma Slovenije za odpravo vseh nadaljnjih napak razumno podaljšajo, o podaljšanju rokov pa bo moral obvestiti operaterja in Agencijo, slednjo pa bo moral takoj po nastanku takšne situacije tudi seznaniti s podrobnejšo obrazložitvijo in dokazi. Za izredne razmere se štejejo okoliščine, na katere Telekom Slovenije nima vpliva, niti jih ne more vnaprej napovedati in ki bistveno otežujejo izvajanje obveznosti oziroma, in sicer razmere, ki povzročijo dodatno delo, ki ga je potrebno opraviti prioritarno in je zaradi tega potrebno preložiti izvajanje naloženih obveznosti (npr. ~~žledolom~~ naravne in druge nesreče), kot tudi razmere zaradi bistveno povečanega obsega prijavljenih napak.

Agencija želi, da se oprava napak izvaja učinkovito in se primerno upoštevajo tudi roki izvedbe, kar je povezano tudi s primerno razporeditvijo izvajanja posameznih dejavnosti v določenem časovnem okviru, tako, da se odprava napak ne izvaja v zadnjem, skrajnem roku. Posledično bo Telekom Slovenije dolžan za odpravo napak vzpostaviti lestvico. Telekom Slovenije bo tako moral 60 % napak odpraviti v 1 delovnem dnevu, 100 % pa v 2 delovnih dneh, pri čemer so težje napake, za katere se lahko rok podaljša za 5 delovnih dni, iz te lestvice izvzete. Agencija pri tem ugotavlja, da je predlagana obveznost sorazmerna tako glede na potencialno breme, ki ga terja, kot tudi glede na cilje, ki se z njo zasledujejo, obenem pa je tudi nujna, saj bi se brez nje lahko ustvarjali pogoji slabe poslovne prakse, ki bi preko zmanjšanja sposobnosti zagotavljanja nivoja kakovosti storitev s strani drugih operaterjev v dogovorjenih časovnih okvirih vodila v izgubo njihovih končnih uporabnikov in posledično vplivala na razvoj konkurence na trgu. Agencija na podlagi napisanega zaključuje, da so določene lestvice za izvedbo dejavnosti, primerne in sorazmerne.

Istočasno Agencija želi, da se predlagani ukrepi Telekomu Slovenije izvajajo učinkovito in da se upoštevajo tudi časovni roki izvedbe, kar bi omogočilo drugim operaterjem kakovostnejše izvajanje storitev svojim končnim uporabnikom. Predlagani naloženi roki izvedbe in predlagane pogodbene kazni so že in bodo po presoji Agencije tudi v prihodnje učinkovit mehanizem za preprečevanje zlorab pomembne tržne moči na trgu in pogoj za uresničevanje naloženih ukrepov in zastavljenih ciljev regulacije in posledično izboljšanje konkurence na trgu. Posledično bo Telekom Slovenije dolžan svojo vzorčno ponudbo dopolniti tako, da bo vanjo vnesel primerne pogodbene kazni, pri čemer Agencija predlaga višine pogodbene kazni, kot so navedene na začetku tega poglavja.

Agencija poudarja, da je skladno s Priporočilom o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah potreba po naložitvi obveznosti za naložitev rokov, lestvic za izvedbo posameznih dejavnosti in pogodbene kazni nujna, da bi se enako obravnavanje v celoti zagotovilo. Kot je pojasnjeno, so določeni primerni roki, lestvice za izvedbo posameznih dejanj in pogodbene kazni ukrep, s katerim bo izpolnjevanje obveznosti ustrezno zavarovano. Drugi operaterji so pri pogajanjih o časovnih rokih za izvedbo šibkejši od Telekoma Slovenije, zaradi česar ne bi mogli doseči, da bi Telekom Slovenije prostovoljno pristal na določitev primernih lestvic za izvedbo posameznih dejanj znotraj skrajno določenega roka in na določitev ustreznih pogodbene kazni za primer svojih nepravilnih ravnanj. Posledično je potrebno navedene lestvice in pogodbene kazni predpisati kot regulatorni ukrep, ki bo pripomogel k preprečitvi zlorab pomembne tržne moči, s tem pa se bo omogočil razvoj trga v smeri

večje konkurence. Ta ukrep se zato kaže kot primeren, poleg tega pa je nujen, saj na drugačen način (torej z morebitnimi milejšimi ukrepi) tega cilja ni mogoče doseči.

Temeljno izhodišče, ki je vodilo Agencijo pri določanju višine pogodbenih kazni, ki odražajo oziroma predstavljajo kompenzacijo za neuspešno zagotavljanje dogovorjene ravni storitev (SLA), je, da morajo biti le te dovolj visoke, da bodo Telekom Slovenije odvrčale od kršitev ter ga silile k pravočasnemu izpolnjevanju obveznosti do drugih operaterjev in tako zagotavljale, da do težav v zvezi z dostopanjem do omrežja in posledično do škode, ki bi s tem lahko nastala drugim operaterjem, v praksi ne bo prihajalo. Agencija je pri določanju višine pogodbene kazni primarno izhajala iz cen, ki jih Telekom Slovenije zaračunava operaterjem na upoštevnem trgu ter kazni določila v sorazmerju z njimi. Pri določitvi pogodbenih kazni je Agencija upoštevala tudi ekonomski položaj Telekoma Slovenije, še posebej pa dejstvo, da je navedena družba za leto 2019 izkazala poslovni prihodek iz prodaje v višini 602.231.000 EUR in čisti dobiček v višini 585.000 EUR (vir: Letno poročilo⁶⁶). Agencija je pri tem primerjala poslovne rezultate Telekoma Slovenije in potencialni izpad prihodka za druge operaterje, ki bi ga povzročila odpoved pogodbe s strani končnega uporabnika zaradi zamude. Ker drugi operater v primeru zamude Telekoma Slovenije pri dostopu z bitnim tokom in pri odpravi s tem povezanih napak končnemu uporabniku ne more pravočasno zagotoviti naročenih storitev, slednji lahko odpove pogodbo. Drugi operater zaradi zamude na strani Telekoma Slovenije najbolj utрпи izgubo na maloprodajnem trgu, kjer ne more svojemu končnemu uporabniku pravočasno zagotoviti želene storitve in mu le-te tudi zaračunati. Agencija je pri predlaganju navedene obveznosti upoštevala tudi načelo recipročnosti v smislu, da je tudi Telekom Slovenije v svojo vzorčno ponudbo za širokopasovni dostop z bitnim tokom ⁶⁷ vključil pogoje oziroma dodatne obveznosti (kot so npr. bančne garancije, sankcije za kršitev pogojev in podobno), s katerimi se želi zaščititi pred kršitvami pogodbenih dogovorov z operaterji. Agencija pa Telekomu Slovenije dopušča, da skupno višino pogodbene kazni v posameznem primeru omeji, saj bi bila le-ta v nasprotnem primeru lahko nesorazmerna z dejansko škodo. Pri določitvi najvišje pogodbene kazni za zamudo pri realizaciji izvedbe dostopa z bitnim tokom oziroma odpravi napak je Agencija ugotovila, da je običajni čas vezave naročnika pri posameznem operaterju 24 mesecev. Drugi operater pa lahko v primeru zamude na strani Telekoma Slovenije utрпи tudi večje izgube (vse potencialne maloprodajne prihodke), če mu končni uporabnik zaradi zamude na maloprodajnem trgu odpove naročniško pogodbo. Ker se v praksi prekinitve naročniškega razmerja lahko dogajajo skozi celotno obdobje vezave, Agencija ugotavlja, da je primerno, da se Telekomu Slovenije naložiti kazen v višini 18-kratnika zakupnine za ustrezno obliko dostopa z bitnim tokom. Zamude drugega operaterja na maloprodajnem trgu zaradi zamud s strani Telekoma Slovenije na medoperaterskem trgu pa imajo za posledico lahko tudi trajno izgubo ugleda drugega operaterja na trgu, zaradi česar Agencija zaključuje, da je naložitev predlaganih kazni nujno potrebna za zagotavljanje konkurenčnih razmer na trgu. V primeru napačnega odgovora na poizvedbo (da dostop z bitnim tokom ni mogoč) štejejo vsi nadaljnji dnevi do sanacije stanja za zamudo pri realizaciji dostopa z bitnim tokom. Učinek neupravičene zavrnitve je za operaterja lahko usoden in po mnenju Agencije lahko pomeni sredstvo za izrinjanje konkurence na trgu.

Glede na to, da predstavljajo pogodbene kazni v primerjavi s poslovnimi rezultati Telekoma Slovenije zanemarljive zneske, Agencija ugotavlja, da poslovanja navedene družbe nikakor ne morejo ogroziti. Na podlagi povedanega je predlagana obveznost sorazmerna tako glede na potencialno breme, ki ga terja, kot glede na cilje, ki se z njo zasledujejo, obenem pa je tudi nujna, saj bi se brez nje ustvarjali pogoji za razvoj slabe poslovne prakse, ki bi preko zmanjšanja sposobnosti zagotavljanja nivoja kakovosti storitev s strani drugih operaterjev v dogovorjenih časovnih okvirih vodila v izgubo njihovih

⁶⁶ <https://www.telekom.si/o-podjetju/arhiv-financnih-porocil/Letno-porocilo-STS-in-TS-2019.pdf>

⁶⁷ <http://www.telekom.si/operaterji/vzorcne-ponudbe/bro-sirokopasovni-dostop>

končnih uporabnikov in posledično vplivala na razvoj konkurence na trgu. Pogodbene kazni so bile Telekomu Slovenije naložene že s predhodno regulatorno odločbo in so se izkazale za učinkovito orodje za preprečevanje diskriminatornega ravnanja Telekoma Slovenije. Agencija na podlagi napisanega zaključuje, da je višina pogodbenih kazni, ki jih bo Telekom Slovenije dolžan še naprej imeti v vzorčni ponudbi, ustrezna in primerna.

Agencija je v okviru te obveznosti presojala tudi potrebo po nadaljnji naložitvi obveznosti oblikovanja in objave t.i. sporazumov o zagotavljanju nivoja kakovosti storitve (SLA) in ključnih kazalnikov uspešnosti (KPI). Agencija namreč ugotavlja, da je za uspešno spremljanje izvajanja naložene obveznosti enakega obravnavanja in uspešnosti zagotavljanja nivoja zagotavljanja storitve (SLA), kot tudi za prepoznavanje večjih ali novo nastalih problemov, treba oblikovati in objaviti podatke o kakovosti in dogovorjeni ravni storitev. Razlogi, ki terjajo naložitev obveznosti oblikovanja SLA (predvsem v smislu spoštovanja določenih rokov za izvedbo naročil in pogodbenih kazni ter za odpravo napak) in KPI (v smislu oblikovanja in objave podatkov o kakovosti), so predvsem v tem, da tako SLA kot KPI predstavljajo običajno poslovno prakso, pri čemer njuna učinkovita implementacija vodi v zagotavljanje enako kakovostnih storitev pod enakimi pogoji in posledično v zagotavljanje enakih konkurenčnih pogojev delovanja (t.i. »*level playing field*«), s katerimi se zasleduje oziroma omogoča pravilno delovanje trga. Vstopajoči operaterji lahko namreč na njihovi podlagi prek dostopanja do enako kakovostnih storitev za potrebe svojih končnih uporabnikov vzpostavijo učinkovito konkurenco na trgu in razvoj novih storitev na njem, imajo pa tudi možnost zagotavljanja nivoja kakovosti medsebojno primerljivih storitev, saj so mogoče vrednostne primerjave med ponudbo storitve dostopa z bitnim tokom, ki je namenjena notranjim organizacijskim enotam Telekoma Slovenije, in njegovo ponudbo istih storitev na medoperaterski ravni. Agencija je v preteklosti prejela tudi več prijav operaterjev zaradi napak Telekoma Slovenije pri odgovorih na prejete poizvedbe, zato Agencija kot del podatkov o kakovosti še nadalje vključuje tudi ta kazalnik. Poleg tega pa je potreba po oblikovanju in objavi primernih podatkov o kakovosti še posebej izpostavljena v Priporočilu o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah. Podatki o kakovosti so še posebej potrebni pri potrditvi dogovorov o nivoju zagotavljanja storitev, ter za spremljanje upoštevanja obveznosti enakega obravnavanja. Tako kot v primeru internih referenčnih ponudb, je tudi tu na mestu objava, saj se tako večja zaupanje akterjev na trgu v učinkovitost obveznosti enakega obravnavanja in seveda možnost preverjanja dejanske nediskriminacije. Primerna je razumna stopnja razdruževanja, ki predstavlja varovalo pred subtilnimi oblikami diskriminacije in ki pripomore k identificiranju potencialnih situacij, kjer lahko prihaja do nepredvidenih težav. Glede na to, da Telekom Slovenije ponuja dostop z bitnim tokom tako na medoperaterskem, kot tudi na maloprodajnem trgu, namreč obstaja nevarnost, da bi s ponujanjem storitev slabše kakovosti ostalim operaterjem na medoperaterskem trgu onemogočil ponujanje enako kakovostnih storitev na maloprodajnem trgu, ter s tem posredno slabšal njihov položaj na trgu, jim onemogočal enakovredno konkuriranje na trgu in jih na ta način izrival s trga. Kot je bilo pojasnjeno že zgoraj, je oblikovanje in objava podatkov o kakovosti ukrep, s katerim bo izpolnjevanje obveznosti še naprej ustrezno zavarovano. Ta ukrep se zato kaže kot primeren, saj je naravnani v doseganje zakonsko določenih ciljev, poleg tega pa je nujen, saj je ključnega pomena za učinkovito delovanje storitev, ker je le na ta način mogoče doseči opravljanje kakovostnih storitev. S predlagano obveznostjo bo, zaradi v praksi težko izvedljivega nadzora nad kakovostjo storitev, mogoča dejanska primerjava med ponudbo Telekoma Slovenije samemu sebi in ponudbo drugim operaterjem, z namenom zasledovanja njune usklajenosti in skladnosti ravnanja Telekoma Slovenije z obveznostjo enakega obravnavanja. Ker so te zaveze skladne z ustaljeno in običajno poslovno prakso in pogosto celo nujne za zagotavljanje pravilnega delovanja trga, je naložitev teh obveznosti v okviru obveznosti enakega obravnavanja Telekomu Slovenije sorazmerna, primerna in legitimna, saj se teh ciljev z blažjimi ukrepi ne da zasledovati. Predlagana obveznost Telekomu Slovenije ne bi smela predstavljati

prevelike dodatne obremenitve, saj Telekom Slovenija sprejema tako naročila, kot tudi prijave napak operaterjev prek istega informacijskega sistema. V kolikor se bo izkazalo nujno zaradi zagotavljanja večje transparentnosti, bo Agencija poročilo o izpolnjevanju KPI objavila tudi na svoji spletni strani.

Pomembnost naložitve ključnih kazalnikov uspešnosti v okviru Eol prepoznava tudi Komisija v Priporočilu o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah. Zaradi pomanjkanja preglednosti glede zagotavljanja kakovosti storitve je namreč pogosto težko ugotoviti diskriminatorno ravnanje operaterja s pomembno tržno močjo v razmerju do svoje maloprodajne enote oziroma povezanih družb v primerjavi z ostalimi operaterji. Zato so ključni kazalniki uspešnosti (KPI) najprimernejše orodje za odkrivanje možnega diskriminatornega ravnanja in povečanje preglednosti v zvezi z zagotavljanjem in kakovostjo reguliranih veleprodajnih proizvodov dostopa operaterja s pomembno tržno močjo na ustreznih trgih.

Enakovrednost vložkov kot učinkovit ukrep v okviru obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja med operaterji definirajo tako revidirana BEREC Skupna stališča o najboljših praksah pri regulaciji upoštevni trgov medoperaterski lokalni dostop⁶⁸, medoperaterski širokopasovni dostop⁶⁹ in medoperaterske zakupljene vode⁷⁰ kot tudi Priporočilo o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah. Enakovrednost vložkov (Eol) lahko Agencija naloži za optimalnejše oziroma učinkovitejše zagotavljanje izpolnjevanja obveznosti enakega obravnavanja v okviru katere naj bi se tak ukrep tudi naložil operaterju s pomembno tržno močjo na posameznem upoštevni trgu.

Enakovrednost vložkov (Eol) pa pomeni opravljanje storitev in zagotavljanje informacij svojim hčerinskim oziroma partnerskim podjetjem in operaterjem, ki želijo imeti dostop, pod enakimi pogoji: vključno s ceno in kakovostjo ravni storitev, v okviru enakih časovnih lestvic, z uporabo enakih sistemov in procesov ter z enako stopnjo zanesljivosti in razpoložljivosti.

Eol, kot je opredeljeno v Priporočilu o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah, se lahko uporablja za storitve dostopa ter povezane in pomožne storitve, ki so potrebne za zagotavljanje veleprodajnih produktov oziroma storitev svojim hčerinskim oziroma partnerskim podjetjem in drugim operaterjem, ki želijo imeti dostop do omrežja. Eol tako omejuje možnosti operaterja s pomembno tržno močjo za diskriminacijo drugih operaterjev z zavlačevanjem postopkov, ponujanjem slabše kakovosti storitev in oblikovanjem za druge operaterje neponovljivih produktov na trgu. Namen naložitve Eol je torej povezan z enakim obravnavanjem in ponovljivostjo. Namreč, drugim operaterjem je s ponudbo enakega oziroma primerljivega produkta oziroma storitve maloprodajni enoti operaterja s pomembno tržno močjo omogočeno, da tehnično ponovi maloprodajni produkt oziroma storitev operaterja s pomembno tržno močjo. To pomeni, da bi morale biti enako obravnavanje zagotovljeno povsod, kjer je to mogoče.

⁶⁸BEREC common position on best practice in remedies on the market for wholesale (physical) network infrastructure access (including shared or fully unbundled access) at a fixed location imposed as a consequence of a position of significant market power in the relevant market BoR (12) 127

⁶⁹BEREC common position on best practice in remedies on the market for wholesale broadband access (including bitstream access) imposed as a consequence of a position of significant market power in the relevant market BoR (12) 128

⁷⁰BEREC Common Position on best practices in remedies as a consequence of a SMP position in the relevant markets for wholesale leased lines BoR (12) 126

Eol se pogosto dopolnjujejo z naložitvijo ključnih kazalnikov uspešnosti (KPI), dogovorov o ravni storitev (SLA) in pogodbene kazni (SLG).

Namen naložitve EoO in Eol je povezan z enakim obravnavanjem in ponovljivostjo; drugim operaterjem je s ponudbo enakega oziroma primerljivega produkta oziroma storitve maloprodajni enoti operaterja s pomembno tržno močjo omogočeno, da tehnično ponovi maloprodajni produkt oziroma storitev operaterja s pomembno tržno močjo. To pomeni, da bi morale biti enako obravnavanje zagotovljeno povsod, kjer je to mogoče in zaželeno. Pri tem se EoO smatra kot manj stroga obveznost zagotavljanja enakega obravnavanja, medtem ko pomeni naložitev Eol bolj strogo naložitev obveznosti enakega obravnavanja in posledično tudi večjo zagotovilo za njeno izpolnjevanje.

Tako Eol kot tudi EoO pa se pogosto dopolnjujejo z naložitvijo ključnih kazalnikov uspešnosti (KPI), dogovorov o ravni storitev (SLA) in pogodbene kazni (SLG). Pri tem je Agencija v okviru izvajanja analize trga in oblikovanja regulatornih obveznosti ugotavljala sorazmernost naložitve obveznosti, zagotoviti ustrezne veleprodajne vložke na osnovi Eol in v primeru, da naložitev ni sorazmerna, o naložitvi EoO.

Pri naložitvi te obveznosti je skladno s priporočilom potrebno izvesti test sorazmernosti in na podlagi tega določiti najbolj ustrezno obliko enakega obravnavanja. Agencija je skladno s Priporočilom o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah pri oceni sorazmernosti med drugim upoštevala naslednje vidike: povečanje stroškov skladnosti z Eol je običajno majhno, kadar se oblikujejo novi sistemi, s tem je povezana odprava reguliranih veleprodajnih cen dostopa na omrežju NGA, možen pozitiven vpliv, ki ga lahko ima uporaba Eol na inovacije in konkurenco, morebitno prostovoljno zavzetost Telekom Slovenije, da zagotovi tistim, ki želijo imeti dostop, veleprodajne vložke na osnovi Eol, če takšna prostovoljna ponudba izpolnjuje pogoje iz priporočila in velikost družbe.

Telekom Slovenije mora ponujati vse storitve pod enakimi pogoji vsem operaterjem neglede na zakupljene količine, posebne odnose, regionalne ali druge posebne sporazume. Konkurenčnost na trgu se lahko zagotovi samo z enakimi pogoji za vse ponudnike storitev, zato bi lahko posebni sporazumi na katerikoli osnovi, ki bi posameznim iskalcem dostopa ponujali ugodnejše pogoje kot ostalim iskalcem dostopa, pomenil neenakopravne pogoje za tekmovanje na trgu in s tem oteževal pošteno konkurenco. Navedena obveznost je sorazmerna, saj Telekomu Slovenije ne povzroča nobenih dodatnih stroškov.

Glede na navedeno Agencija ugotavlja, da bo naložitev obveznosti enakega obravnavanja preprečila uveljavljanje nepoštenih pogojev za druge operaterje pri dostopanju do storitev dostopa z bitnim tokom in jim omogočila hitrejši vstop na trg. To je tudi v interesu končnih uporabnikov, saj večje število konkurenčnih operaterjev pomeni tudi večjo možnost izbire, kar pa praviloma vodi v kakovostnejše in cenejše storitve. Predlagana obveznost je tako nujna in primerna za zagotavljanje konkurence na upoštevnem trgu. Po drugi strani ta obveznost ne predstavlja neke dodatne storitve, ki jo Telekom Slovenije že doslej ne bi izvajal (gre namreč zgolj za kvalitativno spremembo v načinu in obsegu izvajanja obveznosti, ki jih navedena družba izvaja že na podlagi lastne vzorčne ponudbe) in je zato ekonomsko nevtralna ter za Telekom Slovenije ne predstavlja prekomernega bremena. Ker torej predlagani ukrepi pomenijo minimalne posege v sfero Telekom Slovenije, Agencija ugotavlja, da je obveznost z vidika ciljev, ki jih zasleduje, sorazmerna.

9.3 Obveznost zagotavljanja preglednosti

Zagotavljanje preglednosti pogojev operaterskega dostopa lahko Agencija naloži operaterju s pomembno tržno močjo na podlagi 102. člena ZEKom-1, tako da od njega zahteva razkritje določenih informacij v zvezi z operaterskim dostopom, na primer računovodske informacije, tehnične specifikacije, značilnosti omrežja, pogoje izvedbe in uporabe, vse pogoje, ki omejujejo dostop do oziroma uporabo storitev in aplikacij, zlasti glede prehoda z obstoječe infrastrukture in cene. Namen obveznosti zagotavljanja preglednosti je, da imajo vsi operaterji na trgu možnost vpogleda v tehnične lastnosti ter pogoje širokopasovnega dostopa do javnega komunikacijskega omrežja.

V skladu s 182. uvodno izjavo EECC so cilji obveznosti preglednosti pogojev za dostop, vključno s cenami, namenjeni pospešitvi pogajanj, izogibanju sporom in zaupanju udeležencem na trgu, da se storitve zagotavljajo brez diskriminacije. Poleg tega sta lahko odprtost in preglednost tehničnih vmesnikov še posebej pomembni za zagotovitev interoperabilnosti.

V skladu z 69. členom EECC je BEREC, v tesnem sodelovanju s Komisijo in po posvetovanju z deležniki, dne 21. decembra 2019 izdal smernice o minimalnih merilih vzorčne ponudbe⁷¹, ki bodo prispevale k dosledni uporabi obveznosti preglednosti. Navedene Smernice navajajo minimalni sklop meril, ki pa jih lahko nacionalni regulatorji dopolnijo oziroma prilagodijo glede na nacionalne in tržne okoliščine, celoten sklop pa zagotavlja konkurenčne in učinkovite pogoje dostopa za iskalce reguliranega dostopa do omrežij operaterjev s pomembno tržno močjo. Vzorčna ponudba je pri dostopu z bitnim tokom še vedno ključni element, saj dostop do te veleprodajne storitve na manj poseljenih geografskih območjih še vedno velja za pomembno sredstvo, ki alternativnim operaterjem omogoča učinkovito konkurenco prvotnim operaterjem.

Obveznost zagotavljanja preglednosti se vsebinsko dopolnjuje z obveznostjo enakega obravnavanja. Agencija ugotavlja, da bi bilo potrebno Telekomu Slovenije skupaj z obveznostjo enakega obravnavanja naložiti tudi obveznost zagotavljanja preglednosti. Izvajanje obveznosti enakega obravnavanja je v tem primeru mogoče le s hkratnim transparentnim prikazom vseh informacij in pogojev za dostop z bitnim tokom. Obveznost omogoča jasen pregled nad pogoji za dostop z bitnim tokom in s tem preprečuje nastajanje ovir pri vstopu novih ponudnikov na trg elektronskih komunikacij. Naložitev tega ukrepa bo zato nedvomno prispevala k učinkoviti konkurenci na trgu, kar je eden glavnih namenov ZEKom-1 in EECC.

Glede na zahtevnost storitve dostopa z bitnim tokom samo razkritje določenih informacij ne bi bilo dovolj, zato je potrebno objaviti ustrezno vzorčno ponudbo, ki glede na določbe Obligacijskega zakonika predstavlja splošne pogoje poslovanja. Ta vzorčna ponudba mora biti dovolj razčlenjena glede na potrebe trga, tako da iskalcem dostopa, ki želijo določeno storitev v zvezi z dostopom z bitnim tokom, ni treba plačati zmogljivosti, ki niso nujno potrebne za zahtevano storitev. Poleg tega mora biti zagotovljeno enako obravnavanje operaterjev (glede pogojev dostopa, cen, informacij itd.), ki dostopajo do omrežja Telekoma Slovenije, kot tudi njegove vertikalno povezane maloprodajne enote, to pa pomeni, da morajo veljati enaki pogoji za cel trg, neglede na količine po katerih operaterji povprašujejo. V tej vzorčni ponudbi morajo biti opisane storitve ter podrobne tehnične lastnosti, ki jih Telekom Slovenije ponuja v zvezi z dostopom z bitnim tokom, razčlenjene na komponente, v skladu s tržnimi potrebami, ter z njimi povezani pogoji, vključno s cenami, skupaj z dostopom do tehničnih vmesnikov, protokolov in drugih tehnologij, ki so potrebni za tovrstno obliko realizacije storitve.

⁷¹ BoR (19) 238 BEREC GUIDELINES on the minimum criteria for a reference offer
https://berec.europa.eu/eng/document_register/subject_matter/berec/regulatory_best_practices/guidelines/8899-berec-guidelines-on-the-minimum-criteria-for-a-reference-offer-relating-to-obligations-of-transparency

Opisana razčlenjenost vzorčne ponudbe je nujna, da se prepreči neutemeljeno vezavo storitev, ki bi jo lahko izvajal operater s pomembno tržno močjo.

Agencija je tako že z odločbo št. 300-131/2005-127 z dne 10.4.2006, odločbo št. 3824-50/2007-3 z dne 11.10.2007, odločbo št. 38244-2/2011/7 z dne 19. 4. 2011 in odločbo 38244-2/2017/19 z dne 5.12.2017 Telekomu Slovenije v okviru obveznosti zagotavljanja preglednosti naložila obveznost objave vzorčne ponudbe za veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg. Agencija je mnenja, da je naložitev obveznosti zagotavljanja preglednosti v obliki objave vzorčne ponudbe za Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg nujna, da se novim in kasnejšim vstopnikom na trg zagotovi transparentnost ponujenih storitev, ki bodo enake za vse operaterje.

Agencija bo na podlagi navedenega Telekomu Slovenije ponovno naložila obveznost, da objavi vzorčno ponudbo za osrednji dostop, pri čemer bo moral obstoječo vzorčno ponudbo v 30 dneh od vročitve odločbe dopolniti tako, da bo vključevala vse naložene obveznosti, pri tem bo za cenovne obveznosti veljalo, kot to izhaja iz cenovnih obveznosti. Tako dopolnjena in objavljena vzorčna ponudba bo začela veljati z datumom njene objave. Rok za pripravo in objavo je sorazmeren glede na potrebe po čimprejšnji uskladitvi obstoječe vzorčne ponudbe z naloženimi obveznostmi in zahtevnosti priprave dokumenta, ki predstavlja zgolj manjše administrativno breme.

Telekom Slovenije bo moral vzorčno ponudbo objaviti na primernem mestu na svojih spletnih straneh, tako da bo iskalcem dostopa enostavno dostopna. Vse spremembe, izbrisi in dopolnitve vsebine vzorčne ponudbe bodo morale biti vidno označene. Telekom Slovenije bo moral nadalje na spremembe in dopolnitve vzorčne ponudbe vidno opozarjati s posebej objavljenim obvestilom. O objavi navedene vzorčne ponudbe in o vseh njenih spremembah in dopolnitvah bo Telekom Slovenije moral obvestiti Agencijo in vse operaterje, s katerimi ima sklenjene pogodbe za dostop z bitnim tokom, najmanj 30 dni pred uveljavitvijo sprememb, če iz odločbe Agencije ne bo izhajalo drugače.

Agencija lahko v skladu z drugim odstavkom 102. člena ZEKom-1 od Telekoma Slovenije zahteva tudi računovodske informacije. Računovodske informacije so informacije o preteklih ali prihodnjih procesih in stanjih, ki izhajajo iz računovodstva; pripravljene so na podlagi računovodskih podatkov v okviru knjigovodenja ali računovodskega načrtovanja ter dopolnjene pri računovodskem nadziranju in računovodskem proučevanju. Shranjene so v obliki računovodskih poročil, najbolj združujoče računovodske informacije pa imajo obliko računovodskih izkazov.

Na navedeni podlagi bo Agencija Telekomu Slovenije naložila, da bo moral do 30. 6. vsakega tekočega leta na svoji spletni strani objaviti izkaz poslovnega izida in bilanco stanja za upošteveni trg 3b (za dejavnost veleprodajnega osrednjega dostopa na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg) skladno z [zadnjimi veljavnimi Slovenskimi računovodskimi standardi. Mednarodnimi standardi računovodskega poročanja \(MSRP\), kot jih je sprejela EU in v skladu z zahtevami Zakona o gospodarskih družbah \(ZGD\).](#) Kot primer dobre prakse Agencija navaja dokument Eircom Limited Historical Cost Separated Accounts⁷², ki ga objavlja irski nacionalni regulatorni organ za elektronske komunikacije ComReg. Dokument nakazuje na transparentnost in zaupanje operaterjev v pravilno razporejanje stroškov na tem upoštevnem trgu. Izkaz poslovnega izida in bilanca stanja bosta pokazala osnovne podatke o poslovanju Telekom Slovenije na tem upoštevnem trgu iz katerega bo razvidno, da iskalci dostopa ne plačujejo prekomernih cen za storitve dostopa na tem upoštevnem trgu. Izkaz poslovnega izida

⁷² https://www.eir.ie/opencms/export/sites/default/.content/pdf/regulatoryinformation/hca_fy_1819.pdf

prikazuje razliko med prihodki in odhodki določenega obračunskega obdobja, predstavljeni pa morajo biti resnično in pošteno.

Vzorčna ponudba za osrednji dostop bo morala vsebovati vse elemente, potrebne za učinkovito uporabo te storitve s strani iskalcev dostopa bo in morala obsegati najmanj naslednje sklope:

- pogoje za zagotavljanje dostopa do omrežnih zmogljivosti ter njihovo uporabo;
- podrobnosti operativnih procesov;
- pogoje zagotavljanja kakovosti storitev;
- splošne pogodbene pogoje

V nadaljevanju Agencija navaja, katere informacije bo moral Telekom Slovenije v okviru navedenih sklopov objaviti v svoji vzorčni ponudbi za lokalni dostop.

1. Pogoji za zagotavljanje dostopa do omrežnih zmogljivosti ter njihovo uporabo morajo vsebovati najmanj:
 - opis omrežnih zmogljivosti, z vsemi pogoji in podatki za osrednji dostop prek bakrenega in optičnega omrežja na regionalnem in nacionalnem nivoju;
 - tehnične zahteve v zvezi z osrednjim dostopom in uporabo omrežnih zmogljivosti, vključno s tehničnimi značilnostmi infrastrukture in pripadajočih zmogljivosti;
 - pogoje za zavrnitev ali prekinitev dostopa do omrežnih zmogljivosti, če je ogrožena varnost obratovanja ali celovitost omrežja Telekoma Slovenije;
 - seznam lokacij, na katerih bo omogočen dostop do omrežnih zmogljivosti;
 - pogoje za pridobitev informacij za zagotavljanje storitve reguliranega osrednjega dostopa;
 - pogoje za dostop do informacij Telekoma Slovenije, njegovega informacijskega sistema ali podatkovnih baz;
 - cene za vsako lastnost, funkcijo in zmogljivost, po posameznih elementih storitve, vključno z aneksi akcijskih ponudb in morebitnimi dolgoročnimi dogovori o cenah, ki morajo biti na voljo vsem operaterjem in objavljeni v vzorčni ponudbi;
 - druge pogoje dostopa, ki so opredeljeni v odločbi.
2. Podrobnosti operativnih procesov morajo vsebovati najmanj:
 - postopke za poizvedbo, izvedbo naročila in zagotavljanje osrednjega dostopa ter omejitve uporabe;
 - pogoje za prehod med različnimi oblikami veleprodajnega dostopa, vključno s hkratnim skupinskim prehodom končnih uporabnikov na določeni lokaciji, ter pogoje za prehod med nacionalnim in regionalnim nivojem dostopa;
 - način obveščanja pri prijavi napak in najavi vzdrževalnih del;
 - obveščanje o spremembah informacijskega sistema, ki vplivajo na iskalce dostopa;
 - podrobnosti o potrebnih preskusih interoperabilnosti, ki niso predmet poskusnega obdobja uvajanja novih proizvodov s strani Telekoma Slovenije;
 - specifikacijo opreme, ki se lahko uporablja v omrežju;
 - druge pogoje dostopa, ki so opredeljeni v odločbi.
3. Pogoji zagotavljanja kakovosti storitev morajo vsebovati najmanj:
 - določbe o nivoju zagotavljanja kakovosti storitev (SLA), ki vključujejo časovne okvirje za izvedbo posameznih opravil (poizvedba, izvedba naročila, odprava napake itd.);
 - ključne kazalnike uspešnosti (KPI) za posamezen SLA, kjer je to primerno;

- določila o plačilu pogodbenih kazni (SLG) za kršitve oziroma neizpolnjevanje naloženih obveznosti;
- druge pogoje, ki so opredeljeni v odločbi.

4. Splošni pogodbeni pogoji morajo vsebovati najmanj:

- standardne pogoje za sklenitev pogodbe;
- postopek reševanja sporov med strankama;
- podrobnosti glede veljavnost in odpovedi pogodb;
- izključitve in omejitve odgovornosti ter sankcije za kršitve pogojev;
- slovar izrazov, ki se nanaša na veleprodajne vložke in druge zadevne elemente.

Vzorčna ponudba bo morala vsebovati vse pogoje in podatke za osrednji dostop prek bakrenega in optičnega omrežja. Taka razčlenitev, ki temelji na obveznosti zagotavljanja preglednosti v zvezi z naloženima obveznostma enakega obravnavanja in dopustitve operatorskega dostopa, je potrebna, da bi se omogočilo tekoče reševanje odprtih vprašanj med operaterji, brez intervencije Agencije, hkrati pa se tako zagotavlja poštenost, razumnost in pravočasnost izpolnitve obveznosti. Objava primerne vzorčne ponudbe omogoča hitrejše sklepanje dogovorov, zagotavlja enako obravnavanje in preprečuje morebitne nepotrebne spore, kot tudi povečuje zaupanje v zagotavljanje veleprodajnih storitev pod enakimi pogoji ter s tem sledi cilju spodbujanja enakih konkurenčnih pogojev na trgu.

Telekom Slovenije bo moral poleg tega vzorčno ponudbo pripraviti tako, da bo iz nje razvidno, da je rezervacija zank (bakrenih ali optičnih) mogoča izključno za tehnične namene, v okviru katerih Telekom Slovenije le vzdržuje že obstoječe omrežje in zagotavlja njegovo celovitost enakopravno zase in vse druge operaterje, ki ga uporabljajo.

Vzorčna ponudba za osrednji dostop bo morala vsebovati vse cenovne pogoje, da se iskalcem dostopa omogoči izdelava poslovnih načrtov za osrednji dostop, saj se le tako lahko zagotovijo konkurenčne ponudbe na maloprodajni ravni. Tako bodo morale biti v vzorčni ponudbi Telekoma Slovenije objavljene cene vseh elementov, s katerimi se zagotavljajo veleprodajni vložki starejšega bakrenega omrežja in NGA omrežja za osrednji dostop in oblikovane v skladu z obveznostmi cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva.

Poleg tega bo morala vzorčna ponudba še naprej vsebovati pogoje zagotavljanja kakovosti storitev, ki vključujejo SLA, KPI in SLG. Objava vzorčne ponudbe je primerna, saj se z njo veča zaupanje akterjev na trgu v delovanje obveznosti enakega obravnavanja. Nadalje je primerna razumna stopnja razdruževanja oziroma razčlenbe storitev v vzorčni ponudbi, kar predstavlja varovalko pred subtilnimi oblikami diskriminacije in pripomore k identificiranju potencialnih situacij, kjer lahko prihaja do nepredvidenih kršitev. Navedena obveznost je še naprej nujna, da bodo lahko vstopajoči operaterji na maloprodajnem trgu svojim končnim uporabnikom ponujali kakovostne storitve ter s tem uspešno konkurirali ostalim udeležencem na trgu, obenem pa ne predstavlja nesorazmernega bremena za Telekom Slovenije glede na cilje, ki se jih z njo zasleduje, saj predstavlja le nadaljevanje izpolnjevanja že naložene obveznosti. Poleg tega bo moral Telekom Slovenije v vzorčno ponudbo za Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg vključiti vse pogoje povezane s predlaganimi obveznostmi dostopa, enakega obravnavanja in cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva.

Vzorčna ponudba bo morala vsebovati vse obveznosti, ki bodo opredeljene v predmetni odločbi, poleg tega pa bo lahko vsebovala tudi ostale zmogljivosti in storitve, ki so povezane z veleprodajnim osrednjim dostopom na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg, pri čemer bodo morale biti te jasno

označene. Telekom Slovenije bo moral oblikovati eno samo vzorčno ponudbo za vse regulirane zmogljivosti in storitve. Vzorčna ponudba ne sme vsebovati zmogljivosti ali storitev, ki niso povezane z veleprodajnim osrednjim dostopom na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg.

Agencija ugotavlja, da je objava vzorčne ponudbe sorazmeren ukrep, saj prispeva k transparentnemu delovanju Telekoma Slovenije, hkrati pa dopolnjuje naloženo obveznost enakega obravnavanja, pri tem pa ne predstavlja posebnega bremena za Telekom Slovenije, ki z vzorčno ponudbo sicer že razpolaga. Z objavo vzorčne ponudbe se preprečuje nastajanje ovir za vstop na trg. S tem se spodbuja vstop na trg novim ponudnikom in zagotavlja učinkovito konkurenco pri zagotavljanju elektronskih komunikacijskih storitev ter elektronskih komunikacijskih omrežij in povezanih zmogljivosti.

Predlagana obveznost zagotavlja ohranitev in izboljšanje konkurence na trgu, omogoča jasn pregled nad pogoji za osrednji dostop in s tem preprečuje nastajanje ovir pri vstopu novih ponudnikov na trg elektronskih komunikacij. Naložitev tega ukrepa bo zato nedvomno prispevala k učinkoviti konkurenci na trgu, kar je eden glavnih namenov ZEKom-1 in EECC.

Agencija ugotavlja, da so predlagani ukrepi primerni in sorazmerni ter preprečujejo, da bi Telekom Slovenije z nepreglednimi pogoji in cenami drugim operaterjem ponujal drugačne pogoje in cene, kot jih ponuja sebi oziroma svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem. Z nepreglednimi pogoji bi bil otežen vstop in delovanje drugih operaterjev, saj ti ne bi imeli jasnega pregleda nad zahtevanimi komponentami in cenami v zvezi z zagotavljanjem osrednjega dostopa. Agencija ugotavlja, da bi v praksi lahko prišlo do tega, da bi Telekom Slovenije posameznim operaterjem pri pogajanjih ponujal različne pogoje za operaterski dostop, v kolikor Agencija Telekomu Slovenije ne bi naložila obveznosti objave vzorčne ponudbe za osrednji dostop. Agencija na ta način sledi cilju spodbujanja enakih konkurenčnih pogojev na trgu in posledično ohranjanju konkurenčnosti na trgu.

9.4 Obveznost cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva

Na podlagi 106. člena ZEKom-1 lahko Agencija določenemu operaterju omrežja s pomembno s tržno močjo z odločbo naloži obveznost cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva.

Agencija lahko v skladu s prvim odstavkom 106. člena ZEKom-1 z odločbo, iz prvega odstavka 101. člena ZEKom-1, naloži določenemu operaterju omrežja s pomembno tržno močjo obveznosti v zvezi s pokrivanjem stroškov in kontrolo cen, vključno z obveznostmi glede stroškovne naravnosti cen in obveznostmi glede sistemov stroškovnega računovodstva, v povezavi z zagotavljanjem določene vrste medomrežnega povezovanja oziroma operaterskega dostopa.

Agencija naloži navedene obveznosti, če na podlagi analize upoštevni trgov oceni, da bi lahko operater omrežja s pomembno tržno močjo zaradi pomanjkanja učinkovite konkurence obdržal ali previsoke cene ali prenizko razliko med maloprodajnimi in veleprodajnimi cenami ter bi bilo to v škodo končnih uporabnikov (drugi odstavek 106. člena ZEKom-1). Skladno s tem namerava Agencija Telekomu Slovenije naložiti obveznosti cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva, razen v zvezi z izvajanjem storitev v naseljih, ki so navedena v Prilogi 1 te analize, kot to izhaja iz nadaljevanja.

Agencija namerava v okviru obveznosti cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva naložiti Telekomu Slovenije naslednje:

1. Telekom Slovenije bo moral za veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg do starejšega bakrenega omrežja (preko tehnologije različic xDSL s hitrostjo k

uporabniku manj kot 30 Mbit/s) na nacionalnem in regionalnem nivoju oblikovati in uveljaviti stroškovno naravnane cene mesečnega najema na podlagi stroškovne metodologije dolgoročnih prirastnih stroškov s pribitkom za splošne stroške (long-run incremental costs plus; LRIC+), v okviru katere se stroški nanašajo na celotno območje Republike Slovenije, in na podlagi tekočih stroškov (current cost accounting; CCA), pri čemer bo moral upoštevati vsakokrat veljavno primerno stopnjo donosnosti naložbe na vložena sredstva (nominalno tehtano povprečje stroškov kapitala (weighted average cost of capital; WACC) pred davki), ki jo izračunava Agencija za tradicionalna bakrena omrežja in za NGA omrežja. V okviru stroškovnih kalkulacij bo moral Telekom Slovenije upoštevati:

- stroškovno ceno mesečnega najema polno razvezanega dostopa do bakrene krajevne zanke, ki znaša na mesečni ravni 5,46 EUR (brez DDV), in
- v primeru dostopa z bitnim tokom na priključkih, na katerih je vključena PSTN ali ISDN storitev, od cene storitve golega bitnega toka (na priključkih, kjer ni vključena PSTN ali ISDN storitev), oblikovane v skladu z zgoraj opisano metodo, odšteti stroškovno naravnano ceno mesečnega najema dostopa ob spoštovanju obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja, pri čemer lahko ta strošek znaša največ 3,25 EUR mesečno (brez DDV).

Telekom Slovenije bo moral najkasneje v roku 30 dni od vročitve odločbe posodobiti podrobne stroškovne kalkulacije posameznih storitev, ki prikazujejo dovolj podrobne elemente kalkulacij, ter jih istočasno posredovati Agenciji skupaj z natančnim opisom uporabljenega modela stroškovnega računovodstva. V istem roku bo moral posodobljene cene objaviti ter jih istočasno uveljaviti, na svojih spletnih straneh pa v istem roku na pregleden način objaviti krajši opis modela stroškovnega računovodstva, ki prikazuje vsaj glavne kategorije, po katerih so stroški razvrščeni v skupine in pravila, ki se uporabljajo za razporeditev stroškov.

V primeru sprememb stroškovnih kalkulacij bo moral Telekom Slovenije najkasneje v roku 30 dni od nastanka sprememb Agenciji posredovati spremenjene stroškovne kalkulacije z natančnim opisom sprememb uporabljenega modela stroškovnega računovodstva, ter spremenjene cene istočasno objaviti ter jih uveljaviti najmanj 30 dni po njihovi objavi.

Najkasneje do 31. 12. vsakega tekočega leta, bo moral Telekom Slovenije Agenciji posredovati poročilo pooblaščenega revizorja o uporabljenem modelu stroškovnega računovodstva, ki ugotavlja njegovo skladnost z naloženimi obveznostmi, z veljavnimi priporočili Evropske komisije, priporočili BEREC ter zakonodajo na področju računovodstva. Hkrati bo moral izjavo o skladnosti objaviti na svojih spletnih straneh, skupaj z opisom modela stroškovnega računovodstva, ki prikazuje vsaj glavne kategorije, po katerih so stroški razvrščeni v skupine in pravila, ki se uporabljajo za razporeditev stroškov.

2. Telekom Slovenije bo moral za storitve veleprodajnega osrednjega dostopa na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg do NGA omrežja, upoštevati gospodarsko ponovljivost, in sicer za ceno mesečne zakupnine, ki se nanaša na:
 - NGA veleprodajni vložek, ki ga uporabljajo iskalci dostopa in dosega najmanj 20 - odstotni delež veleprodajnih priključkov na NGA omrežju Telekoma Slovenije, pri čemer se upošteva delež NGA priključkov na tem upoštevnem trgu, na zadnji dan preteklega meseca,
 - NGA veleprodajni vložek, ki ga uporabljajo iskalci dostopa in v zadnjih treh mesecih beleži najvišjo absolutno rast veleprodajnih priključkov na NGA omrežju Telekoma

Slovenije, pri čemer se upošteva rast NGA priključkov na tem upoštevnem trgu na zadnji dan preteklega meseca,

- NGA veleprodajni vložek, ki se nanaša na maloprodajni proizvod, ki dosega najmanj 10 – odstotni delež priključkov na NGA omrežju v aktualni maloprodajni ponudbi Telekoma Slovenije, pri čemer se upošteva delež priključkov na zadnji dan preteklega meseca, in hkrati ta NGA veleprodajni vložek predstavlja eno izmed dveh najbolj uporabljenih oblik dostopa na tem upoštevnem trgu, na zadnji dan preteklega meseca,
- NGA veleprodajni vložek, ki se nanaša na maloprodajni proizvod, ki v zadnjih treh mesecih beleži najvišjo absolutno rast priključkov na NGA omrežju v aktualni maloprodajni ponudbi Telekoma Slovenije, in hkrati ta NGA veleprodajni vložek predstavlja eno izmed dveh najbolj uporabljenih oblik dostopa na tem upoštevnem trgu, na zadnji dan preteklega meseca.

Telekom Slovenije bo moral najkasneje v roku 30 dni od vročitve odločbe pripraviti izračune, ki prikazujejo dovolj podrobne elemente kalkulacij za preverjanje obveznosti gospodarske ponovljivosti, ter jih istočasno posredovati Agenciji. V istem roku bo moral posodobljene veleprodajne cene objaviti ter jih uveljaviti najmanj 30 dni po njihovi objavi.

3. Za preverjanje obveznosti iz prve in druge alineje prejšnje točke bo moral Telekom Slovenije v roku prvih 15 koledarskih dni tekočega meseca Agenciji posredovati podatke oziroma informacije o:
 - nazivu NGA veleprodajnega vložka, tehnologiji dostopa (FTTH, xDSL s hitrostjo k uporabniku z vsaj vključno 30 Mbit/s in druge naprednejše tehnologije), hitrosti od uporabnika in k uporabniku, nivoju dostopa (regionalni nivo, nacionalni nivo) in o deležu (v %) NGA veleprodajnega vložka na zadnji dan preteklega meseca oziroma o številu priključkov v okviru absolutne rasti priključkov v zadnjih treh mesecih, pri čemer se upoštevajo priključki na tem upoštevnem trgu na zadnji dan preteklega meseca,
 - NGA veleprodajnemu vložku primerljivem maloprodajnem proizvodu Telekoma Slovenije z isto vrsto tehnologije in s hitrostjo, enaki ali najbližji hitrosti NGA veleprodajnega vložka in ki ima največji delež priključkov na NGA omrežju v aktualni maloprodajni ponudbi Telekoma Slovenije, skupaj z navedbo naziva, hitrosti od uporabnika in k uporabniku, tehnologije, deleža priključkov (v %) na NGA omrežju v aktualni maloprodajni ponudbi Telekoma Slovenije, z veljavnim cenikom in maloprodajno ponudbo ter s specifikacijo proizvoda,
 - o vseh ustreznih referenčnih veleprodajnih cenovnih parametrih, ki jih Telekom Slovenije za NGA veleprodajni vložek zaračunava iskalcu dostopa, da lahko ponovi primerljivo maloprodajno ponudbo Telekoma Slovenije in pripadajočih kalkulacijah, ki prikazujejo dovolj podrobne elemente kalkulacij za preverjanje obveznosti gospodarske ponovljivosti.

Za preverjanje navedene obveznosti iz tretje in četrte alineje prejšnje točke bo moral Telekom Slovenije v roku prvih 15 koledarskih dni tekočega meseca Agenciji posredovati podatke oziroma informacije o :

- nazivu vodilnega maloprodajnega proizvoda, tehnologiji (FTTH, xDSL s hitrostjo k uporabniku z vsaj vključno 30 Mbit/s in druge naprednejše tehnologije), hitrosti od uporabnika in k uporabniku, deležu priključkov (v %) oziroma številu priključkov v

okviru absolutne rasti priključkov na NGA omrežju v aktualni maloprodajnih ponudbi Telekom Slovenije, z veljavnim cenikom in maloprodajno ponudbo ter s specifikacijo proizvoda,

- nazivu NGA veleprodajnega vložka, tehnologiji (FTTH, xDSL s hitrostjo k uporabniku z vsaj vključno 30 Mbit/s in druge naprednejše tehnologije), hitrosti od uporabnika in k uporabniku in o nivoju dostopa (regionalni nivo, nacionalni nivo),
- o vseh ustreznih referenčnih veleprodajnih cenovnih parametrih, ki jih Telekom Slovenije za NGA veleprodajni vložek iz prejšnje alineje zaračunava iskalcu dostopa, da lahko ponovi maloprodajno ponudbo Telekom Slovenije in pripadajočih kalkulacijah, ki prikazujejo dovolj podrobne elemente kalkulacij za preverjanje obveznosti gospodarske ponovljivosti.

Za preverjanje obveznosti gospodarske ponovljivosti bo moral Telekom Slovenije najkasneje do 30.6. vsakega tekočega leta za preteklo leto pripraviti kalkulacije ustreznih prodajnih (downstream) stroškov, ki se nanašajo na celotno območje Republike Slovenije, na podlagi stroškovne metodologije dolgoročnih prirastnih stroškov s pribitkom za splošne stroške (long-run incremental costs plus; LRIC+) in na podlagi tekočih stroškov (current cost accounting; CCA) ter s pristopom enako učinkovitega operaterja (equally efficient operator; EEO), katerih inkrement oziroma prirast predstavljajo vsi širokopasovni priključki na maloprodajnem nivoju pri čemer bo moral upoštevati vsakokrat veljavno primerno stopnjo donosnosti naložbe na vložena sredstva (nominalno tehtano povprečje stroškov kapitala (weighted average cost of capital; WACC) pred davki), ki jo izračunava Agencija za NGA omrežja, ter jih v istem roku posredovati Agenciji.

4. Telekom Slovenije bo moral za ostale storitve dostopa, ki vključujejo:
 - dostop do omrežnih elementov oziroma naprav, ki so potrebne za prenos bitnega toka, v okviru katerega bo moral Telekom Slovenije zagotoviti dostop do svojega omrežja na nacionalnem in regionalnem nivoju,
 - kapacitete za storitve dostopa z bitnim tokom, ki jih je preko tega dostopa možno zagotoviti na povezanem maloprodajnem trgu (internet, IP telefonija (VoIP), IP televizija (IPTV) in druge storitve),
 - mesečni najem naprave BRAS Telekom Slovenije, v primeru, da se na razumno zahtevo operaterja zagotovi BRAS (oziroma druge primerljive naprave) Telekom Slovenije,
 - in ostale storitve, potrebne za zagotavljanje storitev veleprodajnega osrednjega dostopa na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg,

oblikovati veleprodajni cenovni strop na podlagi stroškovne metodologije dolgoročnih prirastnih stroškov s pribitkom za splošne stroške (long-run incremental costs plus; LRIC+), v okviru katere se stroški nanašajo na celotno območje Republike Slovenije, in na podlagi tekočih stroškov (current cost accounting; CCA), pri čemer bo moral upoštevati vsakokrat veljavno primerno stopnjo donosnosti naložbe na vložena sredstva (nominalno tehtano povprečje stroškov kapitala (weighted average cost of capital; WACC) pred davki), ki jo izračunava Agencija za tradicionalna bakrena omrežja in za NGA omrežja.

Najkasneje v roku 30 dni od vročitve odločbe bo moral posodobiti podrobne stroškovne kalkulacije posameznih storitev, ki prikazujejo dovolj podrobne elemente kalkulacij, ter jih v

istem roku posredovati Agenciji skupaj z natančnim opisom uporabljenega modela stroškovnega računovodstva.

V istem roku bo moral posodobljene cene, ki ne bodo višje od cenovnega stropa, objaviti ter jih istočasno uveljaviti, na svojih spletnih straneh pa v istem roku na pregleden način objaviti krajši opis modela stroškovnega računovodstva, ki prikazuje vsaj glavne kategorije, po katerih so stroški razvrščeni v skupine in pravila, ki se uporabljajo za razporeditev stroškov.

V primeru sprememb stroškovnih kalkulacij bo moral Telekom Slovenije najkasneje v roku 30 dni od nastanka sprememb Agenciji posredovati spremenjene stroškovne kalkulacije z natančnim opisom sprememb uporabljenega modela stroškovnega računovodstva, ter spremenjene cene istočasno objaviti ter jih uveljaviti najmanj 30 dni po njihovi objavi.

Najkasneje do 31.12. vsakega tekočega leta, bo moral Telekom Slovenije Agenciji posredovati poročilo pooblaščenega revizorja o uporabljenem modelu stroškovnega računovodstva, ki ugotavlja njegovo skladnost z naloženimi obveznostmi, z veljavnimi priporočili Evropske komisije, priporočili BEREC ter zakonodajo na področju računovodstva. Hkrati bo moral izjavo o skladnosti objaviti na svojih spletnih straneh, skupaj z opisom modela stroškovnega računovodstva, ki prikazuje vsaj glavne kategorije, po katerih so stroški razvrščeni v skupine in pravila, ki se uporabljajo za razporeditev stroškov.

5. V prehodnem obdobju, to je do uveljavitve cen storitev veleprodajnega osrednjega dostopa na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg, bo moral Telekom Slovenije ohraniti veleprodajne cene, veljavne v času izdaje nove regulatorne odločbe.

Povzetek obveznosti in predvidena časovnica

Storitev	Objava cen	Uveljavitev cen
<u>Prvi izračun:</u> Stroškovne cene za veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg do starejšega bakrenega omrežja (preko tehnologije različic xDSL s hitrostjo k uporabniku manj kot 30 Mbit/s)	30 dni od vročitve odločbe Agenciji posredovati stroškovne kalkulacije z opisom modela stroškovnega računovodstva	30 dni od vročitve odločbe Na spletnih straneh objaviti krajši opis modela stroškovnega računovodstva
<u>Nadaljnje spremembe:</u> Stroškovne cene za veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg do starejšega bakrenega omrežja (preko tehnologije različic xDSL s hitrostjo k uporabniku manj kot 30 Mbit/s)	30 dni od nastanka sprememb, hkrati tudi objava na spletni strani Agenciji posredovati stroškovne kalkulacije z opisom sprememb modela stroškovnega računovodstva	30 dni od objave na spletni strani
<u>Prvi izračun:</u> Stroškovne cene (cenovni strop) za ostale storitve dostopa do omrežnih elementov, druge oblike dostopa (internet, IP	30 dni od vročitve odločbe Agenciji posredovati stroškovne kalkulacije z opisom modela stroškovnega računovodstva	30 dni od vročitve odločbe Na spletnih straneh objaviti krajši opis modela stroškovnega računovodstva

telefonija, IP televizija), BRAS, ostale storitve		
<u>Nadaljnje spremembe:</u> Stroškovne cene (cenovni strop) za ostale storitve dostopa do omrežnih elementov, druge oblike dostopa (internet, IP telefonija, IP televizija), BRAS, ostale storitve	30 dni od nastanka sprememb, hkrati tudi objava na spletni strani Agenciji posredovati stroškovne kalkulacije z opisom sprememb modela stroškovnega računovodstva	30 dni od objave na spletni strani
<u>ERT – prvi izračun</u> mesečne zakupnine za NGA veleprodajne vložke	30 dni od vročitve odločbe Agenciji posredovati izračune, ki prikazujejo dovolj podrobne elemente kalkulacij za preverjanje obveznosti gospodarske ponovljivosti.	60 dni od vročitve odločbe
Posredovanje podatkov in informacij o vodilnih NGA veleprodajnih vložkih in o vodilnih maloprodajnih proizvodih	V roku prvih 15 koledarskih dni tekočega meseca Agenciji posredovati podatke oziroma informacije o vodilnih proizvodih in pripadajočih kalkulacijah, ki prikazujejo dovolj podrobne elemente kalkulacij za preverjanje obveznosti gospodarske ponovljivosti.	
Posredovanje prodajnih (downstream) stroškov na podlagi stroškovne metodologije LRIC+ in CCA ter EEO	Najkasneje do 30.6. vsakega tekočega leta za preteklo leto.	
Poročilo pooblaščenega revizorja o uporabljenem modelu stroškovnega računovodstva, ki ugotavlja njegovo skladnost z obveznostmi v odločbi	Najkasneje do 31.12. vsakega tekočega leta Agenciji posredovati Poročilo pooblaščenega revizorja. Najkasneje do 31.12. Izjavo o skladnosti objaviti na svojih spletnih straneh, skupaj z opisom modela stroškovnega računovodstva, ki prikazuje vsaj glavne kategorije, po katerih so stroški razvrščeni v skupine in pravila, ki se uporabljajo za razporeditev stroškov.	
V prehodnem obdobju, to je do uveljavitve cen storitev veleprodajnega osrednjega dostopa na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg, bo moral Telekom Slovenije ohraniti veleprodajne cene, veljavne v času izdaje nove regulatorne odločbe.		

Agencija želi z navedenimi in spodaj obrazloženimi posameznimi oblikami obveznosti cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva spodbujati učinkovite naložbe v novo in izboljšano infrastrukturo, ki predstavljajo glavno vzpodbudo razvoja trga elektronskih komunikacij, ter hkrati spodbujati učinkovito in trajnostno konkurenco.

Komisija je v Priporočilu o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah navedla, da je potrebna večja prožnost za spodbujanje naložb v infrastrukturo omrežij naslednje generacije (omrežja NGA), zlasti pri operaterjih s pomembno tržno močjo, in sklenila, da operaterji s pomembno tržno močjo pod določenimi pogoji ne bi smeli ponujati stroškovno naravnanih veleprodajnih proizvodov omrežij NGA, ampak bi morali uspešno opraviti preskus gospodarske ponovljivosti. BEREC je decembra 2014 izdal smernice o regulatornem računovodskem pristopu k preskusu gospodarske ponovljivosti (v

nadaljnem besedilu: Smernice ERT)⁷³. Cilji tega priporočila in teh smernic so izboljšanje regulativnih pogojev, potrebnih za ustvarjanje pogojev učinkovite konkurence na trgu, krepitev enotnega trga omrežja in storitev elektronskih komunikacij, povečanje pravne varnosti in regulativne predvidljivosti zaradi dolgoročnih obetov naložb v omrežja NGA ter spodbujanje investicij v NGA omrežja. Smernice ERT upoštevajo, da je ERT (preskus gospodarske ponovljivosti) posebna oblika preskusa cenovnih škarij za posamezne proizvode, povezane z omrežji NGA, ki nimajo uvedene obveznosti stroškovno naravnanih veleprodajnih cen dostopa.

Namen Priporočila o regulaciji NGA omrežij in Priporočila o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah je torej spodbujanje učinkovitih naložb v novo in izboljšano infrastrukturo ter inovacij na tem področju ob istočasnem priznavanju potrebe po ohranjanju učinkovite konkurence, ki je pomembna dolgoročna spodbuda za naložbe. Priporočilo o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah si poleg navedenega prizadeva:

- zagotoviti enake konkurenčne pogoje z uporabo strožjih pravil glede nediskriminacije;
- vzpostaviti predvidljive in stabilne regulirane veleprodajne cene dostopa do bakrenega omrežja, ter
- povečati gotovost glede razmer, ki bi morale privedi do neuedbe reguliranih veleprodajnih cen za dostop do storitev omrežij NGA.

9.4.1 Oblikovanje veleprodajnih cen za storitve veleprodajnega osrednjega dostopa za izdelke za množični trg do starejšega bakrenega omrežja

Telekomu Slovenije se bo v okviru obveznosti cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva naložila obveznost oblikovanja veleprodajnih cen za nacionalni in regionalni nivo veleprodajnega osrednjega dostopa za izdelke na fiksni lokaciji za množični trg do starejšega bakrenega omrežja (preko tehnologije različic xDSL s hitrostjo k uporabniku manj kot 30 Mbit/s) na osnovi metodologije dolgoročnih prirastnih stroškov s pribitkom za splošne stroške (long-run incremental costs plus; LRIC+), v okviru katere se stroški nanašajo na celotno območje Republike Slovenije, in na podlagi tekočih stroškov (current cost accounting; CCA), pri čemer bo moral upoštevati vsakokrat veljavno primerno stopnjo donosnosti naložbe na vložena sredstva (nominalno tehtano povprečje stroškov kapitala (weighted average cost of capital; WACC) pred davki), ki jo izračunava Agencija za tradicionalna bakrena omrežja.

Kot je določeno v Priporočilu o nediskriminaciji in stroškovnih metodah, je za izpolnjevanje ciljev regulativnega okvira primerna metodologija za izračun stroškov, s katero se oblikujejo cene dostopa, ki so čim bolj podobne cenam, pričakovanim na trgu z učinkovito konkurenco. Takšna metodologija za izračun stroškov bi morala temeljiti na sodobnem učinkovitem omrežju, odražati potrebo po stabilnih in predvidljivih veleprodajnih cenah bakrenega omrežja v daljšem obdobju, kar preprečuje bistvena nihanja in pretrese, da se zagotovi jasen okvir za naložbe in omogoči ustvarjanje stroškovno naravnanih cen bakrenega omrežja, ki se uporabljajo kot sidro za storitve omrežij NGA, ter ustrezno in skladno obravnavati učinek zmanjšanih količin, ki so posledica prehoda z bakrenih omrežij na omrežja NGA, tj. preprečevati umetno zviševanje veleprodajnih cen dostopa do bakrenega omrežja, kar bi bila sicer posledica prehoda odjemalcev na omrežja NGA operaterja s pomembno tržno močjo.

⁷³http://www.berec.europa.eu/eng/document_register/subject_matter/berec/regulatory_best_practices/guidelines/4782-berec-guidance-on-the-regulatory-accounting-approach-to-the-economic-replicability-test-ie-ex-antesector-specific-margin-squeeze-tests

Metodologija LRIC+ najbolje dosega te cilje za določanje cen reguliranih veleprodajnih storitev dostopa. Ta metodologija modelira povečane stroške za investicijsko vzdrževanje (vključno s fiksnimi stroški) in obratovalne stroške, ki nastanejo pri hipotetično učinkovitem operaterju pri zagotavljanju vseh storitev dostopa, ter dodaja pribitek za popolno pokrivanje skupnih stroškov. Zato metodologija LRIC+ omogoča pokrivanje vseh dejansko nastalih stroškov.

Glede na navedeno bo moral Telekom Slovenije oblikovati stroškovno naravnane cene mesečnega najema storitev veleprodajnega osrednjega dostopa na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg na regionalnem in nacionalnem nivoju za aktivne veleprodajne vložke do starejšega bakrenega omrežja (različice xDSL tehnologije s hitrostjo k uporabniku manj kot 30 Mbit/s) na osnovi stroškovne metodologije LRIC+ in stroškovne osnove CCA, pri čemer bo moral upoštevati naslednja določila:

- Upoštevajo se le tisti deli omrežja, ki so potrebni za izvedbo zahtevanih storitev veleprodajnega osrednjega dostopa na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg. Uporaba stroškovne metode, ki temelji na dejanskih prirastnih (inkrementalnih) stroških, ki jih ima Telekom Slovenije, zahteva pravilno alokacijo virov, ki so uporabljeni za izvedbo storitve dostopa.
- Glede na nivo, na katerem iskalec dostopa dostopa do omrežja Telekoma Slovenije, nastajajo naslednji omrežni stroški, ki jih Telekom Slovenije lahko upošteva:
 - Regionalni nivo:
 - strošek razvezave krajevne bakrene zanke;
 - strošek omrežnega elementa DSLAM/MSAN; in
 - strošek prenosne povezave med omrežnimi elementi DSLAM/MSAN in regionalno prevzemno točko (PoH).
 - Nacionalni nivo:
 - strošek razvezave krajevne bakrene zanke;
 - strošek omrežnega elementa DSLAM/MSAN; in
 - strošek prenosne povezave med omrežnimi elementi DSLAM/MSAN in nacionalno prevzemno točko (PoH).
- Telekom Slovenije bo moral v okviru stroška razvezave krajevne bakrene zanke upoštevati strošek polno razvezanega dostopa do bakrene krajevne zanke, ki ga je Agencija za storitve veleprodajnega lokalnega dostopa na fiksni lokaciji do bakrenega omrežja, ki ni nadgrajeno z vectoring tehnologijo, izračunala z lastnim stroškovnim modelom po metodologiji LRIC+, in znaša na mesečni ravni 5,46 EUR (brez DDV).
- Stroški omrežnih elementov DSLAM/MSAN, stroški prenosnih povezav med omrežnimi elementi DSLAM/MSAN in regionalno prevzemno točko (PoH) oziroma stroški prenosnih povezav med omrežnimi elementi DSLAM/MSAN in nacionalno prevzemno točko (PoH) morajo izhajati iz stroškovnih kalkulacij Telekoma Slovenije po stroškovni metodologiji LRIC+ in CCA.
- Telekom Slovenije bo moral v primeru dostopa z bitnim tokom na priključkih, na katerih je vključena PSTN ali ISDN storitev, tako kot v sedaj veljavni regulatorni odločbi, operaterjem od cene za storitve golega bitnega toka, odšteti stroškovno naravnano ceno dostopa ob spoštovanju obveznosti enakega obravnavanja, pri čemer lahko ta strošek znaša največ 3,25 EUR mesečno (brez DDV).
- Pri vzpostavitvi stroškovnega modela bo moral Telekom Slovenije upoštevati priporočila Evropske komisije, smernice BEREC ter zakonodajo na področju računovodstva.

Stroškovno naravnane cene morajo zagotavljati tudi primerno donosnost vloženega kapitala. Kot primerno stopnjo donosnosti naložbe glede na vložena sredstva bo Agencija upoštevala vsakokrat veljavno tehtano povprečje stroškov kapitala (WACC) hipotetično učinkovitega operaterja za tradicionalna bakrena omrežja na fiksni lokaciji, izračunano s strani Agencije. Trenutno predlagana stopnja donosnosti vloženega kapitala (nominalni WACC pred davki) hipotetično učinkovitega operaterja v panogi telekomunikacijskih dejavnosti za starejše bakreno omrežje znaša 4,82 %, ki ga je Agencija izračunala in hkrati z analizo objavila na svojih spletnih straneh in bo po zaključenem javnem posvetovanju veljala za leto 2021. Glede na navedeno bo Agencija v okviru te obveznosti Telekomu Slovenije naložila, da upošteva primerno stopnjo donosnosti naložbe na vložena sredstva, ki jo predstavlja tehtano povprečje stroškov kapitala (nominalni WACC pred davki) hipotetično učinkovitega operaterja. Ta stroškovna metodologija (LRIC+) omogoča tudi investiranje Telekoma Slovenije v infrastrukturo, saj dopušča ustrezno povračilo stroškov kapitala (WACC), s čimer se zagotavlja primerna stopnja donosnosti naložbe glede na vložena sredstva in s tem povezana tveganja.

Agencija ugotavlja, da je najprimernejši način, da za storitve, s katerimi se zagotavlja osrednji veleprodajni dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg do starejšega bakrenega omrežja, in sicer na regionalnem in nacionalnem nivoju, naloži Telekomu Slovenije oblikovanje veleprodajnih cen mesečnega najema teh storitev dostopa na podlagi stroškovne metodologije, ki bo omogočala učinkovito konkurenco in hkrati spodbujala učinkovito vlaganje v NGA infrastrukturo. Glede na navedeno bo moral Telekom Slovenije mesečno naročnino veleprodajnega osrednjega dostopa na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg preko starejšega bakrenega omrežja (tehnologije različic xDSL s hitrostjo k uporabniku manj kot 30 Mbit/s) za regionalni in nacionalni nivo oblikovati po stroškovni metodologiji LRIC+, v okviru katere se stroški nanašajo na celotno območje Republike Slovenije.

Agencija ugotavlja, da je pomembno, da so veleprodajne cene mesečnega najema na regionalnem in nacionalnem nivoju osrednjega veleprodajnega dostopa na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg do starejšega bakrenega omrežja, stroškovno naravnane, in ne bi smele biti višje od stroškov učinkovitega operaterja, zato Agencija meni, da je primerna stroškovna metodologija LRIC+ CCA. Veleprodajne cene, oblikovane na podlagi stroškovne metodologije LRIC+ in na osnovi tekočih stroškov (CCA), bodo Telekomu Slovenije omogočale pokrivanje dejanskih nastalih stroškov učinkovitega operaterja z ustreznim donosom na vloženi kapital in bodo omogočale iskalcu dostopa učinkovit vstop na trg.

Glede na navedeno bo Agencija Telekomu Slovenije naložila, da za storitve osrednjega veleprodajnega dostopa na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg do starejšega bakrenega omrežja na regionalnem in nacionalnem nivoju oblikuje in uveljavi stroškovno naravnane cene mesečnega najema na podlagi stroškovne metodologije LRIC+, v okviru katere se stroški nanašajo na celotno območje Republike Slovenije, in na podlagi tekočih stroškov (CCA), torej da v okviru kalkulacij upošteva vrednotenje sredstev na podlagi tekočih stroškov vzpostavitve sodobnega učinkovitega omrežja, ter upošteva primerno stopnjo donosnosti naložbe na vložena sredstva, ki jo predstavlja tehtano povprečje stroškov kapitala (nominalni WACC pred davki) hipotetično učinkovitega operaterja.

Spoštovanje oblikovanja stroškovno naravnanih cen osrednjega veleprodajnega dostopa na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg do starejšega bakrenega omrežja bo Agencija preverjala na podlagi ustreznih stroškovnih kalkulacij Telekoma Slovenije. V skladu z navedenim bo moral Telekom Slovenije najkasneje v roku 30 dni od vročitve regulatorne odločbe pripraviti oziroma posodobiti podrobne stroškovne kalkulacije posameznih storitev, ki prikazujejo dovolj podrobne elemente kalkulacij, ter jih istočasno posredovati Agenciji skupaj z natančnim opisom uporabljenega modela stroškovnega

računovodstva. V istem roku bo moral posodobljene cene tudi uveljaviti, na spletnih straneh pa na pregleden način objaviti krajši opis modela stroškovnega računovodstva, ki prikazuje vsaj glavne kategorije stroškov, po katerih so stroški razvrščeni v skupine in pravila, ki se uporabljajo za razporeditev stroškov.

Agencija predvideva, da bo Telekom Slovenije posodobil in prilagodil obstoječe stroškovne kalkulacije, ki že temeljijo na stroškovni metodologiji LRIC+ in na podlagi tekočih stroškov (CCA). Glede na to, da Telekom Slovenije že oblikuje cene teh storitev po stroškovni metodologiji LRIC+, v okviru katere se stroški nanašajo na celotno območje Republike Slovenije, in na podlagi tekočih stroškov (CCA), je Agencija mnenja, da Telekom Slovenije pri pripravi stroškovnih kalkulacij, ki temeljijo na isti stroškovni metodologiji, ne potrebuje daljšega časovnega okvirja priprave, saj s stroškovnimi kalkulacijami po posameznih storitvah že razpolaga. Telekom Slovenije ima namreč že na podlagi trenutno veljavne regulatorne odločbe za te storitve vzpostavljen stroškovni model po metodologiji LRIC+ in na podlagi tekočih stroškov (CCA), zato Agencija meni, da je rok 30 dni od vročitve odločbe za pripravo stroškovnih kalkulacij primeren, in ne predstavlja nesorazmernega bremena. Agencija bo Telekomu Slovenije naložila, da v okviru stroškovne metodologije LRIC+ upošteva stroške, ki se nanašajo na celotno območje Republike Slovenije, saj se v okviru te obveznosti nadaljuje in ohranja regulacija oziroma metodologija vodenja stroškov na nacionalni ravni kot doslej. Navedeno ne pomeni, da je Telekom Slovenije reguliran na celotnem območju Republike Slovenije, temveč bo Agencija spremljala spoštovanje te obveznosti le na reguliranih območjih.

Dodatno bo moral Telekom Slovenije na podlagi šestega odstavka 106. člena ZEKom-1 Agenciji, najkasneje do 31. 12. vsakega tekočega leta, posredovati poročilo pooblaščenega revizorja o uporabljenem modelu stroškovnega računovodstva, ki ugotavlja njegovo skladnost z naloženimi obveznostmi, z veljavnimi priporočili Evropske Komisije, smernicami BEREC ter zakonodajo na področju računovodstva. Telekom Slovenije bo moral izjavo o skladnosti objaviti na svojih spletnih straneh, skupaj z opisom modela stroškovnega računovodstva, ki prikazuje vsaj glavne kategorije, po katerih so stroški razvrščeni v skupine, in pravila, ki se uporabljajo za razporeditev stroškov. Navedena predlagana obveznost je potrebna, da se zagotovi, da so stroški, ki predstavljajo vhodne podatke za preverjanje obveznosti gospodarske ponovljivosti, hkrati pa tudi predstavljajo vhodne podatke za izračun cen na podlagi stroškovne metodologije LRIC+ in na podlagi tekočih stroškov (CCA), razporejeni pravilno in skladno z zakonodajo in priporočili Evropske komisije. Agencija ugotavlja, da je sicer z Zakonom gospodarskih družbah določeno, da morajo gospodarske družbe revidirati računovodske izkaze. Vendar računovodsko poročilo, ki je tudi del letnega poročila Telekoma Slovenije, ne predstavlja dokazila oziroma skladnosti za izpolnjevanje predlagane obveznosti, se pravi skladnosti uporabe sistema stroškovnega računovodstva za podporo cenovnega nadzora na podlagi predlagane stroškovne metodologije LRIC+ in na podlagi tekočih stroškov (CCA). Revidiranje skladnosti stroškovnega modela zahteva specifična strokovna znanja in določeno časovno obdobje, zato bo agencija naložila Telekomu Slovenije, da se izjava o skladnosti objavi vsako leto in sicer do 31. 12. vsakega tekočega leta. Predlagana obveznost je nujna in sorazmerna, saj se s tem vzpostavlja zaupanje v razporejanje stroškov skladno s predlagano metodologijo, ki je podlaga za izračun cen na tem upoštevnem trgu.

V primeru sprememb stroškovnih kalkulacij pa bo moral Telekom Slovenije najkasneje v roku 30 dni od nastanka sprememb Agenciji v skladu s petim odstavkom 106. člena ZEKom-1 posredovati spremenjene stroškovne kalkulacije z natančnim opisom sprememb uporabljenega modela stroškovnega računovodstva, ter spremenjene cene istočasno objaviti. Spremenjene cene pa bo moral uveljaviti vsaj 30 dni po njihovi objavi, kar je v skladu tudi z obveznostjo zagotavljanja preglednosti. Pri

tem Agencija pričakuje spremembe stroškovnih kalkulacij le v primeru morebitne spremembe tehtanega povprečja stroškov kapitala (WACC), spremenjene stroškovne osnove zaradi sprememb stroškov posameznega poslovnega leta oziroma zaradi objektivno spremenjenih alokacijskih faktorjev.

Obveznost oblikovanja cen na podlagi stroškovnega modela LRIC+ je primerna in sorazmerna, saj je nujno potrebna za zagotovitev ustreznih cen na veleprodajnem trgu, hkrati pa za Telekom Slovenije ne predstavlja prevelikega bremena, saj upošteva stroške učinkovitega zagotavljanja storitev, vključno s primernim donosom na kapital. Agencija se je odločila za metodologijo LRIC s pribitkom za splošne stroške (plus), saj ta operaterju omogoča tudi povračilo skupnih stroškov, zato je z vidika načela sorazmernosti primerna, hkrati pa vzpodbuja investiranje v NGA omrežja.

Obveznost oblikovanja cen skladno z opisanimi metodami cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva je primerna in sorazmerna, saj je nujno potrebna za preprečitev prekomernih cen na tem segmentu veleprodajnega trga, hkrati pa za Telekom Slovenije ne predstavlja prevelikega bremena, saj Telekom Slovenije za te storitve že na podlagi trenutno veljavne odločbe razpolaga s stroškovnimi kalkulacijami, ki temeljijo na stroškovni metodologiji LRIC+ in stroškovni osnovi CCA.

Z naložitvijo obveznosti oblikovanja cen v skladu z opisanimi metodami cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva po metodologiji LRIC+ in CCA. Agencija sledi cilju spodbujanja investicij v novo in izboljšano infrastrukturo, ki predstavljajo glavno vzpodbudo razvoja trga elektronskih komunikacij, ter spodbujanju trajnostne in učinkovite konkurence, z namenom, da bi končni uporabniki imeli na voljo večje možnosti glede izbire, kvalitete in cene. Agencija ugotavlja, da je stroškovna metodologija LRIC+ primerna, saj omogoča doseganje ciljev regulatornega okvirja, to je doseči ustrezno ravnotežje med zagotavljanjem učinkovitega vstopa na trg in zadostnimi spodbudami za naložbe, zlasti v omrežja NGA, ter s tem zagotavljanjem novih, hitrejših širokopasovnih storitev boljše kakovosti.

Metodologija je tudi v skladu s Priporočilom Komisije z dne 19. septembra 2005 o ločenem računovodstvu in sistemih stroškovnega računovodstva na osnovi regulativnega okvira za elektronske komunikacije (2005/698/ES)⁷⁴, v nadaljevanju Priporočilo Komisije o ločenem računovodstvu in sistemih stroškovnega računovodstva, ki navaja, da je vsaka predpisana metodologija stroškovnega računovodstva, ki se uporablja zlasti kot osnova za odločbe o cenovnem nadzoru, določena na način, ki spodbuja učinkovite naložbe, opredeljuje možno protikonkurenčno obnašanje, zlasti zmanjševanje škarij cen, in mora biti skladna s cilji politike nacionalnega regulatornega organa.

9.4.2 Oblikovanje veleprodajnih cen za storitve veleprodajnega osrednjega dostopa na fiksni lokacija za izdelke za množični trg do NGA omrežij

Med aktivne veleprodajne vložke NGA omrežja se uvrščajo tisti veleprodajni vložki na omrežju NGA, preko katerih je možno zagotavljati cilje Digitalne agende 2020 glede pasovne širine, pokritosti in uveljavljanja. Glede na izsledke analize tega upoštevnega trga aktivni veleprodajni produkti omrežja NGA zajemajo dostop z bitnim tokom preko NGA bakrenega omrežja in dostop z bitnim tokom preko optičnega omrežja, oboje na nacionalnem in regionalnem nivoju.

Konkurenčni pritiski so se na maloprodajnem nivoju, ki izhajajo iz bakrenega sidra ali iz ene ali več alternativnih NGA infrastruktur drugih operaterjev, ki vplivajo na oblikovanje maloprodajnih cen

⁷⁴ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32005H0698&from=SL>

Telekoma Slovenije, od dneva uveljavitve trenutno veljavne regulatorne odločbe na predmetnem trgu povečali, zaradi česar se lahko v skladu s Priporočilom o regulaciji NGA omrežij in Priporočilom o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah ob izpolnitvi določenih pogojev naložijo ukrepi, ki omogočajo prožnost pri oblikovanju cen na trgu in hkrati ščitijo konkurenco. Na trgu obstaja dokazljiva ovira za maloprodajno ceno Telekoma Slovenije, in sicer oviro na maloprodajnem nivoju predstavljajo konkurenčni pritiski operaterjev, ki izhajajo ali iz bakrenega sidra ali pa iz ene ali več alternativnih infrastruktur. Bakreno sidro pri tem pomeni stroškovno naravnano veleprodajni proizvod dostopa do bakrenega omrežja, ki omejuje cene dostopa do omrežja NGA tako, da se bodo cene storitev omrežja NGA oblikovale v skladu s pripravljenostjo iskalcev dostopa, da plačajo dodatne zmogljivosti in funkcije, ki jih lahko zagotovi maloprodajni proizvod, ki temelji na omrežju NGA, v primerjavi z maloprodajnim proizvodom, ki temelji na bakrenem omrežju. Bakreno sidro predstavlja tako stroškovno naravnano ceno dostopa do starejšega bakrenega omrežja, ki zajema povsem razvezan dostop in sodostop do krajevne bakrene zanke. Ovira za maloprodajno ceno Telekoma Slovenije še ne pomeni, da na veleprodajnem nivoju obstaja učinkovita konkurenca, pomeni pa, da takšna ovira preprečuje Telekomu Slovenije oblikovanje pretiranih maloprodajnih cen proizvodov na NGA omrežju.

Glede na to, da obstaja dokazljiva ovira (bakreno sidro) za maloprodajne cene Telekoma Slovenije, bo Agencija v skladu z določili Priporočila o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah za aktivne veleprodajne produkte v omrežje NGA, na podlagi obveznosti preprečevanja pre nizke razlike med maloprodajnimi in veleprodajnimi cenami ponovno uvedla obveznost gospodarske ponovljivosti. Agencija bo uvedla obveznost gospodarske ponovljivosti hkrati z naložitvijo obveznosti enakovrednosti vložkov in obveznosti tehnične ponovljivosti.

Preskus gospodarske ponovljivosti

V nadaljevanju je predstavljena metodologija za izvedbo preskusa gospodarske ponovljivosti (ERT), ki ga bo Agencija izvajala v skladu z določili Priporočila o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah. Metodologija in izvedba ERT modela se razlikuje od preskusov škarij cen, ki se lahko v skladu s konkurenčnim pravom izvajajo naknadno, in tudi ne posega vanje.

Da bi lahko iskalec dostopa učinkovito konkuriral operaterju s pomembno tržno močjo, mora biti sposoben ponoviti ponudbo operaterja s pomembno tržno močjo, tako s tehničnega kot tudi z ekonomskega vidika. V številnih primerih iskalci dostopa uporabljajo veleprodajne storitve, ki jih zagotavlja operater s pomembno tržno močjo. Nato dodajo dodatne zmogljivosti, ki jih zagotavljajo z lastno omrežno infrastrukturo in/ali jih kupujejo od tretjih oseb, da bi bili sposobni tehnično ponoviti maloprodajno ponudbo operaterja s pomembno tržno močjo. Če se predpostavlja, da so iskalci dostopa sposobni tehnično ponoviti maloprodajne storitve operaterja s pomembno tržno močjo, morajo biti sposobni to storiti tudi ekonomsko učinkovito, ob upoštevanju maloprodajnih cen, ki jih zaračunava operater s pomembno tržno močjo. Tako morajo biti sposobni gospodarsko ponoviti maloprodajno ponudbo operaterja s pomembno tržno močjo.

Pri tem je treba upoštevati različne skupine stroškov:

- a) stroški maloprodaje - stroški prodaje, trženja in zagotavljanja storitev;
- b) operativni stroški iz poslovanja (režijski stroški);
- c) operativni stroški, povezani z omrežjem in vsebino;
- d) stroški lastnega omrežja in vsebine;
- e) drugi veleprodajni stroški tretjih oseb;
- f) drugi veleprodajni stroški operaterja s pomembno tržno močjo;
- g) referenčne cene reguliranih NGA veleprodajnih vložkov operaterja s pomembno tržno močjo.

V Prilogi II k Priporočilu o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah so opredeljeni naslednji ključni parametri preskusa gospodarske ponovljivosti, ki jih določi Agencija:

- ustrezni prodajni (downstream) stroški;
- ustrezni stroškovni standard;
- ustrezni regulirani veleprodajni vložki in ustrezne referenčne cene;
- ustrezni maloprodajni proizvodi;
- in ustrezno obdobje.

Preskus gospodarske ponovljivosti ugotavlja razliko med maloprodajno ceno ustreznega maloprodajnega proizvoda operaterja s pomembno tržno močjo na eni strani ter vsoto ustreznih reguliranih veleprodajnih (upstream) in prodajnih (downstream) stroškov na drugi strani. V kolikor je vsota stroškov nižja ali enaka maloprodajni ceni proizvoda operaterja s pomembno tržno močjo in je rezultat preskusa večji ali enako nič, je proizvod uspešno opravil preskus gospodarske ponovljivosti. V primeru negativnega rezultata preskus gospodarske ponovljivosti ni uspel.

Pregled izvajanja gospodarske ponovljivosti, vključno s primeri, ki je podrobno predstavljen v nadaljevanju.

Parametri za ERT Upošteveni trg 3b	Ustrezni maloprodajni proizvodi (»vodilni proizvodi)	Ustrezni regulirani veleprodajni vložki	Primer MP proizvoda za test ERT	Primer VP vložka za test ERT
NGA VP vložki: (BSA regionalni in nacionalni nivo na FTTH in BSA regionalni in nacionalni nivo VDSL >= 30Mbit/s download)				
Poročanje vsakega 15. v mesecu na zadnji dan preteklega meseca	MP proizvod dosega najmanj 10% delež MP proizvodov na NGA omrežju TS v aktualni ponudbi TS (naziv NGA MP proizvoda, hitrost, tehnologija, % MP priključka v aktualni ponudbi TS, veljavni cenik, prodajna ponudba, specifikacije proizvoda)	VP vložek, ki omogoča tehnično in gospodarsko ponovljivost glede na tehnologijo na dveh vrstah VP dostopa, ki predstavljata najvišji delež VP priključkov na NGA omrežju na tem trgu (naziv NGA VP vložka, % VP vložka na NGA omrežju na tem trgu)	<p>Primer:</p> <p>Proizvod TS A – optika – 100/20 Mbit/s – 40% delež na NGA omrežju, v aktualni ponudbi</p> <p>Proizvod TS C – optika – 200/40 Mbit/s – 15% delež na NGA omrežju, v aktualni ponudbi</p>	<p>Primer:</p> <p>Dva VP vložka, ki predstavljata najvišji delež VP priključkov sta: regionalni nivo FTTH, nacionalni nivo VDSL</p> <p>Za proizvod TS A = VP vložek = regionalni FTTH 100/20 Mbit/s in nacionalni nivo VDSL 100/20 Mbit/s – ne obstaja tehnična ponovljivost -> ne gre v test ERT</p> <p>Za proizvod TS C = VP vložek = regionalni FTTH 200/40 Mbit/s in nacionalni nivo VDSL 200/40 – ne obstaja tehnična ponovljivost -> ne gre v test ERT</p>

<p>Poročanje vsakega 15. v mesecu na zadnji dan preteklega meseca</p>	<p>MP proizvod, ki dosega najvišjo absolutno rast v zadnjih 3 mesecih na NGA omrežju TS v aktualni ponudbi TS (naziv NGA MP proizvoda, hitrost, tehnologija, absolutna rast naročnikov, veljavni cenik, prodajna ponudba, specifikacije proizvoda)</p>		<p>Primer: Proizvod TS D – optika – 600/100 Mbit/s – 2.500 novih naročnikov v zadnjih 3 mesecih</p>	<p>Primer: Za proizvod TS D = VP vložek = regionalni FTTH 600/100 regionalni, nacionalni nivo VDSL 600/100 Mbit/s – ne obstaja tehnična ponovljivost -> ne gre v test ERT</p>
	<p>Ustrezni maloprodajni proizvodi (»vodilni proizvodi)</p>	<p>Ustrezni regulirani VP vložki, ki jih uporabljajo iskalci dostopa</p>	<p>Primer MP proizvoda za test ERT</p>	<p>Primer VP vložka za test ERT</p>
<p>Poročanje vsakega 15. v mesecu na zadnji dan preteklega meseca</p>	<p>MP proizvod, ki omogoča tehnično in gospodarsko ponovljivost in je enak oziroma primerljiv glede na tehnologijo, hitrost in ima hkrati najvišji tržni delež MP priključkov na NGA omrežju TS v aktualni ponudbi TS (naziv NGA MP proizvoda, hitrost, tehnologija, % MP priključka v aktualni ponudbi TS, veljavni cenik, prodajna ponudba, specifikacije proizvoda)</p>	<p>VP vložek, ki dosega najmanj 20% delež VP priključkov na NGA omrežju na tem upoštevem trgu (naziv VP vložka, hitrost, % VP priključka vložka na NGA omrežju na tem trgu)</p>	<p>Primer: Proizvod TS A – optika – 100/20 Mbit/s Proizvod TS F – VDSL – 30/10 Mbit/s</p>	<p>Primer: VP vložek = regionalni nivo FTTH 100/20 Mbit/s – 30% delež na NGA omrežju, na tem upoštevem trgu VP vložek = nacionalni nivo VDSL 30/10 Mbit/s – 21% delež na NGA omrežju, na tem upoštevem trgu</p>
<p>Poročanje vsakega 15. v mesecu na zadnji dan preteklega meseca</p>	<p>MP proizvod, ki omogoča tehnično in gospodarsko ponovljivost in je enak oziroma primerljiv glede na tehnologijo, hitrost in ima hkrati najvišji tržni delež MP priključkov na NGA omrežju TS v aktualni ponudbi TS (naziv NGA MP proizvoda, hitrost, tehnologija, % MP priključka v aktualni ponudbi TS, veljavni cenik, prodajna ponudba, specifikacije proizvoda)</p>	<p>VP vložek, ki dosega najvišjo absolutno rast v zadnjih 3 mesecih na NGA omrežju na tem trgu (naziv VP vložka, hitrost, absolutna rast vložka na NGA omrežju na tem trgu)</p>	<p>Primer: Proizvod TS C – optika – 200/40 Mbit/s – je primerljiv</p>	<p>Primer: VP vložek = regionalni nivo 200/40 Mbit/s – 1.500 novih naročnikov v zadnjih 3 mesecih</p>

Ustrezni prodajni stroški in ustrezen stroškovni standard

Ustrezni prodajni (downstream) stroški so v skladu s Priporočilom o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah stroški maloprodajnih dejavnosti, vključno s trženjem, pridobivanjem končnih uporabnikov, izdajanjem računov in drugimi stroški omrežja, ki nastajajo poleg stroškov omrežja, ki so

že vključeni v veleprodajno storitev dostopa. Glede na navedeno ustrezne prodajne (downstream) stroške predstavljajo naslednje skupine stroškov:

- stroški maloprodaje - stroški prodaje, trženja in zagotavljanja storitev,
- operativni stroški iz poslovanja (režijski stroški),
- operativni stroški, povezani z omrežjem in vsebino,
- stroški lastnega omrežja in vsebine,
- drugi veleprodajni stroški tretjih oseb, in
- drugi veleprodajni stroški operaterja s pomembno tržno močjo.

Priporočilo o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah določa, da se prodajni (downstream) stroški ocenijo oziroma določijo na podlagi stroškov lastnega maloprodajnega nivoja Telekoma Slovenije, to je pristop testa enako učinkovitega operaterja (ang. equally efficient operator; EEO).

Glede na navedeno bo Agencija v skladu s Priporočilom o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah, Telekom Slovenije naložila, da oblikuje prodajne (downstream) stroške na podlagi stroškov lastnih podrejenih podjetij operaterja s pomembno tržno močjo, to je s pristopom testa enako učinkovitega operaterja (EEO).

S pristopom EEO želi Agencija zagotoviti, da marža med maloprodajno ceno relevantnega maloprodajnega proizvoda Telekoma Slovenije in ceno veleprodajnega vložka v omrežje NGA pokrije prodajne (downstream) stroške Telekoma Slovenije in primeren pribitek skupnih stroškov, povezanih s prodajnimi (downstream) storitvami. Z uporabo pristopa EEO Agencija omogoča, da se podprejo naložbe Telekoma Slovenije v omrežja NGA in zagotovijo spodbude za inovacije na področju storitev, ki temeljijo na omrežju NGA. Uporaba pristopa EEO je primerna tudi z vidika konkurence, saj v preteklosti ni bilo neučinkovitega vstopa na trg, zato ni potrebe, da bi Agencija prilagodila obseg prodajnih (downstream) stroškov Telekoma Slovenije, in so tako z uporabo tega pristopa zagotovljene realne možnosti za gospodarsko ponovljivost.

V Priporočilu o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah je določeno, da so pravilen stroškovni standard za zagotavljanje ustreznih prodajnih storitev povečani oziroma inkrementalni stroški. Za izračun povečanih oziroma inkrementalnih stroškov (vključno s fiksnimi stroški) bi bilo treba uporabljati model LRIC+ in dodati pribitek za skupne stroške, povezane s prodajnimi (downstream) dejavnostmi.

Povečani oziroma inkrementalni stroški so v skladu s Priporočilom o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah stroški, ki so neposredno povezani z zagotavljanjem rasti podjetja, tj. dodatni stroški zagotavljanja storitve prek pogojev, v katerih storitev ni zagotovljena, pod predpostavko, da vse ostale proizvodne dejavnosti ostanejo nespremenjene.

Prirastni stroški tako predstavljajo razliko med celotnimi stroški poslovanja z vključenim inkrementom in celotnimi stroški poslovanja brez tega inkrementa oziroma drugače povedano prirastni stroški so celotni stroški operaterja, ki bi se jim izognil, če tega inkrementa ne bi več zagotavljal. Inkrement pri tem lahko predstavlja eno samo storitev ali pa skupino storitev, in celo posamezno enoto poslovanja.

Glede na Smernice o implementaciji Priporočila Komisije C (2005) 3480 o ločenem računovodstvu in sistemih stroškovnega računovodstva na osnovi regulativnega okvira za elektronske komunikacije⁷⁵

⁷⁵ https://bereg.europa.eu/doc/publications/consult_accounting_sep/erg_05_29_erg_cp_rec_as_and_cas_final.pdf

metodologija LRIC vključuje samo tiste stroške, ki so posledica določitve določenega inkrementa (ali pa tisti stroški, ki se prihranijo, ko se določen inkrement ne zagotavlja več). Glede na navedeno je potrebno bi metodologiji LRIC sprejeti odločitev glede ustreznega inkrementa. Praviloma obstaja neskončno število merljivih različno velikih inkrementov, ki so lahko razvrščeni v en sam proizvod ali pa v več proizvodov, storitev, komponent ali elementov. Pomembno je, da se inkrementi določijo na tak način, da podatki o inkrementalnih stroških ustrezajo svojemu namenu, tj. da se lahko z rezultati prikaže stroškovna naravnost cen.

Glede na zgoraj navedeno je agencija določila, da inkrement oziroma prirast predstavljajo vsi širokopasovni priključki na maloprodajnem nivoju oziroma inkrement predstavlja tiste stroške, ki bi se jim operater izognil, v kolikor ne bi ponujal storitev širokopasovnega dostopa.

Agencija bo v skladu s Priporočilom o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah naložila Telekomu Slovenije, da pri oblikovanju prodajnih (downstream) stroškov upošteva metodologijo dolgoročnih prirastnih stroškov s pribitkom za skupne stroške (metoda LRIC+), ki bodo zadosti razčlenjeni, primerni in ustrezni v skladu z zahtevanimi vhodnimi podatki ERT modela Agencije.

Agencija ugotavlja, da je najbolj primeren stroškovni standard zagotavljanja relevantnih prodajnih (downstream) storitev metoda dolgoročnih inkrementalnih stroškov s pribitkom za splošne stroške (LRIC+). Metoda LRIC+ namreč omogoča, da se z razliko med maloprodajno ceno relevantnega maloprodajnega proizvoda in veleprodajno ceno NGA veleprodajnega vložka (maržo) pokrije učinkovite prirastne oziroma inkrementalne stroške prodajnih (downstream) storitev Telekoma Slovenije z upoštevanjem pribitka za skupne stroške. Ta metoda bo tudi omogočala zagotavljanje in spodbujanje učinkovite konkurence, saj bo preprečevala, da bi Telekom Slovenije obdržal prenizko razliko med maloprodajno ceno relevantnega maloprodajnega proizvoda in veleprodajno ceno NGA veleprodajnega vložka, saj bodo stroški prodajnih (downstream) storitev, ki predstavljajo maržo (razlika med maloprodajno ceno relevantnega maloprodajnega proizvoda in veleprodajno ceno NGA vložka), temeljili na metodi LRIC+. Ta metodologija hkrati omogoča in spodbuja naložbe Telekoma Slovenije v omrežja NGA in spodbuja njegove inovacije na področju storitev, ki temeljijo na omrežju NGA, saj dopušča ustrezno povračilo stroškov kapitala (WACC), s čimer se zagotavlja primerna stopnja donosnosti naložbe glede na vložena sredstva in s tem povezana tveganja.

Telekom Slovenije bo moral v skladu z navedenim najkasneje do 30.6. vsakega tekočega leta za preteklo leto pripraviti kalkulacije ustreznih prodajnih (downstream) stroškov, ki se nanašajo na celotno območje Republike Slovenije, na podlagi stroškovne metodologije dolgoročnih prirastnih stroškov s pribitkom za splošne stroške (long-run incremental costs plus; LRIC+) in na podlagi tekočih stroškov (current cost accounting; CCA) ter s pristopom enako učinkovitega konkurenta (equally efficient operator; EEO), katerih inkrement oziroma prirast predstavljajo vsi širokopasovni priključki na maloprodajnem nivoju, pri čemer bo moral upoštevati vsakokrat veljavno primerno stopnjo donosnosti naložbe na vložena sredstva (nominalno tehtano povprečje stroškov kapitala (weighted average cost of capital; WACC) pred davki), ki jo izračunava Agencija za NGA omrežja, ter jih v istem roku posredovati Agenciji.

Telekom Slovenije mora že na podlagi trenutno veljavne regulatorne odločbe pri oblikovanju prodajnih (downstream) stroškov upoštevati zgoraj naveden ustrezen stroškovni standard, saj je to tudi najprimernejši način za preverjanje testa gospodarske ponovljivosti, zato podatki o ustreznih prodajnih (downstream) stroških po metodi LRIC za Telekom Slovenije ne predstavljajo nesorazmernega bremena. Agencija bo Telekomu Slovenije naložila, da se upoštevajo prodajni

»downstream« stroški, ki se nanašajo na celotno območje Republike Slovenije, saj se v okviru te obveznosti nadaljuje in ohranja regulacija oziroma metodologija vodenja stroškov na nacionalni ravni kot doslej.

Ustrezni regulirani veleprodajni vložki (oblike dostopa) in ustrezne referenčne cene

V skladu s Priporočilom o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah je Agencija definirala najpomembnejše regulirane vložke, ki jih uporabljajo ali jih bodo predvidoma uporabljali tisti, ki želijo imeti dostop, na veleprodajnem omrežnem sloju omrežja NGA in ki prevladujejo z vidika načrtov uvajanja Telekoma Slovenije, izbrane topologije omrežja in uveljavljanja veleprodajnih ponudb. NGA veleprodajni vložek na upoštevem trgu 3b je lahko aktivni vložek.

Veleprodajne NGA vložke je Agencija definirala na osnovi izvedene analize tega upoštevnega trga. V primeru, da se na trgu pojavi nov veleprodajni NGA vložek, ki je drugačen od opredeljenih v tej analizi, ali kadar obstaja veliko povpraševanje po dostopu na novem omrežnem sloju omrežja NGA, bo Agencija izvedla preskus gospodarske ponovljivosti tudi med maloprodajnim proizvodom in novim reguliranim vložkom na omrežju NGA, z namenom ocenitve marže med maloprodajnimi cenami in ceno novega reguliranega veleprodajnega NGA vložka.

Agencija na osnovi opravljene analize tega upoštevnega trga ter analize veleprodajnih in maloprodajnih cen ugotavlja, da predstavljajo ustrezne najpomembnejše regulirane veleprodajne vložke osrednjega dostopa za izdelke za množični trg na fiksni lokaciji do NGA omrežja:

- NGA veleprodajni vložek, ki ga uporabljajo iskalci dostopa in dosega najmanj 20 - odstotni delež veleprodajnih priključkov na NGA omrežju Telekoma Slovenije, pri čemer se upošteva delež NGA priključkov na tem upoštevem trgu, na zadnji dan preteklega meseca,
- NGA veleprodajni vložek, ki ga uporabljajo iskalci dostopa in v zadnjih treh mesecih beleži najvišjo absolutno rast veleprodajnih priključkov na NGA omrežju Telekoma Slovenije, pri čemer se upošteva rast NGA priključkov na tem upoštevem trgu na zadnji dan preteklega meseca,
- NGA veleprodajni vložek, ki se nanaša na maloprodajni proizvod, ki dosega najmanj 10 - odstotni delež priključkov na NGA omrežju v aktualni maloprodajni ponudbi Telekoma Slovenije, pri čemer se upošteva delež NGA priključkov na zadnji dan preteklega meseca in hkrati ta NGA veleprodajni vložek predstavlja eno izmed dveh najbolj uporabljenih oblik dostopa na tem upoštevem trgu, na zadnji dan preteklega meseca,
- NGA veleprodajni vložek, ki se nanaša na maloprodajni proizvod, ki v zadnjih treh mesecih beleži najvišjo absolutno rast priključkov na NGA omrežju v aktualni maloprodajni ponudbi Telekoma Slovenije in hkrati ta NGA veleprodajni vložek predstavlja eno izmed dveh najbolj uporabljenih oblik dostopa na tem upoštevem trgu, na zadnji dan preteklega meseca.

Pri tem se kot najpomembnejši NGA veleprodajni vložek upošteva NGA veleprodajni vložek glede na vrsto omrežja (FTTH, VDSL in naprednejše tehnologije), hitrost od uporabnika in k uporabniku, nivo dostopa (regionalni nivo, nacionalni nivo) in sicer se glede na prvo alinejo prejšnjega odstavka upošteva delež (v %) veleprodajnih priključkov NGA veleprodajnega vložka na zadnji dan preteklega meseca, v primeru druge alineje število priključkov v okviru absolutne rasti priključkov v zadnjih treh mesecih, glede na tretjo alinejo vsi NGA veleprodajni vložki, ki se nanašajo na maloprodajni proizvod, kateri dosega najmanj 10 % priključkov na NGA omrežju v aktualni maloprodajni ponudbi Telekoma

Slovenije, pri čemer se upošteva delež priključkov maloprodajnega proizvoda na zadnji dan preteklega meseca in hkrati ta NGA veleprodajni vložek predstavlja eno izmed dveh najbolj uporabljenih oblik dostopa na tem upoštevnem trgu, ter v primeru četrte alineje NGA veleprodajni vložek, ki se nanaša na maloprodajni proizvod, kateri v zadnjih treh mesecih beleži najvišjo absolutno rast priključkov na NGA omrežju v aktualni maloprodajni ponudbi Telekoma Slovenije in hkrati ta NGA veleprodajni vložek predstavlja eno izmed dveh najbolj uporabljenih oblik dostopa na tem upoštevnem trgu.

Agencija spodaj primeroma podaja najpomembnejše NGA veleprodajne vložke.

Glede na prvo alinejo, ki določa, da najpomembnejši NGA veleprodajni vložek predstavlja vsak NGA veleprodajni vložek, ki ga uporabljajo iskalci dostopa in dosega najmanj 20 - odstotni delež veleprodajnih priključkov na NGA omrežju Telekoma Slovenije, Agencija na podlagi analize veleprodajnih cen ugotavlja, da sta bila takšna NGA veleprodajna vložka ki sta beležila več kot 20 - odstotni delež veleprodajnih priključkov na NGA omrežju Telekoma Slovenije:

- dostop z bitnim tokom preko optičnega omrežja, s hitrostjo 100/20 Mbit/s na regionalnem nivoju, in
- dostop z bitnim tokom preko NGA bakrenega omrežja (tehnologije VDSL in naprednejše tehnologije, s hitrostjo 30/5 Mbit/s, na regionalnem nivoju

Glede na drugo alinejo, ki določa, da je najpomembnejši NGA veleprodajni vložek tisti NGA veleprodajni vložek, ki ga uporabljajo iskalci dostopa in v zadnjih treh mesecih beleži najvišjo absolutno rast veleprodajnih priključkov na NGA omrežju Telekoma Slovenije, Agencija na podlagi analize veleprodajnih cen ugotavlja, da je bil na primer takšen NGA veleprodajni vložek:

- dostop z bitnim tokom preko optičnega omrežja, s hitrostjo 100/20 Mbit/s na regionalnem nivoju.

Glede na tretjo alinejo, ki določa, da so najpomembnejši NGA veleprodajni vložki tisti NGA veleprodajni vložki, ki se nanašajo na vsak maloprodajni proizvod, ki dosega najmanj 10 % priključkov na NGA omrežju v aktualni maloprodajni ponudbi Telekoma Slovenije in hkrati ta NGA veleprodajni vložek predstavlja eno izmed dveh najbolj uporabljenih oblik dostopa na tem upoštevnem trgu, Agencija na podlagi analize maloprodajnih cen ugotavlja, da so bili takšni NGA veleprodajni vložki, ki se nanašajo na vsak maloprodajni proizvod, kateri dosega najmanj 10 % priključkov na NGA omrežju v aktualni maloprodajni ponudbi Telekoma Slovenije, na primer naslednji:

- dostop z bitnim tokom preko optičnega omrežja, s hitrostjo 200/40 Mbit/s na regionalnem nivoju,
- dostop z bitnim tokom preko optičnega omrežja, s hitrostjo 350/40 Mbit/s na regionalnem nivoju,
- dostop z bitnim tokom preko NGA bakrenega omrežja (tehnologije VDSL in naprednejše tehnologije, s hitrostjo 30/5 Mbit/s, na regionalnem nivoju

Glede na četrto alinejo, ki določa, da je najpomembnejši NGA veleprodajni vložek vsak NGA veleprodajni vložek, ki se nanaša na maloprodajni proizvod, kateri v zadnjih treh mesecih beleži najvišjo absolutno rast priključkov na NGA omrežju v aktualni maloprodajni ponudbi Telekoma Slovenije in hkrati ta NGA veleprodajni vložek predstavlja eno izmed dveh najbolj uporabljenih oblik dostopa na tem upoštevnem trgu, Agencija na podlagi podatkov, ki jih ima zbrane, primeroma podaja, da so takšni NGA veleprodajni vložki, ki se nanašajo na maloprodajni proizvod, kateri v zadnjih treh mesecih beleži najvišjo absolutno rast priključkov na NGA omrežju v aktualni maloprodajni ponudbi Telekoma Slovenije, na primer naslednji:

- dostop z bitnim tokom preko optičnega omrežja, s hitrostjo 350/40 Mbit/s na regionalnem nivoju, in
- dostop z bitnim tokom preko NGA bakrenega omrežja (tehnologije VDSL in naprednejše tehnologije, s hitrostjo 30/5 Mbit/s, na regionalnem nivoju.

Priporočilo o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah navaja, da bi se moralo za ustrezni regulirani veleprodajni vložek v omrežju NGA upoštevati ceno dostopa, ki jo operater s pomembno tržno močjo dejansko zaračunava tretjim strankam, ki želijo imeti dostop. Te veleprodajne cene dostopa bi morale biti enake cenam, ki jih operater s pomembno tržno močjo zaračunava svoji maloprodajni enoti.

Ustrezne referenčne cene predstavljajo vse enkratne in ponavljajoče (periodične) cene storitev dostopa in zmogljivosti za vsak najpomembnejši NGA veleprodajni vložek, ki jih Telekom Slovenije dejansko zaračunava iskalcem dostopa in morajo biti enake cenam, ki jih Telekom Slovenije zaračunava svoji maloprodajni enoti.

V skladu s Priporočilom o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah se pri izvedbi ERT upoštevajo vsi ustrezni referenčni veleprodajni cenovni parametri, ki jih Telekom Slovenije za najpomembnejši NGA veleprodajni vložek zaračunava iskalcu dostopa, da lahko ponovi ustrezno maloprodajno ponudbo Telekoma Slovenije.

Agencija bo pri izvedbi ERT upoštevala tudi popuste, ki bodo objavljeni v vsakokrat veljavni vzorčni ponudbi Telekoma Slovenije. Navedeno je tudi v skladu s Priporočilom o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah, v katerem je navedeno, da bi morali nacionalni regulatorji ustrezno upoštevati obstoj popustov in/ali dolgoročnih sporazumov o oblikovanju cen dostopa med operaterjem s pomembno tržno močjo in tistimi, ki želijo imeti dostop.

Telekom Slovenije na podlagi vzročne ponudbe ponuja dve obliki popusta in sicer:

- (1) v obliki akcijskih ponudb. Telekom Slovenije v tem primeru ponuja popust za nove širokopasovne priključke naročene s strani iskalcev dostopa v določenem obdobju. Hkrati se iskalec dostopa zaveže, da bo posamezen širokopasovni dostop zakupljen za dobo 12 ali 24 mesecev.
- (2) v obliki dolgoročnega zakupa kapacitet do končnih uporabnikov. Telekom Slovenije v tem primeru ponuja popust na časovno vezavo petih let in hkrati tudi popust na zakup količin oziroma mesečnih zakupnin za širokopasovni dostop.

Zaradi različnih pogojev glede veleprodajnih cen, vezave in višine popustov, ki predstavljajo tudi vhodne podatke za ERT, bo Agencija izvajala teste gospodarske ponovljivosti za vse oblike vezav in popustov, kar pomeni, da bo izvajala ERT za redne cene in dodatno še za cene, ki jih Telekom Slovenije ponuja v obliki dodatnih popustov zaradi akcijskih ponudb in zaradi dolgoročnih sporazumov, v kolikor bodo ti pogoji in cene objavljeni v vsakokrat veljavni vzorčni ponudbi.

Ločen preskus gospodarske ponovljivosti se izvede za relevanten NGA veleprodajni vložek, ki zagotavlja ustrezen vodilni maloprodajni proizvod. Model ERT je zasnovan za nacionalni trg, saj se v modelu upoštevajo povprečni stroški na priključek za zagotavljanje storitev širokopasovnega dostopa na maloprodajnem trgu in se kot tak uporablja enotno za celotno območje Republike Slovenije. V primeru, da bi v model ERT vključili geografske podatke (po posameznih naseljih oziroma po posameznih geografskih enotah), bi to predstavljalo nesorazmerno breme tako za Agencijo, kot tudi

za Telekom Slovenije, saj bi moral Telekom Slovenije vse stroške ločevati in poročati ločeno po posameznih naseljih, kar pa ni namen te obveznosti.

Najpomembnejši maloprodajni proizvodi (vodilni proizvodi)

Priporočilo o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah določa, da bi se moralo oceniti najpomembnejše maloprodajne proizvode, vključno s širokopasovnimi storitvami („vodilne proizvode“), ki jih nudi operater s pomembno tržno močjo na podlagi opredeljenega sloja veleprodajnega dostopa na omrežju NGA. Nacionalni regulatorji bi morali opredeliti vodilne proizvode na podlagi svojih sedanjih opazovanj trga in predvidevanj za prihodnost, pri čemer bi morali upoštevati predvsem njihov pomen za sedanjo in prihodnjo konkurenco. To bi moralo vključevati oceno maloprodajnih tržnih deležev z vidika količine in vrednosti proizvodov, ki temeljijo na reguliranih veleprodajnih vložkih omrežja NGA, in izdatkih za oglaševanje, kadar so na voljo. Vodilni proizvodi se lahko nudijo tudi v paketih. Nacionalni regulatorji bi morali upoštevati tudi, ali je določen maloprodajni proizvod, ki morda ni med najpomembnejšimi maloprodajnimi proizvodi operaterja s pomembno tržno močjo, posebno privlačen za alternativne operaterje, ki so lahko usmerjeni na določeno nišo ali maloprodajne proizvode nižje kakovosti. Nacionalni regulatorji se lahko odločijo vključiti takšen proizvod med vodilne proizvode.

Maloprodajni proizvod je lahko samostojna storitev ali paket storitev.

Agencija je v skladu s Priporočilom o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah ocenila vodilne maloprodajne proizvode, ki jih Telekom Slovenije ponuja na podlagi najpomembnejših NGA veleprodajnih vložkov, ob upoštevanju rezultatov analize tega upoštevne trga, analize maloprodajnih cen in podatkov Telekoma Slovenije, ki jih pošilja v skladu s 10c) točko trenutno veljavne regulatorne odločbe, in ki so pomembni za sedanjo in prihodnjo konkurenco.

Prav tako je Agencija v skladu s Priporočilom o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah ocenila tiste vodilne maloprodajne proizvode, ki morda niso med najpomembnejšimi maloprodajnimi proizvodi Telekoma Slovenije, vendar so pomembni za iskalce dostopa, ki so lahko usmerjeni na določeno nišo ali maloprodajne proizvode nižje kakovosti, in sicer ob upoštevanju rezultatov analize tega upoštevne trga, analize veleprodajnih cen in so pomembni za sedanjo in prihodnjo konkurenco.

Agencija ugotavlja, da so ustrezni maloprodajni proizvodi tisti proizvodi, ki jih ponuja Telekom Slovenije, ki uporablja enega ali več navedenih reguliranih veleprodajnih produktov dostopa v omrežju NGA, in predstavljajo relativno pomemben tržni delež oziroma predstavljajo potencialno pomemben tržni delež v aktualni oziroma bodoči prodajni ponudbi Telekoma Slovenije.

Agencija je določila, da relativno pomemben tržni delež v aktualni prodajni ponudbi Telekoma Slovenije predstavlja vsak maloprodajni proizvod, ki dosega najmanj 10 % priključkov na NGA omrežju v aktualni maloprodajni ponudbi Telekoma Slovenije. Pri tem se kot vodilni maloprodajni proizvod upošteva proizvod glede na tehnologijo in glede na hitrost dostopa od uporabnika in k uporabniku ne glede na druge lastnosti tega vodilnega proizvoda (programska shema, poštni predali, zakup prostora, ipd.), in sicer se upošteva tržni delež na zadnji dan vsakega preteklega meseca.

Agencija je določila, da v okviru potencialnega pomembnega tržnega deleža v aktualni prodajni ponudbi Telekoma Slovenije predstavlja tisti maloprodajni proizvod, ki beleži največjo absolutno rast priključkov na NGA omrežju v aktualni maloprodajni ponudbi Telekoma Slovenije. Pri tem se kot vodilni maloprodajni proizvod upošteva proizvod glede na tehnologijo in glede na hitrost dostopa od

uporabnika in k uporabniku ne glede na druge lastnosti tega vodilnega proizvoda (programska shema, poštni predali, zakup prostora, ipd.). V kolikor Telekom Slovenije v aktualni maloprodajni ponudbi spremeni ime proizvoda oziroma druge lastnosti vodilnega proizvoda (programska shema, poštni predali, zakup prostora, ipd.), ta maloprodajni proizvod še vedno predstavlja vodilni proizvod, saj se upošteva proizvod glede na tehnologijo in glede na hitrost dostopa od uporabnika in k uporabniku.

Agencija lahko v skladu s Priporočilom o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah med vodilne proizvode vključi tudi maloprodajne proizvode Telekom Slovenije, ki morda niso med njegovimi najpomembnejšimi maloprodajnimi proizvodi, a so posebni privlačni za iskalce dostopa, ki so lahko usmerjeni na določeno nišo ali maloprodajne proizvode nižje kakovosti.

Glede na navedeno je Agencija določila, da so ustrezni maloprodajni proizvodi tisti, ki so po tehnologiji oziroma vrsti omrežja isti vrsti omrežja oziroma tehnologiji NGA veleprodajnega vložka, ki so po hitrosti enaki ali najbližji hitrosti NGA veleprodajnega vložka in ki imajo največji delež priključkov na NGA omrežju v aktualni maloprodajni ponudbi Telekom Slovenije. Na primer, za NGA veleprodajni vložek, ki je lahko dostop z bitnim tokom preko optičnega omrežja s hitrostjo 100/20 Mbit/s, na regionalnem nivoju, bi bil to lahko eden izmed maloprodajnih proizvodov NEO A 100/20 Mbit/s in NEO SVET A 100/20 Mbit/s, in sicer tisti izmed njiju, ki ima največji delež priključkov na NGA omrežju v aktualni maloprodajni ponudbi Telekom Slovenije.

Ustrezno obdobje

Priporočilo o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah določa, da bi morali nacionalni regulatorji oceniti dobičkonosnost vodilnih proizvodov na podlagi dinamične analize za več obdobj, kot je na primer pristop diskontiranega denarnega toka (pristop DCF). Nacionalni regulatorji bi morali opredeliti primerno referenčno obdobje, v katerem se oceni, ali marža med maloprodajno ceno vodilnega proizvoda in ceno ustreznega veleprodajnega vložka na omrežju NGA omogoča pokrivanje prodajnih stroškov (vključno s primernim odstotkom skupnih stroškov).

V skladu z zgoraj navedenim bo Agencija pri izvedbi ERT upoštevala ocenitev dobičkonosnosti vodilnih proizvodov na podlagi dinamične analize za več obdobj, to je pristop diskontiranega denarnega toka (pristop DCF), ki temelji na mesečni ravni, pri čemer diskontna stopnja predstavlja primerno stopnjo donosnosti vloženega kapitala. Kot primerno stopnjo donosnosti se upošteva vsakokrat veljavno tehtano povprečje stroškov kapitala (WACC), ki ga izračunava Agencija.

V skladu s Priporočilom o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah, ki določa, da mora regulator oceniti primerno referenčno obdobje, je Agencija na podlagi odgovorov operaterjev (A1 Slovenija, Telemach, Telekom Slovenije, T-2) na vprašanje v zvezi s tem, koliko % uporabnikov od vseh uporabnikov na NGA omrežju (kabelsko omrežje, optično omrežje in bakreno omrežje, ki omogoča prenosne hitrosti vsaj 30 Mbit/s) je v prvem mesecu vsakega kvartala (januar 2020, april 2020, julij 2020 in oktober 2020) zamenjalo maloprodajni proizvod oziroma paket, ugotovila, da stopnja prehajanja (churn rate) v povprečju znaša 1,80 % mesečno, kar preračunano (1/1,8 %) znaša 56 mesecev. Agencija bo na podlagi navedenega pri izvedbi testa gospodarske ponovljivosti uporabila novo povprečno življenjsko dobo uporabnika, ki na podlagi pridobljenih podatkov znaša 56 mesecev, kar prispeva k pokrivanju vseh stroškov, ki nastanejo pri operaterju ter jih ta želi pokriti v povprečni življenjski dobi uporabnika.

Izvajanje preskusa gospodarske ponovljivosti

Telekom Slovenije razpolaga z modelom Agencije za izvajanje ERT, ki se že uporablja za preverjanje spoštovanja obveznosti gospodarske ponovljivosti na podlagi trenutno veljavne regulatorne odločbe in ga bo za preverjanje spoštovanja obveznosti gospodarske ponovljivosti uporabljala tudi na podlagi nove regulatorne odločbe. Telekom Slovenije, kot tudi drugi operaterji lahko kadarkoli od Agencije pridobijo ERT model, ki je podlaga za izvajanje preskusa gospodarske ponovljivosti. Telekom Slovenije, kot tudi drugi operaterji pa lahko tudi na podlagi lastnih stroškovnih kalkulacij in stroškovnih modelov preverjajo gospodarsko ponovljivost.

Za preverjanje obveznosti gospodarske ponovljivosti, in sicer za ceno mesečne zakupnine dostopa, ki se nanaša na:

- NGA veleprodajni vložek, ki ga uporabljajo iskalci dostopa in dosega najmanj 20-odstotni delež veleprodajnih priključkov na NGA omrežju Telekoma Slovenije na tem upoštevem trgu, pri čemer se upošteva delež priključkov na zadnji dan preteklega meseca, in
- NGA veleprodajni vložek, ki ga uporabljajo iskalci dostopa in v zadnjih treh mesecih beleži najvišjo absolutno rast veleprodajnih priključkov na NGA omrežju Telekoma Slovenije na tem upoštevem trgu,

bo moral Telekom Slovenije v roku prvih 15 koledarskih dni tekočega meseca Agenciji posredovati podatke oziroma informacije o :

- nazivu NGA veleprodajnega vložka, vrsti tehnologije (FTTH, VDSL in naprednejše tehnologije), hitrosti od uporabnika in k uporabniku in o deležu (v %) veleprodajnih priključkov NGA veleprodajnega vložka na zadnji dan preteklega meseca oziroma številu priključkov v okviru absolutne rasti priključkov v zadnjih treh mesecih,
- NGA veleprodajnemu vložku primerljivem maloprodajnem proizvodu Telekoma Slovenije z isto vrsto omrežja in s hitrostjo, enaki ali najbližji hitrosti NGA veleprodajnega vložka, in ki ima največji delež priključkov na NGA omrežju v aktualni maloprodajni ponudbi Telekoma Slovenije, skupaj z navedbo naziva, hitrosti od uporabnika in k uporabniku, tehnologije, deleža priključkov (v %) na NGA omrežju v aktualni maloprodajni ponudbi Telekoma Slovenije, z veljavnim cenikom in prodajno ponudbo ter s specifikacijo proizvoda,
- o vseh ustreznih referenčnih veleprodajnih cenovnih parametrih, ki jih Telekom Slovenije za NGA veleprodajni vložek iz prve alineje tega odstavka zaračunava iskalcu dostopa, da lahko ponovi primerljivo maloprodajno ponudbo Telekoma Slovenije, in pripadajočih kalkulacijah, ki prikazujejo dovolj podrobne elemente kalkulacij za preverjanje obveznosti gospodarske ponovljivosti.

Za preverjanje obveznosti gospodarske ponovljivosti, in sicer za ceno mesečne zakupnine dostopa, ki se nanaša na:

- NGA veleprodajni vložek, ki se nanaša na vsak maloprodajni proizvod, kateri dosega najmanj 10 % priključkov na NGA omrežju v aktualni maloprodajni ponudbi Telekoma Slovenije, pri čemer se upošteva delež priključkov na zadnji dan preteklega meseca, in hkrati ta NGA veleprodajni vložek predstavlja eno izmed dveh najbolj uporabljenih oblik dostopa na tem upoštevem trgu,
- NGA veleprodajni vložek, ki se nanaša na maloprodajni proizvod, kateri v zadnjih treh mesecih beleži najvišjo absolutno rast priključkov na NGA omrežju v aktualni maloprodajni ponudbi Telekoma Slovenije in hkrati ta NGA veleprodajni vložek predstavlja eno izmed dveh najbolj uporabljenih oblik dostopa na tem upoštevem trgu.

bo moral Telekom Slovenije v roku prvih 15 koledarskih dni tekočega meseca Agenciji posredovati podatke oziroma informacije o:

- nazivu vodilnega maloprodajnega proizvoda, tehnologiji (FTTH, xDSL s hitrostjo k uporabniku z vsaj vključno 30 Mbit/s in druge naprednejše tehnologije), hitrosti od uporabnika in k uporabniku, deležu priključkov (v %) oziroma številu priključkov v okviru absolutne rasti priključkov na NGA omrežju v aktualni maloprodajni ponudbi Telekoma Slovenije, z veljavnim cenikom in maloprodajno ponudbo ter s specifikacijo proizvoda,
- nazivu NGA veleprodajnega vložka, vrsti tehnologije (FTTH, xDSL s hitrostjo k uporabniku z vsaj vključno 30 Mbit/s in druge naprednejše tehnologije), hitrosti od uporabnika in k uporabniku,
- o vseh ustreznih referenčnih veleprodajnih cenovnih parametrih, ki jih Telekom Slovenije za NGA veleprodajni vložek iz prejšnje alineje zaračunava iskalcu dostopa, da lahko ponovi maloprodajno ponudbo Telekoma Slovenije, in pripadajočih kalkulacijah, ki prikazujejo dovolj podrobne elemente kalkulacij za preverjanje obveznosti gospodarske ponovljivosti.

Agencija bo lahko prvič pričela s postopkom izvajanja preskusa gospodarske ponovljivosti (ERT) na podlagi pridobljenih podatkov, ko bo moral Telekom Slovenije najkasneje v roku 30 dni od vročitve odločbe, pripraviti izračune, ki prikazujejo dovolj podrobne elemente kalkulacij za preverjanje obveznosti gospodarske ponovljivosti, ter jih istočasno posredovati Agenciji.

Za preverjanje spoštovanja obveznosti gospodarske ponovljivosti bo moral Telekom Slovenije prav tako najkasneje do 30.6. vsakega tekočega leta za preteklo leto pripraviti kalkulacije ustreznih prodajnih (downstream) stroškov na podlagi stroškovne metodologije dolgoročnih prirastnih stroškov s pribitkom za splošne stroške (long-run incremental costs plus; LRIC+), v okviru katere se stroški nanašajo na celotno območje Republike Slovenije, in na podlagi tekočih stroškov (current cost accounting; CCA) ter s pristopom enako učinkovitega konkurenta (equally efficient operator; EEO), katerih inkrement oziroma prirast predstavljajo vsi širokopasovni priključki na maloprodajnem nivoju, pri čemer bo moral upoštevati vsakokrat veljavno primerno stopnjo donosnosti naložbe na vložena sredstva (nominalno tehtano povprečje stroškov kapitala (weighted average cost of capital; WACC) pred davki), ki jo izračunava Agencija za NGA omrežja, ter jih v istem roku posredovati Agenciji.

Agencija bo lahko pričela s postopkom izvajanja preskusa gospodarske ponovljivosti (ERT) na podlagi pridobljenih podatkov tudi v primerih:

- da se pri mesečnem javljanju NGA veleprodajnega vložka pojavi NGA veleprodajni vložek, z drugo tehnologijo, z drugo hitrostjo ali drugim nivojem dostopa (npr. nacionalni/regijski nivo) in
- da se pri mesečnem javljanju maloprodajnih vodilnih proizvodov Telekoma Slovenije pojavi vodilni maloprodajni proizvod, z drugo tehnologijo, z drugo hitrostjo oziroma drugačnim paketom storitev (npr.: trojček/četvorček),
- ko se posredujejo ustrezni prodajni (downstream) stroški Telekoma Slovenije za posamezno preteklo leto,
- ko se objavi sprememba rezultata tehtanega povprečja stroškov kapitala (WACC), ki ga izračunava Agencija za NGA omrežja.

Agencija bo v okviru izvajanja postopka preskusa gospodarske ponovljivosti (ERT) ugotavljala ustreznost veleprodajnih cen mesečnega najema, pri tem pa bo od Telekoma Slovenije zahtevala posredovanje tudi drugih podatkov in informacij, ki so potrebni za izvedbo ERT. Agencija bo tako pričela s postopkom preskusa gospodarske ponovljivosti in ugotavljala ustrezno razliko med maloprodajnimi cenami in veleprodajnimi cenami najpomembnejših NGA veleprodajnih vložkov.

S preskusom gospodarske ponovljivosti bo Agencija tako preverjala, ali je lastna podrejena maloprodajna enota Telekoma Slovenije dobičkonosna ali ni dobičkonosna na podlagi cen mesečne zakupnine ustreznih NGA veleprodajnih vložkov, ki jo njegova nadrejena enota zaračunava njegovim

konkurentom. S tem bo Agencija preverjala ali je ustrezna maloprodajna ponudba Telekoma Slovenije tudi gospodarsko ponovljiva.

Agencija se je odločila za uvedbo preskusa gospodarske ponovljivosti, ker želi po eni strani spodbujati učinkovite naložbe in inovacije Telekoma Slovenije v omrežja NGA, saj mu bo ta ukrep omogočal določeno stopnjo prožnosti pri oblikovanju cen, po drugi strani pa želi Agencija ščititi učinkovito konkurenco.

Agencija želi z navedenim ukrepom Telekomu Slovenije omogočiti določeno stopnjo prožnosti pri oblikovanju cen na veleprodajni ravni, zato se bo preskus gospodarske ponovljivosti nanašal le na nekaj ustreznih NGA veleprodajnih vložkov, katerega izbor je predstavljen zgoraj. Pri tem bodo zaradi zaščite učinkovite konkurence zajeti tisti NGA veleprodajni vložki, ki so oziroma bodo glede na zgoraj predstavljene parametre, najpomembnejši.

Naložitev navedenega ukrepa za Telekom Slovenije ne predstavlja nesorazmernega bremena glede posredovanja prodajnih (downstream) stroškov, saj jih Telekom Slovenije za potrebe izvajanja postopka ERT pripravlja in posreduje že na podlagi trenutno veljavne regulatorne odločbe.

Nadalje tudi podatki o velikosti tržnih deležev ustreznih NGA veleprodajnih vložkov in vodilnih maloprodajnih proizvodov, za Telekom Slovenije ne predstavljajo nesorazmernega bremena, saj mora Telekom Slovenije že zaradi zaračunavanja storitev iskalcem dostopa in končnim uporabnikom, ki se izvaja na mesečni ravni, razpolagati s temi podatki. Prav tako Telekom Slovenije že na podlagi sedanje regulatorne določbe v roku prvih 15 koledarskih dni tekočega meseca Agenciji posreduje podatke o novi ali spremenjeni maloprodajni ponudbi, ki sicer po njegovih ocenah ne sodi med vodilne maloprodajne proizvode vendar ta maloprodajna ponudba v zadnjih 3 mesecih beleži najvišjo rast priključkov, zato mu takšni podatki ne predstavljajo nesorazmernega bremena.

9.4.3 Oblikovanje veleprodajnih cen za ostale storitve veleprodajnega osrednjega dostopa na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg

Agencija namerava za ostale storitve veleprodajnega osrednjega dostopa na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg, ki vključujejo:

- dostop do omrežnih elementov oziroma naprav, ki so potrebne za prenos bitnega toka, v okviru katerega bo moral Telekom Slovenije zagotoviti dostop do svojega omrežja na nacionalnem in regionalnem nivoju,
- kapacitete za storitve dostopa z bitnim tokom, ki jih je preko tega dostopa možno zagotoviti na povezanem maloprodajnem trgu (internet, IP telefonija (VoIP), IP televizija (IPTV) in druge storitve),
- mesečni najem naprave BRAS Telekoma Slovenije, v primeru, da se na razumno zahtevo operaterja zagotovi BRAS (oziroma druge primerljive naprave) Telekoma Slovenije,
- in ostale storitve, potrebne za zagotavljanje storitev veleprodajnega osrednjega dostopa na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg,

oblikovanje veleprodajnega cenovnega stropa na podlagi stroškovne metodologije dolgoročnih prirastnih stroškov s pribitkom za splošne stroške (long-run incremental costs plus; LRIC+), v okviru katere se stroški nanašajo na celotno območje Republike Slovenije, in na podlagi tekočih stroškov (current cost accounting; CCA), pri čemer bo moral upoštevati vsakokrat veljavno primerno stopnjo donosnosti naložbe na vložena sredstva (nominalno tehtano povprečje stroškov kapitala (weighted

average cost of capital; WACC) pred davki), ki jo izračunava Agencija za tradicionalna bakrena omrežja in za NGA omrežja.

Agencija izpostavlja, da je zelo pomembno, da veleprodajne cene ostalih storitev dostopa za zagotavljanje storitev veleprodajnega osrednjega dostopa na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg (dostop do omrežnih elementov oziroma naprav, ki so potrebne za prenos bitnega toka, v okviru katerega bo moral Telekom Slovenije zagotoviti dostop do svojega omrežja na nacionalnem in regionalnem nivoju, oblike dostopa z bitnim tokom, ki jih je preko tega dostopa možno zagotoviti na povezanem maloprodajnem trgu (internet, IP telefonija (VoIP), IP televizija (IPTV) in druge storitve), mesečni najem naprave BRAS Telekoma Slovenije, v primeru, da se na razumno zahtevo operaterja zagotovi BRAS (oziroma druge primerljive naprave) Telekoma Slovenije, in ostale storitve, potrebne za zagotavljanje storitev veleprodajnega osrednjega dostopa na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg Telekoma Slovenije) niso višje od stroškovno naravnanih cen, in tako ne bi smele biti višje od stroškov učinkovitega operaterja, zato Agencija ugotavlja, da je primerna stroškovna metodologija dolgoročnih prirastnih stroškov s pribitkom za splošne stroške (long-run incremental costs plus; LRIC+) na podlagi tekočih stroškov (current cost accounting; CCA), ki je Telekomu Slovenije naložena že z obstoječo regulatorno odločbo. Cenovni strop, oblikovan na podlagi stroškovne metodologije LRIC+ na osnovi tekočih stroškov (CCA), bo Telekomu Slovenije omogočal pokrivanje dejanskih nastalih stroškov učinkovitega operaterja z ustreznim donosom na vloženi kapital in bo omogočal iskalcu dostopa učinkovit vstop na trg, kar bo omogočalo zagotavljanje novih, hitrejših širokopasovnih storitev večje kakovosti.

Stroškovno naravnan cenovni strop mora zagotavljati tudi primerno donosnost vložnega kapitala. Kot primerno stopnjo donosnosti naložbe glede na vložena sredstva bo Agencija upoštevala vsakokrat veljavno tehtano povprečje stroškov kapitala (WACC) hipotetično učinkovitega operaterja za tradicionalna bakrena omrežja in NGA omrežja na fiksni lokaciji, izračunano s strani Agencije. Trenutno predlagana stopnja donosnosti vložnega kapitala (nominalni WACC pred davki) hipotetično učinkovitega operaterja v panogi telekomunikacijskih dejavnosti za starejše bakreno omrežje za leto 2021 znaša 4,82 % in za NGA omrežja 6,32 %, ki ju je Agencija izračunala in objavila na svojih spletnih straneh in bo po zaključenem javnem posvetovanju veljala za leto 2021. Glede na navedeno bo Agencija v okviru te obveznosti Telekomu Slovenije naložila, da upošteva primerno stopnjo donosnosti naložbe na vložena sredstva, ki jo predstavlja tehtano povprečje stroškov kapitala (nominalni WACC pred davki) hipotetično učinkovitega operaterja. Ta stroškovna metodologija (LRIC+) tako omogoča tudi investiranje Telekoma Slovenije v infrastrukturo, saj dopušča ustrezno povračilo stroškov kapitala (WACC), s čimer se zagotavlja primerna stopnja donosnosti naložbe glede na vložena sredstva in s tem povezana tveganja.

Glede na navedeno bo Agencija Telekomu Slovenije naložila, da za ostale storitve veleprodajnega osrednjega dostopa na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg oblikuje in uveljavi stroškovno naravnan cenovni strop na podlagi stroškovne metodologije LRIC+, v okviru katere se stroški nanašajo na celotno območje Republike Slovenije, in na podlagi tekočih stroškov (CCA), torej da v okviru kalkulacij upošteva vrednotenje sredstev na podlagi tekočih stroškov vzpostavitve sodobnega učinkovitega omrežja, ter upošteva primerno stopnjo donosnosti naložbe na vložena sredstva, ki jo predstavlja tehtano povprečje stroškov kapitala (nominalni WACC pred davki) hipotetično učinkovitega operaterja. Cenovni strop je oblika cenovne regulacije, pri kateri se določi najvišjo dovoljeno ceno za posamezno storitev. Cene višje od cenovnega stropa bi predstavljale prekomerne cene in bi ovirale učinkovit vstop na trg. Zgornja meja cene je običajno določena na podlagi dolgoročnih prirastnih stroškov s pribitkom za splošne stroške (LRIC+). Ravno zaradi prožnosti pri oblikovanju veleprodajnih cen, bo Agencija

naložila cenovni strop, ki pa ne sme biti višji od stroškovne cene na podlagi metodologije LRIC + in CCA. Agencija bo Telekomu Slovenije naložila, da v okviru stroškovne metodologije LRIC+ upošteva stroške, ki se nanašajo na celotno območje Republike Slovenije, saj se v okviru te obveznosti nadaljuje in ohranja regulacija oziroma metodologija vodenja stroškov na nacionalni ravni kot doslej. Navedeno ne pomeni, da je Telekom Slovenije reguliran na celotnem območju Republike Slovenije, temveč bo Agencija spremljala spoštovanje te obveznosti le na reguliranih območjih.

V skladu s Priporočilom Komisije (2005/698/ES) je namen naložitve obveznosti izvajanja sistema stroškovnega računovodstva zagotoviti, da operaterji s pomembno tržno močjo, ki so jim naložene obveznosti glede cenovnega nadzora in stroškovno naravnanih cen, pri razporejanju svojih stroškov na storitve sledijo pravičnim, objektivnim in preglednim merilom.

Spoštovanje oblikovanja stroškovno naravnane cenovnega stropa za ostale storitve veleprodajnega osrednjega dostopa na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg bo Agencija preverjala na podlagi ustreznih stroškovnih kalkulacij Telekoma Slovenije, zato bo Telekomu Slovenije naložila oblikovanje stroškovno naravnane cenovnega stropa, ki temelji na stroškovni metodologiji LRIC+ in na podlagi tekočih stroškov CCA ter z upoštevanjem vrednosti WACC, ki ga za tradicionalna bakrena omrežja in NGA omrežja na fiksni lokaciji izračunava Agencija. V skladu z navedenim bo moral Telekom Slovenije najkasneje v roku 30 dni od vročitve regulatorne odločbe pripraviti oziroma posodobiti in Agenciji v skladu s petim odstavkom 106. člena ZEKom-1 posredovati podrobne stroškovne kalkulacije posameznih storitev, ki prikazujejo dovolj podrobne elemente za preveritev cenovnega stropa, skupaj z natančnim opisom uporabljenega modela stroškovnega računovodstva.

Agencija predvideva, da bo Telekom Slovenije posodobil in prilagodil obstoječe stroškovne kalkulacije, ki že temeljijo na stroškovni metodologiji LRIC+ in na podlagi tekočih stroškov (CCA). Glede na to, da Telekom Slovenije že oblikuje cene teh storitev po stroškovni metodologiji LRIC+ in na podlagi tekočih stroškov (CCA), je Agencija mnenja, da Telekom Slovenije pri pripravi stroškovnih kalkulacij, ki temeljijo na isti stroškovni metodologiji, ne potrebuje daljšega časovnega okvirja za pripravo, saj s stroškovnimi kalkulacijami po posameznih storitvah že razpolaga. Telekom Slovenije ima namreč že na podlagi trenutno veljavne regulatorne odločbe za te storitve vzpostavljen stroškovni model po metodologiji LRIC+ in na podlagi tekočih stroškov (CCA), zato Agencija meni, da je rok 30 dni od vročitve odločbe za pripravo stroškovnih kalkulacij ter njihovo revidiranje primeren, in ne predstavlja nesorazmernega bremena.

V primeru sprememb stroškovnih kalkulacij pa bo moral Telekom Slovenije najkasneje v roku 30 dni od nastanka sprememb Agenciji v skladu s petim odstavkom 106. člena ZEKom-1 posredovati spremenjene stroškovne kalkulacije z natančnim opisom sprememb uporabljenega modela stroškovnega računovodstva, ter spremenjene cene, ki ne smejo preseči cenovnega stropa, istočasno objaviti. Spremenjene cene pa bo moral uveljaviti vsaj 30 dni po njihovi objavi, kar je v skladu tudi z obveznostjo zagotavljanja preglednosti. Pri tem Agencija pričakuje spremembe stroškovnih kalkulacij le v primeru morebitne spremembe tehtanega povprečja stroškov kapitala (WACC), spremenjene stroškovne osnove zaradi sprememb stroškov posameznega poslovnega leta oziroma zaradi objektivno spremenjenih alokacijskih faktorjev.

Obveznost oblikovanja cenovnega stropa na podlagi stroškovnega modela LRIC+ je primerna in sorazmerna, saj je nujno potrebna za zagotovitev ustreznih cen na veleprodajnem trgu, hkrati pa za Telekom Slovenije ne predstavlja prevelikega bremena, saj upošteva stroške učinkovitega zagotavljanja storitev, vključno s primernim donosom na kapital. Agencija se je odločila za

metodologijo LRIC s pribitkom za splošne stroške (plus), saj ta operaterju omogoča tudi povračilo skupnih stroškov, zato je z vidika načela sorazmernosti primerna, hkrati pa vzpodbuja investiranje v NGA omrežja.

Obveznost oblikovanja cenovnega stropa skladno z opisanimi metodami cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva je primerna in sorazmerna, saj je nujno potrebna za preprečitev prekomernih cen na tem segmentu veleprodajnega trga, hkrati pa za Telekom Slovenije ne predstavlja prevelikega bremena, saj Telekom Slovenije za te storitve že na podlagi trenutno veljavne odločbe razpolaga s stroškovnimi kalkulacijami, ki temeljijo na stroškovni metodologiji LRIC+ in stroškovni osnovi CCA.

Z naložitvijo obveznosti oblikovanja cenovnega stropa v skladu z opisanimi metodami cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva po metodologiji LRIC+ in CCA Agencija sledi cilju spodbujanja investicij v novo in izboljšano infrastrukturo, ki predstavljajo glavno vzpodbudo razvoja trga elektronskih komunikacij, ter spodbujanju trajnostne in učinkovite konkurence, z namenom, da bi končni uporabniki imeli na voljo večje možnosti glede izbire, kvalitete in cene. Agencija ugotavlja, da je stroškovna metodologija LRIC+ primerna, saj omogoča doseganje ciljev regulatornega okvirja, to je doseči ustrezno ravnotežje med zagotavljanjem učinkovitega vstopa na trg in zadostnimi spodbudami za naložbe, zlasti v omrežja NGA, ter s tem zagotavljanjem novih, hitrejših širokopasovnih storitev večje kakovosti.

Metodologija je tudi v skladu s Priporočilom Komisije o ločenem računovodstvu in sistemih stroškovnega računovodstva, ki navaja, da je vsaka predpisana metodologija stroškovnega računovodstva, ki se uporablja zlasti kot osnova za odločbe o cenovnem nadzoru, določena na način, ki spodbuja učinkovite naložbe, opredeljuje možno protikonkurenčno obnašanje, zlasti zmanjševanje škarij cen, in mora biti skladna s cilji politike nacionalnega regulatornega organa.

Vzorčna ponudba bo morala vsebovati vse cenovne pogoje, da se iskalcem dostopa omogoči izračun poslovnih načrtov za osrednji dostop do omrežja, saj se le tako lahko zagotovijo konkurenčne ponudbe na maloprodajnem nivoju. Cene vseh elementov, s katerimi se zagotavljajo pasivni ali virtualni veleprodajni vložki starejšega bakrenega omrežja, ki nudijo enakovredne funkcije kot pasivni vložki, in vseh elementov, s katerimi se zagotavljajo pasivni ali virtualni veleprodajni vložki NGA omrežja, ki nudijo enakovredne funkcije kot pasivni vložki, morajo biti objavljene v vzorčni ponudbi Telekoma Slovenije, in oblikovane v skladu z zgoraj navedenimi obveznostmi cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva.

V prehodnem obdobju, to je do uveljavitve cen storitev veleprodajnega osrednjega dostopa na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg, bo moral Telekom Slovenije ohraniti veleprodajne cene, veljavne v času izdaje nove regulatorne odločbe. Agencija bo v prehodnem obdobju naložila navedeno obveznost cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva, saj bi Telekom Slovenije v nasprotnem primeru v tem času lahko izrabljal prevladujoči položaj na tem segmentu trga in s tem poskušal postavljati previsoke veleprodajne cene. Agencija bo tako iz razlogov prehodnega obdobja Telekomu Slovenije naložila obveznost, da bo moral v času do uveljavitve novih cen za te storitve ohraniti veleprodajne cene, ki bodo objavljene v vzorčni ponudbi za osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg, ki bo veljavna v času izdaje nove regulatorne odločbe.

9.5 Obveznost ločitve računovodskih evidenc

Ena izmed obveznosti, ki jo Agencija lahko naloži operaterju s pomembno tržno močjo, je tudi obveznost ločitve računovodskih evidenc na podlagi 104. člena ZEKom-1.

Na podlagi prvega odstavka 104. člena ZEKom-1 lahko Agencija v skladu s predpisi, ki urejajo računovodstvo, z odločbo - iz prvega odstavka 101. člena ZEKom-1 - naloži določenemu operaterju omrežja s pomembno tržno močjo, da vodi računovodske evidence za določene dejavnosti, povezane z medomrežnim povezovanjem oziroma operatorskim dostopom, ločeno od računovodskih evidenc za druge dejavnosti. To pa ne posega v zakon, ki ureja preglednost finančnih odnosov in ločeno evidentiranje različnih dejavnosti.

Agencija naloži to obveznost zaradi nadziranja izpolnjevanja obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja (103. člen ZEKom-1) ali, kjer je to potrebno glede na okoliščine primera, zaradi preprečitve neutemeljenega navzkrižnega subvencioniranja.

V skladu s Priporočilom Komisije (2005/698/ES) je namen naložitve obveznosti glede ločenega računovodstva zagotoviti natančnejše podatke, kot so tisti, dobljeni iz obveznih finančnih poročil operaterja s pomembno tržno močjo, da čim natančneje posamejno delovanje posameznih delov poslovanja operaterja s pomembno tržno močjo, kot če bi poslovali v ločenih podjetjih, in v primeru vertikalno integriranih podjetij, preprečevati diskriminacijo v korist njihovih lastnih dejavnosti in nepravilno navzkrižno subvencioniranje.

Pri izpolnjevanju obveznosti se upoštevajo priporočila in smernice, ki jih sprejemata Evropska komisija in BEREC na področju ločenega vodenja računovodstva. Trenutno veljavni evropski predpis, ki ureja tozadevno področje je Priporočilo Komisije (2005/698/ES) in trenutno veljavna skupna stališča BEREC⁷⁶. V skladu s Priporočilom Komisije (2005/698/ES) morajo biti pravila, po katerih se bo razporejalo stroške in prihodke, prikazana tako podrobno, da bo razvidno razmerje med stroški in bremenitvami omrežnih elementov in storitev.

Agencija bo naložila obveznost ločitve računovodskih evidenc:

1. zaradi nadziranja izpolnjevanja obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja,
2. zaradi nadziranja izpolnjevanja obveznosti oziroma preprečitve neutemeljenega navzkrižnega subvencioniranja storitev,
3. zaradi nadzora izpolnjevanja obveznosti cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva, ki ima v enem delu predlagano obveznost stroškovno naravnanih cen storitev veleprodajnega osrednjega dostopa na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg.

V primeru, da Agencija ne bi naložila obveznosti ločitve računovodskih evidenc, bi bilo onemogočeno nadzorovati obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja (nediskriminacije) kot tudi ne bi morala kontrolirati preprečitve neutemeljenega navzkrižnega subvencioniranja storitev, prav tako pa ne bi mogla na pregleden način pregledati in kontrolirati podatkov, ki predstavljajo podlago oziroma vhodne podatke za izračun stroškovno naravnanih cen storitev veleprodajnega osrednjega dostopa do starejšega bakrenega in NGA omrežja na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg, nenazadnje pa bodo podatki iz ločenih računovodskih evidenc predstavljali pomemben element v okviru predhodnega preskusa gospodarske ponovljivosti.

Telekom Slovenije že na podlagi odločbe, št. 38244-2/2017/19 z dne 5.12.2017, vodi ločene računovodske evidence na podlagi stroškovne osnove tekočih stroškov (CCA) in na podlagi

⁷⁶ ERG COMMON POSITION: Guidelines for implementing the Commission Recommendation C (2005)3480 on Accounting Separation & Cost Accounting Systems under the regulatory framework for electronic communications (ERG (05) 29)

metodologije dolgoročnih inkrementalnih stroškov (LRIC), v okviru katere mora računovodske evidence za dejavnost, povezano z osrednjim dostopom na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg, voditi ločeno od računovodskih evidenc za ostale dejavnosti, nadalje se mora ločeno voditi računovodske evidence za dejavnosti povezane z osrednjim dostopom do starejšega bakrenega omrežja in ločeno računovodske evidence za dejavnosti povezane z osrednjim dostopom do NGA omrežja na fiksni lokaciji, prav tako se mora voditi računovodske evidence ločeno zase in ločeno za ostale operaterje, in se mora Agenciji predložiti ločene stroškovne evidence najkasneje do 30. 6. vsakega tekočega leta, pri čemer se mora priložiti tudi model izračuna stroškov samemu sebi («self supply»).

Skladno z naloženo obveznostjo Telekom Slovenije vsakoletno pripravi in Agenciji posreduje ločene računovodske evidence, kjer mora slediti mednarodni praksi tovrstnih modelov ter priporočilom in smernicam, ki jih sprejemata Evropska komisija in Združenje evropskih regulatorjev za elektronske komunikacije BEREC.

Agencija namerava naložiti Telekomu Slovenije obveznost ločitve računovodskih evidenc na podlagi stroškovne osnove tekočih stroškov (CCA) in na podlagi metodologije dolgoročnih inkrementalnih stroškov (LRIC), v okviru katere bo moral Telekom Slovenije v celoti izpolnjevati naslednje obveznosti:

- voditi računovodske evidence za dejavnost veleprodajnega osrednjega dostopa na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg, voditi ločeno od računovodskih evidenc za ostale dejavnosti, pri čemer mora računovodske evidence za dejavnost veleprodajnega osrednjega dostopa na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg:
 - o ločeno voditi računovodske evidence za dejavnost osrednjega dostopa do starejšega bakrenega omrežja na fiksni lokaciji in ločeno za dejavnosti osrednjega dostopa do NGA omrežja na fiksni lokaciji:
 - za storitev osrednjega veleprodajnega dostopa z bitnim tokom za množični trg do starejšega bakrenega omrežja na regionalnem nivoju,
 - za storitev osrednjega veleprodajnega dostopa z bitnim tokom za množični trg do starejšega bakrenega omrežja na nacionalnem nivoju,
 - za storitev osrednjega veleprodajnega dostopa z bitnim tokom za množični trg do NGA omrežja na regionalnem nivoju,
 - za storitev osrednjega veleprodajnega dostopa z bitnim tokom za množični trg do NGA omrežja na nacionalnem nivoju,
 - za zakup kapacitet.
- voditi računovodske evidence ločeno zase in za svoja povezana podjetja ter ločeno za ostale operaterje,
- Agenciji predložiti ločene računovodske evidence, izkaz poslovnega izida in izkaz vloženih sredstev, skupaj z dokumentacijo modela ločenih računovodskih evidenc in programske opreme, najkasneje do 30. 6. vsakega tekočega leta in v roku 30 dni po oddaji revidiranih letnih poročil Agenciji RS za javnopravne evidence in storitve, posredovati Agenciji poročilo revizorja o računovodskih izkazih, in v primeru morebitnih sprememb, zahtevanih v poročilu revizorja o računovodskih izkazih, v istem roku posredovati tudi dopolnjene ločene računovodske evidence.

Agencija želi z navedenimi predlaganimi obveznostnimi izboljšati preglednost vodenja ločenih računovodskih evidenc za navedeni upoštevni trg, kar bo hkrati pripomoglo k hitrejšemu in bolj

učinkovitemu preverjanju izpolnjevanja te obveznosti. S tem namenom Agencija v nadaljevanju tudi nalaga bolj podrobna navodila za pripravo ločenih računovodskih evidenc.

Po podatkih BEREK poročila je v 20 državah operaterjem s pomembno tržno močjo na upoštevem trgu 3b naložena obveznost ločitve računovodskih evidenc. Z izpolnjevanjem te obveznosti je omogočena kontrola spoštovanja cenovnega dela obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja kot tudi kontrola izpolnjevanja obveznosti prepovedi navzkrižnega subvencioniranja med storitvami.

Agencija bo torej Telekomu Slovenije kot operaterju s pomembno tržno močjo naložila:

- voditi računovodske evidence za dejavnosti veleprodajnega osrednjega dostopa na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg, ločeno od računovodskih evidenc za ostale dejavnosti,
- voditi računovodske evidence ločeno zase iz za svoja povezana podjetja ter ločeno za ostale operaterje.

Ker lahko Telekom Slovenije kot vertikalno povezano podjetje grosistične storitve zagotavlja sebi oziroma svoji maloprodajni organizacijski enoti pod drugačnimi pogoji, kot jih zagotavlja iskalcem dostopa, lahko Agencija s pomočjo naložitve obveznosti ločitve računovodskih evidenc nadzira izpolnjevanje cenovnega dela obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja. Glede na navedeno bo moral Telekom Slovenije kot vertikalno integrirani operater voditi ločene računovodske evidence ločeno zase oziroma samemu sebi in ločeno za iskalce dostopa, v okviru katere bo moral pokazati, da so veleprodajne cene dostopa, ki jih zaračunava tretjim strankam, to je iskalcem dostopa, enake cenam, ki jih obračunava svoji maloprodajni enoti. Interne obračunske cene vključujejo transakcije (posle) med vertikalno ali horizontalno povezanimi enotami in storitvami, ki se nanašajo na veleprodajne in maloprodajne storitve ter razmerja med ekonomskimi trgi in storitvami. Pomembno je, da model ločenih računovodskih evidenc Telekoma Slovenije zagotavlja jasen prikaz internih obračunskih cen oziroma dobave samemu sebi za posamezne maloprodajne storitve, iz katerega je moč nedvoumno potrditi, da se stroški razporejajo sorazmerno in na enakih osnovah.

V okviru vodenja ločenih računovodskih evidenc za dejavnosti veleprodajnega osrednjega dostopa na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg bo moral Telekom Slovenije v nadaljevanju:

- ločeno voditi računovodske evidence za dejavnosti osrednjega dostopa do tradicionalnega oziroma starejšega bakrenega omrežja na fiksni lokaciji in ločeno za dejavnosti osrednjega dostopa do NGA omrežja na fiksni lokaciji.

Agencija hkrati predlaga tudi spremembo obveznosti vodenja računovodskih evidenc, v skladu z izsledki te analize. V okviru te obveznosti bo moral Telekom Slovenije dodatno pripraviti ločene računovodske evidence za storitve zakupa kapacitet.

Agencija lahko na podlagi drugega odstavka 104. člena ZEKom-1 določi tudi obliko in metodologijo vodenja računovodstva, ki jo je treba uporabiti. V skladu z navedeno določbo bo moral Telekom Slovenije voditi ločene računovodske evidence na podlagi stroškovne osnove tekočih stroškov (CCA) in na podlagi metodologije dolgoročnih inkrementalnih stroškov (LRIC).

Primarni vir podatkov predstavljajo računovodske informacije operaterja, s pomočjo katerih se izračunajo stroški ustreznega inkrementa, ob upoštevanju ustreznih CVR (cost-volume relationship) razmerij, ki vsebujejo več nivojev oziroma hierarhijo nivojev razporejanja stroškov. Operaterji morajo pri tem uporabiti v prihodnost usmerjene stroške (tekoči stroški) in upoštevati predpostavke o učinkovitosti.

Le z naložitvijo metodologije LRIC lahko Agencija omogoči drugim operaterjem, da ne bodo plačevali oziroma pokrivali stroškov, ki izhajajo iz morebitne neučinkovitosti Telekom Slovenije, s tem pa tudi spodbuja Telekom Slovenije k učinkovitemu poslovanju in investiranju.

Agencija bo Telekomu Slovenije naložila, da bo v okviru izračuna kapitalskih stroškov angažiranih sredstev upošteval primerno donosnost vložnega kapitala. Kot primerno stopnjo donosnosti naložbe glede na vložena sredstva bo Agencija naložila Telekomu Slovenije, da upošteva vsakokrat veljavno tehtano povprečje stroškov kapitala (weighted average costs of capital; v nadaljevanju WACC). Trenutno veljavna stopnja donosnosti vložnega kapitala (nominalni WACC pred davki) hipotetično učinkovitega operaterja za obstoječo infrastrukturo bakrenih omrežij znaša 4,82 % in hipotetično učinkovitega operaterja za omrežja naslednje generacije, 6,32 %, ki ju je Agencija izračunala in objavila na svojih spletnih straneh v letu 2021 in bo po zaključenemu javnemu posvetovanju veljal za leto 2021.

Agencija bo skladno z navedenim naložila Telekomu Slovenije, da bo moral:

- Agenciji predložiti ločene računovodske evidence, izkaz poslovnega izida in izkaz vložnih sredstev, skupaj z dokumentacijo modela ločenih računovodskih evidenc in programske opreme, ter najkasneje do 30. 6. vsakega tekočega leta in v roku 30 dni po oddaji revidiranih letnih poročil Agenciji RS za javnopravne evidence in storitve, posredovati Agenciji poročilo revizorja o računovodskih izkazih, in v primeru morebitnih sprememb, zahtevanih v poročilu revizorja o računovodskih izkazih, v 30 dneh posredovati tudi dopolnjene ločene računovodske evidence.

Agencija bo Telekomu Slovenije v skladu s tretjim odstavkom 104. člena ZEKom-1 naložila, da enkrat letno predloži ločene računovodske evidence za preteklo leto, saj bo Agencija le tako lahko preverjala izpolnjevanje naložene obveznosti. Telekomu Slovenije je že s trenutno veljavno regulatorno odločbo naloženo, da mora Agenciji predložiti ločene računovodske evidence najkasneje do 30. 6. vsakega tekočega leta, zato navedena obveznost predstavlja zgolj nadaljevanje te obveznosti. Glede na to, da mora Telekom Slovenije kot gospodarska družba predložiti letna poročila Agenciji RS za javnopravne evidence in storitve najkasneje do 31.3. tekočega leta za preteklo leto, bo Agencija naložila Telekomu Slovenije, da posreduje ločene računovodske evidence najkasneje do 30. 6. tekočega leta za preteklo leto. V prilogi Priporočila Komisije (2005/698/ES) je namreč določeno, da morajo biti regulativni računi objavljeni letno in čim hitreje po koncu računovodskega oziroma poročevalskega leta. Poleg navedenega je potrebno upoštevati, da je skrajni rok za predložitev revidiranih letnih poročil Agenciji RS za javnopravne evidence in storitve 31. 8. tekočega leta za preteklo leto. Glede na navedeno, bo moral Telekom Slovenije najkasneje v roku 30 dni po oddaji revidiranih letnih poročil Agenciji RS za javnopravne evidence in storitve, posredovati Agenciji poročilo revizorja o računovodskih izkazih, in v primeru morebitnih sprememb, zahtevanih v poročilu revizorja o računovodskih izkazih, v istem roku posredovati tudi dopolnjene ločene računovodske evidence.

Agencija bo naložila to obveznost zaradi nadzorovanja izpolnjevanja obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja in zaradi nadzorovanja izpolnjevanja obveznosti oziroma preprečitve neutemeljenega navzkrižnega subvencioniranja storitev, kot tudi zaradi nadzora izpolnjevanja obveznosti cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva, to je stroškovno naravnanih cen storitev veleprodajnega osrednjega dostopa na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg do omrežja. V primeru, da Agencija ne bi naložila ločitve računovodskih evidenc, bi bilo onemogočeno nadzorovati obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja (nediskriminacije) kot tudi ne bi morala kontrolirati preprečitve neutemeljenega navzkrižnega subvencioniranja storitev, prav tako pa ne bi mogla na pregleden način pregledati in kontrolirati podatkov, ki predstavljajo podlago oziroma vhodne podatke za izračun

stroškovno naravnanih cen storitev veleprodajnega osrednjega dostopa na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg.

Agencija lahko na podlagi četrtega odstavka 104. člena ZEKom-a objavi informacije, ki bi prispevale k odprtemu in konkurenčnemu trgu, pri tem pa mora upoštevati stopnjo zaupnosti prejetih podatkov v skladu z domačimi predpisi in predpisi EU, ki se nanašajo na poslovno tajnost.

Telekom Slovenije skladno s trenutno veljavno odločbo že izvaja obveznost vodenja ločenih računovodskih evidenc, sprememba predlagane obveznosti ločitve računovodskih evidenc pa je namenjena predvsem večji transparentnosti, dokumentiranosti in preverljivosti izvajanja navedene obveznosti in hitrejši ter učinkovitejši izvedbi morebitnih drugih postopkov za preverjanja te obveznosti.

Agencija bo zaradi večje preglednosti pri izvajanju kontrole pri morebitnih postopkih in posledično transparentnosti in stroškov kapacitet, ki predstavljajo za iskalce dostopa velik strošek pri zagotavljanju storitev končnim uporabnikom Telekomu Slovenije dodatno naložila, da bo moral pripraviti ločene računovodske evidence tudi za storitve zakupa kapacitet. Storitve zakupa kapacitet namreč v trenutni strukturi stroškov zagotavljanja storitev na tem trgu, predstavljajo pomemben del stroškov, ki se skozi časovno obdobje povečujejo na račun stalnega povečanja količin prometa končnih uporabnikov.

Obveznosti, ki jih Agencija naloži operaterju s pomembno tržno močjo, morajo biti tudi sorazmerne s koristmi, ki so posledica izpolnitve teh obveznosti. Z vidika zahtevnosti je sorazmeren tudi postavljen rok za predložitev ločenih računovodskih evidenc in sicer bo Telekom Slovenije predložil ločene računovodske evidence enkrat letno, in sicer do 30. 6. tekočega leta za preteklo leto, oziroma bo predložil poročilo revizorja o računovodskih izkazih v roku 30 dni po oddaji revidiranih letnih poročil Agenciji RS za javnopravne evidence in v primeru morebitnih sprememb, zahtevanih v poročilu revizorja o računovodskih izkazih, v 30 dneh posredovati dopolnjene ločene računovodske evidence.

V letih 2018 in 2019 je Agencija v sodelovanju z zunanjim izvajalcem izvedla neodvisni pregled ločenih računovodskih evidenc in prodajnih stroškov operaterja Telekom Slovenije. Agencija je od zunanjih izvajalcev tudi pridobila dodatna priporočila za prihodnje vodenje ločenih računovodskih evidenc. Agencija z namenom preverljivosti in transparentnosti, bo s to analizo naložila Telekomu Slovenije, da izvaja ločene računovodske evidence na naslednji način, ki je razdeljen po posameznih področjih.

Stroškovna baza, metoda alokacije in zagotavljanje ločenih računovodskih evidenc

Agencija bo Telekomu Slovenije naložila, da pripravi in poroča ločene računovodske evidence na stroškovni osnovi CCA in ob upoštevanju metodologije LRIC, ki bodo prikazovale prihodke, stroške, in vložena sredstva po kriterijih ločitve računovodskih evidenc in v skladu s priporočili in smernicami Evropske komisije in BEREC. Zaradi preverjanja predlagane obveznosti v kasnejših postopkih je pomembno, da je iz posredovanih podatkov razvidna tako prilagoditev sredstev iz preteklih stroškov (HCA) na tekoče stroške (CCA) kot tudi prilagoditev stroškov iz popolno razporejenih stroškov (FAC) na dolgoročno inkrementalne stroške (LRIC), vključno z obrazložitvijo izvedenih prilagoditev. LRIC stroškovna metodologija omogoča izračun stroškov zagotavljanja določenega prirasta poslovnega učinka oziroma inkrementa, ki temelji na osnovi v prihodnost usmerjenih stroškov učinkovitega operaterja. Prirastni stroški predstavljajo razliko med celotnimi stroški poslovanja z vključenim inkrementom in celotnimi stroški poslovanja brez tega inkrementa oziroma drugače povedano prirastni stroški so celotni stroški operaterja, ki bi se jim izognil, če tega inkrementa ne bi več zagotavljal. Pri tem naj inkrement predstavlja skupino storitev na tem upoštevnem trgu oziroma

inkrement predstavlja tiste stroške, ki bi se jim operater izognil, v kolikor ne bi ponujal storitev na tem upoštevem trgu. Namen tega pristopa je izračun dolgoročnih inkrementalnih stroškov na osnovi obstoječega omrežja in stroškovni strukturi operaterja s pomembno tržno močjo, ob izločitvi neučinkovitosti in vrednotenju zamenjave zastarele opreme z novo, stroškovno bolj učinkovito tehnologijo.

Dokumentiranost modela ločenih računovodskih evidenc in informacijske podpore

Dokumentacija modela ločenih računovodskih evidenc in programske podpore bo morala glede na kompleksnost modela in storitev vsebovati podrobne in argumentirane naslednje opise:

- argumentacijo uvrstitve posameznih stroškovnih mest v kategorije posameznih stroškov (skupni stroški, stroški podpornih funkcij, stroški povezanih funkcij, stroški omrežnih elementov in stroški storitvenih elementov) in kako vsebinsko prispevajo oziroma nastopajo v posamezni regulirani storitvi upoštevnega trga,
- argumentacijo uporabe posameznih vrst ključev,
- popis izvornih informacijskih sistemov, ki predstavljajo vir vhodnih podatkov, na podlagi, katerih se izračunava ključe, opis postopka pridobivanja in obdelave vhodnih podatkov, obdobja, na katero se podatki nanašajo, morebitna uporaba ocen in/ali vzorčenja ter argumentacijo uporabe ocen in vzorčenja,
- morebitne spremembe modela, in opisi modela morajo biti sproti dokumentirane. Iz dokumentacije mora biti razvidno katere spremembe in učinki sprememb so bile narejene med posameznimi različicami modela.

Agencija bo Telekomu Slovenije glede dokumentiranosti modela ločenih računovodskih evidenc in informacijske podpore zato še dodatno naložila, da pripravi celovite opise in usmeritve priprave ločenih računovodskih evidenc, ki bodo podrobno pojasnjevali kriterije za odločitve in postopke v modelu, uporabljene vhodne podatke, kakor tudi sam postopek izračuna. Med drugim bo moral pripraviti podrobnejše opise vzročnih povezav za prerazporejanje stroškov (ključi, usmerjevalni in pretvorbeni količniki). Opisi naj dosledno vključujejo utemeljitve za izbiro posameznih povezav in osnov za prerazporejanje stroškov, zagotoviti je potrebno spremljavo predpostavk, ključev med obračunskimi obdobji in dosledno pojasnjevanje vzrokov za razlike v končnih rezultatih prerazporejanja. Prav tako mora Telekom Slovenije pripraviti in zagotoviti ustrezno enovito uporabniško in tehnično dokumentacijo modelov, ter jo redno posodabljalati ob spremembah modelov, vzpostaviti učinkovit proces upravljanja sprememb in vse spremembe modela dokumentirati, tako da bo razvidna verzija modela ali dokumentacije, opis spremembe, ki bo enoznačno omogočala uporabniku ali bralcu razumeti, kaj je bilo spremenjeno in kakšen vpliv ima sprememba na delovanje in rezultate modela. Agencija bo naložila Telekomu Slovenije, da mora posredovati ustrezno dokumentacijo, pregled kontrol, ipd., skupaj z oddajo ločenih računovodskih evidenc enkrat letno, in sicer do 30. 6. tekočega leta za preteklo leto, oziroma v primeru morebitnih sprememb, zahtevanih v poročilu revizorja o računovodskih izkazih, hkrati s posredovanjem dopolnjenih ločenih računovodskih evidenc. Agencija pojasnjuje, da bo moral Telekom Slovenije posredovati ustrezno dokumentacijo, pregled kontrol, ipd., pri oddaji ločenih računovodskih evidenc in morebitnih njihovih dopolnitev z namenom, da bo lahko ugotavljala razloge za morebitne spremembe in njihove razloge v okviru modela ločenih računovodskih evidenc, ki predstavljajo pomembno podlago za izračun stroškovnih cen storitev dostopa na tem trgu.

Vhodni podatki modela ločenih računovodskih evidenc

Agencija bo naložila, da bo moral Telekom Slovenije dokumentirati izvedene kontrolne postopke za zagotavljanje popolnosti in točnosti zajema vhodnih podatkov modela ločenih računovodskih evidenc in da uporabi ustrezno osnovo za izračun stroška kapitala ter slediti priporočilom v zvezi z dokumentiranostjo stroškovnega dela, ki bo omogočal preverjanje popolnosti in točnosti vhodnih podatkov. Zagotovljena mora biti dokumentiranost opisa virov vhodnih podatkov in argumentacija njihove uporabe.

Analiza vzročnih povezav povzročiteljev stroškov in razporejanja stroškov na končne nosilce

Za ustrezno preverjanje vodenja ločenih računovodskih evidenc, bo moral Telekom Slovenije pripraviti opis pomembnejših stroškovnih skupin in stroškovnih mest, uporabo ključev ter vzročnih povezav reguliranih veleprodajnih storitev tega upoštevne trga, kar bo omogočalo razumevanje razporejanja stroškov in lažje pregledovanje. Prav tako bo morala biti dokumentirana analiza občutljivosti posameznih predpostavk razporejanja stroškov. Telekom Slovenije bo moral ustrezno dokumentirati utemeljitev vzročno posledičnih povezav, ki bo omogočilo presojo ustreznosti opredelitve ključev razporejanja.

Sistem obračunavanja stroškov prenosa ali nakupov med trgi in storitvami

Model ločenih računovodskih evidenc bo moral zagotavljati jasen prikaz internih obračunskih cen oziroma dobave samemu sebi za posamezne maloprodajne storitve, iz katerega bi bilo moč nedvoumno potrditi, da se stroški razporejajo sorazmerno in na enakih osnovah. Telekom Slovenije bo moral v modelu ločenih računovodskih evidenc ločeno prikazati stroške dobave samemu sebi in jasno prikazati, na katere maloprodajne storitve se posamezni stroški razporejajo, ter ali se stroški razporejajo na enakih osnovah in sorazmerno na maloprodajne storitve Telekoma Slovenije, kot se razporejajo na storitve upoštevne trga, ki služijo zagotavljanju istovrstnih maloprodajnih storitev s strani drugih operaterjev oziroma iskalcev dostopa.

Dolgoročna usmerjenost in učinkovitost omrežja

Telekom Slovenije bo moral za namen ločitve računovodskih evidenc na podlagi metodologije dolgoročnih prirastnih stroškov (LRIC): prikazati razmerje med stroški in količino, ki se v obdobju spremljajo, kako se posamezni stroški spreminjajo glede na stroškovne nosilce ter izdelati metodologijo analize trga in potenciala prihodnjega razvoja povpraševanja, s čimer bi se nudila osnova za sprejemanje racionalnih odločitev glede uporabe tehnologij in dimenzioniranosti novozgrajenih omrežnih delov. Z vidika razširitve osnove za odločanje o pristopu k učinkovitemu dograjevanju omrežja, tako z vidika uporabe tehnologij kot njegove kasnejše operativne učinkovitosti, bi bilo smiselno, da Telekom Slovenije prouči možnost aktivnejšega primerjanja lastnih privzetih rešitev s prakso primerljivih tujih operaterjev. Telekom Slovenije naj zagotovi jasen opis in utemeljitev metodološke zasnove prilagajanja dela stroškov za neučinkovitost in njihovega prerazporejanja na izločeni stroškovni nosilec.

Dodatno bo Agencija naložila, da bo moral Telekom Slovenije LRIC prilagoditve za izračun prirastnih stroškov izvajati na podlagi metodologije spremljanja razmerja med spremembami stroškov in spremembami količin (CVR). Prav tako bi moral postopek določanja vrednosti LRIC prilagoditev dodatno pisno argumentirati in formalizirati.

Pregled kontrol informacijske varnosti modela v Excelu

Telekom Slovenije bo moral zagotoviti ustrezno zaščito pred nepooblaščenimi spremembami in nadzor dostopa do modelov (datotek) in vzpostaviti kontrole, ki onemogočajo nepooblaščen spremembe formul in vsebine modelov, vgradnjo kontrol, ki omogočajo sledljivost izvedenih

sprememb (formul ali vrednosti) v modelu ter posredovati vse spremembe agenciji. Telekom Slovenije bo moral zagotoviti ustrezno dokumentiranost modela ob spremembah in predložiti agenciji najnovejše različice modelov z dokumentiranimi spremembami.

Uporaba programske kode

V primeru, da model vsebuje dele programske kode kot npr. VBA (ang. Visual Basic for Applications), ki se izvaja v okolju Excel, bo moral Telekom Slovenije dokumentirati takšno uporabo programske kode, da bo jasno razviden njen namen ter vgrajene funkcionalnosti v modelih.

Pregled virov podatkov preko zunanjih povezav

Modeli lahko vsebujejo tudi zunanje neposredne povezave, ki jih Telekom Slovenije uporablja pri svojih izračunih, od katerih so odvisni rezultati modelov, poleg tega pa nekatere datoteke lahko vsebujejo sklice na druge datoteke, preko katerih se prenašajo izbrane vrednosti. Agencija bo zato Telekomu Slovenije naložila, da bo moral zagotoviti preveritev neposrednih povezav modela na zunanje vire podatkov hkrati s posredovanjem modela agenciji in jih odstrani, če le te niso potrebne za pravilno delovanje modelov ali pa priloži povezane vire podatkov.

Zaokroževanje numeričnih podatkov

Agencija bo naložila, da Telekom Slovenije poenoti formate vrednosti in zaokroževanje številčnih podatkov.

V letu 2020 je Telekom Slovenije v sodelovanju s svetovalno družbo tudi že posodobil obstoječi model ločenih računovodskih evidenc, ki jih že vodi v skladu s trenutno veljavno odločbo in zaradi lastnega motiva pri nadzoru svojega poslovanja prilagoditev takega sistema za regulatorne potrebe ne predstavlja nesorazmerne bremena v razmerju do koristi, ki jih taka ločitev prinaša.

Agencija pri naložitvi regulatornih obveznosti kot ključno merilo skladno z 2. odstavkom 101. člena ZEKom-1 upošteva načelo sorazmernosti, kar pomeni, da preverja ali je ukrep, ki ga namerava naložiti: (1) primeren (tj. izbrano sredstvo za doseg cilja je primerno, uporabno in možno ter kot tako pride v poštev), (2) nujen (tj. izbrano sredstvo za doseg cilja je potrebno) in (3) sorazmeren v ožjem pomenu besede (tj. izbrano sredstvo ni zunaj razumnega razmerja do družbene ali politične vrednosti cilja). V skladu z načelom sorazmernosti je predlagana obveznost namenjena dosegi zakonitega cilja tj. (1) nadzoru izpolnjevanja obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja, (2) nadzoru izpolnjevanja obveznosti oziroma preprečitve neutemeljenega navzkrižnega subvencioniranja storitev, (3) nadzoru izpolnjevanja obveznosti cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva, to je stroškovno naravnanih cen storitev veleprodajnega osrednjega dostopa na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg. Hkrati so predlagana sredstva najmanj obremenilna in tako ne presegajo tistega, kar je ustrezno in potrebno za doseg tega cilja.

10 Kazalo tabel

<i>Tabela 1: Seznam operaterjev v evidenci Agencije.....</i>	<i>18</i>
<i>Tabela 2: Seznam operaterjev, ki ponujajo širokopasovni dostop preko razvezave bakrenega omrežja ali sodostop na medoperaterskem trgu</i>	<i>24</i>
<i>Tabela 3: Seznam operaterjev, ki ponujajo širokopasovni dostop z bitnim ali golim bitnim tokom preko bakrenega omrežja na medoperaterskem trgu</i>	<i>24</i>
<i>Tabela 4: Seznam operaterjev, ki ponujajo širokopasovni dostop preko razvezave optičnih vlaken na medoperaterskem trgu</i>	<i>24</i>
<i>Tabela 5: Seznam operaterjev, ki ponujajo širokopasovni dostop z bitnim tokom preko optičnega vlakna na medoperaterskem trgu</i>	<i>24</i>
<i>Tabela 6: Seznam operaterjev, ki ponujajo širokopasovni dostop preko kabelskega omrežja na medoperaterskem trgu</i>	<i>25</i>
<i>Tabela 7: Seznam operaterjev, ki ponujajo širokopasovni dostop preko storitve zakupljenih vodov na medoperaterskem trgu</i>	<i>25</i>
<i>Tabela 8: Seznam operaterjev, ki ponujajo širokopasovni dostop preko storitev Ethernet na medoperaterskem trgu</i>	<i>26</i>
<i>Tabela 9: Seznam operaterjev, ki ponujajo širokopasovni dostop preko tehnologije xDSL na maloprodajnem trgu.....</i>	<i>26</i>
<i>Tabela 10: Seznam operaterjev, ki ponujajo širokopasovni dostop preko kabelskega omrežja na maloprodajnem trgu.....</i>	<i>26</i>
<i>Tabela 11: Seznam operaterjev, ki ponujajo širokopasovni dostop preko optičnega dostopovnega omrežja na maloprodajnem trgu.....</i>	<i>27</i>
<i>Tabela 12: Seznam operaterjev, ki ponujajo širokopasovni dostop preko fiksne brezžičnega omrežja (MMDS, WiFi in Satelitski dostop) na maloprodajnem trgu</i>	<i>28</i>
<i>Tabela 13: Seznam operaterjev, ki ponujajo hibridni širokopasovni dostop preko bakrenega in mobilnega omrežja na maloprodajnem trgu.....</i>	<i>29</i>
<i>Tabela 14: Seznam operaterjev, ki ponujajo širokopasovni dostop preko zakupljenih vodov in Etherneta na maloprodajnem trgu</i>	<i>29</i>
<i>Tabela 15: Seznam operaterjev, ki ponujajo fiksni širokopasovni dostop preko mobilnih omrežij (UMTS, HSPA, HSPA+ in LTE) na maloprodajnem trgu</i>	<i>29</i>
<i>Tabela 16: Deleži različnih kombinacij tehnologij omrežja na mrežnih celicah velikosti 1000 m.....</i>	<i>84</i>
<i>Tabela 17: Pokritost ozemlja na mrežnih celicah velikosti 1000 m in pokritost gospodinjstev glede na tehnologijo</i>	<i>85</i>
<i>Tabela 18: Deleži pokritosti gospodinjstev z omrežji operaterjev glede na vrsto poselitve.....</i>	<i>90</i>
<i>Tabela 19: Prikaz števila naselij in gospodinjstev po številu različnih lastnikov omrežne infrastrukture</i>	<i>91</i>

11 Kazalo slik

<i>Slika 1: Razlogi uporabnikov za menjavo ponudnika</i>	<i>35</i>
<i>Slika 2: Najpomembnejši elementi pri odločanju za ponudnika storitev</i>	<i>36</i>
<i>Slika 3: Kako verjetno bi zamenjali vašega trenutnega ponudnika, v kolikor bi povečal ceno interneta ali paketa storitev za 4€.....</i>	<i>37</i>
<i>Slika 4: Tržni deleži operaterjev na maloprodajnem upoštevem trgu glede na število širokopasovnih priključkov</i>	<i>38</i>
<i>Slika 5: Maloprodajni tržni deleži fiksnih širokopasovnih priključkov glede na tehnologijo</i>	<i>39</i>
<i>Slika 6: Maloprodajni tržni deleži fiksnih širokopasovnih priključkov glede na hitrost dostopa do interneta.....</i>	<i>40</i>
<i>Slika 7: Maloprodajni tržni deleži paketov storitev</i>	<i>41</i>
<i>Slika 8: Število xDSL priključkov glede na tip operaterskega dostopa</i>	<i>43</i>
<i>Slika 9: Shema kabelskega omrežja.....</i>	<i>44</i>
<i>Slika 10: Tržni deleži operaterjev na kabelskem omrežju – skupina Telemach v primerjavi z ostalimi kabelskimi operaterji</i>	<i>45</i>
<i>Slika 11: Tržni delež priključkov DOCSIS 2.0 in DOCSIS 3.0.....</i>	<i>46</i>
<i>Slika 12: Razdelitev frekvenčnega spektra v kabelskem omrežju DOCSIS 3.0.....</i>	<i>47</i>
<i>Slika 13: P2P in P2MP povezovanje</i>	<i>48</i>
<i>Slika 14: Razmerje maloprodajnih priključkov na tehnologiji P2P in P2MP.....</i>	<i>49</i>
<i>Slika 15: Delež OŠO in delež ostalih FTTH širokopasovnih priključkov do interneta.....</i>	<i>50</i>
<i>Slika 16: Pregled povprečnih cen širokopasovnih priključkov po tehnologiji ne glede na hitrost interneta, tip in vrsto storitev na priključku za opazovan mesec december med leti 2016 – 2019</i>	<i>51</i>
<i>Slika 17: Shema kabelskega omrežja.....</i>	<i>59</i>
<i>Slika 18: Pokritost gospodinjstev s kabelskim širokopasovnim omrežjem po naseljih</i>	<i>62</i>
<i>Slika 19: Pokritost gospodinjstev z bakrenim širokopasovnim omrežjem po naseljih</i>	<i>63</i>
<i>Slika 20: Pokritost gospodinjstev z optičnim širokopasovnim omrežjem po naseljih</i>	<i>68</i>
<i>Slika 21: Prisotnost operaterjev z razvezano krajevno zanko Telekoma Slovenije po naseljih</i>	<i>71</i>
<i>Slika 22: Prisotnost optičnih odprtih širokopasovnih omrežij po naseljih.....</i>	<i>74</i>
<i>Slika 23: Prikaz določitve kritične izgube</i>	<i>77</i>
<i>Slika 24: Gostota prebivalcev na mrežnih celicah velikosti 1000 m</i>	<i>83</i>
<i>Slika 25: Prisotnost z različnimi tehnologijami omrežij na mrežnih celicah velikosti 1000 m</i>	<i>84</i>
<i>Slika 26: Prisotnost Telekoma Slovenije z različnimi omrežji na mrežnih celicah velikosti 1000 m</i>	<i>86</i>
<i>Slika 27: Prisotnost Telemacha z različnimi omrežji na mrežnih celicah velikosti 1000 m</i>	<i>87</i>

<i>Slika 28: Prisotnost T-2 z optičnim in kabelskim omrežjem na mrežnih celicah velikosti 1000 m.....</i>	<i>88</i>
<i>Slika 29: Prisotnost OŠO optičnih omrežij na mrežnih celicah velikosti 1000 m</i>	<i>89</i>
<i>Slika 30: Prisotnost ostalih operaterjev z različnimi omrežji na mrežnih celicah velikosti 1000 m.....</i>	<i>90</i>
<i>Slika 31: Omrežja, izražen tržni interes in bele lise za 100 Mbit/s na mrežnih celicah velikosti 1000 m</i>	<i>92</i>
<i>Slika 32: Število operaterjev, ki iskalcem dostopa zagotavljajo razvezan dostop po posameznem naselju</i>	<i>93</i>
<i>Slika 33: Število operaterjev, ki iskalcem dostopa zagotavljajo dostop z bitnim tokom po posameznem naselju</i>	<i>94</i>
<i>Slika 34: Delež veleprodajnih priključkov po občinah preko razvezanega dostopa in dostopa z bitnim tokom.....</i>	<i>95</i>
<i>Slika 35: Število ponudnikov maloprodajnih storitev preko lastne oziroma najete infrastrukture na mrežnih celicah velikosti 1000 m.....</i>	<i>96</i>
<i>Slika 36: Delež gospodinjstev v naselju, ki ima dostop do vsaj treh različnih operaterjev, ki ponujajo storitve preko lastne oziroma najete infrastrukture</i>	<i>97</i>
<i>Slika 37: Tržni delež Telekoma Slovenije na maloprodajnem trgu v posameznih naseljih.....</i>	<i>98</i>
<i>Slika 38: Zemljevid možnosti različnih geografskih enot (NUTS, SKTE)</i>	<i>101</i>
<i>Slika 39: Zemljevid možnosti različnih geografskih enot</i>	<i>102</i>
<i>Slika 40: Naselja, kjer se konkurenčni pogoji znatno razlikujejo od preostalih naselij</i>	<i>108</i>
<i>Slika 41: Namere gradnje in izkazi interesa skupne gradnje.....</i>	<i>115</i>
<i>Slika 42: Število xDSL in FTTH priključkov glede na tip operatorskega dostopa.....</i>	<i>117</i>
<i>Slika 43: Penetracija fiksnega širokopasovnega dostopa</i>	<i>119</i>
<i>Slika 44: Tržni deleži operaterjev na maloprodajnem trgu glede na število širokopasovnih priključkov</i>	<i>130</i>
<i>Slika 45: Deleži maloprodajnih priključkov iskalcev dostopa glede na vrsto reguliranega dostopa na omrežju Telekoma Slovenije po posameznem tipu poselitve.....</i>	<i>132</i>
<i>Slika 46: Deleži maloprodajnih priključkov kasnejših vstopnikov glede na vrsto dostopa po posameznem tipu poselitve.....</i>	<i>133</i>
<i>Slika 47: Deleži prisotnosti kasnejših vstopnikov z maloprodajnimi priključki na mrežnih celicah velikosti 1000 m glede na vrsto dostopa po posameznem tipu poselitve</i>	<i>134</i>
<i>Slika 48: Deleži maloprodajnih priključkov kasnejših vstopnikov glede na lastništvo omrežja.....</i>	<i>146</i>
<i>Slika 49: Deleži maloprodajnih priključkov kasnejših vstopnikov glede na lastništvo omrežja na geografskem območju (pod-trgu) A, ki bo dereguliran.....</i>	<i>147</i>
<i>Slika 50: Deleži maloprodajnih priključkov kasnejših vstopnikov glede na lastništvo omrežja na geografskem območju (pod-trgu) B, ki ni konkurenčen</i>	<i>148</i>
<i>Slika 51: Maloprodajni tržni deleži operaterjev glede na število širokopasovnih priključkov.....</i>	<i>150</i>

<i>Slika 52: Veleprodajni tržni deleži operaterjev (vključno s self-supply) glede na število širokopasovnih priključkov</i>	<i>152</i>
<i>Slika 53: Maloprodajni tržni deleži operaterjev glede na število širokopasovnih priključkov na geografskem območju (pod-trgu) A.....</i>	<i>153</i>
<i>Slika 54: Maloprodajni tržni deleži operaterjev glede na število širokopasovnih priključkov na geografskem območju (pod-trgu) B.....</i>	<i>155</i>
<i>Slika 55: Veleprodajni tržni deleži operaterjev (vključno s self-supply) glede na število širokopasovnih priključkov na geografskem območju (pod-trgu) B</i>	<i>156</i>

Priloga 1

V spodnji tabeli se nahaja seznam dereguliranih naselij na »Veleprodajnem osrednjem dostopu na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg« (trg 3b).

Zap.št	Občina	Naselje	Na_mid
1	Celje	Celje	10085942
2	Dobrna	Dobrna	10085993
3	Štore	Pečovje	10086493
4	Štore	Štore	10086850
5	Vojnik	Vojnik	10086981
6	Štore	Draga	10087139
7	Loška dolina	Lož	10087732
8	Loška dolina	Pudob	10088011
9	Bloke	Ravne na Blokah	10088054
10	Loška dolina	Stari trg pri Ložu	10088178
11	Loška dolina	Viševsek	10088372
12	Semič	Brezje pri Vinjem Vrhu	10088682
13	Semič	Brezova Reber	10088712
14	Semič	Brstovec	10088747
15	Semič	Cerovec pri Črešnjevcu	10088771
16	Črnomelj	Dolenja vas pri Črnomlju	10088933
17	Semič	Nestoplja vas	10089590
18	Semič	Podreber	10089760
19	Semič	Praprot	10089794
20	Semič	Sela pri Vrčicah	10090008
21	Semič	Vinji Vrh pri Semiču	10090326
22	Črnomelj	Vojna vas	10090334
23	Semič	Vrčice	10090369
24	Domžale	Češenik	10090580
25	Domžale	Domžale	10090695
26	Domžale	Podrečje	10091306
27	Radenci	Boračeva	10092663
28	Gornja Radgona	Orehovci	10093198
29	Radenci	Paričjak	10093210
30	Radenci	Radenci	10093317
31	Radenci	Šratovci	10093511
32	Grosuplje	Brezje pri Grosupljem	10093813
33	Grosuplje	Brvace	10093848
34	Grosuplje	Grosuplje	10094208
35	Ivančna Gorica	Škrjanče	10095425
36	Ivančna Gorica	Vrhpolje pri Šentvidu	10095859
37	Grosuplje	Zagradec pri Grosupljem	10095891
38	Ilirska Bistrica	Dobropolje	10096979

39	Ilirska Bistrica	Dolnji Zemon	10097002
40	Ilirska Bistrica	Gornji Zemon	10097053
41	Ilirska Bistrica	Ilirska Bistrica	10097096
42	Ilirska Bistrica	Jablanica	10097100
43	Ilirska Bistrica	Koseze	10097185
44	Ilirska Bistrica	Pavlica	10097266
45	Ilirska Bistrica	Topolc	10097517
46	Ilirska Bistrica	Velika Bukovica	10097533
47	Ilirska Bistrica	Vrbica	10097550
48	Ilirska Bistrica	Vrbovo	10097568
49	Izola	Izola	10097665
50	Izola	Jagodje	10097673
51	Jesenice	Hrušica	10097797
52	Jesenice	Jesenice	10097827
53	Žirovnica	Vrba	10098009
54	Kamnik	Kamnik	10098319
55	Kamnik	Mekinje	10098521
56	Kamnik	Oševik	10098629
57	Kamnik	Podgorje	10098661
58	Kamnik	Vrhpolje pri Kamniku	10099161
59	Kočevje	Kočevje	10099943
60	Loški Potok	Novi Kot	10100348
61	Loški Potok	Stari Kot	10100968
62	Ankaran	Ankaran	10101310
63	Koper	Koper	10101743
64	Preddvor	Preddvor	10103134
65	Krško	Anovec	10103720
66	Krško	Anže	10103738
67	Krško	Apnenik pri Velikem Trnu	10103746
68	Krško	Armeško	10103789
69	Krško	Cesta	10103932
70	Krško	Čretež pri Krškem	10103983
71	Krško	Dobrova	10104068
72	Krško	Dolenji Leskovec	10104149
73	Krško	Dunaj	10104190
74	Krško	Golek	10104238
75	Krško	Gora	10104254
76	Krško	Gorenja Lepa vas	10104262
77	Krško	Gorenja vas pri Leskovcu	10104289
78	Krško	Gornje Pijavško	10104319
79	Krško	Gorenji Leskovec	10104327
80	Krško	Kalce	10104505
81	Krško	Kremen	10104645
82	Krško	Krško	10104653

83	Krško	Libelj	10104688
84	Krško	Mali Koren	10104777
85	Krško	Mali Trn	10104793
86	Krško	Mrtvice	10104840
87	Krško	Osredek pri Trški Gori	10104904
88	Krško	Pesje	10104939
89	Krško	Planina v Podbočju	10104963
90	Krško	Pleterje	10104971
91	Krško	Presladol	10105048
92	Krško	Pristava ob Krki	10105056
93	Krško	Raztez	10105153
94	Krško	Reštanj	10105161
95	Krško	Senožete	10105242
96	Krško	Spodnje Dule	10105323
97	Krško	Spodnje Pijavško	10105331
98	Krško	Spodnji Stari Grad	10105340
99	Krško	Strmo Rebro	10105463
100	Krško	Šedem	10105471
101	Krško	Velika vas pri Krškem	10105501
102	Krško	Volovnik	10105625
103	Krško	Zaloke	10105706
104	Krško	Žadovinek	10105749
105	Laško	Laško	10106150
106	Lendava	Lendava	10108055
107	Šentrupert	Kostanjevica	10108845
108	Šentrupert	Ravne nad Šentrupertom	10109370
109	Ljubljana	Ljubljana	10110084
110	Ljubljana	Dvor	10110599
111	Ljubljana	Medno	10110670
112	Medvode	Medvode	10110688
113	Velike Lašče	Dednik	10111340
114	Velike Lašče	Dvorska vas	10111480
115	Velike Lašče	Hlebče	10111641
116	Velike Lašče	Hrustovo	10111676
117	Velike Lašče	Kaplanovo	10111781
118	Velike Lašče	Kot pri Veliki Slevici	10111854
119	Velike Lašče	Mala Slevica	10112044
120	Velike Lašče	Medvedjek	10112117
121	Velike Lašče	Pečki	10112192
122	Velike Lašče	Podhojni Hrib	10112273
123	Velike Lašče	Podkraj	10112290
124	Velike Lašče	Podžaga	10112397
125	Velike Lašče	Poznikovo	10112435
126	Velike Lašče	Pušče	10112524

127	Velike Lašče	Sekirišče	10112648
128	Velike Lašče	Selo pri Robu	10112672
129	Velike Lašče	Strletje	10112834
130	Velike Lašče	Tomažini	10112931
131	Velike Lašče	Uzmani	10112974
132	Velike Lašče	Vrh	10113075
133	Horjul	Zaklanec	10113105
134	Ljutomer	Podgradje	10113687
135	Ljutomer	Rinčetova Graba	10113768
136	Ljutomer	Slamnjak	10113784
137	Ljutomer	Stročja vas	10113822
138	Mozirje	Loke pri Mozirju	10115060
139	Mozirje	Mozirje	10115094
140	Nazarje	Prihova	10115205
141	Murska Sobota	Bakovci	10115523
142	Murska Sobota	Kupšinci	10116147
143	Murska Sobota	Murska Sobota	10116368
144	Murska Sobota	Veščica	10116937
145	Nova Gorica	Nova Gorica	10117801
146	Šempeter-Vrtojba	Šempeter pri Gorici	10118166
147	Nova Gorica	Solkan	10118441
148	Mirna Peč	Biška vas	10118484
149	Dolenjske Toplice	Drenje	10119154
150	Dolenjske Toplice	Gabrje pri Soteski	10119227
151	Mirna Peč	Gorenji Globodol	10119464
152	Mirna Peč	Grč Vrh	10119618
153	Mirna Peč	Hmeljčič	10119707
154	Žužemberk	Lopata	10120144
155	Mirna Peč	Mali Vrh	10120349
156	Dolenjske Toplice	Občice	10120446
157	Žužemberk	Plešivica	10120594
158	Žužemberk	Podgozd	10120616
159	Mirna Peč	Srednji Globodol	10121159
160	Dolenjske Toplice	Stare Žage	10121183
161	Dolenjske Toplice	Suhor pri Dol. Toplicah	10121264
162	Mirna Peč	Vrhpeč	10121817
163	Ormož	Bresnica	10122066
164	Ormož	Cerovec Stanka Vraza	10122074
165	Ormož	Dobrovščak	10122112
166	Ormož	Frankovci	10122147
167	Ormož	Hardek	10122210
168	Ormož	Hujbar	10122244
169	Ormož	Hum pri Ormožu	10122252
170	Ormož	Lahonci	10122341

171	Ormož	Litmerk	10122384
172	Ormož	Loperšice	10122392
173	Ormož	Mali Brebrovnik	10122422
174	Ormož	Pavlovski Vrh	10122520
175	Ormož	Ritmerk	10122597
176	Sveti Tomaž	Rucmanci	10122619
177	Ormož	Runeč	10122627
178	Sveti Tomaž	Senik	10122678
179	Ormož	Strežetina	10122724
180	Ormož	Strjanci	10122732
181	Središče ob Dravi	Šalovci	10122767
182	Sveti Tomaž	Trnovci	10122805
183	Ormož	Veličane	10122813
184	Ormož	Žvab	10122945
185	Piran	Lucija	10122961
186	Piran	Piran	10123003
187	Postojna	Belsko	10123062
188	Postojna	Brezje pod Nanosom	10123089
189	Pivka	Buje	10123097
190	Postojna	Bukovje	10123119
191	Pivka	Čepno	10123127
192	Postojna	Gorenje	10123160
193	Postojna	Grobišče	10123208
194	Postojna	Landol	10123291
195	Postojna	Mala Brda	10123313
196	Postojna	Mali Otok	10123330
197	Postojna	Malo Ubelsko	10123348
198	Postojna	Matenja vas	10123356
199	Pivka	Nadanje selo	10123364
200	Pivka	Narin	10123372
201	Postojna	Orehek	10123429
202	Pivka	Pivka	10123461
203	Postojna	Planina	10123470
204	Postojna	Postojna	10123488
205	Postojna	Rakitnik	10123518
206	Postojna	Razdrto	10123534
207	Postojna	Stara vas	10123615
208	Pivka	Suhorje	10123666
209	Postojna	Šmihel pod Nanosom	10123674
210	Pivka	Velika Pristava	10123739
211	Postojna	Veliko Ubelsko	10123755
212	Postojna	Zagon	10123771
213	Ptuj	Ptuj	10125189
214	Hajdina	Spodnja Hajdina	10125430

215	Kidričevo	Strnišče	10126053
216	Radlje ob Dravi	Radlje ob Dravi	10126347
217	Radlje ob Dravi	Spodnja Vižinga	10126398
218	Radlje ob Dravi	Vuhred	10126452
219	Radovljica	Lesce	10126878
220	Radovljica	Radovljica	10127157
221	Prevalje	Prevalje	10127882
222	Prevalje	Zagrad	10128005
223	Ribnica	Dolenji Lazi	10128200
224	Ribnica	Goriča vas	10128285
225	Ribnica	Hrovača	10128358
226	Ribnica	Nemška vas	10128595
227	Ribnica	Ribnica	10128765
228	Sevnica	Arto	10129052
229	Sevnica	Birna vas	10129079
230	Sevnica	Breg	10129109
231	Sevnica	Budna vas	10129133
232	Sevnica	Cerovec	10129141
233	Sevnica	Čelovnik	10129168
234	Sevnica	Dolnje Brezovo	10129214
235	Sevnica	Dolnje Impolje	10129222
236	Sevnica	Dolnje Orle	10129249
237	Sevnica	Drožanje	10129257
238	Sevnica	Drušče	10129265
239	Sevnica	Gabrijele	10129281
240	Sevnica	Gabrje	10129290
241	Sevnica	Gornje Orle	10129346
242	Sevnica	Goveji Dol	10129354
243	Sevnica	Jablanica	10129389
244	Sevnica	Kal pri Krmelju	10129443
245	Sevnica	Koludrje	10129494
246	Sevnica	Kompolje	10129508
247	Sevnica	Konjsko	10129516
248	Sevnica	Krajna Brda	10129524
249	Sevnica	Krsinji Vrh	10129567
250	Sevnica	Leskovec v Podborštu	10129591
251	Sevnica	Loka pri Zidanem Mostu	10129613
252	Sevnica	Lončarjev Dol	10129621
253	Sevnica	Lukovec	10129630
254	Šentrupert	Mali Cirknik pri Šentjanžu	10129656
255	Sevnica	Metni Vrh	10129672
256	Sevnica	Mrtovec	10129702
257	Sevnica	Okroglice	10129745
258	Sevnica	Orehovo	10129753

259	Sevnica	Osredek pri Krmelju	10129788
260	Sevnica	Pečje	10129818
261	Sevnica	Podgorica	10129842
262	Sevnica	Podvrh	10129877
263	Sevnica	Polje pri Tržišču	10129893
264	Sevnica	Preska	10129915
265	Sevnica	Prešna Loka	10129923
266	Sevnica	Primož	10129931
267	Sevnica	Račica	10129940
268	Sevnica	Radež	10129958
269	Sevnica	Razbor	10129974
270	Sevnica	Rogačice	10129982
271	Sevnica	Sevnica	10130034
272	Sevnica	Skrovnik	10130042
273	Sevnica	Slančji Vrh	10130069
274	Sevnica	Stržišče	10130107
275	Sevnica	Svinjsko	10130123
276	Sevnica	Šentjanž	10130131
277	Sevnica	Šentjur na Polju	10130140
278	Sevnica	Škovec	10130158
279	Sevnica	Šmarčna	10130166
280	Sevnica	Telčice	10130212
281	Sevnica	Trnovec	10130239
282	Sevnica	Trščina	10130247
283	Sevnica	Velika Hubajnica	10130263
284	Sevnica	Vrh pri Boštanju	10130298
285	Sevnica	Vrhek	10130301
286	Sevnica	Zabukovje nad Sevnico	10130328
287	Sevnica	Zgornje Mladetiče	10130344
288	Sevnica	Žurkov Dol	10130409
289	Sežana	Dol pri Vogljah	10130654
290	Hrpelje-Kozina	Klanec pri Kozini	10131057
291	Hrpelje-Kozina	Rodik	10131758
292	Hrpelje-Kozina	Vrhpolje	10132266
293	Slovenj Gradec	Brda	10132339
294	Slovenj Gradec	Graška Gora	10132398
295	Mislinja	Kozjak	10132401
296	Mislinja	Mala Mislinja	10132428
297	Mislinja	Mislinja	10132436
298	Slovenj Gradec	Raduše	10132495
299	Mislinja	Razborca	10132509
300	Slovenj Gradec	Sele	10132517
301	Slovenj Gradec	Slovenj Gradec	10132525
302	Slovenj Gradec	Spodnji Razbor	10132533

303	Mislinja	Srednji Dolič	10132541
304	Slovenj Gradec	Šmiklavž	10132584
305	Mislinja	Tolsti Vrh pri Mislinji	10132592
306	Slovenj Gradec	Turiška vas	10132622
307	Slovenj Gradec	Vodriž	10132649
308	Slovenj Gradec	Vrhe	10132657
309	Mislinja	Završe	10132665
310	Slovenj Gradec	Zgornji Razbor	10132673
311	Poljčane	Čadramska vas	10132789
312	Slovenska Bistrica	Kovača vas	10133106
313	Slovenska Bistrica	Lokanja vas	10133203
314	Poljčane	Lušečka vas	10133246
315	Poljčane	Poljčane	10133475
316	Slovenska Bistrica	Slovenska Bistrica	10133629
317	Slovenska Bistrica	Šentovec	10133793
318	Slovenska Bistrica	Zgornja Bistrica	10133971
319	Slovenske Konjice	Bezina	10134129
320	Slovenske Konjice	Blato	10134145
321	Slovenske Konjice	Breg pri Konjicah	10134170
322	Slovenske Konjice	Brezje pri Ločah	10134196
323	Slovenske Konjice	Dobrava pri Konjicah	10134226
324	Slovenske Konjice	Dražava vas	10134242
325	Slovenske Konjice	Gabrovnik	10134277
326	Slovenske Konjice	Kamna Gora	10134323
327	Slovenske Konjice	Spodnji Jernej	10134404
328	Slovenske Konjice	Perovec	10134579
329	Slovenske Konjice	Polene	10134625
330	Slovenske Konjice	Preloge pri Konjicah	10134633
331	Zreče	Radana vas	10134650
332	Slovenske Konjice	Spodnje Preloge	10134757
333	Slovenske Konjice	Škalce	10134820
334	Slovenske Konjice	Vešenik	10134897
335	Slovenske Konjice	Zeče	10134943
336	Slovenske Konjice	Zgornja Pristava	10134951
337	Zreče	Zreče	10134986
338	Škofja Loka	Binkelj	10136342
339	Gorenja vas- Poljane	Goli Vrh	10136733
340	Gorenja vas- Poljane	Hlavče Njive	10136857
341	Gorenja vas- Poljane	Kladje	10137004
342	Gorenja vas- Poljane	Kremenik	10137063

343	Gorenja vas- Poljane	Leskovicca	10137152
344	Gorenja vas- Poljane	Malenski Vrh	10137225
345	Železniki	Ojstri Vrh	10137306
346	Škofja Loka	Stara Loka	10137802
347	Škofja Loka	Škofja Loka	10137918
348	Škofja Loka	Trnje	10137993
349	Železniki	Zabrekve	10138116
350	Gorenja vas- Poljane	Zadobje	10138132
351	Gorenja vas- Poljane	Zakobiljek	10138159
352	Šmarje pri Jelšah	Brecljevo	10138434
353	Šmarje pri Jelšah	Cerovec pri Šmarju	10138531
354	Šmarje pri Jelšah	Dol pri Šmarju	10138647
355	Šmarje pri Jelšah	Ješovec pri Šmarju	10138957
356	Šmarje pri Jelšah	Mala Pristava	10139180
357	Šmarje pri Jelšah	Predenca	10139473
358	Šmarje pri Jelšah	Preloge pri Šmarju	10139490
359	Rogaška Slatina	Rogaška Slatina	10139619
360	Šmarje pri Jelšah	Senovica	10139678
361	Šmarje pri Jelšah	Sotensko pri Šmarju	10139724
362	Šmarje pri Jelšah	Šmarje pri Jelšah	10139945
363	Šmarje pri Jelšah	Zadrže	10140200
364	Tolmin	Žabče	10141630
365	Trbovlje	Trbovlje	10141800
366	Mokronog- Trebelno	Brezje pri Trebelnem	10141974
367	Mokronog- Trebelno	Cerovec pri Trebelnem	10142032
368	Mirna	Debenec	10142130
369	Trebnje	Dečja vas	10142148
370	Šentrupert	Dolenje Jesenice	10142245
371	Trebnje	Dolenje Medvedje selo	10142270
372	Mokronog- Trebelno	Dolenje Zabukovje	10142300
373	Šentrupert	Draga pri Šentrupertu	10142377
374	Šentrupert	Gorenje Jesenice	10142504
375	Trebnje	Gorenje Kamenje pri Dobrničju	10142512
376	Trebnje	Gorenje Medvedje selo	10142547
377	Šentrupert	Hrastno	10142695
378	Mirna	Migolica	10143071
379	Mirna	Migolska Gora	10143080

380	Trebnje	Odrga	10143179
381	Mokronog-Trebelno	Podturn	10143250
382	Mirna	Praprotnica	10143276
383	Trebnje	Račje selo	10143357
384	Mirna	Ravne	10143381
385	Šentrupert	Ravnik	10143390
386	Trebnje	Repče	10143420
387	Mokronog-Trebelno	Ribjek	10143454
388	Trebnje	Rodine pri Trebnjem	10143489
389	Mirna	Selo pri Mirni	10143578
390	Šentrupert	Slovenska vas	10143608
391	Mirna	Stan	10143624
392	Mirna	Ševnica	10143748
393	Šentrupert	Škrljevo	10143772
394	Mirna	Trbinc	10143837
395	Mokronog-Trebelno	Trebelno	10143853
396	Trebnje	Velika Ševnica	10143926
397	Mirna	Volčje Njive	10143985
398	Trebnje	Vrbovec	10143993
399	Šentrupert	Vrh	10144019
400	Šentrupert	Zabukovje	10144086
401	Mirna	Zagorica	10144094
402	Trebnje	Zagorica pri Dobrničju	10144116
403	Šentrupert	Vesela Gora	10144205
404	Tržič	Kovor	10144353
405	Tržič	Loka	10144388
406	Tržič	Pristava	10144469
407	Tržič	Tržič	10144523
408	Šmartno ob Paki	Rečica ob Paki	10144833
409	Velenje	Škale	10144892
410	Šmartno ob Paki	Šmartno ob Paki	10144922
411	Šoštanj	Šoštanj	10144949
412	Velenje	Velenje	10144965
413	Vrhnika	Mirke	10145201
414	Vrhnika	Vrhnika	10145341
415	Zagorje ob Savi	Dolenja vas	10145490
416	Zagorje ob Savi	Zagorje ob Savi	10146143
417	Braslovče	Braslovče	10146208
418	Žalec	Podlog v Savinjski dolini	10146810
419	Polzela	Podvin pri Polzeli	10146828
420	Žalec	Šempeter v Savinj. dolini	10147034

421	Žalec	Zaloška Gorica	10147247
422	Žalec	Žalec	10147310
423	Maribor	Maribor	10147719
424	Rače-Fram	Rače	10147905
425	Ruše	Ruše	10149193
426	Postojna	Dilce	11023967
427	Zreče	Mala gora	16567400
428	Mokronog- Trebelno	Jagodnik	20225432
429	Sevnica	Hinjce	20556951
430	Sevnica	Brezje	20557427
